

**KÜÇÜK HEZARFEN ÇİZGİ FİLMİNDE YER ALAN MİLLÎ
KÜLTÜR, MİLLÎ DEĞER, MİLLÎ KİMLİK UNSURLARININ
İNCELENMESİ**

Mehmet Üzer

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

ŞUBAT, 2019

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren on iki (12) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Mehmet

Soyadı : ÜZER

Bölümü : Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri

İmza :

Teslim tarihi :/...../2019

TEZİN

Türkçe Adı : Küçük Hezarfen Çizgi Filminde Yer Alan Millî Kültür, Millî Değer, Millî Kimlik Unsurlarının İncelenmesi

İngilizce Adı : The Examination Of National Culture, National Value, National Identity Elements In Küçük Hezarfen Cartoon

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Mehmet ÜZER

İmza:

JÜRİ ONAY SAYFASI

Mehmet Üzer tarafından hazırlanan “Küçük Hezarfen Çizgi Filminde Yer Alan Millî Kültür, Millî Değer, Millî Kimlik Unsurlarının İncelenmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans/ Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Şaban ÇETİN

Eğitim Bilimleri, Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Başkan: Prof. Dr. Tayyip DUMAN

Eğitim Bilimleri, Anabilim Dalı, Bozok Üniversitesi

Üye: Prof. Dr. Yücel GELİŞLİ

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Üye: Doç. Dr. Şaban ÇETİN

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 25 / 02 / 2019

Bu tezin Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans/ Doktora tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Selma YEL

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Merhum Babama

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde, değerli bilgi, birikim ve tecrübeleri ile bana yol gösterici olan, beni gelecekte söz sahibi yapacak bilgilerle donatan ve samimiyetini benden esirgemeyen saygıdeğer danışman hocam; Doç. Dr. Şaban ÇETİN'e sonsuz teşekkür ediyorum ve şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca çalışmam sırasında benden ilgi ve önerilerini esirgemeyen her fırsatta bana yardımcı olan saygıdeğer hocalarım Prof. Dr. Yücel GELİŞLİ'ye ve Prof. Dr. Tayyip DUMAN'a teşekkür ediyorum. Çalışmamda bana her konuda destek olan bu hayattaki en büyük şansım kıymetli eşim Dilek ÜZER'e ve değerli arkadaşım Ömer Faruk KESKİN'e teşekkürü bir borç biliyorum.

KÜÇÜK HEZARFEN ÇİZGİ FİLMİNDE YER ALAN MİLLÎ KÜLTÜR, MİLLÎ DEĞER, MİLLÎ KİMLİK UNSURLARININ İNCELENMESİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Mehmet Üzer

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ŞUBAT 2019

ÖZ

Küreselleşme ile kültürel çeşitliliğin hızla azaldığı, milletlere has kimliklerin yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kaldığı bir dünyada millîlik kavramı önceki asırlara göre günümüzde çok daha büyük bir anlam taşımaktadır. Atalarımıza, yurdumuzun savunulmasında her türlü fedakârlığı göze almış tüm yurttaşlarımıza karşı en büyük vazifemiz millî özelliklerimizi korumak olmalıdır. Bu bağlamda millî kültürümüzü, milli değerlerimizi ve millî kimliğimizi gelecek nesillere ulaştırabilmek adına çocuklarımızı iyi eğitmek oldukça önem arz etmektedir. Çizgi filmler günümüzde çocuklarımıza doğrudan hitap eden bir kaynak olmuştur. Millî özelliklerimizin çocuklara iletilebilmesi adına çizgi film içerik ve senaryolarının incelenmesi önem taşımaktadır. Bu araştırmanın amacı TRT Çocuk kanalında yayınlanmış olan “Küçük Hezarfen” çizgi filmindeki millî kültür, millî değer ve millî kimlik unsurlarının neler olduğu ve bu unsurların ne kadar yoğunlukla işlendiğinin tespit edilmesidir. Bu sayede millî unsurlarımızın öğretiminde yerli yapım çizgi filmlerden ne ölçüde yararlanılabileceği belirlenmiş olacaktır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılarak araştırma verileri toplanmıştır. Araştırma verilerinin çözümlenmesinde ve yorumlanmasında kategorisel içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Millî unsurların tespitinde araştırmacı tarafından

oluşturulan içerik değerlendirme formu kullanılmıştır. Küçük Hezarfen izgi filminde farklı geçme sıklıklarından oluşan 23 millî kültür, 20 millî değer ve 7 millî kimlik unsur tespit edilmiştir. izgi filmde millî kültür unsurlarından kahve kültürü; millî değer unsurlarından aile; millî kimlik unsurlarından ise semboller en sık işlenen ögeler olarak belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler : Küçük Hezarfen, izgi film, millî kültür, millî değer, millî kimlik
Sayfa Adedi : 176
Danışman : Doç. Dr. şaban ÇETİN

**THE EXAMINATION OF NATIONAL CULTURE, NATIONAL
VALUE, NATIONAL IDENTITY ELEMENTS IN KÜÇÜK
HEZARFEN CARTOON**

(Master's Thesis)

Mehmet Üzer

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

FEBRUARY 2019

ABSTRACT

In a world where cultural diversity is rapidly declining by globalization and national identities are threatened with extinction, the concept of nationality has a much greater meaning than today. Our greatest duty towards our ancestors and all our fellow citizens who have taken every sacrifice in the defense of our country should be to protect our national characteristics. In this context, it is very important to educate our children well in order to deliver our national culture, national values and national identity to future generations. Today cartoons have been a source that influences directly themselves for our children. In order to convey our national characteristics to children, it is important to examine cartoon content and scenarios. The purpose of this study is to determine the national culture, national value and national identity elements in the cartoon “Küçük Hezarfen” published in TRT Çocuk channel and to determine how these elements are deeply processed. In this way, the extent to which domestic production cartoons can be utilized in teaching our national elements will be determined. In this research, research data were collected from the qualitative research methods using document analysis method. Categorical content analysis method was used to analyze and interpret the research data. A content evaluation form was used by the researcher in the determination of

national elements. 23 national cultures, 20 national values and 7 national identities were determined in the cartoon “Küçük Hezarfen” which are consisted by different passing frequencies. Coffee culture from the elements of national culture, family from the elemets of national values and symbols form national identity element were determined as the most frequently processed elemets in the cartoon.

Key Words : Küçük Hezarfen, cartoon, national culture, national value, national identity

Page Number : 176

Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Şaban ÇETİN

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI	iii
TEŞEKKÜR	v
ÖZ.....	vi
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	xv
BÖLÜM I	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Amaç	11
1.3. Alt Amaçlar	11
1.4. Önem.....	11
1.5. Varsayımlar.....	12
1.6. Sınırlılıklar	12
1.7. Tanımlar	12
BÖLÜM II.....	13

KAVRAMSAL ÇERÇEVE	13
2.1. Kültür	13
2.1.1. “Kültür” Kelimesinin Kökeni.....	13
2.1.2. Kültür Kavramı	14
2.1.3. Millî Kültür	17
2.2. Değer	18
2.2.1. Değer Kavramı.....	18
2.2.2. Değerlerin Özellikleri	20
2.2.3. Değerlerin Temelleri.....	23
2.2.3.1. Değerlerin Psikolojik Temelleri.....	23
2.2.3.2. Değerlerin Sosyolojik Temelleri	24
2.2.3.3. Değerlerin Felsefi Temelleri	25
2.2.4. Değerlerin Sınıflanması.....	27
2.2.5. Millî Değerler	30
2.3. Kimlik Kavramı.....	31
2.3.1. Kimlik Tanımları.....	32
2.3.2. Kimlik Çeşitleri.....	34
2.3.3. Millî Kimlik Kavramı.....	35
2.3.3.1. Millî Kimlik ile İlişkili Kavramlar.....	36
2.3.3.2. Millî Kimlik.....	38
2.4. Çocuk ve Çizgi Film	40
2.4.1. Kitle İletişim Araçları ve Televizyon	40
2.4.2. Çocuğun Gelişiminde Televizyonun Yeri	41
2.4.2.1. 0-3 Yaş Arası Çocuk ve Televizyon.....	43
2.4.2.2. 4-7 Yaş Arası Çocuk ve Televizyon.....	43
2.4.2.3. 7-12 Yaş Arası Çocuk ve Televizyon.....	44

2.4.3. Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Olumlu ve Olumsuz Etkileri	44
2.4.4. Çizgi Film ve Tarihsel Gelişimi	46
2.4.5. Çocuk ve Çizgi Film İlişkisi	48
2.4.8. Çizgi Filmlerin Değer Eğitimi ve Kültür Aktarımındaki Etkisi	48
BÖLÜM III	51
İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	51
BÖLÜM IV	57
YÖNTEM.....	57
4.1. Araştırmanın Modeli.....	57
4.2. Evren ve Örneklem.....	57
4.3. Verilerin Toplanması	57
4.4. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması	58
BÖLÜM V	61
BULGULAR VE YORUM	61
5.1. Birinci Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorumlar	61
5.2. İkinci Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorumlar	97
5.3. Üçüncü Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorumlar	132
BÖLÜM VI	146
SONUÇ ve TARTIŞMA.....	146
KAYNAKLAR	158
EKLER.....	173

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. <i>Küçük Hezarfen Çizgi Filminde Yer Alan Bölümler Listesi</i>	9
Tablo 2. <i>Küçük Hezarfen Çizgi Filminde Yer Alan Millî Kültür Unsurları</i>	61
Tablo 3. <i>Küçük Hezarfen Çizgi Filminde Yer Alan Millî Değer Unsurları</i>	97
Tablo 4. <i>Küçük Hezarfen Çizgi Filminde Yer Alan Millî Kimlik Unsurları</i>	133

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Küçük Hezarfen çizgi filminin 50. bölümünde yer alan meddaha ait kare.	65
Şekil 2. Küçük Hezarfen çizgi filminin 50. bölümünde yer alan gölge oyununa ait kare. ..	68
Şekil 3. Küçük Hezarfen çizgi filminin 46. bölümünde yer alan Nevruz kutlamalarına ait kare.	71
Şekil 4. Küçük Hezarfen çizgi filminin 46. bölümünde yer alan macun şekerine ait kare. .	72
Şekil 5. Küçük Hezarfen çizgi filminin 31. bölümünde yer alan Türk kahvesine ait kare. .	74
Şekil 6. Küçük Hezarfen çizgi filminin 25. bölümünde yer alan aşure geleneğine ait kare.	75
Şekil 7. Küçük Hezarfen çizgi filminin 23. bölümünde yer alan taş işlemeciliğine ait kare.	76
Şekil 8. Küçük Hezarfen çizgi filminin 11. bölümünde yer alan bıçakçılık geleneğine ait kare.	77
Şekil 9. Küçük Hezarfen çizgi filminin 22. bölümünde yer alan çömlekçilik geleneğine ait kare.	40
Şekil 10. Küçük Hezarfen çizgi filminin 13. bölümünde yer alan halı dokuma geleneğine ait kare.	80
Şekil 11. Küçük Hezarfen çizgi filminin 13. bölümünde yer alan kilim dokuma geleneğine ait kare.	81
Şekil 12. Küçük Hezarfen çizgi filminin 15. bölümünde yer alan kispete ait kare.	82
Şekil 13. Küçük Hezarfen çizgi filminin 39. bölümünde yer alan değirmen kültürüne ait kare.	83
Şekil 14. Küçük Hezarfen çizgi filminin 15. bölümünde yer alan güreş geleneğine ait kare.	84

Şekil 15. Küçük Hezarfen çizgi filminin 2. bölümünde yer alan horon kültürüne ait kare.	85
Şekil 16. Küçük Hezarfen çizgi filminin 20. bölümünde yer alan mâni söyleme geleneğine ait kare.	86
Şekil 17. Küçük Hezarfen çizgi filminin 20. bölümünde yer alan okçuluk geleneğine ait kare.	87
Şekil 18. Küçük Hezarfen çizgi filminin 20. bölümünde yer alan sele sepet geleneğine ait kare.	89
Şekil 19. Küçük Hezarfen çizgi filminin 43. bölümünde yer alan topaca ait kare.	90
Şekil 20. Küçük Hezarfen çizgi filminin 21. bölümünde yer alan üfleme cam ve Beykoz işi süsleme	91
Şekil 21. Küçük Hezarfen çizgi filminin 23. bölümünde yer alan lokum kültürüne ait kare.	93
Şekil 22. Küçük Hezarfen çizgi filminin 2. bölümünde yer alan bilmece sorulmasına ait kare.	95
Şekil 23. Küçük Hezarfen çizgi filminin 18. bölümünde yer alan mangala oyununa ait kare.	96
Şekil 24. Küçük Hezarfen çizgi filminin 14. Bölümünde yer alan aile değerini yansıtan kare.	101
Şekil 25. Küçük Hezarfen çizgi filminde yer alan Hezarfen Ahmet Çelebi'nin çocukluğuna ait kare.	103
Şekil 26. Küçük Hezarfen çizgi filminin 2. bölümündeki insanî ilişkileri yansıtan kare...	106
Şekil 27. Küçük Hezarfen çizgi filminin 1. bölümünde yer alan saygı değerine ait kare. .	109
Şekil 28. Küçük Hezarfen çizgi filminin 14. bölümünde yer alan sevgi değerine ait kare.	111
Şekil 29. Küçük Hezarfen çizgi filminin 2. bölümünde yer alan paylaşma değerine ait kare	113
Şekil 30. Küçük Hezarfen çizgi filminin 1. bölümünde yer alan dayanışma değerini yansıtan kare.	115

<i>Şekil 31.</i> Küçük Hezarfen çizgi filminin 4. bölümünde yardımlaşma değerini yansıtan kare.	117
<i>Şekil 32.</i> Küçük Hezarfen çizgi filmindeki Hezarfen, Yakup ve Melike'nin arkadaşlıklarını yansıtan kare.	118
<i>Şekil 33.</i> Küçük Hezarfen çizgi filminin 10. bölümünde yer alan sözünde durma değerini yansıtan kare.	118
<i>Şekil 34.</i> Küçük Hezarfen çizgi filminin 21. bölümünde yer alan estetik değerini yansıtan kare.	121
<i>Şekil 35.</i> Küçük Hezarfen çizgi filminin 16. bölümünde yer alan misafirperverlik değerine ait kare.	123
<i>Şekil 36.</i> Küçük Hezarfen çizgi filminin 9. bölümünde yer alan farklılıklara saygı duyma değerini yansıtan kare	124
<i>Şekil 37.</i> Küçük Hezarfen çizgi filminin 3. bölümünde yer alan özgürlük değerini yansıtan kare.	126
<i>Şekil 38.</i> Küçük Hezarfen çizgi filminin 10. bölümünde yer alan vatanseverlik değerini yansıtan kare.	127
<i>Şekil 39.</i> Küçük Hezarfen çizgi filminin 10. bölümünde yer alan cesaret – liderlik değerini yansıtan kare.	129
<i>Şekil 40.</i> Küçük Hezarfen çizgi filminde yer alan Galata kulesi.	131
<i>Şekil 41.</i> Küçük Hezarfen çizgi filminin 17. bölümünde yer alan selamlaşmaya ait kare.	132
<i>Şekil 42.</i> Küçük Hezarfen çizgi filminin 10. bölümünde yer alan vatan millî kimliğini yansıtan kare.	135
<i>Şekil 43.</i> Küçük Hezarfen çizgi filminin 18. bölümünde yer alan mangala oyununa ait kare.	136
<i>Şekil 44.</i> Küçük Hezarfen çizgi filminin 10. bölümünde yer alan kapıkulu askerlerine ait kare.	138
<i>Şekil 45.</i> Küçük Hezarfen çizgi filminin 3. bölümünde yer alan mısır çarşısına ait kare. .	139

<i>Şekil 46.</i> Küçük Hezarfen çizgi filminin 21. bölümünde yer alan Türk yapımı çeşm-i bülbul tekniğine ait kare	142
<i>Şekil 47.</i> Küçük Hezarfen çizgi filminin 15. bölümünde yer alan padişah otağına ait kare.	144

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
RTÜK	Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
TDK	Türk Dil Kurumu
TRT	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TV	Televizyon
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
%	Yüzde

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Çağlar boyunca dünya üzerinde nice devletler, nice milletler var olmuştur. Bu devletlerden bir kısmı daha uzun, bir kısmı daha kısa süre yaşamış; birçoğu kuruldukları yer ve çevresiyle yetinirken, bir kısmı ise cihanın dört bir yanında var olmayı kendilerine amaç edinmişlerdir. Tarihî bilgiler, sosyolojik olaylar, coğrafi koşullar gibi değişik kaynaklar incelenerek bu milletler ve devletlerle ilgili birçok bilgi ortaya konulmuştur. Hepsinden yola çıkılarak şu kanıya varılabilir ki: Hiçbir millet yok olmak için; hiçbir devlet yıkılmak için kurulmamıştır.

Küreselleşen, millî bir kültür yerine evrensel bir kültür oluşturulmaya çalışılan dünyada temeli binlerce yıl öncesine dayanan kimliğimizin, değerlerimizin ve kültürümüzün korunarak gelecek nesillere ulaştırılması belki de hiçbir dönemde bu kadar elzem olmamıştır. Bizi biz yapmış, binlerce yıldan beri bu topraklarda hüküm sürmemizi sağlamış kültürümüz; bizi diğer toplumlardan ayırarak kendimize has özelliklerle zamana meydan okurcasına varlığımızı sürdürmemizi sağlayan kimliğimiz ve dahi hayatın her alanında bize yol göstererek iyiyi, güzeli öğütleyen değerlerimiz atalarımızdan bizlere kalan en kıymetli mirasımızdır. Bu mirasa sahip çıkmak bu kavramlar üzerinde dilediğimiz gibi değişiklikler yaparak bir mirasyedi gibi davranmamızı değil; bilakis millî kimliğimizi, değerlerimizi ve kültürümüzü koruyarak yükselen yeni nesle emanet etmemizi gerektirmektedir. Deryada bir damla dahi olsa bu araştırmamız bu amaçla hazırlanmış; çalışmamıza konu olan kültür, değer ve kimlik kavramları millî olmaları yönüyle millî kültür, millî değer ve millî kimlik şeklinde incelenmiştir. Bu kavramlar ifade ettikleri anlamlar yönüyle birbirlerinden ayrılırlar da aynı zamanda birbirlerinin tamamlayıcıları olarak karşımıza çıkmaktadır. Değerler toplamı, kültürü oluşturan parçalardır. Değerler, bir

toplumun kimliğini oluşturur aynı zamanda davranışlara kaynaklık eden ve onları yargılamaya yarayan anlayışlardır. Toplumun sosyal alışkanlıkları, yaşam biçimleri ve inançlarının tüm göstergeleri millî kimlikte yer alır (Gelişli, 2013, s.84). Buradan da anlaşıldığı gibi değer, kimlik ve kültür kavramları iç içedir. Bir milleti millet yapan, onu diğer toplumlardan ayırarak kendine has bir kimlikle varlığını sürdürmesini sağlayan öğelerin başında kültür, değer ve kimlik kavramları gelmektedir. Bu kavramlar bir toplumun şekil kazanmasında, kendi benliğini ifade etmesinde en önemli yapı taşlarıdır. Arapça kökenli millî kelimesi “Milletle ilgili, millete özgü, ulusal” (Türk Dil Kurumu [TDK], 2016) olarak tanımlanmıştır. Hem millî değerlerin hem de millî kültürün amacı var olan millî kimliğimizi benimseyip yaşayarak gelecek nesillere aktarılmasını sağlamaktır. Millî kültür, millî değer ve millî kimlik; önemlerine binaen tek tek ele alınmaları gereken kavramlardır.

Kültür kavramı sözlükte “Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2016). Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) tarafından düzenlenen Dünya Kültür Politikaları Konferansı Sonuç Bildirgesi’nde yer alan tanıma göre “en geniş anlamıyla kültür, bir toplumu ya da toplumsal bir grubu tanımlayan belirgin maddi, manevi, zihinsel ve duygusal özelliklerin bileşiminden oluşan bir bütün ve sadece bilim ve edebiyatı değil, aynı zamanda yaşam biçimlerini, insanın temel haklarını, değer yargılarını, geleneklerini ve inançlarını da kapsayan bir olgu” dur (Oğuz, 2011, s. 128).

Belirli bir topluluğa ait sosyal davranışlar ve teknik kuruluşlar “kültür” ü meydana getirir. Türk milleti dili, töresi, dini, hukuku, düşüncesi ve hadiseler karşısındaki hususi davranışları ile 4000 yıllık bir kültüre sahiptir (Kafesoğlu, 1989, s. 16). Bilgiç (1979, s. 18) ise kültürü şöyle açıklar: “Kültür, bir millete şahsiyetini veren, diğer milletlerle arasındaki farkı tayine yarayan, tarihin seyri içerisinde teşekkül etmiş, o millete mahsus maddi ve manevi değerlerin ahenkli bütünüdür.”

Millî kültür, en genel ifadeyle, bir toplumu oluşturan bireylerin çoğunun katılımıyla oluşan kültürdür. Farklı bir anlatımla, bir toplumun yarattığı toplumsal hâsıla içinde yer alan ilişkilerin ortaya koyduğu yapının, mevcut farklılıkları dışlamayan, onları da içerecek bir bütünlüğün ifade ediliş biçimidir (Özen, 2014, s. 62).

Millî kültürler, belli bir tarihi birikim, tabii şartlar, teknik gelişme ve normal değerlerin uyumlu bir bütünü olarak o toplumun bireylerine anlamlı hayat haritaları sunar. Bu özellikler itibariyle, her toplumun konumu birbirinden kaçınılmaz farklılıklar taşır. Her toplum, kendine ait bir tarihe ve tarihine bağlı olarak milli kültüre sahiptir (Bostancı, 1995, s. 12).

Kafesoğlu'na (1995) göre millî kültür; millet adı verilen canlı organizmanın ruhu ve beynidir. Nasıl ki canlı bir organizma ruhsuz ve bedensiz yaşayamazsa ondan daha da karmaşık olan millet de kültür olmadan yaşayamaz. Bir milletin mal olmuş ruhi değerleri, ahlaki yapısı millî kültüre dayanmalıdır ki bir anlam ifade edebilsin (s.203).

Değer kavramı özellikle son yıllarda üzerinde sıkça durulan, hakkında birçok araştırma yapılan, çeşitli projelerle yaygınlaştırılarak kazandırılması amaçlanan bir kavram haline gelmiştir. Şüphesiz bu durumun oluşmasında küreselleşen dünyada “biz” olarak kalabilmek düşüncesi etkili olmuştur. Değer kavramı incelendiğinde, sözlükte “Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü” (TDK, 2016) olarak yer almaktadır. Bir kavram olarak tanımlandığında ise toplumda benimsenmiş, yaşatılmakta olan toplumun birlik, bütünlük ve devamını sağlayan her türlü duyuş, düşünüş ve kabullenişlere; davranış ve kurallara biçilen ölçüye değer denir (Gelişli, 2013, s.84).

Bir başka deyişle değerler, sosyal yapının varlık, birlik, işleyiş ve devamının sebebi olarak görülen; tasvip ve teşvik gören; korunmaya çalışılan kabullenişler, inanışlardır. Değerler, kavramlara yüklenilen anlamlardır. Her toplumda, sahip veya bağlı olduğu kültürü meydana getiren inançlar, fikirler ve normlar sistemi vardır (Tural'dan aktaran Gelişli, 2013).

Çelikkaya (1996) ise değeri; bir toplum, bir inanç, bir ideoloji içinde veya insanlar arasında kabul edilmiş, benimsenmiş ve yaşatılmakta olan toplumsal, insani, ideolojik veya ilahi kaynaklı her türlü duyuş, düşünüş, davranış, kural ya da kıymetler olarak tanımlamıştır (s.168).

İfade ettiği anlam bakımından oldukça geniş olan değer kavramı, çeşitli sınıflandırmalarla incelenmiştir. Araç değerler, amaç değerler; toplumsal değerler, bireysel değerler; evrensel değerler, millî değerler gibi sınıflandırmalar bunlardan birkaçıdır. Araştırmamıza konu olan millî değerlere baktığımızda evrensel değerlerden tamamen soyutlanmamakla birlikte bize özgü yaşayışımızı, kabullerimizi ifade ettiği görülmektedir.

Millî değerlere bağlı olmak, milletlerin en büyük özelliğidir. Ortak fikirler, duygu, düşünce ve değerler, o millete ait fertlerin, birbirlerine, milletlerine ve geçmişlerine bağlılığını sağlar. Fertlerin, millete bağlı olma ve millî değerlere verdikleri önem dereceleri, onları diğer milletlerden farklı kılmaktadır (Yücel'den aktaran Gelişli, 2013).

Değerler, evrensel niteliklerinin yanında, toplumlar tarafından algılanma durumlarına göre ulusal değerler olarak da adlandırılmaktadır. Her millet, bireylerinin kültürlenme sürecinde kendi değerlerinin edinilmesini, kendi değerlerini benimsedikten sonra evrensel değerlere ulaşmasını bekler (Karatay'dan aktaran Çetin, 2015).

Milletler varoluşlarından bu yana değişik şekilde badireler atlatsalar bile milletlerin bırakmadıkları ve bırakmayı düşünmedikleri kendilerine özgü birtakım değerleri vardır. Bu değerler mesafelere, ülkenin doğusuna batısına bakmaksızın aynı heyecana neden olurlar. Çünkü bu değerler milleti millet yapan temel yapı taşlarıdır (Çetin, 2015).

Türk milleti olarak bizim millî değerlerimiz, vatan sevgisi, bayrak, millî marş, istiklal, dinî inançlarımız, gelenek ve göreneklerimiz, yakın tarihimizde geçirmiş olduğumuz mücadeleler, devlet ve millet büyüklerimiz, tarihî kişiliklerimiz vb. sayılabilir (Çetin, 2015).

Gelişli (2013)'ye göre ise millî değerler; vatanseverlik, dürüstlük, çalışkanlık, yiğitlik, yardımseverlik, hoşgörü, sevgi, saygı, alçak gönüllülük, namus, sadakat, dayanışma, itaat kültürü, iffetlilik, ahlakilik vb. değerlerden oluşmaktadır.

Kimlik, kişilerin ve toplumsal grupların “Kimsiniz, kimlerdensiniz?” sorularına verdikleri cevaplardır. “Ben kimim?” sorusunun dayanağı olan “ben” in tanınması ve tanımlanması, kimliğin sosyal ve psikolojik temeline işaret etmekte ve buna, kişinin varlığı ile ilgili tüm anlamaları (değerleri) içine alan öznel bir duygu olarak “kişisel kimlik” denilmektedir (Turan'dan aktaran Gelişli, 2013).

Kişinin seçme imkânına sahip olamadığı ebeveyni gibi, ırk, dil ve doğduğu yer kimliğinin pasif unsurlarıdır. Buna karşılık onun en önemli ve temel seçimi olan inancı, ideali ve kendisine belirlediği var oluş gayesi aktif kimlik unsurları durumundadır. Millete ait kimlik ise; dil, tarih, gelecekle ilgili özlem, din ve gelenek birliğiyle şekillenir. Burada ilk dört unsur hem kültür, hem medeniyet boyutu olan; gelenek ise daha çok millî kültür ürünü bir unsurdur (Gönüllü'den aktaran Gelişli, 2013).

Millî kimlik yahut sadece kimlik, millî bir kültürün ferdî ve içtimaî planda ortaya çıkan üslûbudur; kişiyi ve toplumu farklılaştıran, en yakınından başlayarak diğer benzerlerinden ayıran özellikleridir. Bu farklılıklar en geniş ifadesi ile yaşama biçimindeki özellikler, kendine –kişiyi ve topluma- mahsus oluşlardır (Kösoğlu, 2003, s. 19).

Millî kimliği “kolektif kültürel kimliğin bir türü” olarak tanımlayan Smith (1994) millî kimliği oluşturan temel özellikleri; tarihi bir toprak/ ülke, ya da yurt, ortak mitler ve tarihi hafıza, ortak bir kitlesel kamu kültürü, topluluğun bütün fertleri için geçerli ortak yasal hak ve görevler, topluluk fertlerinin ülke üzerinde serbest hareket imkânına sahip oldukları ortak bir ekonomi olarak sıralar (s.31).

Millî kimlik, bir millete ait kültürel özellikleri kapsar aynı zamanda millî bir kültüre aidiyetin ifadesidir. Türk kültürüne sahip olan insanlar Türk kimliğini taşırlar; yani onlar Türk’türler. Bu mensubiyetin yarattığı gerilimler de milliyetçilik duygusunu meydana getirir (Kösoğlu’ndan Aktaran Gelişli, 2013).

Her millet, kendine has kimliğini tarihsel süreç içinde oluşturur. Milletler kendi millî karakterinden ve tarihsel tecrübelerinden oluşan doğal anayasalarla kurumlaşırlar. Millet ve millî kimlik milliyetçiliğin temel değerleri arasında yer alır. Genel anlamda milliyetçilik eski dini kültür tarzlarını ve ailevi eğitimi kapsayan tarihsel bir eğitim ve kültür biçimi olarak anlaşılabilir. Milliyetçilik bir ülkede yaşayan insanlar arasında milliyet esasına dayanan bir birlik ve dayanışma şuurunu oluşturmayı temel gaye edinir (Turan’dan aktaran Gelişli, 2013).

Millî kültür, millî değer ve millî kimlik kavramlarının benimsenerek yaşatılmasında ve gelecek nesillere aktarılmasında küçük varislerimiz, yani çocuklarımız çok büyük bir öneme sahiptir. Bu kavramların yaşatılmasında, millî öğelerimizin değişen zamana ve koşullara göre geçerliğini ilk günkü gibi korumasında şüphesiz ki çocuklarımıza rehberlik etmenin önemi büyüktür. Bu görevi en iyi şekilde yerine getirebilmek adına çocuklarımızı içinde büyüdükleri toplumdan ve koşullardan soyutlamadan tam aksine; sahip olduğu millî varlıkları toplumla iç içe yaşayarak korumalarını ve sürdürmelerini sağlamak en önemli görevlerimiz arasındadır.

Ülkemizde değerler eğitime yönelik başlı başına bir program bulunmamaktadır. Örtük program yaklaşımıyla değerler eğitimi gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca 18. Millî Eğitim Şûrası Kararları arasında “Spor, Sanat, Beceri ve Değerler Eğitimi” başlığı altında sunulan değerler eğitimiyle ilgili alınan kararlardan bazıları şöyledir (MEB, 2010):

Karar 35: Değerler eğitimi okul öncesinden başlamalı, yaygın eğitim de dâhil olmak üzere her kademede okul kültürü içerisinde yer verilmeli ve bu bağlamda tüm paydaşların iş birliği sağlanmalı ve farkındalık oluşturmak için kitle iletişim araçlarından faydalanmak üzere gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

Karar 37: Değerler eğitimi ve medya ilişkisi bağlamında farkındalık oluşturulması amacıyla araştırma ve eğitim çalışmalarına önem verilmeli ve yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

Alınan bu kararlarda değerler eğitimi konusunda kitle iletişim araçlarından faydalanılması ve medya ile değerler eğitimi ilişkisi bağlamında farkındalık oluşturulması için çalışmalar yapılmasına yönelik tavsiyeler bulunmaktadır.

Teknolojinin hızla gelişmesi çocukların; televizyon, telefon ve bilgisayar gibi kitle iletişim araçlarıyla daha erken yaşta tanışmasına yol açmaktadır. Kitle iletişim araçları içerisinde çocuğun en erken yaşta tanıştığı araç ise televizyondur (Yağlı, 2013, s.709)

Çocuk ekrandaki renklere, hareketlere, adlarını bilmeden baktığı bu görüntülere çok hassastır ve bunları çok sever; göz alışkın olmadan bile çok hızlı bir şekilde içgüdüsel olarak bunları algılar ve keşfeder (Henriot'tan aktaran Yağlı, 2013, s.709). Henry A. Giroux'un ifadesine göre “çizgi filmler, toplumsal değerleri öğretme hususunda aile, okul ya da dini kurumlardan daha güçlüdür” (Aktaran Muratoğlu, 2009, s.78).

Çocuğun karakterinin belirlendiği, temel insanî değerlerin ve kültürel yapının çocuğa aşılandığı, ailenin ve toplumun doğru bildiklerini ona en yoğun şekilde aktardığı “çocukluk” adı verilen süreci etkileyen pek çok unsur vardır. Bu dönemde algı ve öğrenme o kadar hızlı ve yoğundur ki, hemen her şey öğrenme ve eğitim sürecine dâhil oluverir. Çocuğun eğitim sürecinde yer alan önemli unsurlardan biri de çizgi filmidir (Fedakar, 2011, s.108).

Çizgi film, karikatür, çizim, resim, kukla ve üç boyutlu nesneleri canlılarmış, hareket ediyormuş gibi göstermek için sinema tekniğinin grafik ve plastik sanatlara uygulanmasıdır. (Hacıbektaşoğlu, 2014, s. 25).

Çocuğun televizyonda en çok vakit harcadığı program türü çizgi filmlerdir. Bu konuyla alakalı yapılan araştırmalar bu gerçeği yansıtmaktadır. Araştırmalara göre çocukların çoğu günde 3–4 saat televizyon izlemekte, yılda yaklaşık olarak 900 saati okulda, 1500 saati ise televizyon karşısında geçirmektedir (Öktem, Sayıl ve Çelenk Özen, 2006). Mezun olana kadar çocuklar 13000 saatini okulda, 18000 saatini ise televizyon karşısında geçirmektedirler (Hossler'den aktaran Öztürk Samur, Durak Demirhan, Soydan ve Önkol, 2014).

Özellikle çocuklar için hazırlanan eğlence programları, canlandırmalar, müzikler, çizgi filmler ilgi ile izlenen çocuk yayınlarıdır (Tezcan, 1980, s. 181). 1976 yılında çocuk programlarının televizyon yayını içindeki oranı % 8,6 iken (Güler, 1991, s. 167) bugün sürekli yayın yapan tematik çocuk kanalları (İlhan ve Çetinkaya, 2013, s. 317) ile bu oran

% 100'e yükselmiştir (Aktaran Karakuş, 2015). Bu verilerden hareketle çocukların zihin dünyalarında ve kültürel hayatlarının şekillenmesinde çizgi filmin çok önemli yerinin olduğu görülmektedir.

Bu bağlamda çocukların gelişimi, değer öğrenimi, kimlik ve kültür kazanmasında çizgi filmlerin önemli bir payı vardır. Kültür aktarımı ve değerlerin öğretilmesine ilişkin çizgi filmlerin etkisiyle alakalı şu görüşler yer almaktadır;

Taş Alicenap (2015), kültür aktarımı ve kültürün güncellenmesi görevini geçmişte halk hikâyeleri ve masallar gerçekleştirirken bu görevleri günümüzde çizgi filmler yerine getirdiğini ifade etmiştir. Taş Alicenap (2015)'a göre kültürel sürekliliğin temeli sanatçının kendi geçmişiyle ve kökleriyle ilişki kurabilmesidir. Kendi kökleriyle bağlarını kuran sanatçı geçmiş ve gelecek, doğu ve batı arasında kendini nerede konumlandıracağını bilir. Böylece kültürel geleneği yerelden evrensele taşıyacak bir içerik ve biçimle başarılı çizgi filmler ortaya koyabilir (Taş Alicenap, 2015).

Kaba (1992), çizgi filmlerin toplumsal eğitim açısından faydalarına bakıldığında çok etkin bir rol üstlendiğini söylemektedir. Değerler eğitimi de dâhil olmak üzere pek çok konu, bilgi, olay ve kavram çocuk programları içinde animasyon kullanılarak sunulmaktadır. Animasyonun yüklendiği bu görev, çocuğun eğitim süreci içerisindeki kişilik gelişimini istenildiği şekilde mesajlarla yönlendirebilmektedir (Kaba, 1992, s.54).

Çizgi filmin kalitesini hiç kuşkusuz taşıdığı içerik belirler. Çocuğun izlediği programlardaki kişilerin veya daha yoğun olarak filmlerdeki karakterlerin yerine kendini koyması nedeniyle özgün kimliği etkilenmektedir. Çocuk için hazırlanan programlar, ondaki yardımseverlik, yurtseverlik ve insan severlik gibi değerleri pekiştirmeli; farklı konularda düşünme fırsatı vererek gerektiğinde sentez, yorum ve kıyaslama yapabilmesine olanak hazırlamalıdır. Yayınlarda çocuğa verilecek iyi değerler, çocuğun iyiyi ve doğruyu kendi başına bulabilmesini sağlayacak nitelikte olmalıdır. Çocuk yayınları toplumsal değerleri çocuğa aktarabilmelidir (Yağlı, 2013, s. 710).

Bu nedenle çocukların zamanlarının önemli bir kısmını ayırdıkları çizgi filmleri millî değer, millî kimlik ve millî kültürümüzün yaşatılması adına incelemek, değerlendirmek büyük önem taşımaktadır.

Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT)'nin 2008 yılında TRT ÇOCUK kanalı ile Türk yapımı çizgi filmleri desteği artmıştır. Böylece Türk çizgi filmi adına pek çok şirket açılmış ve yerli yapımların sayısı artmıştır. Böylece Türk kültürüne ait kaynakların kullanılması ve çocuklarla buluşturulması için önemli bir fırsat yakalanmıştır (Taş Alicenap, 2015).

2008 yılında yayın hayatına başlayan Türkiye'nin en iyi çocuk kanalı TRT Çocuk, kısa sürede hem miniklerin hem de ebeveynlerin gözdesi haline geldi.3-9 yaş grubu çocuklara ve ebeveynlerine yönelik evrensel pedagojik normlarda, kaliteli, çağdaş ve yenilikçi bir yayın içeriği sunmakta olan kanal, rengârenk bir dünya yaratarak alanında gerçek bir marka oldu.Maysa ve Bulut, Keloğlan Masalları, Köstebekgiller, Çatlak Yumurtalar, Canım Kardeşim, Kuzucuk, Pırdino, Rafadan Tayfa, Nane Limon gibi beğenilen programlarıyla milli kültürden, sanattan, tarihten ve milli kahramanlarımızın hikâyelerinden esinlenen TRT Çocuk, bu sayede zengin bir yerel içerik üreterek yayınlarını büyük oranda yerli hale getirdi (TRT Çocuk Dergisi, 2018).

TRT Çocuk dergisinde belirtildiği gibi yerel içerik üreten yerli yapım çizgi filmlerin artması, yerli yapım çizgi filmlere kültür aktarımını sağlaması açısından önemli bir görev de yüklemiştir. TRT Çocuk kanalının açılmasıyla Türk kültürüne ait kaynakları kullanan Türk yapımı çizgi filmlere Taş Alicenap (2015) şu örnekleri vermiştir; Örneğin “Maysa ve Bulut” isimli çizgi film yörüklerin yaşamını ve kültürlerini konu almaktadır. Ayrıca, Evliya Çelebi'nin maceralarını konu alan Çelebi ve Laklak, Keloğlan masallarının güncellendiği “Keloğlan”, Karagöz ve Hacivat gibi Türk kültürünün önemli karakterlerinin dünyayı keşfettiği “Hacivat ve Karagöz Dünyayı Geziyor”, “Nasrettin Hoca”, Hezarfen Çelebi'nin İstanbul'da geçen çocukluğunu anlatan “Küçük Hezarfen” ve daha pek çok çizgi film TRT Çocuk kanalında yayımlanmaktadır.

Buradan hareketle son yıllarda yabancı kaynaklı çizgi filmlere karşı hem iyi bir alternatif oluşturan hem de kültürümüzü, değerlerimizi kısacası bizi yansıtan yerli çizgi filmlerin yayınlanmaya başlandığı görülmektedir. Bu çizgi filmlerden birisi de Hezarfen Ahmet Çelebi'nin çocukluğunu anlatan “Küçük Hezarfen” çizgi filmidir. Küçük Hezarfen çizgi filmi, 2010 yılında TRT Çocuk kanalında yayınlanmaya başlamıştır. 2010 ve 2011 yılları arasında 26 bölümü yayınlanan çizgi filmin, 2013 yılında tekrar başlamış ve 2015 yılında bitene kadar toplam 55 bölümü yayınlanmıştır. Çizgi film, TRT tarafından İstanbul'da bulunan “Düşler Evi Çizgi Film Stüdyosu”na yaptırılmıştır. Ayhan Bal tarafından yapım sorumluluğu üstlenilen çizgi filmin senaryosu Beyza Akyüz tarafından yazılmıştır. Çizgi filmin başkahramanı Hezarfen Ahmet Çelebi'nin çocukluğuna hayat veren Küçük Hezarfen karakteridir. Çizgi filmin diğer kahramanları arasında Hezarfen'in arkadaşları Yakup, Melike, keçi arkadaşı Paça, Hezarfen'in kardeşi Minnak Zeliş, Hezarfen'in babası Mehmet, annesi Çiğdem ve Hezarfen'in öğretmeni yer almaktadır. Ayrıca zeki kişiliği ile Dahi Macit, arifane tavırlarıyla Cafer Dede ve bazı bölümlerde Bülbül Delisi diye anılan örnek yaşayışıyla dikkat çeken Bülbül Düşkünü ile ismi belirtilmemekle birlikte Osmanlı padişahı da bulunmaktadır. Çizgi filmin ilk 26 bölümü yaklaşık 17 – 18 dakika, 26 ile 55. bölümler arası ise 12 – 13 dakika sürmektedir.

Araştırmamızda aşağıdaki tabloda yer alan 55 bölüm incelenmiştir. Tabloyu oluşturan bölüm isimleri ve bölüm sıralaması “Düşler Evi Çizgi Film Stüdyosu”nun yayınladığı sıraya ve isme bağlı kalarak hazırlanmış ve bölümlerin temin edildiği internet adresi belirtilmiştir.

Tablo 1

Küçük Hezarfen Çizgi Filminde Yer Alan Bölümler Listesi

Bölüm Numarası	Bölüm İsmi	Bölümün İnternet Adresi
1	Paça'nın Çizmesi	https://www.youtube.com/watch?v=ROM6R3vdLlk
2	Aynaların Gizemi	https://www.youtube.com/watch?v=Atf4UK04t8g
3	Kuşların Özgürlüğü	https://www.youtube.com/watch?v=_LvqxwEkesI
4	Köpek Balığı	https://www.youtube.com/watch?v=PgJMiQzAtyc
5	Yenilgi	https://www.youtube.com/watch?v=d9i2vtJGh4I
6	Kaybolan İnekler	https://www.youtube.com/watch?v=x-1pK0dS2Ko
7	Zehirli Mantarlar	https://www.youtube.com/watch?v=9-qESLd-PTk
8	Zehirli Kurbağalar	https://www.youtube.com/watch?v=R04pyFw_mhE
9	Çinli Çocuklar	https://www.youtube.com/watch?v=hcDzlW90gBo
10	Posta Güvercinleri	https://www.youtube.com/watch?v=ca0uytU9Ec
11	Kabak Yarışması	https://www.youtube.com/watch?v=1SZGb_7FwxU
12	Hastalık	https://www.youtube.com/watch?v=8iof9ociSeM
13	Şifreler	https://www.youtube.com/watch?v=c5kbRpF-Eog
14	Tuz Hırsızları	https://www.youtube.com/watch?v=B7IYYVzpbFs
15	Yağlı Güreş	https://www.youtube.com/watch?v=oy71O-dLo60
16	Nota Öğrenmek	https://www.youtube.com/watch?v=LMf027fXjxo
17	Lagari	https://www.youtube.com/watch?v=Nwccme96pAw
18	Ata Oyunu	https://www.youtube.com/watch?v=f-cMe4RY0LM
19	Keçi Derisinden Kapak	https://www.youtube.com/watch?v=GrXJ2QU3hE8
20	Ramazan	https://www.youtube.com/watch?v=tcC9j9fDQLQ
21	Cam Sanatı	https://www.youtube.com/watch?v=MOKKyNQNODU
22	Çömlek Yapmak	https://www.youtube.com/watch?v=8ouKkb_PCLA
23	Mimar Sinan	https://www.youtube.com/watch?v=2ZaHHKjcam8
24	Kar Yağmış	https://www.youtube.com/watch?v=j121hyGNNeA
25	Nuh Tufanı	https://www.youtube.com/watch?v=9WFS6x8_YZM
26	Hezarfen'in Uçması	https://www.youtube.com/watch?v=XRZSmluvdLc

27	Konuşan Kirpi	https://www.youtube.com/watch?v=Ht8si1siBl8
28	Dönüyor Dünya Dönüyor	https://www.youtube.com/watch?v=NS8M5_Vjip4
29	Altın Yapabilir Miyim?	https://www.youtube.com/watch?v=RXc6PFZFaz8
30	Yeni Bir Kıta Buldum!	https://www.youtube.com/watch?v=v17JVCfMj0w
31	Tek Mi? Çift Mi?	https://www.youtube.com/watch?v=ej7-0LNa3-s
32	Uçarım Da Kaçarım Da	https://www.youtube.com/watch?v=CQKHESU0A5A
33	Bitkiler Nasıl Büyür	https://www.youtube.com/watch?v=Horg_0m0uFw
34	Saatlerimizi Ayarlayalım	https://www.youtube.com/watch?v=xkFqViH1FCc
35	Bir Tutam Ot Deyip Geçme	https://www.youtube.com/watch?v=cFifKBZLd0A
36	Gizemli Mi? Gerçek Mi?	https://www.youtube.com/watch?v=wChCowm5mQw
37	Çürük Diş	https://www.youtube.com/watch?v=5SqUdFZ1RK8
38	Ağaç Ev	https://www.youtube.com/watch?v=Hhr_qgqps2s
39	Ekmek Macerası	https://www.youtube.com/watch?v=ZCTynlff4E
40	Fırtına Geliyor	https://www.youtube.com/watch?v=5S_ZPgMwrLw
41	Yeni Öğretmen	https://www.youtube.com/watch?v=Vp1tlckKLcA
42	Bitlendik	https://www.youtube.com/watch?v=xQFZGRRrDjM
43	Altın Tohumlar	https://www.youtube.com/watch?v=KwiQYDqatcA
44	Raziye Hala	https://www.youtube.com/watch?v=gXCBS6-_08g
45	Yakup'un Kardeşi	https://www.youtube.com/watch?v=oyQmevDxiHY
46	Bahar Geldi	https://www.youtube.com/watch?v=AwE8AjvOC3E
47	Sinek Baskını	https://www.izlesene.com/video/hezarfen-47-bolum/9750913
48	Annemin Elbisesi	https://www.izlesene.com/video/hezarfen-48-bolum/9750912#_
49	Adaya Gidiyoruz	https://www.izlesene.com/video/hezarfen-49-bolum/9750911#_
50	Gölge Oyunu	https://www.izlesene.com/video/hezarfen-50-bolum/9750910#_
51	Sığırcık Dansı	https://www.izlesene.com/video/hezarfen-51-bolum/9750909#_
52	Büyük Gün	https://www.izlesene.com/video/hezarfen-52-bolum/9750908#_
53	Yardımsverlik	https://www.izlesene.com/video/hezarfen-53-bolum/9750907#_
54	Sabır	https://www.izlesene.com/video/hezarfen-54-bolum/9750904#_
55	Sorumluluk	https://www.izlesene.com/video/hezarfen-55-bolum/9750905#_

1.2. Amaç

Bu araştırmanın genel amacı TRT Çocuk kanalında yayınlanan ve geniş bir izleyici kitlesine sahip olduğu düşünülen “Küçük Hezarfen” çizgi filminde yer alan millî kültür, millî değer ve millî kimlik unsurlarının incelenmesidir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1.3. Alt Amaçlar

1. “Küçük Hezarfen” çizgi filminde yer alan millî kültür unsurları hangileridir ve bu millî kültür unsurlarına ne sıklıkla yer verilmiştir?
2. “Küçük Hezarfen” çizgi filminde yer alan millî değer unsurları hangileridir ve bu millî değer unsurlarına ne sıklıkla yer verilmiştir?
3. “Küçük Hezarfen” çizgi filminde yer alan millî kimlik unsurları hangileridir ve bu millî kimlik unsurlarına ne sıklıkla yer verilmiştir?

1.4. Önem

Bu araştırma sayesinde çizgi filmlerde yer alan millî kültür, millî değer ve millî kimlik unsurları birlikte ele alınarak tartışılabilir. Bu araştırma, millî varlığımızı korumanın ve yaşatmanın her geçen gün daha da zorlaştığı günümüz şartlarında, bu amaca hizmet edebilecek millî kültür, millî değer ve millî kimlik unsurlarını birlikte ele alıp incelemesi bakımından önem arz etmektedir. Özellikle okul öncesi (2-6) yaş arası çocuklarda algı seçiciliği tam anlamıyla gelişmediğinden bu yaştaki çocuklar kendilerine sunulan içeriklerden duygusal ve zihinsel açıdan bir hayli etkilenebilmektedir. Bu araştırmada TRT Çocuk kanalında yayınlanan Küçük Hezarfen isimli çizgi filmde millî kültür, millî değer, millî kimlik oluşumunu sağlayacak öğelerin var olup olmadığı karşılaştırmalı bir şekilde irdelenmiş ve bu öğeler kategorize edilmiştir.

Millî varlığımızı koruyup yaşatma yolunda geleceğimizin yegâne teminatı olan çocuklara hitap eden çizgi filmlerden birinin, içerdiği millî unsurlar bakımından ayrıntılı olarak incelenmiş olması da araştırmanın önemini arttırmaktadır.

1.5. Varsayımlar

2010 – 2015 yılları arasında TRT Çocuk kanalında yayınlanan, şimdi ise aynı kanalda tekrarları yer alan “Küçük Hezarfen” adlı çizgi filmin; hâlâ çocuklara güncel olarak hitap ettiği kabul edilmektedir.

1.6. Sınırlılıklar

Bu araştırma,

1. Küçük Hezarfen çizgi filminin tamamını içeren 55 bölümlük senaryosu ve bu senaryoya ait videolar,
2. Araştırmacı tarafından oluşturulmuş “İçerik Değerlendirme Formu”nda yer alan değerlendirme ölçütleri ile sınırlı tutulmuştur.

1.7. Tanımlar

Küçük Hezarfen: Türk havacılık tarihinin en kayda değer kişilerden birisi olan Hezarfen Ahmet Çelebi’nin çocukluğunu konu edinen ve TRT Çocuk kanalında 2010 ile 2015 yılları arasında yayınlanmış olan çizgi filmin adıdır.

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde, kültür, değer, kimlik, millî kültür, millî değer, millî kimlik ve çizgi film kavramlarıyla ilgili kuramsal bilgilere yer verilmiştir.

2.1. Kültür

2.1.1. “Kültür” Kelimesinin Kökeni

Kültür kelimesinin etimolojik kökeniyle alakalı yapılan araştırmalarda Latince “colore” kökünden gelen “cultura” sözcüğünden dilimize girdiği belirtilmektedir.

Kültür kelimesinin kökeni, Latincedeki “Cultura” ya da “Colere” kelimelerine dayanmaktadır. Klasik Latince bu kelime, “bakmak” ya da “yetiştirmek” anlamlarına gelmektedir. Kavramın tarım literatüründe de ekip biçmek, sürmek ve ürün yetiştirmek gibi anlamlara geldiği görülmektedir. (Uygur & Baykan, 2007, s.33).

Kültür kavramı, etimolojik kökeni itibariyle “üretme/yetiştirme, ekip/biçme” anlamına gelen Latincedeki “colere” kelimesinden gelmektedir. (Özen, 2014, s.61). Cebeci (2008) ise kültür kelimesinin kökeniyle alakalı şu ifadelere yer vermiştir; “kültür kavramı, Latince “colere” kökünden gelen “cultura” sözcüğünden dilimize girmiştir. “Colere; işlemek, süslemek, inşa etmek, ekin ekmek anlamlarına gelmekte olup bu kökten türetilmiş “cültura” kelimesi ise ekin demektir. Romalılar meranın işlenerek tarla haline getirilmesine “agri cultura” derlermiş” (s.2).

Kültür kavramının ortaya çıkışına ilişkin yapılan araştırmalara baktığımızda ham olan bir şeyin işlenerek elverişli hale getirilmesi anlamında kullanıldığı anlaşılmaktadır. Kültür kelimesinin, insan deneyimi ve insanın yaşama tarzı olarak anlam kazanması ise 18. yüzyılda gerçekleşmiştir.

Kültür kelimesi, Almancadan bütün batı dillerine geçmiştir. Kelimeyi ilk defa Etnolog G. Klem, medeniyet ve kültürel tekâmül karşılığında kullanmıştır. Bu kelime 18. yy. sonuna kadar Fransızcada da aynı anlamda kullanıldı. İlk defa Valter, kültür kelimesini insan zekâsının oluşumu, gelişimi ve geliştirilmesi anlamında kullanılmıştır (Güvenç, 1994, s.96).

18. yüzyılın sonlarında, insanın zihinsel kapasitesinin yarattığı bir değer olarak kullanılmaya başlanan kültür kavramın 1843 yılında Gustav Klemn'in "İnsanlığın Genel Kültür Tarihi" adlı kitabında insan topluluğunun yetenek ve becerileri, sanatları ve gelenekleri olarak topyekun yaşama tarzı şeklinde anlam kazandığı gözlemlenmektedir (Uygur & Baykan, 2007, s.33).

Türkçede kültür ile ilgili ilk çalışmalar Batı dünyasındaki kültür konulu tartışmalara yabancı kalmayan Osmanlı aydınlarınca yapılmıştır. Bu aydınlardan Ziya Gökalp, Arapça kökenli "hars" ve "tehzib" sözcüklerinin kültür kelimesinin karşılığı olabileceğini öne sürmüş, sonradan daha demokratik ve milli bulduğu için, "hars" kelimesinde karar kılmıştır. Cumhuriyet sonrası kurumlardan Türk Dil Kurumu, başlangıçta Fransızcadan aldığı "cultura" kelimesinin ilk anlamını göz önüne almış ve bu kelimenin karşılığı olarak "ekin" kelimesini önermiş, ancak bu kullanım yaygınlaşmamıştır (Turan, 1994, s.11). Günümüzde ise Türk Dil Kurumu kültür kelimesini; "tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin" şeklinde tanımlamaktadır (TDK, 2016).

2.1.2. Kültür Kavramı

Kültür ve kültür kavramı üzerinde çalışma yapan sosyologlar, sosyal psikologlar, kültür tarihçileri, fikir adamları ve bilginler kültürle alakalı farklı tanımlar öne sürmekte ve çeşitli görüşlere yer vermektedir. Literatürde kültürü birçok yazarın farklı şekillerde tanımladığı görülmektedir.

Kültür kavramını, C. Wiesler "bir topluluğun yaşama tarzı", E. Sapir "atalardan gelen maddi ve manevi değer yekûnu", A.Young "insanın tabiatı ve kendini idare etme yolu ile bizzat meydana getirdiği eser", R. Thurnwald "bir toplulukta örf ve âdetlerden, davranış tarzlarından, teşkilât ve tesislerden kurulu âhenkli bütün", F.A. Wolf ise "bir millet

fertlerinin iştirak halinde bulunduğu manevi hayat” olarak tanımlamıştır (Kafesoğlu, 1989, s.15).

Eliot’ a göre kültür “bir yerde ve birlikte yaşayan belli bir toplumun yaşayış biçimi” iken Thopson’a göre “bireylerin birbirleriyle iletişim kurduğu ve deneyim, düşünce ve inançlarını paylaştığı eylem, ifade ediş ve çeşitli türden anlamlı nesneler içeren simgesel biçimlerde somutlaşan anlamlar kalıbıdır (Güneş, 2017, s.85). Charles Taylor ise kültürü tanımlarken şunları söylemektedir; kültür, bilgiyi, imanı, sanatı, örf ve adetleri, ferdin mensup olduğu cemiyetin bir uzvu olması itibariyle kazandığı alışkanlıklarını ve bütün diğer maharetlerini ihtiva eden gayet girift bir bütündür (Turhan’dan aktaran Özkul 2015, s.171).

Kültürün tanımının yapıldığı bu ifadelere baktığımızda tarihsel bir kökeninin olduğu ve toplumların kendilerine has bir yaşayış tarzı ve ortak kabullerini ifade ettiği sonucuna ulaşabiliriz. Kültür kavramının niteliğine baktığımızda herkes tarafından kabul edilebilecek genel geçer bir tanımın zor olduğu anlaşılmaktadır. Kültür olgusunun çeşitliliği de ortak bir tanım üzerinde uzlaşmayı zorlaştırmaktadır.

Kültür tanımlarının çokluğuyla alakalı M. Cahit Özönder (2001), “kültürlerin çıkış kaynağı tarafından belirlenmesi ve kültürlerin benzemezliği” ifadesini kullanmıştır. Amerikalı iki antropolog A. L. Kroeber ve C. Kluckhohn 1952 yılında yayınladıkları kültürle ilgili antolojide kültür kavramının 164 farklı tanımını derlemiş ve tanımlamışlardır (Güvenç, 1994, s.95) Bu tarifler günümüzde 200’e kadar çıkmıştır (Baykara, 1997, s.5).

Toplumların yaşantıları, tarihleri ve yaşamış oldukları coğrafi çevrenin etkisiyle kültür tanımları ve kültür anlayışlarında da farklılıklar oluşmaktadır. Türk aydınları da bizi yansıtan kültür tanımlarına ve görüşlerine yer vermişlerdir.

Kültür, bir toplumun karşılaştığı problemleri çözümlemek ve toplum ihtiyaçlarına cevap vermek üzere bizzat toplumun oluşturduğu değer ve müesseselerdir (Güngör, 1986, s.76). Gökalp’e (2013) göre :”Kültür (Hars), bir milletin dini, ahlaki, hukuki, bedii, lisani, iktisadi ve fenni hayatlarının ahenkli bir bütünüdür” (s.30).

Turhan (1972) ise kültürü şu şekilde açıklar: Bir cemiyetin sahip olduğu maddi ve manevi değerlerin toplamından oluşan bir bütündür. Cemiyet içindeki her türlü görüş, alaka, değer ve davranış şekillerini kapsar. Bütün bunlar, o cemiyetin mensuplarının büyük

çoğunluğunda ortak olan ve onu diğer cemiyetlerden ayıran kendine has yaşam tarzı sağlayan özelliklerdir (s. 56).

Banarlı (1985), kültür hakkında şunları söyler: “Bir milletin medeniyet tarihinde elde ettiği hayat bilgileri, hayat tecrübeleri; milletçe yaratılan ilimler ve sanatlar; büyük millet olarak kazanılan çeşit çeşit kâbiliyetler ve zaferler, o milletin yeni nesillerinin ruhuna ve kafasına; en kıymetli birer tohum gibi ekilir. Bu mânevî ziraat, bilhassa millî dil, millî tarih ve millî edebiyat vasıtasıyla yapılır” (s.179).

Ziya Gökalp’e göre; Bir millete, yaygın terbiye yoluyla toplumdan kişilere geçen ruh hallerinin toplamına kültür adı verilir. Mesela, her milletin konuştuğu samimi bir dili vardır ki, toplumdan kişilere yaygın terbiye yoluyla geçer yine her milletin türkülerinde, koşmalarında kullandığı samimi bir vezni vardır ki bu da konuşulan dil gibi, yaygın bir terbiye yoluyla geçmiş olur. Yine her milletin canlı ve coşkulu bir surette yaşadığı dini bir hayatı vardır ki, bu da yaygın terbiye yoluyla geçer. Milletin ahlakı ve estetik duyguları da aynı surette kişilerde vücûda gelir. Kişi, milletin hukuki ve ekonomik geleneklerini sanatını, felsefî ve ilmi eğilimlerini de bu sûretle kazanır. İşte bütün bu sosyal müesseselerin toplamına kültür adı verilir (Önder, 1976, s.208).

Mustafa Erkal’a (1991) göre ise kültür: “Bir arada yaşama ihtiyacı duyan sürekli ve farklı ölçülerde teşkilatlı bir yapıya sahip insan topluluğunun, ekonomik ve sosyal bütünlüğü şeklinde ifade etmekte ve bu kavramın bilgiyi, sanatı, ahlâkı, örf ve adetlerle cemiyet içindeki insanın kabiliyet ve alışkanlıklarının toplamını kapsadığını belirtmektedir” (s.44).

Yapılan tanımlar, görüşler ve tariflerdeki ortak noktalardan yola çıkarak kültür için şunu söyleyebiliriz: Belli bir topluma özgü olan, topluma has ortak yaşayış ve davranış tarzını ifade eden, tarihe dayanan ve millî olan öğeler bütünüdür.

Ünlü antropolog R. Linton, "kültür unsurlarını hiyerarşik bir şema içerisinde ifade edebileceğimizi" söylerken bunlardan en üsttekilerin, kültürün uluslararası unsurları olduğunu belirtmektedir. Bir toplumdaki insanların büyük çoğunluğunun paylaştığı bu uluslararası unsurların en önemlisi olan dil, kültürün özünü teşkil eder. En aşağıda ise davranış normları bulunmaktadır. Bu unsurlar, kendi aralarında uyumsuzluk gösterirse, kültürde felç etkisi yapabilir. Ancak millî kültürlerin özü ise çok yavaş değişir. Aydınlarımız, kültürün insan münasebetlerine, dinî inançlara, hissi tepkilere ait kısımlarında meydana gelecek değişimleri, hem gereksiz hem de tehlikeli olduğuna inandıklarından iyi karşılamazlar (Can, 1991).

2.1.3. Millî Kültür

Millî kültür kavramı da tıpkı “kültür” kavramı gibi üzerinde tartışmaların yoğun olduğu ve farklı tanımlamalarına yer verilen bir kavramdır. Bunlardan bazıları şunlardır:

Ziya Gökalp’e (2013) göre millî kültür, halkın geleneklerinden, örflerinden sözlü ve yazılı edebiyatından, dilinden, dininden, musikisinden, güzellik duygusu ve ahlakından ibarettir (s.82). Orhan Gökçe ise millî kültürle alakalı olarak şunları söyler: Millî kültür olgusunun zihinlerde oluşmasında toplumların etnik kökenleri, üretim ve tüketim kalıpları, dilleri, dinleri, sanat anlayışları ve buna benzer unsurların tahini süreç içerisindeki gelişim oynamaktadır (Gelekçi, 2003, s.27). Kösoğlu ise (2001) millî kültürün, maddesi ve üslubu ile millet hayatının bütününe ifade ettiğini belirtir. Millî kültürü oluşturan sayısız maddi ve manevi unsurlar vardır.

Kafesoğlu’na (1995) göre ise; “millî kültür, millet adı verilen canlı organizmanın ruhu ve beynidir. Nasıl ki canlı bir organizma ruhsuz ve bedensiz yaşayamazsa ondan daha da karmaşık olan millet de kültür olmadan yaşayamaz. Bir milletin mal olmuş ruhi değerleri, ahlâki yapısı millî kültüre dayanmalıdır ki bir anlam ifade edebilsin” (s.203).

Millî kültür kavramının tam olarak anlaşılmasını Özen (2014), objektif ve sübjektif anlayış bağlamında ele alınmasıyla mümkün olabileceğini söylemektedir. Objektif anlayışa göre millî kültür, toplumun büyük bir çoğunluğunun benimsemiş olduğu kültür unsurları ve komplekslerinin bir bütünüdür. Sübjektif anlayış ise, millî kültürün nasıl olması gerektiği hakkındaki görüşlerden hareketle, gerçek durum hakkında bir takım değerlendirmeler yaparak şekillenir. Bu değerlendirme, bireylerin dünya görüşü, değerleri, tutumları, kültür ve millet algısı paralelinde kendini gösterir (s. 62).

Köklü milletlerin yeni nesilleri, kendilerini asil tohumlarından yetiştiren atalarının bu kültür miraslarını kaybetmemeğe çalıştıklarını; çünkü bu tohumun kıymetini bilecek mayada, böyle bir ahlâkta, fazilette olduklarını belirten Banarlı (1985) millî kültürün en veciz tanımı olarak Yahya Kemal’in “Kökü mazide olan atiyim” mısrasını göstermiştir (s. 180).

Atatürk’e göre millet aynı kültürden insanların oluşturduğu toplumdur. Demek ki “millî kültür” bir devleti ayakta tutan unsurların en önemlisidir. Çünkü millî kültür oluştuğunda ortaya millet çıkar. Millet ise mutlaka bir devlet oluşturur. Çocuklarımız ve gençlerimiz yetiştirilirken onlara özellikle varlığıyla, haklarıyla, birlik ve bütünlüğüyle çelişen tüm yabancı öğelerle mücadele zorunluluğu, millî görüşleri derinlemesine bilerek her karşı görüş önünde şiddetle ve özveriyle savunma zorunluluğu telkin edilmelidir. Yeni kuşakların ruh gücüne bu nitelik ve yeteneklerin aşılması önemlidir. Hayatları sürekli ve müthiş bir mücadele biçiminde beliren milletlerin

felsefesi, bağımsız olmak ve mutlu kalmak isteyen her millet için bu nitelikleri çok şiddetli olarak gerektirmektedir (Unan, 1959).

Bir milletin kimliğini kazanmasında ve diğer milletlerle ayrışmasında millî kültür en önemli ayırıcı noktadır. Çünkü o millete ait maddi ve manevi değerler, örf, adet, gelenek ve görenekler millî kültürün temelini oluşturur. Bu unsurların oluşumu ise tarih ile eş değer zamanlıdır ve o milletin tarihine paralel gelişir. Bir milletin yok olmasında veya varlığını sürdürmesinde millî kültürün önemi büyüktür (Özen, 2014, s.63).

2.2. Değer

2.2.1. Değer Kavramı

Değer kavramı bilimsel birçok alanda yapılan araştırmaların temel araştırma noktasını teşkil etmektedir. Farklı disiplinler tarafından farklı şekillerde tanımlanan değer kavramı ile ilgili birçok tanımlama yapılmıştır. Literatürde değer kavramının çeşitli tanımları mevcuttur. Bunlardan bazılarını aşağıda yer verilmiştir.

Znaniecki'nin sosyal bilimlere kazandırdığı değer kavramı, Latince “valere” kökünden türetilmiştir ve “kıymetli olmak”, “güçlü olmak” anlamlarına gelmektedir (Bilgin, 1995).

Bir başka ifadeyle değer, “Türkçede “karşılık olmayı” dile getiren “değmek” kökünden türetilen, bir şeye biçilen karşılık anlamına gelmektedir. Nesne ve olayların insanca önemini belirleyen nitelik olarak tanımlanan değer kavramı, Osmanlıca; “kıymet”, İngilizce; “value”, Fransızca; “valeur” ve Almanca “verth” kavramlarının karşılığıdır. İnsanın kazanacağı nitelik olarak görüldüğünde en genel ifade ile değer; bizi, ailemizi, toplumumuzu, milletimizi ve insanlığı değerli kılan üstün özelliklerdir” (Gündüz, 2005, s. 45)

Türk Dil Kurumuna göre değer kavramı “Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karışıklık ve kıymet” olarak tanımlanmıştır (TDK, 2016).

Değerler, insanın hayat tarzına temel teşkil eden ve insan davranışlarına yön vermede etkili olan önemli unsurlar arasında yer almaktadır. Felsefe, sosyoloji, psikoloji, antropoloji, ilahiyat, ekonomi ve Eğitim Bilimleri gibi birçok disiplin tarafından ele alınmıştır. Bu nedenle farklı tanımlamaları yapılmıştır.

Değer, sözcük olarak en genel manada bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin sahip olduğu kıymet, yüksek ve yararlı nitelik olarak tarif edilmektedir (Arslan & Yaşar, 2007, s.8).

Köknel (2007), değer kavramını iki grupta tanımlamıştır. Birey açısından değeri; “uğrunda uğraşılması, çaba gösterilmesi, gerçekleştirilmesi gereken genellikle benimsenen, özenilen, önemsenen, üstün tutulan, nesne olgu ve olayların kendilerinde bulunmayan, fakat insanlar tarafından bireysel ve öznel olarak atfedilen, yükletilen nitelikler” olarak tanımlarken Toplum açısından değeri ise “bir sosyal grubun veya toplumun bütünü kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından uygun oldukları kabul edilen duygu, düşünce ve amaçları yansıtan genelleştirilmiş ilke ve inançlar” olarak tanımlamıştır. Toplumsal değerler, insanın içinde bulunduğu ortama uyumunu sağlar ve insanlara yazılı olmayan kurallar sunar (s.18).

Kuçuradi’ye göre değer; “insanı insan yapan tüm özgü niteliklerinin insansal etkinliklerinin amaçlarına uygun hale getirilmesi” olarak tanımlanmaktadır. Bir başka ifade ile bireyin doğru bilme, doğru düşünme, doğru değerlendirme ve doğru eylem içinde olduğunu fark etmesini sağlamasına yardımcı olmaktır” (Kuçuradi’den aktaran Dilmaç & Ulusoy, 2012, s.15). Tezcan ise; değerlerin bütün kültür ve topluma anlam ve önem veren ölçütler olduğunu ifade etmiştir (Tezcan’dan aktaran Özen, 2014, s.60).

Theodorson ve Theodorson’a (1979) göre değer; “özel eylemleri ve amaçları yargılamada temel bir standart sağlayan ve bir grubun üyelerinin güçlü duygusal bağlılıklarıyla oluşmuş soyut, genelleştirilmiş davranış prensipleri” olarak tanımlanmaktadır (Özensel, 2003, s.225).

Hökelekli (2006) değerleri; neyin iyi, güzel; hangi davranışların doğru, kutsal ve toplumca onaylanan; nelerin bunların tersi olduğuna dair uygulama ve kabuller olarak tanımlamıştır. Oral (2014) ise değeri, herhangi bir şarta bağlı kalmadan istenen ve beğenilen şeyleri belirleyen kıstaslar olarak tarif eder.

Her toplum kültürü ile vardır ve kültürün temel taşı ise değerlerdir. Değerler bir insanı toplumda yönlendiren veya toplumu biçimlendiren yapı taşlarıdır. Günlük yaşantımızda değerler birey olarak ya da toplum olarak hareketlerimizi, davranışlarımızı belirleyen temel unsurlardır (Özen, 2014, s.60).

İnsanların kıymet attettiği, ulaşmak istediği ve ulaşmak için çaba gösterdiği şeyler değerleri oluşturur. Mal, mülk, para gibi kişisel şeyler olduğu gibi mutluluk, iç huzuru, yaratıcıya duyulan sevgi, vatana bağlılık, bayrak sevgisi gibi manevi ve milli duygular da olabilir (Bolay, 2007).

Değer aynı zamanda, her büyüklükteki insan topluluklarının veya milletlerin varlıklarını, birliklerini ve devamlarını sağlamak ile bekasını sabit kılmak için mensuplarınca doğru önemli ve gerekli bulunan; milletin ortak olduğu duyguları, düşünceleri ve amaçlarını ortaya koyan genel geçer en temel ahlaki kabul ve inanışlara denir (Kızılçelik & Erjem, 1994, s. 99).

Değerlerin bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor boyutları bulunmaktadır. Değerlerin duyuşsal boyutu, iyi ile kötü ayrımı yapabilmeyi, duygusal tepkiler ve olumlu olumsuz gibi yargıları; bilişsel boyutu, değerleri kavrayarak nerede kullanabileceğini yönetebilmeyi ve son olarak psiko-motor boyutu ise bu iki boyutta meydana gelen öğrenmelerin davranışlara aktarılmasını sağlamaktadır. Çocukluk döneminde başlayan değerler, gelişim süreci ile birlikte artan bir seyir izlemekte ve öğrenmeler sonucunda oluşmaktadır” (Akbaş’tan aktaran Kale, s.22).

Bu tanımlamalardan hareketle değer, insanın iyiyi ve kötüyü ayırt edebilme konusunda başvurduğu hükümler ile kıymet verdiği şeylerdir diyebiliriz.

2.2.2. Değerlerin Özellikleri

Değer kavramının genel, felsefi, psikolojik, sosyolojik açıdan tanımlarına bakıldığında ortak unsurun “insan” olduğu görülmektedir. “Değerler, davranışların, insanların ve olayların seçilmesini ya da değişimini yönlendiren standartlar olarak işlev görürler” (Fidan, 2009). İnsan ve toplum yaşamında önemli yer tutan değer kavramının işlev ve özelliklerinin bilinmesi bu kavramın anlaşılması bakımından önem arz etmektedir. Değerlerin özelliklerine aşağıda yer verilmiştir.

Değerlerin sahip olduğu özellikler ilköğretim programında şu şekilde sıralanmıştır (MEB, 2009, s.38):

1. Kişiler ve toplumlarca benimsenen birleştirici olgulardır.
2. Kişilerin iyiliği için var olduğuna ve toplumların sosyal ihtiyacını karşıladığına inanılan standartlardır.

3. Sadece bilişsel değil duygu ve heyecansal yönü de mevcuttur.
4. Değerler bireyin bilincinde yer alan ve davranışı yönlendiren güdülerdir.
5. Normlara göre daha genel ve soyut özellik taşırlar.

Memişoğlu (2013) değerlerin özelliklerini şu şekilde sıralamıştır (s.408):

1. Değerler toplum ya da bireyler tarafından benimsenen birleştirici olgulardır.
2. Toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığına ve bireylerin iyiliği için olduğuna inanılan ölçütlerdir.
3. Sadece bilinç değil duygu ve heyecanları da ilgilendiren yargılardır.
4. Değerler bireyin bilincinde yer alan ve davranışı yönlendiren güdülerdir.
5. Değerlerin normlardan farkı normlardan daha genel ve soyut bir nitelik taşımasıdır.

Schwartz ve Bilsky (1987)'ye göre değerlerin özellikleri şu şekilde sıralanmıştır:

1. Değerler, inançlardır. Ancak, tümüyle nesnel, duygulardan arındırılmış fikir niteliği taşımazlar, etkinlik kazandıklarında duygularla iç içe geçerler. İnançlardan oluşan değerler; tamamen nesnel değildir. Kişi ile aktif hale getirildiğinde duygularla iç içe geçerler.
2. Değerler, bireyin amaçlarıyla ve bu amaçlara ulaşmada etkili olan davranış biçimleriyle ilişki halindedirler.
3. Değerler, özgül eylem ve durumların üzerindedirler.
4. Değerler, davranışların, inançların ve olayların seçilmesini ya da değişimini yönlendiren standartlar olarak işlev görürler.
5. Değerler, önem sırasına göre sistemli bir şekilde kendi aralarında sıralanırlar.
6. Değerler, zaman içinde ortaya çıkan etkileşimler ile birlikte değişim göstererek, ihtiyaca göre öncelik sıralamasında farklılık gösterirler.
7. Değerler, bağlı oldukları kültürlere göre değişir. Hatta ait oldukları kültürlerin içinde dahi ayrılık gösterebilirler. Farklı iki toplum aynı değere sahip olabilir ama o değere verdikleri önem derecesi farklı olabilir (Kağıtçıbaşı ve Kuşdil, 2000, s.60; Dönmez & Yazıcı, 2008, s.189).

Fichter, (1990)'a göre değerlerin özellikleri şu şekildedir;

1. Herhangi bir olay, durum ya da nesnenin yargılanmasında birer araç olarak kullanılan değerler, kişiye ideal davranış ve düşünme yollarını göstermektedirler.

2. Kişilerin dikkatini istenen, yararlı ve önemli kabul edilen kültür nesneleri üzerine çekerler.
3. Sosyal kontrol mekanizmaları olan değerler, duruma göre dayanışma aracı olarak işlev görmektedirler.
4. Değerler kişilerin sosyal rollerini benimseyip, bu rollerin gereğini sergilemelerinde rehberlik görevini üstlenirler (Aydın, 2011, s.41).

Gökçe'ye göre değerlerin genel özellikleri şu şekildedir;

1. Sahip olunan değerler, bilinçli ve amaçlı davranışlar için “ölçüt” görevi görmektedir.
2. Değerler, hem kültür tarafından şekillendirilmekte hem de kültür üzerinde yönlendirici rol oynamaktadırlar. Bir başka ifadeyle değerler, belirli bir kültürü gelişme sürecinde şekillenmektedirler. Böylece estetik normlar ve davranış şekilleri oluşmaktadır. Bu bakımdan değerler, kültürün temelini oluşturmaktadır.
3. Değerler, sosyalleşme süreci içerisinde öğrenilmekte ve benimsenmektedirler. Bu da benimsenen değer, kişiliğin bir parçası olmasını sağlamaktadır.
4. Değerler, hem zihinsel (arzu ve eylem boyutunu belirten) hem de hissi duygusal boyutu olan kavramlardır (Özensel, 2003, s.230).

Değer kavramına ait özelliklere baktığımızda bireyin amaçlarına ulaşmada ve davranışlarına yön vermede rehberlik ettiğini söyleyebiliriz. Değerlerin işlevleriyle alakalı olarak şöyle bir sıralamaya yer verildiği görülmektedir.

Fichter (1990)'a göre değerlerin işlevleri şu şekilde sıralanmaktadır;

1. Değerler, bireylerin diğer insanların gözünde nerede olduğuna ilişkin bilgi sahibi olmalarını sağlarlar.
2. Bireylerin dikkatini istenilir, yararlı ve önemli olan maddi kültür nesneleri üzerine çekmekte, diğerlerinin davranışlarının tahmin edilmesinde kullanılır. Bunun sonucunda da bireylere amaç ve yön verirler.
3. Toplumda sosyal olarak kabul edilebilir davranışların şemasını gösteren değerler, toplumdaki ideal düşünme ve davranma yollarını gösterirler. Bu da bireylere davranış ve düşüncelerini en iyi nasıl gösterebileceklerine ilişkin bir fikir sunmaktadır.
4. Değerler kişilerin hangi sosyal rolleri seçmeleri ve gerçekleştirmeleri gerektiği konusunda onlara rehberlik ederler.

5. Sosyal kontrol ve baskı aracı olarak görev yapmaktadırlar. Bu da bireyleri, gelenek, görenek, töre ve adetlere uygun davranmaya yöneltmekte; doğru şeyleri yapmaya, onaylanmayan davranışları yapmaktan kaçınmaya sevk etmektedir.
6. Yasaklanmış olan davranışları belirtir. Bu yasakların ihlal edilmesinden doğan utanma, suçluluk gibi duyguların kolayca aşılmasında yardımcı olurlar.
7. Değerler, aynı değerlere sahip kişiler arasında dayanışma aracı olarak işlev yapmakta; grupların toplu eylemlerde bulunmalarını sağlamaktadırlar. Bu anlamda değerler, toplumun bütünleşmesine katkıda bulunurlar (Özensel, 2003, s.231).

2.2.3. Değerlerin Temelleri

Değerlerin psikolojik, sosyolojik ve felsefi temelleri bulunmaktadır. Değerlerin psikolojik, sosyolojik ve felsefi temellerinin açıklanması, değerlerin kapsamı ve anlaşılması açısından önemlidir.

2.2.3.1. Değerlerin Psikolojik Temelleri

Psikoloji, canlıların dolayısıyla insanın davranışını ve davranışın oluşumunu tanımaya çalışan bir bilimdir. Psikoloji, bir davranış çalışmasıdır; canlıların davranışının yasalarını bulmakla ve örgütlemekle ilgilenen, hem doğal hem de toplumsal bir bilimdir (Başaran, 2005, s.23).

Güngör'e (2010) göre; Psikolojide değerın önemi onun objektif bir esasa dayanıp dayanmamasında değil, insan davranışlarının yol göstericisi olarak oynadığı roldedir. Bu bakımdan psikoloji değeri sadece bir inanç olarak alır (s. 28).

Psikolojik yaklaşımlara göre değerleri ele aldığımızda, değerlerin tutumlarla bir arada kullanıldığı görülmüştür. Bazı sosyal psikologlar, tutumlar ve değerler sözcüklerini birbiri yerine kullanmaktadır. Tutum yerine kullanılan değerler, psikologların davranıştaki düzenlilikleri ayırsamalarına ve anlamalarına yarayan kavramsal araçlar olarak tanımlanır (Kâğıtçıbası, 1981, s.20).

Psikolojide değerler güdü, karar verme, tutum, zekâ, inanç ve ihtiyaç gibi kavramlarla ilgili olarak ele alınmıştır (Karaduman, 1985, s.3). Değerler, bireyin tutumunun temel yapısını oluştururlar. Değerler, bireyi belirli hedeflere çeşitli seçenekler içinden tercih etmen yönünde zorlayan kararlı güdüler şeklinde tanımlanmaktadır (Özgüven, 2000, s.36).

İnsanların tutum ve davranışlarını etkileyen değerler, bunları belirleme, biçimlendirme ve yönlendirmede önemli rol oynamaktadırlar. Bireyleri, sahip oldukları değerler dikkate almaksızın değerlendirmek ve yorumlamak yanlış bir tavidir. Bireylerin, grupların ve çeşitli kültürlerin değerleri hakkında bilgi edinerek, onların tutum ve davranışlarını büyük ölçüde tahmin etmek mümkün olmaktadır (Başaran'dan aktaran Dilmaç, 2002,s.2).

Smith, Rosenberg, Bruner, White gibi psikologlar ise değerleri daha geniş, daha genel ve hiyerarşik olarak daha fazla önem taşıyan tutumlar olarak kabul ederler. Bu görüşü savunanlar, bir kimsenin değer hiyerarşisini ve kendi değerleriyle belli bir durum arasındaki işlevsel ilişkiyi nasıl algıladığı bilinirse, o kimsenin o ya da benzeri durumlar karşısındaki tutumunun tahmin edilebileceğini (Kâğıtçıbası, 1981, s.21) iddia etmişlerdir.

Değerlerin öğrenilmesi aynı zamanda sosyal öğrenmedir. Herkes toplum içinde bir role sahiptir ve bu rolün gerektirdiği şekilde davranırlar. Değerler, toplum desteği ile insanları daha kuvvetli etkiler ve onların davranışlarına yön verir. Bu toplum desteği azaldıkça değerlerin insan davranışları üzerindeki etkisi de azalır (Güngör, 2000, s.70).

Değerler ile ilgili yapılan psikolojik çalışmalara bakıldığında, psikolojinin alanı olan insanın davranışları ile birlikte tutumlarının, isteklerinin de incelendiği görülmektedir.

2.2.3.2. Değerlerin Sosyolojik Temelleri

Sosyoloji, insanın toplum içindeki yaşamını, sosyal olarak adlandırabileceğimiz davranışlarını, değerlerini ve duygularını, meydana getirdiği grupları, grupların davranışlarını, toplumları ve toplumsal yapıyı inceleyerek toplumun aynası olan bir bilim dalıdır (Seyyar, 2007, s.949). Değerler, toplumun sosyal yapıları içerisinde yer alan ve toplumu ayakta tutan yapılardır. Bu nedenle sosyolojinin incelediği ve araştırdığı bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır değerler.

Fichter (1990)'e göre sosyolojik anlamda değer kavramı, kişi ve gruba yararlı, kişi ve grup için istenilen, kişi veya grup tarafından beğenilen her şey olarak tanımlanmaktadır. Yani bir kavramın kendisinden çok, o kavrama verilen anlamdır (Aydın, 2011, s.39). Sosyolojik açıdan değerler kısaca kişiye ve gruba yararlı, istenilen ve beğenilen şeyler olarak tanımlanabilir. Buna göre değer; olgunun kendinden çok, ona transfer edilen önemliliklerdir (Şen, 2007, s.5).

Sosyolojide kullanılan toplumsal değerler kavramı, bir toplumun çoğunluğu tarafından paylaşılan, toplumun iyiliğine ve esenliğine yönelik olduğu varsayılan ideal ortak paylaşım ölçütleri olarak tanımlanmaktadır. Toplumsal değerler millî değerlere hayat verir ve günlük hayatı belirler ve organize eder (Doğan, 2002, s.344).

Toplumsal değerler, toplum tarafından oluşturulan, sosyal yaşamımızın vazgeçilmezi olarak kabul ettiğimiz, toplumun çoğunluğu tarafından paylaşılan, bir sosyal grupta veya toplumda bireylerin düşünceleri, davranışları ve temel ölçütleridir. (Özensel, 2003, s.234).

Her insan sahip olduğu değer hükümleri ışığında kendisini, diğer insanları, içinde yaşadığı toplumu ve diğer toplumları kontrol eder ve değerlendirir. Sonuç olarak, insanı, toplumu ve dünyayı anlamak değerleri anlayabilmekle mümkün olabilir (Özensel, 2003, s.236).

Sosyolojik olarak değerlerin özellikleri şunlardır (Tezcan, 1987, s.115):

1. Grubun veya toplumun üyelerinin çoğunluğu tarafından paylaşılmış ve kabul edilmişlerdir.
2. Değerlerin toplumun genel refahının korunmasına ve toplumun ihtiyaçlarının tatminine neden olduklarına inanılır. Bu sebeple toplumun üyeleri tarafından ciddiye alınır.
3. Toplumsal değerleri kabul eden üyeler, yüksek değerler için fedakârlıkta bulunmaya, dövüşmeye ve hatta ölmeye razıdırlar.
4. Değerler birçok insan tarafından onaylandıklarından ve anlaşmaya dayandıklarından soyut olarak insan zihninde yer etmiş kavramlardır.

Bu özelliklerden hareketle sosyal değerlerin çoğunluk tarafından onaylanması ile oluştuğu çıkarımına varabiliriz. Ayrıca sosyal değerlerin, toplumsal rollerin seçilmesinde rehberlik etme ve toplumsal dayanışmayı sağlama amacıyla kullanıldığı anlaşılmaktadır.

2.2.3.3. Değerlerin Felsefî Temelleri

Genel anlamda felsefe iyi ya da kötünün nasıl oluştuğunu ve bu eylemlerin nedenlerini inceler. İnsan için neyin iyi neyin kötü olduğunu tanımlamaya çalışarak, olan ve olması gerekeni belirler (Çüçen, 1999, s.284).

Felsefenin üç ilgi alanından biri olan ve kişinin birçok seçenek arasından doğru olanı tercih etmesine yardım eden karar mekanizmaları olarak tanımlanabilen değer

kavramı, “kişinin isteyen, ihtiyaç duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şeydir” (Aydın & Akyol Gürler, 2012, s.1).

Hamilton ve Brentoya göre, değer âlemini duygu ve arzularımızdan doğan inanç ile değerlerin temeli olan çift kutupluluğa dayanır. Bu nedenle filozoflar, bireyin kendini gerçekleştirmesine yardımcı olabilecek en temel unsurun değerler olduğunu düşünürler ve bu yüzden değer alanı, felsefenin geleneksel olarak uğraştığı bir alan olmuştur (Tozlu, 1997, s.81).

Felsefe tarihine baktığımızda Sofistler ve Sokrat’tan itibaren “değerler problemi” tartışılmaktadır. Değer problemi, felsefenin üç ana probleminden biridir: “Bilgi, varlık ve değer” (Tozlu, 1997, s.81).

Tozlu (1997) değer felsefesi üzerine farklı sınıflandırmaların yapıldığını söyler. Bu sınıflandırma değerlerin çift kutupluluğu üzerine yapılır. Tek kutuplu değer olmaz. “Doğru-yanlış”, “İyi-kötü”, “Güzel-çirkin”, “Haz-acı” gibi bilgi, ahlaki, estetik ve hazcı değerler şeklinde çift kutuplu sınıflandırılabilir (s.81).

İlkçağlardan günümüze kadar felsefenin temel sorularından olan “değer kavramı” sahip olunan değerlerin kaynağı, nesnel ve öznel değer anlayışlarına dayanmaktadır (Keskin, 2008, s.4).

Değer kavramı, felsefe tarihinde öznelci ve nesnelci açılardan çok değişik şekillerde ele alınmıştır. Öznelci yaklaşıma göre yapılan tanımlar da birey açısından değer, toplum açısından değer olarak iki grupta toplanabilir. Nesnelci yaklaşıma göre tanım yapanlar da değerlerin bir gerçekliklerinin olduğunu kabul eder (Özlem, 2002, s.283).

Nesnelci değer anlayışına göre değerlerin öznenin bağımsız, kendi başlarına bir varlığı ve gerçekliği vardır. Değerlerin bu gerçekliği mutlak, ideal veya ilahi birgerçeklik olabilirken; öznelci değer anlayışlarına göre ise değerler, onu kuran bir özne sayesinde vardır. Bu özne bir birey olabileceği gibi bir toplum da olabilir (Gündoğan, 2007’den aktaran Keskin, 2008, s.15).

Karakaya (2013), “felsefi boyutu ile değer; değerlendirme ve değer sorunu olarak iki şekilde ayrılır” der. Bu ayrımında değerlendirme aşamasında; iyi, güzel, doğru ve faydalı nedir? sorularına cevap arandığını; değer sorununun ise saygı, dürüstlük, adalet, eşitlik gibi kişilerarası ilişkilerin temelindeki farklı çeşitteki değerleri sorgulayan anlam ile ilgili sorulardan oluştuğunu belirtmiştir. Bir başka boyutu ile değerler rölattiftir. Yani, toplumdan

topluma, çağdan çağa ya da aynı toplumdaki farklı gruplara göre değerler değişebilir. Diğer bir yandan değerler mutlaktır. Mutlak doğru ya da yanlış ifade ederler. İnsanların eğilim ya da kanaatlerinden bağımsız olarak doğru ya da yanlıştır” (Karakaya, 2013, s. 204).

2.2.4. Değerlerin Sınıflanması

Değerlerin tanımlanması noktasındaki çok görüşlülük değerlerin tasnifi noktasında da etkisini göstermiştir. Literatürde farklı değer sınıflamaları olduğu görülür. Değerler, birçok araştırmacı tarafından farklı şekillerde sınıflanmıştır.

Değerler üzerinde yapılan araştırmaları etkili bir biçimde sürdürebilmek için birçok sınıflama yapılmıştır. Bu sınıflamalardan en çok bilinen ve kabul edilenler; Nelson, Rokeach, Spranger ve Shwartz’a ait olanlardır (Yazıcı, 2006, s. 501). Bunların dışında Erol Güngör’ün ve Akbaş’ın oluşturduğu değer sınıflamaları olmuştur.

Değerlerle ilgili ilk sınıflanmayı Spranger yapmıştır. Spranger, değerleri estetik, teorik (bilimsel), ekonomik, siyasi, sosyal ve dini değerler olmak üzere altı grupta sınıflandırmış, Allport, Vernon ve Lindzey bu çalışmayı sürdürmüştür (Güngör, 2010, s. 84). Spranger’in (1928) yaptığı bu sınıflama Allport, Vernon ve Lindzey (1951) tarafından ölçeğe dönüştürülmüştür (Akbaş, 2004, s. 55).

Spranger’in belirlediği altı temel değer grubunun açıklaması şu şekildedir; Bilimsel Değer: Gerçeği araştırmaya, bilgiye, muhakemeye ve eleştirel düşünmeye önem verir. Bilimsel değerleri olan birey benzerlikleri ve farklılıkları araştırır ve deneysel, eleştirici, akılcı, entelektüeldir.

Ekonomik Değer: Ekonomik amaçları ve araçları kapsar. Beden ihtiyaçlarının doyumuna dayanır. Yararlı ve pratik olana önem verir. Ekonomik değerlerin hayatta önemsenmesi gerektiğini belirtir.

Estetik değer: Estetik insan, en yüksek değeri form ve ahenkte görür. Deneyimler, tercihler ve kabulleri kapsar. Simetri, uyum ve forma önem verir. Birey hayatını, olayların bir çeşitliliği olarak görür. Sanatın toplum için zorunluluk olduğu düşünülür.

Sosyal Değer: Toplumsal ve bireysel ilişkiler ve bu ilişkilerde yönelimleri kapsar. Başkalarını sevme, yardım etme ve bencil olmama esastır. En yüksek değer insan sevgisidir.

Politik değer: Güç, yetkinlik, liderlik gibi değerleri kapsar. Her şeyin üstünde kişisel güç, etki ve şöhret vardır. Esas olarak kuvvetle ilgilidir.

Dini Değer: Evren hakkında genel inançlara dair değerleri kapsar. Evreni bir bütün olarak kavrar ve kendisini onun bütünlüğüne bağlar. Dini uğruna dünyevi hazları feda eder” (Ünal, 1981, s. 20).

Rokeach (1973), değerleri iki grupta toplamıştır. Bunlar amaç ve araç değerlerdir. Amaç değerler, yaşamın temel amaçlarını gösteren değerler, araç değerler ise bu amaçlara ulaşmak için gösterilen davranışlardır. (Akbaş, 2004, s.55).

Rokeach'nın sınıflamasında her iki değer grubunda da 18'er tane değer bulunmaktadır. Rokeach değer sınıflandırmasında amaç değerler; “aile güvenliği, barış içinde bir dünya, başarılı olma, bilgelik, dini olgunluk, eşitlik, gerçek dostluk, güzellikler dünyası, heyecan verici bir yaşam, iç huzur, kendine saygı, mutluluk, gerçek dostluk, özgürlük, rahat bir yaşam, sosyal kabul, ulusal güvenlik ve zevk”tir. Araç değerler ise; “bağımsız olma, bağışlayıcı, cesaretli, dürüst, entelektüel, geniş görüşlü, hırslı, itaatkâr, kendini kontrol eden, kibar, kendine hâkim, mantıklı, neşeli, sevecen, sorumluluk sahibi, temiz, yardımsever, yaratıcı olma”dır (Rokeach, 'tan aktaran Akbaş, 2004, s.57).

Schwartz, değerleri sınıflandırmada daha geniş bir yelpaze kullanmıştır. Schwartz, sınıflandırmasında on tane değer grubu belirlemiştir. Bu on farklı grupta 56 değer bulunmaktadır (Kuşdil & Kağıtçıbaşı, 2000, s.61). Schwartz'a göre değerler; bireysel değerleri ifade eden, başarı, güç, hazcılık, güdülenme ve özdenetim. Toplumsal değerleri ifade eden; cömertlik, gelenek ve konformite gibi değerlerle birlikte bireysel ve toplumsal değerlerin karışımı olarak ifade ettiği evrenselcilik ve güvenlik değerleri olarak sınıflanmıştır (Orhan, 1997). Her bir değer grubu için de çeşitli değer beklentileri oluşturmuştur.

Yapılan bir diğer değer sınıflanması Nelson'un sınıflanmasıdır. Nelson'un yaptığı değer sınıflandırması 3 grupta incelenir. Bunlar; bireysel değerler, grup değerleri ve sosyal değerlerdir.

Bireysel Değerler: Seçim yapmada, satın aldığımız ürünlerde, hobilerimizde ve diğer kişisel tercihlerimizde etkilidir.

Grup Değerleri: Belirli bir grubun üyeleri tarafından benimsenen ve uygulanan değerlerdir. Bu grup; aile, kulüp, dini ya da politik bir grup olabilir.

Sosyal Değerler: Bireyin toplumsal yapı içerisinde varlığını devam ettirmesini sağlayan adalet, saygı, farkındalık, eşitlik gibi değerlerdir (Koca, 2009, s.64).

Güngör (2010), “Değerler Üzerinde Araştırmalar” isimli profesörlük tezi çalışmasında değer sınıflamaları üzerinde durmuştur. Erol Güngör’ün yaptığı bu araştırma iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde yapılan değer sınıflamalarına değinen Güngör, ikinci bölümde kendi araştırması ile katkı getirmiştir. Güngör, değerleri “estetik, ahlaki, teorik, iktisadi, dini, siyasi ve sosyal” olmak üzere 7 farklı alanda sınıflanmıştır (s. 95).

Akbaş (2004), “Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının (Değerlerinin) İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinde Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi” adlı doktora tezi çalışması yapmıştır. Bu çalışma kapsamında değerleri ölçmek için araştırmacı tarafından geliştirilen geleneksel değerler ölçeği, demokratik değerler ölçeği, çalışma iş değerleri ölçeği, bilimsel değerler ölçeği ve temel değerler ölçeği kullanılmıştır.

Değerlerin sınıflamasında Hilmi Ziya Ülken (2001) değerleri öz karakterlerine göre üçe ayırmıştır Birinci grupta, içkin değerler vardır. İçkin değerler, bilinç verileridir. Ülken’in bilinç verileri olarak belirledikleri teknik, sanat ve bilgi değerleridir. İkinci grupta, aşkın değerler vardır. Bunlarda duyu verileri, bilinç muhtevası yalnızca vesiledirler. Üçüncü ve son değer grubunda normatif değerler vardır. Bunlar aslında değer değil, ancak bütün değerlerin ölçüleri, değişim örnekleridir. Bu değerlerin görevi, başka değerleri birbirleriyle karşılaştırmak ve ölçmektir. Bu ölçü-değerler; iktisadî, hukukî, lisanî değerlerdir (s.360).

Eğitimciler yaptıkları çalışmalarında değerleri evrensel ve millî değerler olarak incelemiştir. Devlet, vatan, millet, gelenek ve görenekler, dil, ordu ile milli marş, bayrak ve millî bayramlar gibi millî simgeler millî değerleri oluşturur. Evrensel değerler ise insan hak ve özgürlükleri, demokrasi, hoşgörü, barış, sevgi, saygı, bilim ve eşitlik gibi değerler olarak belirlenmiştir (Demircioğlu & Tokdemir, 2008).

Değerlerin ulusal ve evrensel değerler olarak iki ayrı gruba ayrıldığı da görülmektedir. Türkiye’de milli eğitim programlarında sıkça işlenen ulusal/yerel değerler incelendiğinde, yardımlaşma, dayanışma, temizlik, çalışkanlık, dürüstlük, sevgi, saygı, misafirperverlik, vatanseverlik, doğruluk, iyilik, adalet, paylaşma ve itaat değerleri ön plana çıkmaktadır (Dinç, 2011; Uyanık Balat, 2011). Yılmaz (2013) değerleri olumlu değerler ve olumsuz değerler olmak üzere ikiye ayırır. Vatan ve milletle ilgili değerler ülküsel değerlerdir ve olumlu değerler kapsamında yer alırlar.

Değerlerin ortak noktası bireylerin yaşamlarının düzenlenmesidir. Literatür tarandığında bu şekilde birçok değer araştırması yapıldığı ve bu araştırmalarda konuya göre ölçeklendirme ve değer sınıflandırmaları yapıldığı görülmektedir.

2.2.5. Millî Değerler

Milletlerin kendilerine has, kendi kültürel miraslarıyla oluşturduğu değerler millî değerlerdir. Millî değerlerle alakalı literatürde şu görüşlere yer verilmiştir;

Bir milletin kendi içinde tarih boyunca geliştirdiği, kültürünün temellerini oluşturan, toplumca içerisinde doğruluğu ve gerekliliği kabul görmüş, milletin menfaatine olan her türlü kural ve inançların tamamına milli değerler denir (Bozok, 2010, s.32).

Milli değerler bir milletin ırkından, vatanından, dininden, tarihinden, kültüründen, örf ve adetlerinden kaynaklanan ve nesilden nesile aktarılan millî ve manevi duygu, düşünce ve inançlardır (Özkartal, 2009, s.64).

Özkartal (2009), “İlköğretim Sanat Etkinlikleri Dersinde Dede Korkut Destanı’nın Milli Değerlerin Kazandırılmasına Etkisi” adlı araştırmasında millî değerlerimizin kazandırılmasını incelemiştir. Millî değerler açısından incelemeyi içeren araştırmada millî değerler sınıflandırmaya tâbi tutulmuştur. Bu araştırmada, Türk kültürünün temelini teşkil ettiği düşünülen Dede Korkut Destanı’nda geçen millî değerler; sosyal değerler, dini değerler, siyasi değerler, ilmi değerler ve genetik (ırki) değerler şeklinde sınıflandırılmıştır (s.68).

Evin ve Kafadar (2004) yaptıkları çalışmada millî değerleri “cumhuriyet, vatan, ordu, devlet, millet ve milli marş, milli anıtlar, milli bayramlar ve bayraktan oluşan milli simgeler” olarak belirlemişlerdir. Savaşkan ve Arslan (2015)’ın çalışmasında ise millî değerler olarak “aile, kültür, din, dil, bayrak, milli marş ve vatan” gibi kavramlar ele alınmıştır. Demircioğlu ve Tokdemir (2008) ise millî değerleri “gelenek ve görenekler, ordu, vatan, dil, millet, devlet, millî marş ve bayrak” olarak ifade etmişlerdir.

Türk milletinin milli, manevî ve ahlaki değerleri arasında barışseverlik, hayırseverlik, fedakârlık, misafirperverlik, merhamet, özgürlüğüne düşkünlük, vatanseverlik ve kahramanlık gibi değerler bulunur (MEB, 2004, s.724).

Ortak değerlere bağlı olmak, milletlerin en büyük özelliğidir. Ortak fikirler, duygu, düşünce ve değerler, o millete ait bireylerin, birbirlerine, milletlerine, geçmişlerine

bağlılığını sağlar. Millete bağlı oldukları değerlere verdikleri önem dereceleri, onları diğer milletlerden farklı kılmaktadır (Yücel, 1993, s.136).

Bir milletin diğer milletlerin kültürlerinden etkilenmesini engelleyen ve milli sınırlar içindeki toplumun birbirinden ayrışmasını önleyen pekiştirici ve kaynaştırıcı etmenler milli değerlerdir. Milli değerler sosyal ilişkilerin gelişmesinde ve toplumsal kutuplaşmaların önlenmesinde büyük önem taşırlar (İşçi, 2000, s.26). Millî değerler, bir toplumun nereden gelip nereye gittiğini gösteren değerlerdir (Çavdarıcı, 2002, s.33).

Bir milletin var olması, devamlılığını sağlaması ve birlik içinde yaşayarak işleyişini sürdürmesi değerleri sayesinde olur. Değerler, bireyin düşüncelerinde, tutumlarında ve davranışlarında birer ölçüt olarak kabul görür ve milli birliğin önemli bir parçasını oluşturur. İnsanlar mensup oldukları grubun, topluluğun, kültürün, milletin değer yargılarını benimser ve yaşamlarında bir ölçme mekanizması olarak kullanırlar. Bunu yaparak toplumca kabul edilmiş durumlara ve genel yargılara varma olanağını bulurlar (Öcal & Yıldırım, 2014).

Millî değerler, milletin tarihinden bugüne taşıdığı örfî kuralları, gelenekleri ve görenekleri ile inandığı dinden hayatına mal ettiği inançlar, ibadetler ile başka kültürlerden alıp kendisine mal ettiği, hayatına sindirdiği değerlerdir. Milletin şuur altına kazınan, yeri geldikçe ortaya konan, atalardan günümüze doğru gelen ve millete tarih süresince varlığını devam ettirme gücü veren değerler millî değerlerdir. Millî değerler, milleti diğer milletlerden farklılaştıran, kendi içinde tavır alışa, benzeyişe ve davranışlara etki ederek bir bütünlük oluşturmasını sağlayan, milletin bireylerini ortak değerler etrafında kenetleyip yoğuran değerlerdir (Özkan, 2006, s.52).

2.3. Kimlik Kavramı

Hem bir kültür terimi olarak, hem de bir teknik terim olarak “kimlik” 1980’lerin başlarında sosyolojinin ve sosyal antropolojinin söz dağarcığına girmiştir. Özellikle 1980’ler sonrası “kimlik sosyolojisi” bir yan disiplin olarak Batı sosyolojisinde yer almıştır. Kavram önceleri psikolojinin ve sosyal psikolojinin kapsamında iken bugün daha çok toplumsal ve siyasal yapı içerisinde yer almaktadır (Aydın, 1999, s.7).

Kimlik kavramının olgusal bir gerçeklik olarak farkına varılması, sosyal bilimlerin alanının nesnesi haline gelmesi, coğrafi keşifler döneminde farklı kültürlerin/kimliklerin farkına varılması ve buna bağlı olarak farklılıkları açıklama gayretlerinin sistematik hale

getirilmesi ile mümkün olmuştur. Önceden farklılıkların tanımlanması üzerine yoğunlaşan bu çalışmalar, evrenselci düşüncenin insanlık tarihinde baskın hale gelişi ile birlikte farklılıkların azaltılması üzerinde yoğunlaşmaya başlamıştır (Bayri, 2008, s.4)

2.3.1. Kimlik Tanımları

Tek bir alana ait olmayıp çok yönlü bir kavram olan kimlik, “sosyoloji, antropoloji ve psikoloji-toplumbilim, insanbilim ve ruh bilim-çalışmalarının en hassas konusudur” (Yalman, 2009, s.38). Kimlik kavramı çok boyutlu bir kavramdır. Kimliğin, sahip olduğu boyutlar ve kapsamları ile ilgili pek çok araştırmak yapılmış ve sonuçları tartışılmıştır (Yıldız, 2007, s.10). Bu nedenle kimlik ile ilgili yapılan tanımlarda kimlik kavramı farklı açılardan ele alınmıştır. Kimlikle alakalı yapılan tanımlara aşağıda yer verilmiştir.

Kimlik kavramı insana özgü bir kavram olarak ortaya çıkmakta ve iki temel bileşenden oluşmaktadır. Bunlar tanınma ve aidiyettir. Kimlik, kişilerin ve toplumsal grupların “kimsiniz, kimlerdensiniz?” sorularına verdikleri cevaplardır. “Ben kimim” sorusunun dayanağı olan “ben”in tanınması ve tanımlanması, kimliğin sosyal ve psikolojik temeline işaret etmekte ve buna, kişinin varlığı ile ilgili tüm anlamaları (değerleri) içine alan öznel bir duygu olarak “kişisel kimlik” denilmektedir (Güvenç, 1997, s.23).

Kimliğe ilk kez kavramsal bir tanımlama getiren, İngiliz bilgin John Locke’dur. Locke’a göre kimlik, bir idrak, bir hatırlama ve şuurluluk halidir. Bu anlayışa göre kimlik, insanların düşünme biçimlerinin asli, değişmez karakteri olarak tanımlanmaktadır (Öztürk, 2007, s.5).

TDK kimliği şu şekilde tanımlamaktadır: 1.Toplumsal bir varlık olarak insanın nasıl bir kimse olduğunu gösteren belirti, nitelik ve özelliklerin bütünü. 2. Kişinin kim olduğunu tanıtan belge, kimlik belgesi, tanıtma kartı, hüviyet. 3.Herhangi bir nesneyi belirlemeye yarayan özelliklerin bütünü (TDK, 2016).

En basit tanımıyla kimlik, bir kişi veya grubun kendini tanımlaması ve kendini diğer kişi veya gruplar arasında konumlamasıdır (Bilgin, 2007, s.11). Kimlik, bir toplumda yaşayan bireylerin aidiyet duygularını tanımlar, aynı zamanda toplumun, sosyal sisteminin en temel ve en önemli kökenini teşkil eder (Yıldız, 2007, s.9).

Kimlik kavramı toplumun en temel ve en önemli kökenini oluşturmaktadır. Kimlik bireylerin gerek kültürel gerekse yaşadıkları çevrede ki sosyal konum ve statülerinin

karşılığı olan çok boyutlu, inanç, tutum, değer yargıları gibi yaşam biçimini sembolize eden bir kapsama sahiptir (Eryentü, 2015, s.59).

Bostancı'ya (1999) göre kimlik; “en genel manada, kolektif aidiyetlerden katıldıklarımız, arzularımız, hayallerimiz, kendimizi tasavvur etme, yaşama-ilişki kurma-tanımaya biçimimiz gibi hayattaki duruş yerimizi bildiren niteliklerin toplamıdır” (s.17). Meslek, gelir, yaş, cinsiyet kimliğe kriterler ile dürüstlük, cesaret, yetenek, entelektüel güç vs. gibi spekülasyon değerlerinin kimlik tanımlamasında etkili unsurlar olduğunu belirten Bostancı, bu spekülasyon değerleri nedeniyle de kimliğimizin sadece bizim tarafımızdan ifade edilmesi yetmeyeceğini, ancak başkaları tarafından da tanımlanması halinde belli bir tutarlık kazanacağını ve tasdik edileceğini ifade etmiştir (Bostancı, 1999, s.17).

Maalouf (2000) kimlikle alakalı şunları söylemiştir: Kimliğim beni başka hiç kimseye benzemez yapan şeydir. Bütün bu aidiyetler (bir dine, bir gruba, bir derneğe, cinsel tercihe bağlı olma), her halükârda aynı anda, elbette aynı derecede önem taşımazlar. Ama hiçbirisi de tam olarak anlamsız değildir (s.16). Bu aidiyetleri kimliğin yapı taşları olarak gören Maalouf, çoğunun doğuştan gelmediğini vurgulamak koşuluyla, neredeyse onlara ‘ruhun genleri’ denilebilir ifadesini kullanmıştır (Maalouf, 2000, s.16).

Karpat'a (1995) göre kimlikleri temel kimlikler ve sonradan yaratılmış sosyo-politik kimlikler olarak iki ana dala ayırmak mümkündür. Temel kimlikler arasında aile-aşiret-soy ve din esaslarından kaynaklanan kimlikler başta gelir. Sonradan yaratılmış kimlikler arasında millet, sosyal sınıf, kral ve imparator tebası, vatandaşlık gibi birçok sosyo-politik kimlikler yer alır ve bu her iki kimlik de durmadan değişmektedir (Karpat, 1995, s.23).

İnsanın kimliğini oluşturan, ona özel bir vitrin hazırlayan unsurlar, beş ana grupta toplanabilir: “1. Bedene ait özellikler, 2. Zihne ait özellikler, 3. Mizah huy, 4. İstek, irade, 5. Özel yetenekler.” İnsanlar, bir kişiyi tanımlarken, bu beş grupta topladıkları özelliklerden bir veya birkaçını ifade ederler (Tural, 1992, s.70).

Kimlik sadece bedensel yapı ile değil anılar, değer yargıları, inançlar, yaşantılar ve cinsiyet, etnik, yas, statü vb. toplumsal konum, mesleki durum ve başkalarının bizi algılayışlarıyla şekillenir (Kuşat, 2003, s.47).

Psikolojide kimlik benlik olarak tanımlanmaktadır. Benlik kavramı bireyin kim olduğunu tarif eder ve bireyin değerleriyle ilişkisi içinde şekillenir, ötekilerin davranışlarımıza

verdiği geri bildirimler ve onlarla olan ilişkimiz doğrultusunda biçimlenmektedir (Eryentü, 2015, s.60).

Psikolojiye göre kimlik, bireyin iç ve dış çevresiyle kurduğu, diğer bireylerden ayırt edici göstergeleridir. Sosyolojide ise kimlik, toplumsal cinsiyet ve sınıf belirlenmelerinde kullanılan bir kavram olup bireyin sosyal durumunu ifade etmektedir (Eryentü, 2015, s.60).

2.3.2. Kimlik Çeşitleri

Kimlik kavramının tanımlanmasında olduğu gibi kimlik çeşitlerinde de farklı ifadeler karşımıza çıkmaktadır. Kimlik çeşitleri veya kimlik sınıflaması diyebileceğimiz literatürde görüşler şu şekilde yer almaktadır;

Kimlik sınıflamasını A. Smith cinsiyet, mekân ya da ülke/toprak aidiyeti (ki bu kategoriye milli, etnik, kültürel kimlikler girer) ve sosyo-ekonomik toplumsal sınıf kategorisi olarak yapmıştır (Çağatay'dan aktaran Güneş, 2017, s.41). Güvenç bu sınıflamayı, bireysel kimlikler, kişisel kimlik, ulusal-kültürel kimlik şeklinde yapmıştır (Güvenç, 1997, s.4). Bunların dışında üst kimlik, alt kimlik; bireysel ve kolektif kimlikler şeklinde kategoriler de vardır. Bu çeşitler farklı olsa da genel anlamda ortak özelliklere sahiptir (Özen, 2013, s.50).

Bireysel kimlik, benliğin mümkün merteye kendine özgü kişisel ilişkiler ve özellikler açısından tanımlayan kimliktir. Bireysel kimlik, bizi diğer insanlardan ayıran ancak yine büyük ölçüde toplumsal olarak oluşturulmuş bireysel özelliklerden ibarettir (Hogg'dan aktaran Güneş, 2017, s.41).

Bireyin içerisinde bulunduğu ve dâhil olduğu sosyal kategori ise sosyal kimliğini ortaya koymaktadır. Herhangi bir işlev sahibi olan herhangi bir organizasyona veya gruba ait olmayı, dâhil olmayı anlatır (Hogg'dan aktaran Güneş, 2017, s.43).

Sosyal kimlik, bireyin benlik olgusunu, bir sosyal gruba ya da gruplara üyeliğine ilişkin bilgilerinden ve bu üyeliğe yüklediği değerlerden ve duygusal anlamlılıktan kaynaklanan parçasıdır (Aydın, 1998, s.12).

Aydın (1998), kimliğin birisi tanılama tanıma diğeri ise aidiyet olmak üzere iki ana bileşeni olduğunu söyler. Toplumda kendini kabul ettirmenin ve bir yeri olduğunu bildirmenin adı kendini tanımlamadır. Bu durum hem insansal bir özellik hem de toplumsal bir gereksinimdir (Aydın, 1998, s.12).

Anthony Smith, kolektif kimliğin özelliklerini şu şekilde sıralar:

Kolektif kimlik birbirine karşıt bir takım boyutları kapsamaktadır. Kimlik, hem güvenlik verici, hem de harekete geçicidir. Kimlik, hem devamlılık, hem trans biçimlenme içerir; dönüşüm olmadan kimlik yoktur; dönüşümün olması ise, bir şeyleri biz olarak dönüştürmesini gerektirir. Kimlik, nesnel ve öznel özellikleri birleştirir. Kimlik bir bütünselliktir. Ayrıştırılabilir. Kimliğin çeşitli yanları, aktörleri ve kategorileri birbirleriyle değiştirilebilir (Smith, 20016, s.15).

Kolektif kimlik, bireyin ait olduğu grupta sürekli ve kalıcı olmasını garanti eder; kimlik, kendi doğal ve toplumsal çevresine göre zamanla grubun sınırlarını oluşturur (Pamuk, 2017, s.43).

Kolektif kimlik bir takım semboller anılar sanat eserleri töreler alışkanlıklar değerler inançlar ve bilgilerle yüklü bir gelenekten geçmişin mirasından kısacası kolektif bellekten hareketle inşa edilir. İnsan toplulukları kendilerini ortak geçmişte tanır. Bu geçmiş belleğine isler ritüel törenlerle anar ve yorumlar (Bilgin, 1995, s.60).

Gül (2010) ise kolektif kimlikle alakalı şunları ifade etmiştir; “her kimlik kendisini “öteki” kimliklerin aracılığı ile tanımlar. Kolektif kimlik bir yandan dışarıya karşı bir farklılık oluştururken, bir yandan da iç farklılıkları ya da değişik aidiyetleri siler, kolektivite içindeki bireylerin kişisel farklılıklarını eritir. Dolayısıyla, bireylerin kişisel farklılıklarının koruma eğilimleri zayıfladığı ölçüde kolektif kimlik güçlenir (s.67).

Nesnel kimliğin her toplumun tarihî, kültürel ve sosyal değerler sistemi tarafından oluşturulmuş, kendine özgü bir kimlik yapısı olup bireyler tarafından toplumsallaşmanın bir sonucu olarak kazanıldığını belirten Özen (2013), öznel kimliğin ise bireyin sadece kendisine ait olan fakat kaynağını kendi dışında var olan nesnel kimlik yapısından alan yalnızca kendine özgü olan kimlik olduğunu ifade etmiştir (Özen, 2013, s.50).

Kimliğin dinsel, eğitimsel veya bilimsel kimlik gibi farklı anlamlarda kullanılması, bireyin toplum içinde çeşitli yönleriyle var olduğuna vurgu yapmaktadır. Bu durumda, sahip olunan her bir sosyal nitelik bir başka kimliği yansıtmaktadır. Bu izahlarla, dini, seküler, bilimsel, linguistik, siyasi, milli vs. kimlik şeklinde ifade edilebilecek sosyal özelliklere vurgu yapılmaktadır (Gül, 2010, s.65).

2.3.3. Millî Kimlik Kavramı

Kimlik kavramı, Fransız ihtilali ile birlikte tarihsel-sosyolojik bir kategori olarak ortaya çıkan milli devlet kavramının sonucu olarak yeni bir çerçeve içerisinde tanımlanmış ve millî kimlik kavramı ortaya çıkmıştır (Güvenç, 1994, s.27). Millî kimlik kavramının tam

olarak anlaşılması için millî kimliği ortaya çıkaran millet, milliyetçilik ve millî devlet kavramlarının anlaşılması gerekmektedir.

2.3.3.1. Millî Kimlik ile İlişkili Kavramlar

Belli bir coğrafyada ötekilerden farklarını ortaya koyan etnik/kültürel grupların milli kimliğinin öznesini millet, fikir ve düşüncelerini milliyetçilik, toplumsal örgütlenmesini ise milli-devlet kurgusu oluşturmaktadır (Vatandaş, 2004, s.11). Millî kimliği oluşturan millet, milliyetçilik ve millî devlet kavramlarıyla alakalı şunları söyleyebiliriz:

Millet kelimesi içinde dil, din, etnisite, vatan ve ortak değerleri barındırır ve bu unsurların birlikteliğini ifade eder. “Millet ırk ve dilin esasen birliğinden dolayı sosyal vicdanında birlik ve beraberlik meydana gelmiş insan toplumdur” (Akçura, 2007, s.27). Millet, din, dil, ahlâk anlayışı ve kültür faktörüne göre ortaya çıkan, kendi birliğinden haberdar olan, siyasi bakımdan devlet şeklinde kurulmuş ve millî devlet kurma kabiliyetine sahip, sürekli ve teşkilatlı insan zümreleridir (Erkal, 1997, s. 40).

Milletin oluşmasında, millî bilincin oluşumuna bilerek ya da bilmeyerek katkıda bulunan tüm süreçlerin (savaşlar, felaketler, zaferler, inanç ve değerler, siyasal yapılar) katkısı olmakla birlikte, milli-devletin kuruluşunu müteakip bilinçli devlet politikalarına dayalı sosyal ve kültürel faaliyetlerin ayrı bir yeri olmaktadır (Hobsbawn, 1995, s.117).

Ernest Renan’a göre ise millet: “Ulus; bir topluluk tarafından geçmişte yapılmış olan ve gelecekte de yapılmaya hazır olunan fedakârlıkların yarattığı duygularla teşkil edilen geniş kapsamlı bir dayanışmayı ifade eder.” Her ne kadar özünde bir geçmiş olmasını gerektirse de; günümüzde, somut bir gerçek olan muvafakat, yani ortak bir hayatı sürdürmek isteğinin açıkça beyan edilmesini gerektirir (Özdemir, 2009, s.298).

Millet kelimesinin ifade ettiği anlamın toplumdan topluma değiştiğini söyleyen Kösoğlu bunu şu şekilde açıklamıştır:

Bir kere bütün ilim adamları milliyet yahut milliyetçilik duygusunu oluşturan unsurları araştırırken önce kendi milletini göz önünde tutmaktadır. Her bilim adamı kendi milletinin fiili durumuna ve menfaatlerine göre bir tarif getirmeye çalışmaktadır. Mesela Almanlar umumiyetle ırk teorisini kabul ederler. Buna göre aynı ırktan gelen insanlar bir millet oluştururlar. Milliyetçilik de bu ırka mensubiyet duygusudur. Fransızlar ise millet aynı kültüre sahip olan insanların topluluğudur, görüşünü savunurlar. Aralarında fikir, duygu, anlayış, hatıra, ümit ve menfaat birliği buluna insanlar bir millet oluştururlar ve milliyet duygusuna sahip olurlar. ...İsviçreliler için millet ortak vatanı yaşıyan insanlar topluluğudur... Çünkü bu millet tarihi bakımdan yenidir ve oluşumunu bu unsura borçludur. Avusturyalılar kendilerini Almanlardan ayıran farklılaştıran temel unsur mezhep olduğu için milliyetleri mezhebe dayandırırılar. Almanlar Protestan, Avusturyalılar Katolik’tir. Amerika bugün için ortak bir

kültüre kavuşmuş olmakla birlikte ilk oluşum döneminde siyasi bağlılığını milliyetinin esası olarak kabul etmiştir; ABD vatandaşı olan herkes Amerikan'dır. Bu temel unsur Araplar için dil, Çinliler için kültürdür. (Kösoğlu, 2013, s.15-16).

Ziya Gökalp; milletin ırk demek olmadığını belirtir. Çünkü ona göre ırk yapı benzerliği gösteren tiplerdir. Hilmi Ziya Ülken ise milleti bir toprak üzerinde bağımsızlıkla yaşayarak ve bir kültür birliğine dayanarak çağdaş uygarlık şartlarına göre gelişmekte olan toplum olarak tarif eder. Özakpınar ise “Millet hangi ırktan olursa olsun, bir tarihsel süreç içerisinde bir arada yaşama iradesi ortaya koyma noktasına gelmiş bireylerin topluluğudur” der (Kafa, 2010, s.11).

Atatürk, millet olabilmek için;

- a. Beraber yaşama hususunda müşterek arzu ve muvafakate sahip olmak
- b. Zengin bir hatıra mirasına sahip olmak
- c. Mirasın muhafazası hususunda insanların iradesinin birleşmesini yeterli görmüştür (Özbudun, 1997, s.66).

Atatürk ayrıca “Türk milletinin oluşumunda etkili olduğu görülen tabii ve tarihi” olguları şu şekilde sıralamıştır; Siyasi varlıkta birlik, dil birliği, yurt birliği, tarihi akrabalık, ahlaki akrabalık, ırk ve menşe birliğidir (Köker, 2000, s.73).

Bir vatana, ortak dile, ortak ideallere, geleneklere ve değerlere bağlanma duygusu olan milliyetçilik, bir milletin onu diğerlerinden farklı kılan sembollerle (bayrak, milli marş, milli bayramlar vb.) özdeşleşmesidir (Guibernau, 1997, s.140).

Bireyde aidiyet duygusunu gerektiren milliyetçilik, Fransız İhtilali'nden sonra ortaya çıkmıştır. Milliyetçilik; sınırlar içinde bölünmemek ve birlik olmaktır (Kösoğlu, 1998, s.26). Yeğen, milliyetçiliği kendini bir millete ait sayan yurttaşların mensubiyetten kaynaklanan bir kısım haklara sahip olma durum olarak tanımlar (Yeğen, 2005, s.103).

Milliyetçilik eski dini kültür tarzlarını ve ailevi eğitimi kapsayan tarihsel bir eğitim ve kültür biçimi olarak anlaşılabilir. Milliyetçilik bir ülkede yaşayan insanlar arasında milliyet esasına dayanan bir birlik ve dayanışma şuurunu oluşturmayı temel gaye edinir (Önder, 2002, s.9).

Modern milli-devlet yeniçağ ile birlikte tedrici bir süreç içinde 1500'lü yıllardan itibaren başlayarak şekillenmiş; 1600 ve 1700'lü yıllarda da olgun bir hüviyet kazanmaya başlamıştır. Bir idari yapılanma olarak milli-devlet, üç yüz elli yıla yakın bir süredir

alternatifinin düşünülmesine yer bırakmayacak bir hegemonyaya sahip olmuştur (Tekeli & İlkin, 2000, s.118).

Millî devletin özellikleri arasında; vatan birliğinin olması, dil birliğinin olması, kültür birliğinin olması, merkezîlik özelliğinin olması, anayasal devlet olması, laik esaslar üzerine kurulması ve yönetimin parlamenter bir işleyiş içinde meclisle düzenlenmesi gibi objeler vardır (Keyman & Sarıbay, 1998, s.13).

Millî-devletlerde genelde tek bir millî (resmî) dil (çekirdek etninin dili) söz konusudur ve resmî dili ülkenin her yerinde hâkim kılma millî-devletler için önemli bir amaçtır (Hobsbawn, 1995, S.117).

Birbirine kültürel olarak benzeyen bireylerden oluştuğu varsayılan milli devletler modernleşmenin getirdiği alandaki büyümenin siyasal boyutunu temsil etmek üzere kültürel olarak türdeş kitle devleti özelliği göstermektedir (Keyman & Sarıbay, 1998, s.13).

Milli-devletin bütünlüğünü korumada, demokrasi önemli bir etken olmuştur. Siyasi katılım bireyleri sisteme dâhil eder, yabancılaşmanın önüne geçer. Milli devlet, üyelerine kamusal alanda vatandaş üst kimliği sağlayarak bütünleşmeyi gerçekleştirir (Kazgan, 2000, s.248).

2.3.3.2. Millî Kimlik

Millî kimlik kavramı sözlükte “Bir milletin kendine özgü düşünüş ve yasayış biçimi, töre ve gelenekleri, toplumsal değer yargıları ve kuralları ile oluşan özellikler bütünü, milli hüviyet” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2016).

Milli kimlik oluşumu, modern çağın ürünüdür. Modernleşme sürecinde devletin kimliği ile devleti oluşturan vatandaşların varsayımsal kimliği örtüşmüştür (Güvenç, 1994, s.27). Millî kimlik; millî, kültürel, ferdi olarak ortaya çıkan üsluptur ve milleti tanımamızı sağlayan özelliklerdir (Kösoğlu, 2002, S.135).

Sosyal zemindeki en üst kimlik millî kimliktir. Millî kimliğimiz de cinsiyetimiz gibi tabiidir, doğuştandır; onu sonradan seçme şansımız yoktur. Kendi isteğimizle herhangi bir ülkenin vatandaşı olmak mümkündür. Ancak, bu millî kimlik değil, vatandaşlık kimliğidir. İnsanlar doğuştan bir millete mensup olarak dünyaya gelirler (Ercilasun, 2009, s.19).

Bireyin millî kimliğinin oluşumundaki temel unsurları Anthony D. Smith şu şekilde belirler:

1. Tarihi bir toprak/ülke ya da yurt
2. Ortak mitler ve tarihi bellek
3. Ortak bir kitlesel kamu kültürü
4. Topluluğun bütün fertleri için geçerli ortak yasal hak ve görevler
5. Topluluk fertlerinin ülke üzerinde serbest hareket imkânına sahip oldukları ortak bir ekonomi (Smith, 1994, s.31).

Anthony Smith (1994), iki tür millî kimlik modelinden bahseder: Batılı (sivil – ülkesel teritoryal) ve batılı olmayan (etnik-kültürel). Batı modeli sınırları belli bir ülke, siyasal toplum, üyelerinin eşit siyasi haklara sahip olduğu bir düzen, kültür ve ideoloji gibi kendisini oluşturan bireylerce ortaklaşa paylaşıldığı kabul edilen elemanlardan oluşan modeldir (Smith, 1994, s.15). Smith (1994) etnik modeli ise sivil milli kimlik modellerine hem meydan okuyan hem de o modele ortak atalar miti, ortak kültür, din, dil ve etnik köken gibi yeni unsurlar ekleyen kolektif kimlik modelleri olarak tarif eder (Smith, 1994, s.15).

Millî kimliğin temel unsunu milli kültür oluşturur. Nitekim çoğu milli kimlik tanımlarından, onun kültürel bir kimlik olduğuna ulaşılmaktadır. Milli kimliğin tanımlarında bahsedilen örf, adet, ortak tarihsel geçmiş ve ortak kader gibi tanımlar kültürü referans göstermektedir (Vatandaş, 2004, s.31).

Millî kimlik, milletlerin şahsiyeti ve hayat tarzıdır. Bu kimlik dil, kültür, din, toprak, soy gibi çeşitli unsurlara mensubiyet duygusu ile müştereken bağlanma sonucu meydana gelir (Kodaman, 2004, s.29). Millî kimlik bir milletin ortak değer yargılarının bütününe kapsar, kaynağını milletinde bulur ve milletin var olma mücadelesine destek olur. Millet bilincinin oluşması için millî kimliğe ihtiyaç duyulur (Ercilasun, 2009, s.19).

Millî kimliğin temel unsurları; zaman içinde süreklilik ve ötekilerden farklılıklardır. Toplum üyeleri sadece kendilerinin anlayabileceği ortak bir amaç etrafında bir araya gelerek sürekliliği gerçekleştirirler. Ötekilerden farklılık ise bir toprağa bağlılık, ortak bir kültür ve topluluk oluşturma bilincinden kaynaklanır (Guibernau, 1997, s.127).

İnsanın tüm özelliklerini içeren kimlik kişinin yaşamda kendine uygun gördüğü rol ve kendini bu yaşamdaki algılayış biçimidir. Bundan kaynaklı insan yaşamında gelişimin

temel özelliklerinden en önemlisi kimlik arayışıdır. Kültürün kişilere gerek eğitim yoluyla, gerek gelenek ve göreneklerle kazandırdıkları da kişinin milli kimliği olmaktadır (Kösoğlu, 1996, s.27).

Her milletin dile ve tarihe dayalı bir çekirdek kimliği vardır. Bu çekirdek kimlik dallanıp budaklanıp millî meyve hâline gelir. Vatan, bayrak, sancak, millî mars, devlet gibi unsurlar millî kimliğin varlığını sembolize eder (Kodaman, 2004, s.29).

2.4. Çocuk ve Çizgi Film

Bu bölümde kitle iletişim araçları ve televizyonun özellikleri, çocuğun gelişiminde televizyonun yeri, televizyonun çocuklar üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri, çizgi film ve tarihsel gelişimi, çizgi filmlerin çocuklar üzerindeki etkileri, TRT Çocuk Kanalı ile çizgi filmlerin değer eğitimi ve kültür aktarımındaki etkilerine ilişkin kuramsal bilgilere yer verilmiştir.

2.4.1. Kitle İletişim Araçları ve Televizyon

Günlük hayatta olguları ve toplumu tanımlayan, o toplumun belirli zaman dilimindeki hayat tarzını öğreten, o tarzın yeniden üretimi için gereken değerlendirme biçimlerini aşıl原因 ve toplumsal sistemin kendini yeniden üretmesinde temel unsur olan iletişim, bir birey ya da gruptan diğerine sözle ya da modern çağlardaki kitle iletişim araçları yoluyla bilgi aktarımı olarak da tanımlanmaktadır (Günaydın, 2011, s.1).

Kişilerarası iletişimde geçmişte olmadığı kadar büyük dönüşümlerin yaşandığı geçtiğimiz yüzyılda dünya düzenine ilişkin maddi manevi birçok değişiklik meydana gelmiştir. Bu değişimin başrol oyuncularından biri de kitle iletişim araçlarıdır (Günaydın, 2011, s.15).

Bir ülkenin kültürel, ekonomik, siyasal ve sosyal özelliklerinin diğer ülkelere aktarılmasını sağlayan iletişim araçlarının fonksiyonları “haber ve bilgi verme, eğitim ve eğlendirme, mal ve hizmet tanıtımı yapma, denetim ve eleştiri, inandırma ve harekete geçirme, siyasi işlevler” şeklinde ifade edilebilir (Erdem, Akbaba, Işık, ve Güllüoğlu, 2007, s. 92).

Kitle iletişim araçlarının (medya) kapsamına televizyon, radyo, kitap, dergi, gazete, film, video oyunları ve İnternet gibi çok değişik araçlar girmektedir (Temizyürek & Acar, 2014, s.26).

20. yüzyılın en büyük buluşları arasında kitle iletişim araçları yer almaktadır. Bunlar içerisinde şüphesiz en önemli yeri de ‘televizyon’ almaktadır (Yurttaş vd. 2014, s. 54). Tele uzak, vizyon görüntü anlamına gelen iki kelimenin birleşmesinden oluşan televizyon, gerçek veya kaydedilmiş sahnelerin geçici görünür görüntüsünü elektromanyetik dalgalar halinde uzaklara iletme tekniğidir (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2011, s. 3).

Temizyürek ve Acar (2014, s.27) televizyonu “Bir olay veya durumla ilgili görüntü ve sesin elektromanyetik dalgalarla iletilerek çok boyutlu, sesli, renkli bir şekilde izlenmesini sağlayan sistem, aynı anda birçok kişiye mesajlarını iletebilen etkili bir verici, çok kullanılan bir kitle iletişim aracı (medya)”; Taylan (2011, s.28) ise “Her şeyden önce sesi, görüntüyü, imajları ileten ve yayan teknolojik bir araç” olarak tanımlamaktadır.

Televizyonun başlıca işlevlerini “belirli amaçlar çerçevesinde bilgi toplayıp yayma, haberde gündem ve içeriği etkileme, eğlence ve dinlenme aracı olma” şeklinde sıralamak mümkündür (Erdem vd., 2007, s.92).

Geniş kitlelere kolaylıkla ulaşip onları etkileyebilmesi televizyonu, en çok tercih edilen kitle iletişim aracı haline gelmiştir. Televizyonun ne derecede etkili olduğunu Radyo Televizyon Üst Kurulu (2013, s.8) tarafından Eylül - Aralık 2012 tarihleri arasında, 21 ilde, toplam 2.525 kişiden oluşan bir örneklem grubuyla ve toplumun televizyon yayınlarından beklenti ve değerlendirmelerini ortaya koymayı amaçlayan “Televizyon İzleme Eğilimleri” araştırmasından anlayabiliriz. Araştırma verilerine göre evlerdeki televizyon sayısına bakıldığında katılımcıların %60,8’inin 1 adet; %31,0’inin 2 adet ve %8,2’sinin 3 adet ve üzeri sayıda televizyona sahip oldukları belirlenmiştir. Araştırma sonucuna bakıldığında televizyonun toplum üzerindeki yerinin ne derece etkili olduğunu söyleyebiliriz.

Gündelik yaşam deneyimimizin bir parçası olan televizyon, dünyayı anlamlandırmada, duygu, düşünce ve değerlerin oluşmasında, algı ve tutumların yönlendirilmesinde, davranışları pekiştirmede veya değiştirmede ve yaşam tarzını biçimlemede etkili ve önemli bir araçtır” (Taylan, 2011, s.31).

2.4.2. Çocuğun Gelişiminde Televizyonun Yeri

Çocukların keşfetme ve öğrenme yetilerinin gelişmesi için bir uyarıcı olması gerekir. Televizyon da görüntülü ve sesli birçok uyarıcı göndererek, bu kurgusal uyarıcılarla çocukların kavrayışını yönlendirebilir çünkü televizyonun sesli ve görüntülü mesajlarla

görme ve işitme duyusuna hitap etmesi, çocuğun öğrenme sürecinde etkilidir (Işık, 2007, s. 96). Bunun yanı sıra televizyonda sözü edilen mesajlar aracılığıyla çocuğa; normal hayatta deneyimleme fırsatının olmadığı farklı kültürlerle ait yaşam şekilleri sunularak, toplumsal ve evrensel birtakım değerler kazandırılır (Akıncı, 2013, s. 29).

Çocuğun gelişimi ve eğitiminde yetişkinin etkisi gün geçtikçe azalırken; televizyonun çocuğun gelişim ve eğitimindeki etkisi gün geçtikçe artmaktadır (Erdoğan, 2010). Günümüzde aile haricinde çocuğun en çok maruz kaldığı iletişim kanalı olan televizyon onun öğrenme sürecinde aktif rol oynamakta; bilgi, değer ve rolleri öğrenme ve kazandırma süreci ile toplumsallaşmasını sağlamaktadır (Arslan, 2010, s.13).

Öğrenmenin ve gördüğünü taklit etmenin en yoğun yaşandığı dönem olan çocukluk döneminde televizyon, çocukların fiziksel, ruhsal ve bilişsel durumlarını etkilemekte dolayısıyla toplumsal yaşama dair imgeleri, değer yargıları ve davranış kalıplarını belirlemektedir (Yazıcı, 2011, s. 43).

Çocukların televizyon ile etkileşimleri çok küçük yaşlarda başlar. Evde en kolay erişilebilir araç olmasından dolayı televizyon; çocuk tarafından ilk yararlanılan araçtır. Çocuklarda iki yaşından itibaren televizyondaki hareketli görüntülere ilgi uyanmaya ve tepki oluşmaya başlar (Aral & Aktaş, 1997).

Yazıcı (2011), İngiltere, Japonya ve Kanada’da gerçekleştirilen televizyon ve çocuk ilişkisini inceleyen çalışmalarda, her Avrupalı bebeğin iki yaşında televizyonu açmayı öğrendiği ve üç yaşından itibaren de düzenli olarak televizyon izlemeye başladığını söylemektedir (Yazıcı, 2011, s.31).

Fransa’da gerçekleştirilen bir başka araştırma ise; televizyon bağımlılığının inanılması güç boyutlara ulaştığını göstermektedir. Jung Bay Ra tarafından gerçekleştirilen araştırmada, çocuklardan babaları ve televizyon arasında bir seçim yapmaları istenmiş; çocuklar babasız yapabileceklerini, ancak televizyondan asla vazgeçemeyeceklerini belirtmiş ya da sessiz kalmışlardır (Yazıcı, 2011, s. 31).

Ülkemizdeki araştırmalara baktığımızda da benzer bir durum söz konusudur. Yapılan çalışmalara göre; çocuklar günde 3-4 saat televizyon izlemekte, yılda yaklaşık 900 saati okulda, 1500 saati ise televizyon karşısında geçirmektedir. Araştırmaya katılan çocukların televizyon izleme nedeninin ise boş vakti değerlendirmek olduğu ve en çok izlenen program türünün de çizgi filmler olduğu sonucu ortaya çıkmıştır (RTÜK, 2013, s.18).

Görüntü, ses ve sembolleri kullanarak insanların birbirleriyle iletişim kurmalarını sağlayan televizyon, okul öncesi dönemde çocuğun gelişimini önemli ölçüde etkilemektedir (Erdoğan, 2010).

Kendine özgü gelişim özellikleri ve edimlerini kapsayan çocuğun gelişim dönemlerinin her birinde televizyon içeriği, içinde bulunulan fiziksel ve zihinsel kapasiteye göre algılanmakta ve değerlendirilmektedir. Gelişim aşamaları ve yaşları da dikkate alınarak, televizyona ve içeriğine karşı çocuğun duyarlılığı dönemler halinde ele alınabilir (Yazıcı, 2011, s. 44).

2.4.2.1. 0-3 Yaş Arası Çocuk ve Televizyon

Bu dönemde çocuğun hareketlerinin tür ve sayısında artma söz konusudur. Çocuk, ayak parmakları üzerinde yürüyebilir ve bir adım atarak merdiven basamağına çıkabilir. İki yaşında yetişkin boyunun yaklaşık yarısına ulaşan çocuğun, iki yaşından sonra bedensel yönden gelişimi ergenlik çağına kadar yavaşlamaktadır (Can, 1996, s.38).

0-3 yaş arasında bebeğin, durağan ve sakin zihinsel işlevlere gereksinimi vardır. Ancak televizyondaki değişken, hızlı ve akıcı görüntüler bu dönemde televizyona yoğun bir şekilde maruz kalan bebeklerin beynindeki fiziksel gelişimi olumsuz şekilde etkileyerek dikkatin sürekliliği üzerinde bozucu etkiye neden olmaktadır (Çamlıbel İrkin, 2012, s.39).

Bu yaş aralığında televizyona bakan çocuk; ileriki dönemlerde gelişmekte olan dikkatini yoğunlaştırma sürelerini ve beyinsel işlevlerini tembelliğe alıştırmakta, okumayı öğrenmek için fazla çaba göstermemekte ve zihinsel imgeleme yaratıcılığını azaltmaktadır (Yazıcı, 2011, s.45).

Konuşma becerilerinin temelini atıldığı bu dönemde çocuk; iletişimde zorlandığı gibi, TV karşısında beslenme ve uyutma davranışları sonucunda ileride yeme bozuklukları ve uyku sorunlarıyla da karşı karşıya kalabilmektedir (Yazıcı, 2011, s. 45).

2.4.2.2. 4-7 Yaş Arası Çocuk ve Televizyon

Bu dönemde anne baba, arkadaş ve sosyal çevre ile etkileşim ve iletişim belirgin olarak artmıştır. Bu dönemde dil gelişimi ve motor gelişiminde önemli aşamalar kaydedilmekte, öz bakım becerilerinde kazanımlar gözlenmektedir (Öztekin, 2008, s. 34).

Dil gelişiminin başlangıcında olan çocuklar için televizyon dilindeki olumsuz kullanımlar, bu dönem çocuğunun kafasında karışıklığa sebep olmaktadır. Kullanılan televizyon dili çocukların konuşmalarına yansiyarak, dili doğru ve kurallarına uygun bir biçimde öğrenmesine engel olabilmektedir (Çamlıbel İrkin, 2012, s. 41).

Oyun dönemi olarak da adlandırılan bu dönemde, çocuğun televizyonla kurduğu ilişki arkadaşlarından soyutlanmasına ve oyunlara girip oyun kurma ve sürdürme sürecini de etkilemektedir (Yazıcı, 2011, s. 49).

Bu yaş dönemi aralığındaki çocukların kasları ve kemik yapısı gibi fiziksel gelişimlerine paralel olarak sürekli bir hareket gereksinimi olmaktadır. Bu gereksinim nedeniyle sürekli koşup oynaması beklenen çocukların televizyon karşısında uzun süre hareketsiz oturması fiziksel gelişimlerini de etkileyebilmektedir (Çamlıbel İrkin, 2012, s. 44).

2.4.2.3. 7-12 Yaş Arası Çocuk ve Televizyon

7-12 yaş aralığı, ilköğretimin birinci kademesini kapsayan yıllardır. Bu dönemdeki çocuklar TV'nin eğitim amaçlı kullanımından daha fazla yararlanacak bir yaş grubunu oluşturmaktadır. Bu dönem boyunca çocukların okuma, yazma ve sayısal işlem yetenekleriyle; dünyayı anlama ve mantıksal düşünme biçimlerinde önemli ilerlemeler gözlenmektedir (Çamlıbel İrkin, 2012, s. 45; Öztekin, 2008, s. 35).

Bu dönemde bilişsel süreçler daha çok soyut bir düzeye doğru gelişirken; soyut içerikler hakkındaki bilgiler de şekillenmeye başlar. Çocuk için bu dönem, aile ya da arkadaşların yorumlarıyla düşünme yeteneğinin şekillendiği bir dönemdir. (Yazıcı, 2011, s.51). Aşırı televizyon izlenmesi durumunda; çocukların daha az yaratıcı olmasına, hayal gücünün gelişmemesine, derslere karşı isteksiz kalıp dersi anlamaya yönelik çaba sarf etmemeye neden olur (Çamlıbel İrkin, 2012, s. 46).

2.4.3. Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Olumlu ve Olumsuz Etkileri

Günümüzde en çok tercih edilen kitle iletişim aracı olan televizyonun izleyicileri üzerinde çeşitli etkilerinin olduğu araştırmalarda ortaya konmuştur.

Televizyon, çocukların davranışları model alma yoluyla öğrendikleri bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu araç çocuklar için hem dünyaya açılan bir pencere olabilir hem de olumsuz etkiler yaratabilir (Uluğ & Karadeniz, 2011, s. 165).

Öğrenmenin ve gördüğünü taklit etmenin en yoğun yaşandığı dönem olan çocukluk döneminde televizyon, çocukların fiziksel, ruhsal ve bilişsel durumlarını etkilemekte dolayısıyla toplumsal yaşama dair imgeleri, değer yargıları ve davranış kalıplarını belirlemektedir (Yazıcı, 2011, s. 43).

Televizyonun çocuklar üzerindeki etkileri genel olarak araştırmacılar tarafından şu şekilde açıklanmaktadır:

TV'nin çocuklar üzerindeki olumlu etkilerine yönelik yapılan araştırmalarda; televizyonda izlenen filmlerin çocuklarda, yardımlaşma, paylaşma, kurallara uyma, hataları hoş görme, sorunların çözümlerine yönelik stratejiler geliştirme ve bunun gibi pek çok sosyal davranışı öğrendiği ortaya çıkmıştır. Araştırmacılar çocukların televizyon aracılığıyla birçok zihinsel beceriyi kazandıklarını ve birçok kavram geliştirdiklerini ifade etmektedirler. Özellikle okul öncesi dönem için hazırlanan özel programları izleyen çocukların, izlemeyen diğer çocuklara göre daha fazla sıfat, eylem ve isim bilgisine sahip olduklarını kaydetmişlerdir. Ayrıca televizyon, çocuğun dil gelişimine de katkı sağlamaktadır. Çünkü çocuğun doğal ortamda yararlandığı bazı süreçler, televizyon izleme sırasında ortaya çıkmaktadır. Günlük hayatta karşılaşılabileceğinden daha fazla nesneyle karşılaşp nesnenin ismini söylemek çocuğun dil gelişimine katkı sağlayan bir etkinliktir. Dolayısıyla kelime öğrenmeye ve kavram bilgisini geliştirmeye yardımcı olur. Yine benzer bir şekilde gerçek hayatta karşılaşma fırsatı bulamadıkları doğa ve çevre ile ilgili bazı görüntüleri belgesel programları aracılığıyla izlemeleri okul bilgisinin görsel bir malzemeyle eşleştirilmesi anlamında kalıcılık sağlamaktadır (Arslan, 2018).

Bugün pek çok çocuk “okumak istemiyorum yalnızca resimlerine bakmak istiyorum” demektedir. Televizyon, okumayı doğrudan etkilemektedir. Ve her geçen gün çocuklar daha fazla televizyon seyretmekte ve daha az okumaktadır (Akbulut, 2001).

Televizyonun olumsuz etkileri tartışıldığında araştırmalar daha çok şiddet-saldırganlık başlığında yoğunlaşmaktadır. Televizyonda şiddete sık yer verilmesinin temel sebebi çocukların dikkatini canlı tutmak ve heyecanlarını artırmaktır. Bu nedenle çizgi filmlerin ve bilim kurgu ürünlerinin temel malzemesi de şiddettir. Çocuklar için televizyon bir öğrenme aracıdır dolayısıyla saldırgan davranışları da öğrenirler. Araştırmalar televizyonun tek başına şiddete yöneltmediğini, ancak özendirdiğini ve artırdığı göstermiştir. Şiddet hayatın doğal bir parçasıymış gibi sunulmakta, bu da saldırganlığın kabul edilebilir bir problem çözüme yolu haline gelmesi ve şiddetin sıradanlaştırılması gibi çok tehlikeli olguları beraberinde getirmektedir (Arslan, 2010; Işık, 2007).

Televizyon izleyen çocuklarda, fiziksel saldırganlığın artması, şiddete başvurma, şiddete karşı duyarsız olma, okuma zevkinde azalma, ders çalışmaya karşı isteksizlik, dikkatini yoğunlaştıramama, kendini ifade edememe, kendini izlediği kahramanın yerine koyarak gerçeklerden uzaklaşma, hayal gücü ve yaratıcılığın kısıtlanması, sosyal ilişkilerin zayıflaması, göz ve uyku bozukluğu gibi olumsuz etkiler saptanmıştır Ertürk & Akkor Gül, 2006, s.18).

Yurttaş ve diğerleri (2014) fazla televizyon izlemenin sonuçlarını;

Fiziksel Sonuçlar: Hareketsizlik, kilo sorunları, göz rahatsızlıkları, duruş problemleri ve radyasyon ile gelişen sağlık problemleri.

Duygusal Sonuçlar: Korkular, kaygılar, sinirlilik, aşırı duygusallaşma.

Bilişsel Sonuçlar: Sözel becerilerde kısıtlılık, dikkat dağınıklığı, okul başarısızlığı, yaratıcılığın azalması, okumaya ilgisizlik.

Davranışsal Sonuçları: Şiddet eğilimi, küfür, cinsellikle erken tanışma, dürtüsellik, tüketim ve marka tutkusu, bağımlılıklar.

Sosyal Sonuçlar: Sosyal ilişkilerde zorluk, kısıtlılık şeklinde sıralanmışlardır (s.66).

Çocukların televizyon programlarından olumsuz yönde etkilenmemeleri için ailelere önemli görevler düşmektedir. “Aileler; televizyon izleme davranışını günde 1-2 saatle sınırlandırmalı, televizyon programlarının içeriklerini kontrol etmeli, çocuğun televizyonda gördüğü ve anlayamadığı durumları açıklamalı, televizyonu yalnız başına izlemesini önlemeli, çocuğun boş zamanını televizyon izleyerek doldurmasına izin vermemeli ve çocuğa TV karşısında yemek yeme alışkanlığı kazandırmamalıdır” (Büyükbaykal, 2007).

Birden fazla duyuya hitap etmesi, farklı anlatı tekniklerini kullanması gibi nedenlerle, çocuklar tarafından en çok tercih edilen televizyonun, çocuğun birçok gelişim alanını olumlu ya da olumsuz şekilde etkileyebildiği görülmektedir.

2.4.4. Çizgi Film ve Tarihsel Gelişimi

Çizgi film, “Bir konuyla ilgili olarak karakterlerin hareketlerini belirtecek biçimde art arda çizilmiş resimlerden oluşan sinema filmi” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2016).

Özön (1981, s.49) tarafından yayınlanan Sinema ve Televizyon Terimleri Sözlüğüne göre çizgi film, “tek tek resimleri ya da devinimsiz nesneleri gösterim sırasında devinim duygusu verebilecek biçimde düzenlemek ve filme aktarma işi” şeklinde tanımlanmaktadır.

Çizgi filmler belli bir konu çerçevesinde hareketlerin kare kare çeşitli çizim, fotoğraflama ya da dijital ortam teknikleriyle canlandırılmasıdır (Malatyaloğlu, 2014, s.1).

Temizyürek ve Acar (2014, s.27), çizgi film teriminin Türkçede ‘hayat vermek’ anlamına gelen Latince ‘animare’ kelimesinden geldiğini ve dilimizde “animasyon” şeklinde açıklandığını belirtmektedir.

Başlangıçta yalnızca eğlence amacıyla yapılan çizgi filmler, bugün pek çok alana yayılmıştır. Bu dağılımda rol oynayan etken, çizgi filmin etki gücü ve düşsel dünyası

olarak adlandırılabilir. Eğlenceden eğitime, reklam filmlerinden görsel efektlere kadar uzanan birçok alanda çizgi filmin etkinliği gün geçtikçe artmaktadır (Can, 1996, s.76).

Durağan görüntülerin hareketli hale gelmesi, çizgi filmin temel yapısını oluşturur. Hareket bir ifade biçimidir. Bir eylemin, bir duygunun etkisini hareketlerle yansıtan canlının tepkisi, hareket eden diğer nesnelerle de bir etkileşim oluşturur (Erdoğan, 1994, s.8).

“Kökeni Çin’deki eski gölge oyunlarına ve büyülü fenerin 17. ve 18. Yüzyıllarda gelişmesine dek uzayan çizgi film, görsel ve işitsel medya araçlarının teknolojisinde yaşanan ilerlemelere paralel olarak gelişimini sürdürmüş ve günümüzde gerek toplumsal, gerekse ekonomik yönleriyle büyük bir güç konumuna gelmiştir” (İmık, 2014, s.15).

Animasyon filmlerin altın çağı sesli filmlerin yapılması ile başlamıştır. 1923’te stüdyosunu kuran Walt Disney ilk sesli “Miki Fare” (Mickey Mouse) filmini 1928 yılında yaptı. Disney’in bu stüdyosu günümüze kadar varlığını sürdürdü ve binlerce animasyon filme bu stüdyolarda imza atıldı (Mealing 1998’den aktaran Tüzel, 2009).

Türkiye’de animasyon sanatının kökenini Karagöz-Hacivat’a, yani gölge oyununa bağlamak mümkündür (Abalı, 2012). Türkiye’de ilk çizgi film denemeleri 1947-1949 yılları arasında Devlet Güzel Sanatlar Akademisi’nde öğretim görevlisi olan Vedat Ar’ın verdiği bir kursla başlamıştır. Ar’ın 1947 yılında kurstaki on beş öğrencisiyle birlikte yaptığı üç dakikalık “Zeybek Oyunu” isimli çalışması Türkiye’nin ilk animasyon filmidir (Onaran, 1999, s.196).

1970-1980’lerde TRT, Türk çizgi filmlerinin yer aldığı (Tomurcuk, Süper Cıvcıv, Evliya Çelebi, Karınca Ailesi vb.) programlar yayımlamaya başlamıştır. TRT’den sonra 1990’lı yıllarda teknolojinin gelişmesi ve animasyon tekniklerinin ilerlemesiyle özel televizyon yayınları ortaya çıkmıştır (Ünlü, 2017, s.22).

1990 yılında Türkiye’de ilk defa Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi’nde çizgi film (Animasyon) bölümü açılmıştır. Bu yıllarda Kültür Bakanlığı “Dedem Korkut, Manas Destanı” gibi Türk kültürünü tanıtıcı çizgi filmler yaptırmıştır (Atan, 1995, s.33). 2008 yılında Türkiye’nin ilk yerli çocuk kanalı TRT Çocuk yayın hayatına başlamıştır. 2009 yılında Türkiye’nin ilk üç boyutlu çizgi filmi “Keloğlan” TRT Çocuk kanalında yayınlanmıştır (Abalı, 2012).

2000’li yıllarda kanal sayılarının artmasıyla, kanallar yaş gruplarına göre ayrılmış, aynı yayın grubunun farklı çocukluk dönemlerine hitap eden çok sayıda kanalı olmaya başlamıştır. 2007’den sonra Türkiye’de yayın yapan yabancı ve ulusal çocuk kanallarının sayılarında büyük bir artış olmuştur (Ankaralıgil, 2014).

2.4.5. Çocuk ve Çizgi Film İlişkisi

Televizyon yayınlarının 24 saate yayılması, sadece çocuklara yönelik 24 saat çizgi film yayınlayan kanalların ortaya çıkması, kanal sayısının artması, program içeriklerinin renkli, animasyonlu ve albenili hale gelmesi, çizgi film-çocuk bağlarını giderek sağlamlaştırmaktadır (Işık, 2007, s.97).

İnce’nin araştırmasına göre; televizyonda yayınlanmakta olan programlar arasında en beğenilen programların ne olduğu sorusuna yönelik cevaplarda %38.9 oranında çizgi filmler ilk sırada yer almıştır (İnce, 1991, s.68). RTÜK [Radyo ve Televizyon Üst Kurulu]’ün medya kullanma alışkanlıkları araştırmasına göre de televizyonda izlemekten hoşlandığınız program türleri sıralamasında %28.7 oranıyla çizgi filmler ilk sırada yer almıştır (RTÜK, 2013, s.241).

Comstock (1991)’a göre 3 ile 5 yaşları arasındaki çocukların yüzde elliden fazlası favori programlarının “çizgi filmler” olduğunu belirtmektedir. Vasquez (2004)’e göre yaşları 2 ile 11 arasında değişen çocuklar tarafından en çok izlenen 30 programın yüzde 90’ından fazlası çizgi filmlerdir (Klinger’den aktaran Akıncı, 2013, s.28). Ülkemizde yapılan araştırmalara göre, çocukların seyretmekten en çok hoşlandıkları program türü çizgi filmlerdir (Ünalp & Durualp, 2012).

Yapılan araştırmalara bakıldığında çocukların en fazla izlediği programların çizgi filmler olduğu anlaşılmaktadır. Buradan hareketle çocuk ve çizgi film arasında sıkı bir ilişki bulunduğunu ve çocuklar üzerinde çizgi filmlerin etkili olduğunu söyleyebiliriz.

2.4.8. Çizgi Filmlerin Değer Eğitimi ve Kültür Aktarımındaki Etkisi

Toplum neyi değer bulup davranışında yansıtırsa çocuklar da onları değer bulurlar. Çocuklar orada davranışa döküldüğünü gördükleri değerleri benimseme eğiliminde olacaklardır. Değer eğitimi bu yüzden yaşayan ve yaşanılan bir eğitimidir (Bacanlı, 2011, s.21). Bu noktada okulda rol model olan davranışlar da değer eğitimi kadar önem arz etmektedir.

Yüksel (1987) değerlerin değişmesinde, bozulmasında, yozlaşmasında kitle iletişim araçlarının payının büyük olduğunu söylemektedir. Yüksel'e göre etkili bir denetim mekanizmasına sahip olmayan, her türlü etkiye açık kültürler yozlaştırıcı kabul edilen baskılarla karşılaşır. İç ya da dış etkiler sonucunda toplumun kendi değer yargılarına ve sosyal yapısına uygun olmayan öğeleri barındıran yayınlar neticesinde değer yargılarında bozulmalar meydana gelir, bireyler kendi millî değerlerine yabancılaşabilirler (Yüksel, 1987).

Değerler bir sonraki kuşağa kalıtım yoluyla aktarılamazlar. Birey değeri sosyal öğrenme yoluyla öğrenir. Birey ailesinden, yakın çevresinden, yazılı, sesli ve görsel gereçlerden taklit ederek ya da model alarak değerleri öğrenir (Aral, 2008, s.9).

Çocuk yaşamının ilk yıllarından itibaren aile başta olmak üzere arkadaş çevresi, oyun grupları, medya, sosyal medya, farklı kurumlar ve her türlü uyarıcı aracılığıyla toplumsal değerleri öğrenir (Kurtulmuş, 2009, s.2).

Bireyi sosyalleştiren ve toplumla bütünleşmesini sağlayan yerlerin başında ailesi ve okul ortamı gelir. Bunun yanında arkadaş grupları, kitle iletişim araçları, gençlik kuruluşları da toplumun değer sisteminin bireye kazandırılmasında önemli yere sahiptir (Celkan, 1989, s.65). Birey değerler sistemini oluştururken ve geliştirirken kitle iletişim araçlarından, ailesinden, arkadaş ilişkilerinden ve okul ortamından etkilenir (Sevinç, 2006, s.230).

Toplumdaki bireyler neyi ya da neleri değer olarak kabul edip, davranışına yansıtırsa, çocuklar da o şeyleri değer olarak benimserler. Bu durumun günümüzdeki yansıması kitle iletişim araçları özellikle de “televizyondur” denilebilir. Çocuklar televizyonda davranış olarak sunulan değerleri benimseme eğilimdedirler (Bacanlı, 2011, s.21).

Akbaş (2004), kitle iletişim araçlarının ve insanların başka insanlarla ve topluluklarla etkileşime girmesinde önemli bir faktör olan ulaşım ve iletişim araçlarının fazlaca ulaşılamadığı toplumlarda bireylerin, toplumunun iyi, doğru ve güzel olarak belirlediği kendi millî değerlerini benimsediğini ve az sayıdaki insandan etkilendiğini belirtmiştir (s.48). Günümüzde ise özellikle iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle bireyler bir değer yağmuru altında kalmakta, birden çok ve farklı değer sonuçlarına maruz kalmaktadır (Akbaş, 2004, s.48).

Çocuklar için önemli eğitim araçlarından birisi olan çizgi filmler, kültürlenme sürecinde ebeveynler, arkadaşlar ve öğretmenler gibi çocuğun davranışlarını etkilemekte, çocuğa model olan davranışlar sunmaktadırlar (Yorulmaz, 2013, s.438).

Bireylerin öğrenme süreçlerinde gözlem büyük önem taşır. Birey çevresini izleyerek, söylenenleri dinleyerek ve olayları seyrederek öğrenir. Günümüzde bunlara ilaveten televizyon ve video izleyerek, internette dolaşarak, gazete, dergi, kitap okuyarak; yani etrafını gözlemleyerek öğrenir (Aydın & Gürler, 2014, s.26).

İnan (2016), çocuk medyası aracılığıyla gerçekleşen değer aktarımının, gerek evrensel gerekse millî değerler kapsamında yoğun bir şekilde yaşandığını söylemektedir. Televizyonda yayınlanan, reklamlardan, haberlere, müzik-eğlence programlarına, dizilere ve çizgi filmlere kadar birçok yayın türünde her gün her saat değer aktarımı yapılmaktadır. Dolayısıyla, doğrudan uyaranlar olarak çocuk medyasının değer aktarımındaki yeri ve önemi yadsınamaz (İnan, 2016).

Can'a (1995) göre çizgi filmle eğitim süreci sevimli bir hâle dönüştürülerek izler kitlenin dikkati kazanılmaktadır. Görsel-işitsel bir iletişim aracı olarak çizgi filmin temel gizil gücü, karmaşıklığı açıklığa kavuşturacak, görünmez olanı görselleştirecek, ivedi ve özlü bir öğretim sağlamada yoğunlaşmaktır.

Bu açıklama ve yorumlardan hareketle çizgi filmlerin değer eğitimi ve kültür aktarımı hususunda önemli bir yerinin ve işlevinin olduğunu söyleyebiliriz.

BÖLÜM III

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Millî kültür, millî değer ve millî kimlikle ilgili konular birçok araştırmacının ilgisini çekmiş ve farklı boyutlarıyla ele alınmıştır. Çizgi filmlerle alakalı ise özellikle çocukların üzerindeki etki alanı, olumlu ve olumsuz yansımaları ile sağladığı katkılar hususunda araştırmalar olmuştur. Çizgi filmlerin özellikle değer oluşumu üzerindeki etkisi incelenmiş millî değer oluşumunun etkisi sınırlı sayıda kalmıştır. Millî kimlik ve millî kültür konusundaki incelemeler ise kültür aktarımı üzerinde yoğunlaşmıştır.

Selanik Ay ve Korkmaz (2017) tarafından yapılan “Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Değerler ve Kültürel Öğeler Bağlamında “Küçük Hezarfen” Çizgi Filmi” isimli çalışma, çizgi filmlerden değerler eğitiminde etkili biçimde yararlanabilmek için çizgi filmin Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerleri hangi ölçüde içerdiğinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Bu araştırmanın temel amacı Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerler ve kültürel öğeler bağlamında “Küçük Hezarfen” çizgi filminin incelenmesidir. Araştırma doküman analizi ile gerçekleştirilmiş; “Küçük Hezarfen” çizgi filminin 26 bölümü içerik analizi ile çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda “Küçük Hezarfen” çizgi filminde en çok yer verilen değer bilimsellik; en az yer verilen değer ise bağımsızlık olduğu belirlenmiştir. Bunun yanı sıra kültür öğelerine de rastlanılmıştır. En çok yer verilen kültürel öğelerin sözlü kültürel öğeler bağlamında deyimler, efsaneler, bilmece, tekerlemeler atasözleri ve maniler; en az yer verilen kültürel öğenin ise oyunlar olduğu belirlenmiştir. Yapılan bu çalışma çizgi filmde yer alan değerleri ve kültürel öğeleri incelemesi açısından oldukça önemlidir. Ancak Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer aldığı şekliyle evrensel değerler incelenmiş ve 55 bölümden oluşan “Küçük Hezarfen” çizgi filminin sadece ilk 26 bölümü incelenmiştir.

Karakuş (2016) tarafından yapılan “Maysa ve Bulut İsimli Animasyon Çizgi Filmin Kültürel Öğeler Açısından İncelenmesi” adlı çalışmada TRT Çocuk kanalında yayınlanmakta olan Maysa ve Bulut isimli çizgi film incelenmiştir. Amaç çizgi filmlerin kültürel mirasın aktarımında katkısı olup olamayacağını tespit etmektir. Yörüklerin hayatını anlatan çizgi filmde Türk kültürünü ve yaşam tarzını yansıtan pek çok unsur tespit edilmiştir. Kültürel unsurlar tespit edilirken ilk olarak Unesco’nun 2013 yılında kabul ettiği 11 kültürel mirasın çizgi filmde varlık yokluk durumuna bakılmıştır. Her bölümde farklı örf, âdet, gelenek ve göreneklere değinilirken bugün unutulmuş halk inanışları canlandırılmakta; Türk’ün misafirperverliği, öğretmene/hocaya verdiği değer, hayvanları sevmesi ve koruması gibi önemli toplumsal değerlerin üzerinde durulmaktadır. Nitel bir çalışma olan bu araştırmada nitel verilerin analizinde içerik analizi, verilerin toplanması ve çözümlenmesinde ise kategorisel içerik analizi kullanılmıştır. Sonuç olarak Maysa ve Bulut isimli animasyon çizgi filmin kültür aktarımı ve somut olmayan kültürel mirasın korunması yönünden önemli bir yapım olduğu düşünülmektedir.

Karakuş (2015) tarafından yapılan bir diğer çalışma ise “Okul Öncesi Döneme Hitap Eden Tema İçerikli Çizgi Filmlerin Değerler Eğitime Katkısı Yönünden Değerlendirilmesi (Niloya Örneği)” adlı çalışmadır. Bu çalışmada çocuk dünyasının vazgeçilmez öğelerinden biri olan çizgi filmlerle de değer öğretimi yapılabileceği ele alınmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman incelemesi yöntemiyle yapılan çalışmada 18 bölüm incelenmiş ve 157 değer tespit edilmiştir. Çalışmada en çok “sevgi, duyarlılık, hoşgörü, iyilik” değerlerini yansıtan örnekler bulunmuştur. Çok sık geçen bu 4 değerden sonra çalışkanlık, dayanışma, saygı, sorumluluk, yardımseverlik değerleri gelmektedir. Dürüstlük ve özgürlük değerlerinin çizgi filmin geneline yayıldığı ve Niloya’nın kişiliği ve yaşam şeklinde sezdirme yöntemiyle çocuklara sunulduğu düşünülmektedir.

Taş Alicenap (2015) tarafından yapılan “Kültürel Mirasın Çizgi Film Senaryolarında Kullanılması” isimli çalışmada Türkiye’de senaryo anlamında kültürel gelenekten yeterince ve yaratıcı bir şekilde yararlanılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Tüm sanatçılarda olduğu gibi çizgi film sanatçısının da içinde yaşadığı kültürden ve farklı kültürlerden etkilenecek eserlerini üretmesi, kültürel çeşitliliğin sürdürülebilmesi ve kültürel mirasın gelecek kuşaklara aktarılması için yaşatılması gerektiğini belirtmiştir. Çalışmada yerel çizgi film senaryolarındaki özgünlük sorununa değinilmiş, bu çerçevede Türkiye’de çizgi film senaryolarının konu ve yaratıcılık anlamında yaşadığı kısır döngüden kurtulmasının, Türk kültürü içerisinde süregelen geleneksel anlatıların senaryolarda kullanılmaya

başlamasıyla mümkün olacağı sonucuna ulaşılmıştır. Çizgi film senaryolarında geleneksel anlatılardan nasıl yararlanılabileceğini ortaya koymanın amaçlandığı bu çalışmada özgün ve ulusal bir çizgi film geleneğinin ortaya çıkarılmasında kültürel mirasın ne denli zengin bir kaynak oluşturduğu ortaya konmaya çalışılmıştır.

Yaman, Bayburtlu, Tekir ve Kırman (2015) tarafından yapılan çizgi filmlerde değerler eğitime yönelik bir diğer çalışma ise “Dede Korkut Çizgi Filminde Yer Alan Değerler” isimli çalışmadır. Dede Korkut çizgi filminde diğer çalışmalardan farklı olarak nitel araştırma modelinin yanında nicel araştırma modeli de kullanılmış; özellikle dostluk, doğruluk, saygı, ahlak kuralları, dinî değerleri geliştirici iletiler, yardımseverlik, özgüven, sabır, empati, toplumsal kurallar, liderlik ve sorumluluk değerlerinin ön planda tutulduğu, izlenen her bölümde çocukların değer gelişimini olumlu etkileyecek bulgular olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca yabancı medeniyetlere ait unsurlara rastlanmamasının bu çizgi film açısından oldukça olumlu bulunduğu belirtilmiştir. Ayrıca Türk kültürüne ait unsurlara çok sık yer verildiği, her bölümde kahramanların millî kıyafetleri giydiği, Türklere has olan ok, yay, at ve otağ unsurlarını kullanmakta olduğu belirtilmiştir. Çizgi filmde, evlenen kahraman, obada otağının yerini geleneksel bir yöntem olan ok atma ile belirlemektedir. Düğünde pilav, kavurma, turşu gibi birçok Türk yemeğine yer verildiği gözlenmiştir. Ayrıca davul zurna eşliğinde hep birlikte halay çekilmekte millî kültür-folklor unsurlarına yer verilmektedir. Kahramanlardan biri (Dede Korkut) ise bir bölümde kopuz-saz çalmaktadır. Bu olumlu taraflarının yanında İslam medeniyetine ait sadece bir unsura yer verilmesi (Dede Korkut'un Bamsı Beyrek için kız isteme sahnesi) çizgi filmin bir eksikliği olarak değerlendirilmiştir. Bu çalışmada tüm bu değerlendirmelere yer verilmesine rağmen millî kimlik ve millî değer kavramları açısından bir değerlendirmenin olmadığı görülmüştür.

İşler Keloğlu tarafından yapılan (2014) “Kültürel Ekme Pratiği Bağlamında Türkiye Üretimi Çizgi Filmler ve Çocuk Bilincinin İnşası” isimli makalede Pepe, Canım Kardeşim ve Biz ikimiz isimli çizgi filmler ele alınmış ve yapılan çalışmada devlet televizyonuna ait çocuk kanalında özel şirketlere yaptırılan, okul öncesi çocuklara yönelik çizgi filmlerde yoğun olarak kültürel değerlerin görüldüğü sonucuna varılmıştır. Çalışma, adı geçen çizgi filmlerde özel olarak kültürel öğeleri incelemesi bakımından dikkate değerdir. Bu çalışmada nitel araştırma ve analiz yöntemlerinin kullanıldığı görülmüş; yerel kültür öğelerinin kullanımı değerlendirilmiştir. Adı geçen çizgi filmlerin çocuklara, içinde bulunduğu kültürel çevrelerin kodlarını açmalarını/çözmelerini sağlayacak bilinçli ve

kasıtlı olarak oluşturulmuş referans çerçevelerine, taşıdığı özellikler bakımından kuşkuyla yaklaşmıştır. Yerli üretim olan bu çizgi filmlerin aynı zamanda lisanslı tanıtım ürünlerini piyasaya sürerek çocuk bilincine tüketim kültürünün ekilmesi de eleştirilmiştir. Çizgi filmlerin popüler kültürü taşıdığı ve aktardığı bu çalışmadaki analizle somutlaşmıştır. Makalede görülmüştür ki yerel üretim çizgi filmlerle orta sınıf bilincine ait ana akımlaştırılmış “millî” kültür, yoğun olarak üretilmektedir. Makale “millî bir kültür” e değinmesi bağlamında dikkat çekicidir.

Bayraktar (2014) tarafından yapılan “Geleneğin Güncellenmesi Bağlamında Masaldan Çizgi Filme Keloğlan Tipi Üzerine” adlı çalışmada Keloğlan’ın masaldan çizgi filme geçişi konu edinmiştir. Bu çalışmada; sözlü kültür ürünlerinin, dijital kültür ortamına taşınmasıyla beraber, kültürün farklı mekânlarda yeniden icrası ve gelecek kuşaklara aktarılması noktasında Keloğlan Masalları çizgi filminin, geleneğin güncellenmesi bağlamında başarılı bir çalışma olduğu sonucuna varılmıştır. Masal türü ve sözlü gelenek ürünlerinin çocuğun kültürel gelişimine etkisinden söz edilen makalede Keloğlan masalı ve çizgi filmi karşılaştırılmıştır. Keloğlan’ın ahlakı, davranışları, dış görünümü, çevresindeki karakterler, olağanüstü güçler derinlemesine tahlil edilmiştir. Keloğlan masalı, çizgi filmi ile kültürümüz arasındaki ilişki irdelenmiştir. Bu bağlamda yararlı bir çalışma olmakla birlikte millî değer, millî kültür ve millî kimlik kavramlarına değinilmemiştir.

Yorulmaz (2013a) tarafından yapılan “Din ve Değerler Eğitimi Açısından Caillou Çizgi Filminin Değerlendirilmesi” isimli çalışmada Caillou çizgi filmi incelemiş ve incelenen bölümlerin büyük çoğunluğunda değerleri geliştirici sözel ve görsel iletiler tespit edilmiştir. Özellikle görsel iletilerin yoğunluğu izleyicilerin olumlu davranışları model almalarında etkin rol oynadığını dile getirmiştir. Yorulmaz bu makalesinde Caillou çizgi filmi etrafında yurt dışından ülkemize getirilerek yayınlanan çizgi filmlerdeki senaryoyu, kültürel ve dinî uyumsuzlukları eleştirmiştir. Çalışmada: Adı geçen çizgi filmin; Hristiyanlık dinine, farklı kültürel unsurlara, sorumluluk ve paylaşma gibi değerlere, aile içi ilişkilere yönelik mesajlar içerip içermediği, Caillou’nun karakter özellikleri, nitel araştırma yöntemlerinden “sürekli karşılaştırmalı analiz” süreciyle incelenmiştir.

Yorulmaz (2013b)’ın aynı yıl yayınlanan bir diğer çalışması da “Pepee” çizgi filmi üzerinedir. “Pepee Çizgi Filminin Din ve Değerler Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi” isimli çalışmada, çizgi filmin başkahramanı Pepe’nin istenmeyen özelliklere sahip bir karakter olduğu ortaya konulmuştur. Pepe huysuz, hoşlanmadığı bir durum ortaya

çıktığında hemen küsen, bencil, rekabetçi, iddiacı ve muhteris bir karakterdir. Yorulmaz buradan hareketle şu sonuca varır: “Pepee çizgi filmlerindeki temel anlayış önce olumsuz davranışın sergilenmesi (Pepe’nin hemen küsmesi, huysuzlanması, çevresindekilere psikolojik ve sözel şiddet uygulaması) ardından Şuşu ya da diğer karakterlerin Pepe’ye nasihat ederek ya da alternatif bir yol bularak onu ikna etmesi ve kötü davranıştan Pepe’nin vazgeçmesi şeklindedir”. Yorulmaz, bu çalışmasında Pepee çizgi filmini din eğitimi ve değerler eğitimi açılarından incelemiş, kuram oluşturma yönteminden yararlanmış ve çizgi filmin bölümleri incelenirken içerik değerlendirme formu kullanılmıştır. Bu çalışmada çizgi filmin içeriğine yönelik şu maddelerin olup olmadığı incelenmiştir:

- İslam dini ile ilgili bulgular,
- Batıl inanç içeren sözel- görsel iletilerle ilgili bulgular,
- Farklı kültürlere ait unsurlarla ilgili bulgular,
- Çeşitli kişilik değerlerini geliştirici bulgular.

Pepee çizgi filminin yukarıdaki maddeler açısından incelenmesinin değerler eğitime katkıda bulunacağı düşünülmekle birlikte millî değer kavramları açısından bir değerlendirme yoluna gidilmediği görülmüştür.

Fedakar (2011) tarafından yapılan “Çizgiyi Aşanlar: Cille Türk Mitolojisinin Çizgi Filmde Kullanılması ve Çizgi Filme Aktarılması” isimli çalışmada “Cille” isimli Türk yapımı çizgi film incelenmiştir. Türk mitolojisinin çizgi filmlerde kullanılması konusunda bazı tespitlerde bulunulmuş ve Cille’nin, Türk mitolojisinin çizgi filmde kullanılmasına ve dolayısıyla geleneğin güncellenmesi konusuna ve de kültürün güncellenerek aktarılmasına başarılı bir örnek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada; çocuk - çizgi film ilişkisinin, çocuk - masal ilişkisine benzediği çıkarımı yapılmıştır. Makalede, Türkiye’deki çizgi film sektörünün mitoloji ile ilişkisini incelemek; bununla birlikte mitolojik sembollerin çizgi film alanında nasıl ve niçin kullanıldığı sorularını ise Doğu ve Batı mitolojileri göz önüne alınarak cevaplandırmak amaçlanmıştır. Adı geçen çizgi filmde;

- Çizgi filmin konusu,
- Kahramanların, yer adlarının, oyun adlarının ve oynanış biçimlerinin,
- Kahramanların karakter özellikleri derinlemesine incelenerek bu özelliklerin,

Türk kültürü ve mitolojisi açısından incelendiği grlmŖtr. alıŖma, çizgi filmlerde Türk kültür ögelerine daha fazla yer verilmesi konusunda kuvvetli mesajlar içermektedir.

BÖLÜM IV

YÖNTEM

4.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, Küçük Hezarfen çizgi filminde işlenen millî kültür, millî değer ve millî kimlik unsurları belirlenmeye çalışıldığından nitel araştırma özelliği taşımaktadır. Çalışma için gerekli veriler, çizgi filmin bölümlerinden elde edildiğinden ve her bir bölüm bir belge niteliği taşıdığından araştırmanın tekniği doküman incelemesidir. (Yıldırım & Şimşek, 2013, s.217). Doküman incelemesi araştırılması amaçlanan olgu ya da olaylar hakkında bilgilerin yer aldığı yazılı materyallerin analizini kapsayan bir veri toplama yöntemidir (Metin vd. 2015).

4.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma evrenini TRT Çocuk kanalında yayınlanan ve 55 bölümden oluşan “Küçük Hezarfen” adlı çizgi filmin 55 bölümlük senaryosu ile bu bölümlere ait videolar oluşturmaktadır. Çizgi filmin 2010 ile 2015 yılları arasında yayınlanan bütün bölümleri incelendiği için örneklem alma yoluna gidilmemiştir. Çizgi filmin yayınlanan 55 bölümü sosyal paylaşım sitesi Youtube’da yer alan TRT Çocuk sayfası ile İzlesene.com video internet sitesinden temin edilmiş ve incelenmiştir.

4.3. Verilerin Toplanması

Kuram oluşturma yaklaşımında en çok kullanılan veri toplama araçları gözlem, mülakat ve doküman incelemesidir (Yıldırım & Şimşek, 2011, s.76). Araştırmanın konusu bir çizgi film olduğu için doküman incelemesi kullanılmış ve Küçük Hezarfen çizgi filmine yönelik bir “içerik değerlendirme formu” oluşturulmuştur. Araştırmanın dokümanını Küçük Hezarfen çizgi filminin tamamı olan 55 bölümü oluşturmaktadır.

Verilerin toplanmasında araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan “İçerik Değerlendirme Formu” kullanılmıştır. 55 bölümden oluşan çizgi film; millî kültür, millî değer ve millî kimlik kategorileri açısından sınıflandırılmıştır.

İçerik değerlendirme formu hazırlanırken literatür incelenmiş ayrıca çizgi filmin bütün bölümleri ön bir çalışma olarak izlenmiş ve bu veriler doğrultusunda form hazırlanmıştır. Formun hazırlanması sürecinde millî kültür kategorisi somut olmayan kültürel miras ulusal envanteri unsur listesi (2007) ile Halk Kültürü Dersi Öğretim Programı (MEB, 2008) dikkate alınarak oluşturulmuştur. Millî değer kategorisi ise Sosyal Bilgiler Dersi (6, 7. Sınıflar) Öğretim Programı (MEB, 2005), Halk Kültürü Dersi Öğretim Programı (MEB, 2008), Türkçe Dersi Öğretim Programı (MEB, 2015) ve Değerler Eğitimi Yönergesi (2010)’nden faydalanılarak oluşturulmuştur. Millî kimlik kategorisi ise Smith (1994) ve Kösoğlu (2002)’nin görüşlerinden yararlanılarak oluşturulmuş.

Araştırmada İçerik Değerlendirme Formu, “Millî Kültür Unsurları Listesi, Millî Değer Unsurları Listesi ve Millî Kimlik Unsurları Listesi” olarak oluşturulmuştur. Araştırmada uzman görüşüne başvurularak “Millî Kültür, Millî Değer ve Millî Kimlik Unsurları Kontrol Listesi” oluşturulmuştur.

4.4. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Araştırmada TRT Çocuk kanalında 2010 ile 2015 yılları arasında yayınlanan ve 55 bölümden oluşan Küçük Hezarfen çizgi filminin 55 bölümlük senaryosuna ilişkin elde edilen dokümanlar ve görsel materyaller içerik analiziyle incelenmiştir. İçerik analizi “sözel, yazılı veya diğer materyallerin içerdiği mesajı, anlam ve/veya dilbilgisi açısından nesnel ve sistematik olarak sınıflandırma, sayılara dönüştürme ve çıkarımda bulunma yoluyla sosyal gerçeği araştıran bilimsel bir yaklaşımdır” (Tavşancıl & Aslan, 2001, s. 22).

Araştırma verilerinin analizinde kategorisel içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde 55 bölümün tamamı içerik analiz türlerinden kategorisel içerik analizi yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Bu analiz türünde amaç; birbirine benzeyen verileri belirli kavram ve temalar çerçevesinde bir araya getirerek, bu kategorilerin dokümanda yer alma sıklığını belirlemek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyip yorumlayarak betimsel ve gerçekçi bir resim ortaya koymaktır (Yıldırım & Şimşek, 2013, s. 259). Dilsel materyalin belli kavram ve temalar çerçevesinde kodlanarak anlaşılabilir bir sistemle sunulduğu bu çözümleme yönteminde, verilerin analizi; 1) verilerin kodlanması,

2) temaların bulunması, 3) kod ve temaların düzenlenmesi, 4) bulguların tanımlanması ve yorumlanması olmak üzere dört aşamada gerçekleştirilir (Yıldırım & Şimşek, 2013, s. 260). İçerik analizinde bu süreçte nitel verilerin nicelleştirilmesiyle güvenilirliği arttırmak, yanlılığı azaltmak, kategoriler ve temalar arasında karşılaştırma yapılmasına olanak sağlamak ve küçük ölçekli bir araştırmanın sonuçlarının geniş ölçekli araştırmalarla sınanmasına olanak sunulması sağlanır (Yıldırım & Şimşek, 2013, s. 259). Bu araştırmada belirtilen özellikler dikkate alınarak 55 bölümün tamamı kategorisel içerik analizi ile çözümlenmiştir.

Bu analiz türü kullanılarak gerçekleştirilen araştırmada 55 bölümden oluşan Küçük Hezarfen çizgi filmi millî kültür, millî değer ve millî kimlik kategorileri açısından ayrı ayrı sınıflandırılmıştır.

Millî kültür kategorisi somut olmayan kültürel miras ulusal envanteri unsur listesi (2007) ile Halk Kültürü Dersi Öğretim Programı'nda yer alan kültürel unsurlar (MEB, 2008) dikkate alınarak oluşturulmuş ve 23 unsur incelenmeye alınmıştır. İncelenmeye alınan millî kültür unsurları şunlardır: Meddahlık geleneği, Karagöz, Nevruz, mesir macunu, kahve kültürü, aşure, taş işlemeciliği, bıçakçılık, çömlekçilik, halı dokuma, kilim dokuma, kispet, değirmen, güreş, horon, mâni söyleme, okçuluk, ramazan gelenekleri, topaç, cam sanatı, lokum kültürü, sözlü anlatımlar (bilmece, tekerleme, masal, halk şiiri, fıkra, atasözleri, deyimler, mit, efsane, destan, halk hikâyesi) ve oyunlar (çocuk oyun ve oyuncakları).

Araştırmada millî değer kategorisi ise Sosyal Bilgiler Dersi (6, 7. Sınıflar) Öğretim Programı'nda yer alan değerler (MEB, 2005), Halk Kültürü Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değerler (MEB, 2008), Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değerler (2015) ile Değerler Eğitimi Yönergesi'nde (2010) yer alan değerler arasından doğrudan millî değer olanlar harmanlanarak oluşturulmuş ve toplam 20 millî değer incelemeye alınmıştır. Bu değerler: Aile, büyüklerimiz, insan ilişkileri, vefa, saygı, sevgi, paylaşma, dayanışma, yardımlaşma, arkadaşlık, sözünde durma, estetik, misafirperverlik, farklılıklara saygı duyma, adil olma, bağımsızlık, vatanseverlik, cesaret - liderlik, kültürel mirasa sahip çıkma ve selamlaşmadır.

Araştırmada millî kimlik kategorisi Smith ve Kösoğlu'nun tanımlamalarından yararlanılarak oluşturulmuş ve 7 millî kimlik unsuru incelenmeye alınmıştır. Smith'in belirlemiş olduğu millî kimliği oluşturan temel özellikler “tarihi bir toprak/ ülke ya da yurt,

ortak mitler ve tarihi hafıza, ortak bir kitlesel kamu kültürü, topluluğun bütün fertleri için geçerli ortak yasal hak ve görevler, topluluk fertlerinin ülke üzerinde serbest hareket imkânına sahip oldukları ortak bir ekonomi” dir. Millî kimlik unsurlarını oluşturan bu tanıma Kösoğlu’nun (2002) “millî kimlik, bir millete ait kültürel özellikleri kapsar aynı zamanda millî bir kültüre aidiyetin ifadesidir. Türk kültürüne sahip olan insanlar Türk kimliğini taşırlar; yani onlar Türk’türler” ifadesinden hareketle aidiyet de dâhil edilebilir. Ayrıca Smith’in “milletçe önemli görülen millî sembol ve değerlerin milletçe içselleştirilmesi amacıyla eskiden beri toplumsal hafızada var olan olaylar, semboller ve tarihî şahsiyetler daha derin bir şekilde bireylere kazandırılmak istenir; bu uygulamalar özellikle millî eğitim ve kültür politikalarına, askerlik gibi kamusal hizmetlere yansıtılarak, vatandaşların, millî kimlik ile biçimlendirilmesine çalışılır” (Aktaran Gelişli, 2013) ifadesinden hareket ederek semboller ve tarihî şahsiyetleri de millî kimliği oluşturan unsurlar arasına alabiliriz. Araştırmamızda millî kültür unsurları ayrıca incelendiği için ortak kitlesel kamu kültürü millî kimlik unsurları arasına alınmamıştır. Bu tanımlamalardan hareketle oluşturularak incelenen millî kimlik unsurları şunlardır: Vatan, tarih birliği, ortak yasal hak ve görevler, serbest ortak ekonomi, aidiyet, semboller ve tarihî şahsiyetler.

BÖLÜM V

BULGULAR VE YORUM

Çalışma kapsamında, Türkiye Cumhuriyeti devlet televizyonu TRT'nin tematik yayın yapan kanallarından biri olan TRT Çocuk' ta 2010-2015 yılları arasında yayınlanan Küçük Hezarfen isimli animasyon çizgi film incelenmiştir. Çizgi filmde Türk havacılık tarihinin en kayda değer kişilerden birisi olan Hezarfen Ahmet Çelebi'nin çocukluğu konu edinmiştir. Hezarfen Ahmet Çelebi'nin doğaya, ilme ve özellikle de uçmaya olan ilgisinin anlatıldığı bölümlerde arkadaşları Yakup ve Melike ile birlikte başlarından geçen olaylar yer almaktadır. Küçük Hezarfen çizgi filminde İstanbul'un sokakları, satıcıları, ev ve saray yaşamı ile arifane kişilerin yaşantılarına yer verilerek adeta tarih canlandırılmıştır. Çizgi filmde Osmanlı Devleti özelinde Türk milletinin maddî-manevî kültür öğelerine, değerlerine ve millî kimlik unsurlarına yer verilmiştir.

Araştırmanın bu bölümünde Küçük Hezarfen çizgi filminde yer alan millî kültür, millî değer ve millî kimlik unsurlarına ait bulgular alt problemlere göre ele alınmış ve bulgulara dayalı yorum ve açıklamalara yer verilmiştir.

5.1. Birinci Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorumlar

Çizgi film serisinde Hezarfen ve sevimli arkadaşlarının yaşadığı farklı olaylara yer verilmiştir. Yaşanan olaylar anlatılırken bazen görsel unsur bazen de dilsel ifade şeklinde millî kültür öğeleri yer almıştır. Ayrıca çizgi filmin bazı bölümleri özel olarak millî kültür unsurlarının tanıtımından ve açıklanmasından oluşmaktadır. Küçük Hezarfen çizgi filminde yer alan millî kültür unsurları Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2

Küçük Hezarfen Çizgi Filminde Yer Alan Millî Kültür Unsurları

Millî Kültür Unsurları	Geçme Sıklığı	Geçtiği Bölümler
Meddahlık Geleneği	5	50
Karagöz	7	50
Nevruz	4	46
Mesir Macunu	3	46, 53
Kahve Kültürü	13	2, 9, 11, 12, 16, 19, 21, 28, 30, 31, 34
Aşure Geleneği	3	25
Taş İşlemeciliği Geleneği	1	23
Bıçakçılık Geleneği	1	11
Çömlekçilik Geleneği	3	16, 22
Halı Dokuma Geleneği	7	3, 13, 15, 16
Kilim Dokuma Geleneği	1	13
Kispet Yapımcılığı	1	15
Değirmen Kültürü	1	39
Güreş Geleneği	5	15
Horon	1	2
Mâni Söyleme Geleneği	1	20
Okçuluk	1	20
Ramazan Gelenekleri	9	20
Topaç	1	43
Üfleme Cam ve Beykoz İşi Süsleme Sanatı	3	21
Lokum Kültürü	2	23, 52
Sözlü Anlatımlar	9	2, 3, 11, 14, 15, 16, 18, 21
Oyunlar	1	18

Tablo 2’de görüldüğü üzere millî kültür unsurlarından “Meddahlık geleneği, Karagöz, Nevruz, mesir macunu, kahve kültürü, aşure, taş işlemeciliği, bıçakçılık, çömlekçilik, halı dokuma, kilim dokuma, kispet, değirmen, güreş, horon, mâni söyleme, okçuluk, ramazan gelenekleri, topaç, cam sanatı, lokum kültürü, sözlü anlatımlar ve oyunlar” a yer verilmiştir. Kahve kültürü en fazla yer verilen unsur olarak görülmektedir. Çizgi film serisindeki bazı bölümler; Nevruz, aşure, çömlekçilik, halı dokuma sanatı, ramazan gelenekleri, güreş, cam sanatı, mangala oyunu ve Meddahlık / Karagöz gibi kültür unsurlarının özel olarak anlatılmasından oluşmaktadır. Küçük Hezarfen çizgi filminde yer alan millî kültür unsurlarına ait veriler aşağıda belirtilmiştir. Çizgi filme ait verilere yer verilirken millî kültür unsurlarının hangi bölümün kaçınıcı dakikasında yer aldığı ve eğer diyalog ise kaçınıcı dakikada başlayıp bittiği belirtilmiştir. Ayrıca bölümlerin içerisinde millî kültür unsurlarına ait olan görsel veriler ile sözel verilere ait olan görsel unsurlar da verilerin altına eklenmiştir.

Meddahlık Geleneği

Geleneksel Türk tiyatrosunun önde gelen ürünlerinden olan meddahlık geleneğinin; XI - XIX yüzyılları arasında geliştiği, Orta Asya Şamanizm'i ve ozan geleneği ile Arap meddahları, Fars Şahname epik geleneğini de içine alarak sözlü edebiyatı ve halk tiyatrosunu birleştiren bir sanat biçimi haline geldiği bilinmektedir (Kaim, 2006).

Meddahlar hikâyelerine genellikle aynı tarzda başlarlar. Bir tabure üzerinde oturan meddah “Hak dostum, Hak!” diye söze başlar, bir tekerleme söyler. Bu başlangıçtan sonra hikâyenin geçtiği yer, dönem, kişiler ve bu kişilerin kişisel, toplumsal, ekonomik durumlarının anlatıldığı açıklama bölümü yer alır. Açıklama bölümünün ardından meddah asıl hikâyesini anlatır ve sonuçta kıssadan hisse bulur. Meddah, “Sürç ü lisan ettiyse affola” diyerek saygıyla özür diler seyircilerden ve gösteri sona erer (Yalçın ve Aytaş, 2012, s. 165).

Üstün yetenek ve söz ustalıklarıyla dikkat çeken meddahlar ilk zamanlar halkın seyirlik ihtiyacına cevap vermiş, zamanla saraylara kadar bile girmişlerdir. Kendilerine has kıyafetleri olmayan meddahlar her kılığa girebilmeleri bakımından oldukça yetenekli kişiler olarak göze çarparlar. Eskiden daha farklı aksesuarlar kullanmış olsalar da günümüze yakın zamanlarda bir mendil (mekrame) ve bir değneği kullanarak tiplerini canlandırırlar. Meddah mendillerinden kimi zaman terini silmede, kimi zamansa değişik ses taklitleri yapmada faydalanır. Elindeki değnek ise tek kişilik bir oyunu canlandırarak tüm yükü sırtlanan meddahın neredeyse her şeyidir (Yalçın ve Aytaş, 2012, s. 163).

Meddahın bir kurguyu sahnelemedeki becerisi sıralandığında meddahın birçok özelliği ile karşılaşırız. Konuşma ve ses becerileri; şarkı söyleme, nükteli konuşma, sesiyle nesnelerin çıkardığı sesleri ve farklı kişilerin konuşma biçimlerini, aksanları ve çeşitli canlıların seslerini taklit etme gibi seslendirmedeki ustalığı seyirciyi kendine çeker (Tekerek, 2004).

Meddahın ya da meddah gösterisinin icrasının gerçekleştirilmesi için ise bir yer, alan ya da yapı inşa edilmemiştir. Meddah gösterisi için bilinen ve en yaygın olarak kullanılan yer kahvehane veya kıraathanelerdir (Tekerek, 2004).

Çalışmamıza konu olan Küçük Hezarfen çizgi filmi, meddahlık geleneğini çocuk izleyiciye hitap edecek şekilde sunması bakımından önem taşır. Çizgi filmin 50. bölümünde meddahlığın inceliklerini çocuk izleyicinin kavramasını sağlayacak şekilde sunulmuştur. Meddah rolündeki kişinin hitap etme yeteneği, dili kullanma becerisi, jest ve mimiklerini kullanarak anlattıklarının etkileyici olmasını sağlaması, meddahlık geleneğinin çocuk seyircinin beğenisini toplamasında etkili olduğu görülür. Kurgu gereği meddah rolündeki kişi, başkarakterimiz Hezarfen'in babasının yakın arkadaşı olması nedeniyle bir gece Hezarfenlerin evinde konaklar. Bu, Hezarfen'in meddah hakkında daha geniş bilgi almasının yolunu açar. Hezarfen meddaha zihnindeki soruları sorarken, meddahın cevapları sadece Hezarfen'e değil, tüm çocuk izleyicileridir.

1. Meddah: Hak dostum, Hak! diyerek giriş yapar (50. Bölüm – 2.50).

Bu giriş, seyircinin dikkatini çekmek açısından önemlidir. Meddah gösterisinin girişinde kullanılan bu kalıp söz bilgisi çocuk izleyicinin öğrenmesini sağlaması açısından yerinde kullanılmıştır.

2. Meddah: Evvel zaman içinde kalbur saman içinde... (50. Bölüm – 3.07 / 4.06)
Meddahın bir tekerleme veya divani söyleyerek seyircinin dikkatini çektiği kısım olan başlangıç bölümüyle giriş yapılmıştır. Peş peşe sıralanan tekerlemeler meddahın dili ustaca kullandığının göstergesi niteliğindedir. Bu kısımda kullanılan dilin, çocuk seyircinin hoşuna gidecek şekilde kullanıldığı düşünülmektedir.

3. Meddah: Bir zamanlar kendini akıllı sanan bir tilki yaşarmış... (50. Bölüm – 4.07 / 4.20)
Meddahın ele alacağı hikâyenin kahramanlarının durumu ve yaşadığı çevre hakkında bilgi verdiği bölüm olan açıklama kısmına yer verilmiştir. Bu bölüm, çocuk izleyicinin hayal dünyasına hitap edecek şekilde sunulmuştur.

4. Meddah: Kurnaz tilki keçileri midesine indirmek için bir plan yapmış...(50. Bölüm - 4.23 / 6.09)

Meddahın asıl hikâyeye başlayıp ustalığını gösterdiği bölüm olan senaryo kısmına yer verilmiştir. Bölümde ele alınan kurgu da çocuk seyircinin gelişim dönemine uygun içeriktedir.

5. Meddah: Sürç-i lisan ettiyse affola (50. Bölüm - 6.10 / 6.24).

Hikâyenin çözülüp meddahın yaptıklarından dolayı özür dilediği ve hikâyesinden çıkarılacak derslerin neler olduğunu aktardığı kısım olan bitiş bölümüne yer verilmiştir.

Şekil 1. Küçük Hezarfen çizgi filminin 50. bölümünde yer alan meddaha ait kare.

Karagöz

Geleneksel Türk tiyatrosunun en önemli ürünlerinden biri olan Karagöz, “Gölge Oyunu” olarak da bilinmektedir. Temel olarak bir aydınlatma kaynağı ve yarı saydam bir perdeden yararlanılarak oluşturulan bu oyun gerek ortaya çıkışı, gerekse Türk kültüründeki yeri ve değeri anlamında özel bir öneme sahiptir.

Karagöz oyununun ortaya çıkışıyla ilgili olarak o kadar çok bilgi, rivayet ve kaynak vardır ki bunlardan hangisinin yüzde yüz gerçeği yansıttığını belirtmek neredeyse imkânsızdır. Bu bağlamda bizi asıl ilgilendiren, bu eğlenceli ve birçok alanda son derece kıymetli oyunun kültürümüzdeki yeridir.

Karagöz oyunu bir perde üzerine yansıtılan tasvirlerle oynatılır. Karagöz oyununu oynatan kişiye “Hayali” yahut “Hayalbaz” adı verilir. Karagöz’ün Türk halk zekâsının sahneye yansıtıldığı eşsiz ürünlerden biri olduğu kabul edilir. Karagöz oyunundaki kuvvetli tipler, toplumun değişik yerlerindeki insanları perdeye yansıtması ve topluma ayna tutması bakımından büyük önemi haizdir. Oyunda Karagöz oyunu perde ve sahneler ayrılmadan tek perde halinde sunulur. Ama kendi içinde bölümlere ayrılır. Bunlar: giriş, muhavere, fasıl ve bitiş bölümleridir. Karagöz’ün “Yar bana bir eğlence!” diyerek sahneye girip müzik eşliğinde çeşitli kalıp sözler söylediği bölüm, giriştir. Bu bölüm Hacivat’ın da sahneye girmesiyle son bulur. Ve muhavere bölümü başlamış olur. Hacivat ve Karagöz’ün perdede genellikle oyuna konu olmayan sözlerle atıştıkları bölüm ise muhavere. Fasil ise oyunun aslını oluşturur (Yalçın & Aytaş, 2012, s. 171-173).

Küçük Hezarfen çizgi filminin 50. bölümünde meddah, oyununu bir kahvehanede sergiledikten sonra Hezarfen’in babasının daveti üzerine misafir olarak Hezarfenlerin evine

gelmiştir. Misafirin gölge oyunu icra ettiğini öğrenen Hezarfen, ondan oyunu sergilemesini istemiştir. Bunun üzerine beyaz çarşaf ve lamba yardımıyla gölge oyunu sergilenmiştir. Gölge oyununun nasıl icra edildiği ve hangi malzemelerden faydalandığının anlatıldığı bu sahnelerin çocuk izleyicinin zihninde yer edecek şekilde yansıtıldığı düşünülmektedir.

1. O, gölge oyunu kuklası...(50. Bölüm - 08.57)

Gölge oyunu kuklasının kahramanlarımız tarafından görülmesi ile çocuk seyircinin zihninde sorular oluşturmuş ve böylece dikkat çekilmiştir.

2. Hezarfen: Sen meddah değil misin?

Aziz: Aynı zamanda gölge oyunu da yapıyorum...(50. Bölüm - 9.01)

50. bölümün ilk kısmında meddah olarak tanıtılan Aziz, bu kısımdan itibaren gölge oyunu ustası yani Hayali olarak karşımıza çıkmaktadır.

3. Aziz: Bir beyaz çarşaf ve bir ışık getirin...(50. Bölüm - 9.01)

Teknik olarak çeşitli özellikleri taşıması gereken gölge oyunu nesneleri (deri, mum vs.) burada çocuk seyirci için ayrıntılarıyla değil genel hatlarıyla belirtilmiştir.

4. Hezarfen: Bir beyaz çarşaf ve ışıkla biz de gölge oyunu oynayabiliriz...(50. Bölüm - 9.44)

Hezarfen burada gölge oyunu oynamanın kolaylığına, oyun için gerekli malzemelerin her evde bulunabilecek işlevsel malzemeler olduğuna dikkat çekerek bir nevi çocuk izleyiciyi kendi gölge oyunlarını kurmaya davet etmiştir.

5. Hayali, elindeki zil ve tefle seyircilerin dikkatini çekmektedir (50. Bölüm - 9.59).

Gölge oyununda tef, zil, saz gibi değişik müzik aletleri özellikle oyunun başında olmak üzere çeşitli aralıklarla çalınarak seyircinin dikkatini canlı tutmak hedeflenmiştir. Bununla birlikte gölge oyununda müzik aletlerini çalan dayrezen adı verilen bir başka kişi bulunurken burada ise bu görevi Hayali yerine getirmiştir. Bu bölümde çalınan tef ve zil sayesinde çocuk izleyicinin dikkatinin oyunda tutulmasının sağlandığı değerlendirilmektedir.

6. Perdeye bir ejderha figürünün yansıtılması (50. Bölüm - 10.01).

Gölge oyununda Karagöz ve Hacivat dışında yan karakterler de bulunmaktadır. Bunların dışında bir de büyücü, cadı, canavar gibi varlıkların da eklenebileceği bilinmektedir.

Burada ise çocuk seyircinin dikkatini daha kolay çekmek adına bir canavar yani ejderha, perdeye yansıtılmıştır. Ejderhanın fiziksel olarak korkutucu olmamasına ve konuştuğu bölümlerde de çocuk seyirciyi olumsuz etkileyebilecek ifadeler bulunmamasına dikkat edilmiştir.

7. İlk olarak ejderhanın sahneye çıkarak çeşitli kalıp sözler söylemesi ile gölge oyununun giriş bölümü başlamaktadır (50. Bölüm - 10.01 / 10.16).

8. Karagöz'ün çağrılmasıyla muhavere bölümü başlamaktadır (50. Bölüm - 10.44 / 11.15). Karagöz ve Hacivat'ın konuyla doğrudan ilgili olmayan konularda atıştıkları bölüm muhaveredir.

9. Hacivat: İstersen yutma bir kurt çıkar seni yutar, olursun kurda kuşa bir lokma (50. Bölüm - 11.09).

Bu sözün ardından kurt da sahneye çıkar ve olayın asıl olan kısmı yani fasıl başlamış olur.

10. Hacivat ile Karagöz sahnede atışırken Zeliş “Durun durun!” diyerek gölge oyununa müdahale eder. (50. bölüm 11.46)

Gölge oyunu akışı bu şekilde kesilir.

11. Aziz: Yıktın perdeyi, eyledin viran... (50. Bölüm - 12.13).

Zeliş'in oyuna müdahalesinin ardından perde gerçekten yıkılır. Ancak olayı toparlayan Aziz, gölge oyunlarının sonunda söylenen” Yıktın perdeyi, eyledin viran” sözü ile gölge oyununu bitirir.

Şekil 2. Küçük Hezarfen çizgi filminin 50. bölümünde yer alan gölge oyununa ait kare.

Nevruz

Orta Asya'dan Balkanlar'daki uluslara kadar çok geniş bir bölgede yerel renk ve inançlarla kutlanan Nevruz, her ulusun kendi kültür değerleriyle özdeşleştirip sembolleştirdiği, özü itibariyle baharın gelişinin kutlandığı coşkuyla karşılandığı bir gündür.

Yaşadığı geniş coğrafyada doğa ve çevrenin uyanışının kutlandığı Nevruz Bayramı'nın Anadolu'da ve Türk kültürünün yayıldığı bölgelerde de son derece köklü ve zengin bir geçmişi vardır. Kültürümüzde Ergenekon'dan çıkışı yani kurtuluş gününü ifade eden Nevruz, günümüzde de bayram havasında kutlanmaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, t.y).

Çizgi filmin 46. bölümünde Hezarfen ve arkadaşlarının çevrelerindeki ağaçların çiçek açması ile baharın geldiğini fark etmelerine yer verilerek Nevruz kavramı öncelikle çocuk seyirciye sezdirilmiştir. Baharın gelişiyile doğadaki uyanış; kahramanlarımız tarafından çocuk diliyle ve çocuğa özgü betimlemelerle ifade edilmiştir. Ardından, kahramanlarımızın Bülbül Düşkünü adını verdikleri dostlarının hatırlatması üzerine bahar şenlikleri konusuna yer verilmiştir. Nevruz'un gelişinin coşkuyla karşılandığı bu bölümde büyük küçük herkesin bahar şenliklerine katıldığı ve oyunlar oynayıp gösterileri izlediği görülmektedir. Çizgi filmin bu bölümünde yer alan oyunlara ve gösterilere ait görsellerin oldukça başarılı

bir şekilde yansıtıldığı düşünülmektedir. Bu bölümde ayrıca Nevruz ateşinin yakılması ve üzerinden atlanması geleneğine yer verilmiştir. Nevruz'un gelişyle birlikte yaşanan sevinç, görsellerle ve diyaloglarla senaryoya başarılı bir şekilde uyarlanmıştır. Şenliğin içindeki birbirinden eğlenceli oyunlar da bu vesileyle çocuk seyirciye tanıtılmıştır. Yumurta tokuşturma, elma yakalama gibi oyunların tanıtılması; günümüzde televizyon, bilgisayar ve internet bağımlısı çocuklar için yepyeni bir kapı açarak çocuklarımızın daha sağlıklı ve kültürümüze uygun oyunlarla tanışmalarını sağlamak adına önem arz ettiği düşünülmektedir. Nevruz vesilesiyle oynanan oyunlar ile yapılan gösterilerin çocuk izleyiciye bayram coşkusunu yaşatması ve Nevruz bilincini oluşturması adına katkı sağladığı tahmin edilmektedir.

1. Melike: Bu gürültü de nereden geliyor? – davul ve zurna sesinin duyulması üzerine-

Bülbül Düşkünü: Sizin haberiniz yok galiba?

Hezarfen: Neyden?

Bülbül Düşkünü: Bugün bahar bayramı, meydanda kutlamalar var.

Hezarfen: Hemen gidelim haydi! Kaçırmayalım oyunları (46. Bölüm – 4.22 / 4.39).

Bu diyaloglarda baharın bir bayram olduğu, meydanda kutlandığı, eğlencelerin de kaçırılmak istenmeyecek kadar ilgi çekici olduğu örtülü anlamları bulunmaktadır. Çocuk seyircinin zihin dünyasının hassas oluşu dikkate alındığında bu anlamların satır aralarında işlenmesinin, Nevruz ile ilgili olarak verilmek istenen mesajları kolaylaştıracağı düşünülmektedir.

2. Nevruz'un gelişyle birlikte şehrin meydanında ağızdan ateş çıkarma, cambaz, hokkabaz gösterilerinin yapılması (46. Bölüm – 5.18 / 11.50).

Çocuk seyirci tarafından ilgiyle takip edilen bu gösteriler Nevruz'un bir bayram olarak kutlandığının göstergesi niteliğindedir.

3. Yumurta tokuşturma, elma yakalama oyunlarının oynanması (46. Bölüm – 5.32 / 11.50).

Nevruz kutlamalarının olmazsa olmazı niteliğindeki bu oyunlar kahramanlarımızdan Melike ve Zeliş'in de oyunlara katılmalarıyla çocuk seyirciye tanıtılmaktadır. Zeliş, elma yakalama oyununa katılmakla kalmamış keskin, sevimli zekâsını da kullanarak oyunda galip gelmenin bir yolunu bulmuştur. Melike ise yumurta tokuşturma oyununda yer alarak hem eğlenmiş hem de oyunun çocuk seyirciye tanıtılmasını sağlamıştır.

4. Nevruz ateşinin yakılması ve üzerinden atlanması (46. Bölüm – 11.50 / 12.11).

Nevruz kutlamalarının bir diğer değişmezi olan ateşin üzerinden atlanması geleneği, bizzat Hezarfen' in katılımıyla çocuk seyirciye tanıtılmaktadır. Ateşin üzerinden atlanırken

“Ateş yakıldı

Yıldızlar gökyüzüne takıldı

Baharın gelişiyle

Yeryüzü yeşile boyandı” şeklinde bir tekerleme de söylenmiştir. Bu sayede çocuk seyirciye ateşin üzerinden atlama geleneğinin yanında dil becerisini geliştirecek bir tekerleme de tanıtılmıştır.

Şekil 3. Küçük Hezarfen çizgi filminin 46. bölümünde yer alan Nevruz kutlamalarına ait kare.

Mesir Macunu

Sağlıksız beslenme nedeniyle birçok rahatsızlığın özellikle çocukları tehdit ettiği günümüzde millî kültürümüzün sağlıklı ve lezzetli yiyeceği mesir macununun tanıtılması önem arz etmektedir. Şifalı bir yiyecek olduğu kabul edilen mesir macununun ortaya çıkışı tarihsel bir öyküye dayanır.

Kanuni Sultan Süleyman'ın annesi Hafsa Sultan, Manisa'da nedeni anlaşılamayan bir hastalığa yakalanır. Bu hastalığa çare için Sultan Cami Medresesi'nin başhekimisi Merkez Efendi, 41 çeşit bitki ve baharatın karışımından oluşan bir macun hazırlar. Mesir macunu ismiyle günümüze kadar ulaşan bu şifalı karışım, Hafsa Sultan'ı kısa sürede sağlığına kavuşturur. Yardımsever kişiliğiyle bilinen Hafsa Sultan, iyileşmesini sağlayan mesir macununun her yıl Nevruz haftasında halka dağıtılmasını ister. Küçük kâğıtlara sarılan macun, Sultan Cami'nden halka saçılır. O günden bu güne her yıl aynı dönemde Sultan Cami etrafında toplanan halka, şenlikler yapılarak mesir macunu dağıtılır. Mesir Macunu, kuşaktan kuşağa aktarılan geleneksel bilgiler doğrultusunda hazırlanmaktadır. Mesir macununun içeriğinde anason, çörekotu, hardal tohumu, Hindistan cevizi, kakule, karabiber, karanfil, kimyon, kişniş, ravent, safran, sakız, tarçın, vanilya, yenibahar, zencefil, havlıcan, portakal kabuğu, sinameki, rezene gibi bitki ve baharatlar bulunur (Oğuz, 2008, s.161).

Çizgi filmin 11. bölümünde macun şekeri görsel unsur olarak kullanılmıştır. Tarihî bir geçmişe sahip mesir macunu, çizgi filmin 46. bölümünde Nevruz kutlamaları sırasında içerisinde bulunan bitki ve baharatlara dikkat çekilerek ve şifa yönüne vurgu yapılarak ele alınmıştır. Millî kültürümüzün en önemli şekerlemeleri arasında yer alan mesir macunu, bu bölümde çocukların damak zevkine hitap edecek özellikte sunulduğu düşünülmektedir. Çizgi filmin 53. bölümünde ise yarışma sonunda ödül olarak macun şekeri verilerek millî kültürümüzde çocuklara hitap eden eşsiz bir lezzete sahip olduğu vurgulanmıştır.

1. Annesinin çocuğuna macun şekeri alması. (11. Bölüm - 3.28)

2. Macun satıcısı: Her derde deva bu macun içinde kırk çeşit madde var: Hardal, kakule, tarçın biraz da...

Yakup: Tamam amca tamam! Hepsini saymaya kalkma biraz verir misin bana?

Macun Satıcısı: Sen de haklısın ben de olsam dayanamam al bakalım sana taze taze macun, bunu yiyince bu bahar hasta olmazsın artık. (46. Bölüm - 7.33 / 7.55)

3. Yarışma sunucusu: İşte ödülünüz: Bir tepsi macun şekeri, afiyet olsun.

Yakup: Macun şekeri! Çok severim ben. (53. Bölüm - 12.50 / 12.58)

Macun şekerinin sağlıklı oluşunun yanında lezzetli oluşunun da vurgulanması çocuk seyircinin macun şekerine olan ilgisini çekmeye yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Şekil 4. Küçük Hezarfen çizgi filminin 46. bölümünde yer alan macun şekerine ait kare.

Kahve Kültürü

Türk kahvesi kültürü ve geleneği, kahvenin İstanbul’da kahvehanelerde servis edilmeye başlandığı 16. yüzyıla kadar uzanmaktadır. Gelenegin, tadını eşsiz yapan ve sosyalleşmeye katkıda bulunan, iki ünlü yönü vardır.

Bir içecek türü olarak, Türk kahvesinin özel hazırlama teknikleri vardır ve yıllar öncesine dayanan bu teknikler günümüzde hala kullanılmaktadır. Türk kahvesi sadece bir içecek değil aynı zamanda, sosyalleşmek için kültürel boşlukları, toplumsal değerleri ve inançları bir araya getiren toplumsal bir çalışmadır. Gelenek başlı başına misafirperverlik, arkadaşlık, nezaket ve eğlence sembolüdür (Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, t.y).

Çizgi filmin farklı bölümlerinde gerek görsel olarak gerekse sözel unsur olarak kahve kültürüne yer verilmiştir. Çizgi filmde çarşı içerisindeki gündelik hayat görselleri sunulurken kahve içen insanlara vurgu yapılmıştır. Ayrıca pazarda satıcıların nidaları arasında kahve ögesine yer verilmiştir. Çizgi filmde bilim adamı olan Macit’in gerek kahve yapıp içmesine gerekse kahveye olan övgülerine yer verilmiştir. Cafer Dede’nin misafiriyle kahve içmesi görsel unsur olarak yer almaktadır. Kahveyle alakalı kullanılan görsel ve işitsel unsurların çocuk izleyicinin seviyesine uygun olarak ve yerinde kullanıldığı düşünülmektedir. Çizgi filmde Türk kahvesi bir kültür ögesi olarak farklı açılardan vurgulanmış ve kahvenin gündelik yaşantı içerisindeki önemine dikkat çekilmiştir.

1. arşıda oturan iki kişinin Türk kahvesi içmesi (2. Bölüm – 3.30).
2. arşıda oturan bir kişinin Türk kahvesi içmesi (2. Bölüm – 10.22).
3. Cafer Dede ve misafirinin Türk kahvesi içmesi (9. Bölüm – 10.55).
4. arşıda oturan iki kişinin Türk kahvesi içmesi (12. Bölüm – 11.43).
5. arşıda oturan iki kişinin Türk kahvesi içmesi (16. Bölüm – 14.05).
6. Kahvehanede kahve içilmesi (19. Bölüm – 14.16).
7. arşıda oturan iki kişinin Türk kahvesi içmesi (21. Bölüm – 06.59).

Türk kahvesi bu bölümlerde yalnızca görsel öge olarak yer almaktadır.

8. Satıcı: En taze kahveler burada (11. Bölüm – 3.34).
9. Dikdiki: Bir Türk kahvesi içeyim ben de (30. Bölüm – 07.12).

Birden çok duyuya hitap eden çizgi filmlerde, verilmek istenen mesaj da değişik duyulara hitap edecek şekilde verilmektedir. Bu bağlamda kahve kültürüne bu bölümlerde ise yalnızca işitme duyusuna hitap edecek şekilde değinilmiştir.

10. Macit'in cezvede Türk kahvesi pişirmesi (28. Bölüm – 07.56).
11. Macit'in cezvede Türk kahvesi pişirmesi (29. Bölüm – 06.31).
12. Macit'in cezvede Türk kahvesi yapıp içmesi (31. Bölüm 7.16 / 7.34).

Bu bölümlerde Macit bir taraftan konuşmaktayken bir taraftan da kahvesini yapıp içmektedir. Kahve gesi bu kısımlarda yalnızca görsel olarak yer almaktadır.

13. Macit: Yeni çekilip hazırlanan Türk kahvesi gibisi yok Hezarfen, bütün yorgunluğunu alıyor insanın. (34. Bölüm - 8.57)

Daha nceki bölümlerde görsel olarak ve işitme duyusuna hitap edecek şekilde yer verilen kahve ögesi, burada söz arasında yer verilerek, kahvenin hazırlanması konusunda taze olmasına dikkat çekilmiştir. Aynı zamanda kahvenin yorgunluk alıcı özelliğine de değinilerek faydasından da söz edilmiştir.

Şekil 5. Küçük Hezarfen çizgi filminin 31. bölümünde yer alan Türk kahvesine ait kare.

Aşure Geleneği

Türk toplumunda aşure geleneği dinî bir anlam içermesinin yanında birlik, beraberlik, yardımlaşma, tanış olmanın da sembolü olmuştur.

Buğday, fasulye, nohut, kayısı, incir gibi bakliyat ve yemişlerin birlikte kaynatılması ile hazırlanan yiyeceğe “aşure”; bu yiyeceğin Hicri takvime göre Muharrem ayında pişirilmesi ve dağıtılması etrafında oluşan uygulamalara ise aşure geleneği adı verilir. Aşure ayı olarak bilinen Muharrem’de gerçekleştiğine inanılan olaylara ilişkin birçok rivayet vardır. Bunlardan en yaygın olarak bilinenler; Nuh’un gemisinin karaya oturması, Hz. Âdem’in tövbesinin bu günde kabul edilmesi, Hz. İbrahim’in ateşten kurtulmasıdır (Oğuz, 2008, s. 253).

Aşure geleneği çizgi filmin 25. bölümünde bütün ayrıntılarına yer verilerek çocuk izleyiciye sunulmuştur. Hezarfen’in öğretmeninin organizasyonunda aşure yapımı uygulamalı olarak gösterilmiş ve aşure geleneğinin nasıl ortaya çıktığının hikâyesi anlatılmıştır. Hikâyenin anlatımı sırasında görsellerin yerinde kullanıldığı ve anlatımın çocuk izleyicinin anlayabileceği sadelikte verildiği düşünülmektedir. Öğrenciler aşure yapımını uygulamalı olarak gerçekleştirmiştir. Duyu organlarına hitap eden ve öğrencinin aktif katılımının sağlandığı bu aktivite ile eğitimde var olan yaparak-yaşayarak öğrenme ilkesi uygulanmıştır.

1. Öğretmenlerinin isteği üzerine Hezarfen ve arkadaşlarının aşure yapımı için yanlarına malzeme almaları (25. Bölüm - 4.14 / 4.55).

2. Öğrencilerin getirdiği malzemelerden aşure yapılması (25. Bölüm – 10.13 / 11.13).
3. Nuh peygamberin aşure yapmasının hikâyesi (25. Bölüm – 15.12 / 15.55).

Şekil 6. Küçük Hezarfen çizgi filminin 25. bölümünde yer alan aşure geleneğine ait kare.

Taş İşlemeciliği Geleneği

İnsanların doğadaki maddelerden yeni ürünler ortaya koymaları çok eski zamanlara dayanır. Türk milleti bu yeteneğini taş işlemeciliği alanında da kullanmış, doğada en çok bulunan maddelerden biri olan taştan, hem ihtiyacı olan eşyalar üretmiş, hem de sanat değeri taşıyan ürünler ortaya koymuştur.

Taş işlemeciliği, işlenmeye müsait taşın askerî ve sivil mimaride ibadethane, çeşme, köprü, mezar taşı gibi çeşitli yapılarda ve yapı öğelerinde kullanılmak üzere çeşitli aletler yardımıyla elde şekillendirilerek estetik hale getirilmesidir. Neolitik dönemden itibaren uygulanmaya başlanan taş işçiliğinin en olgun örneklerini Anadolu Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı devri mimarisinde görmek mümkündür (Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, t.y).

Çizgi filmin 23. bölümünde Süleymaniye Cami'nin yapımında kullanılmak üzere taşların yontulmasına görsel unsur olarak yer verilmiştir. Burada kullanılan görsel öğelerin çocuk izleyicinin seviyesine hitap ettiği düşünülmekle birlikte taş işlemeciliğini anlatmak yerine sezdirme yoluna gidilmiştir.

1. Süleymaniye Camii yapımındaki taş ustalarının taşı yontması. (23. Bölüm – 7.34)

Şekil 7. Küçük Hezarfen çizgi filminin 23. bölümünde yer alan taş işlemeciliğine ait kare.

Bıçakçılık Geleneği

Bıçakçılık geleneği, bıçağın yapımının dışında halk oyunlarında kullanılması yönüyle halk kültürü içerisinde oldukça önemli bir yer edinmiştir.

Bıçağın sap kısmı ahşap, fildişi, boynuz, kemik gibi malzemeden yapılır. Bazen namluyla birlikte üretilen sapın üzeri, perçinlerle tutturulan çeşitli kaplama elemanları ile süslenir. Namlu, demir ve çelik malzemeden üretilir. Isıtılmış madenin dövülmesiyle ihtiyaca göre şekillendirilme aşamasında ustalık bilgisi, bıçağın keskinliği ve ergonomik özelliği açısından önem kazanmaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, t.y).

Çizgi filmin 11. bölümünde bıçak bileme ustasının bıçağı bilemesine görsel unsur olarak yer verilmiştir. Bıçakçılık geleneği veya bıçak bileme ile alakalı açıklamaya yer verilmemesine rağmen çocuk izleyicide bıçakçılık geleneğine karşı farkındalık oluşturmaya açısından önemli bir görsel öğe olarak kullanıldığı düşünülmektedir.

1. Bıçak bileme ustasının bıçağı bilemesi (11. Bölüm – 6.09)

Şekil 8. Küçük Hezarfen çizgi filminin 11. bölümünde yer alan bıçakçılık geleneğine ait kare.

Çömlekçilik Geleneği

Çömlek, çamur haline getirilen killi toprağın elle ya da çömlekçi çarkında şekillendirilmesiyle üretilen testi, vazo, küp gibi eşyalardır. Çömleğe şekil verilmesiyle oluşan çömlekçilik geleneği yüzyıllardır süregelen halk kültürümüzün önemli bir unsurunu oluşturmaktadır.

Çömlek yapımında kullanılacak olan kil, içindeki taşlardan ayıklanarak el ya da çömlekçi çarkında şekillenmeye hazır hale getirilir. İstenilen şekil verildikten sonra balcığın suyunu kaybetmesi, sertleşmesi için ilk fırınlama yapılır. Çömlek içine konulan malzemenin dışarıya geçmemesi için veya süslemek amacıyla ihtiyaç duyulursa sızlanır ve sızın sabitlenmesi için ikinci kez fırınlanır. Çömlek elle ya da kazıma yöntemiyle üzerine farklı renklerde kil sürülerek ya da içine boya karıştırılan sırlarla süslenir. Krem renk fon üzerine koyu yeşil, mor, lacivert, kobalt mavisi ve turuncu renklerle insan ve hayvan figürleri, çiçek motifleri, geometrik desen ve süslemeler yapılır (Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, t.y).

Çizgi filmin iki ayrı bölümünde üç defa vurgulanan çömlekçilik geleneği özellikle çömlek ustasının, Hezarfen ve arkadaşlarına çömlek yapımını uygulamalı olarak anlatmasıyla çocuk izleyici açısından çömlekçilik geleneğinin anlaşılır kılındığı tahmin edilmektedir. Çizgi filmin 16. bölümde çömleğe pazar içerisinde işitsel ve görsel unsur olarak yer verilmiştir. Araştırmamıza konu olan çizgi filmin 22. bölümü özel olarak çömlekçilik geleneğini anlatmıştır. Bu bölümde çömlek ustası, çömlek yapımı sırasında dikkat edilmesi

gereken noktaları vurgulamış ve yapım aşamasında kolaylık sağlayacak malzemeleri tanıtmıştır. Yapım aşamasında bütün unsurları açık bir şekilde belirterek uygulamalı olarak göstermiştir. Çömlek ustası bu şekilde bir öğretim şeklini tercih ederek öğretim ilkelerinden açıklık – ayânilik ilkesini kullanmıştır. Ayrıca bu bilgilerden hareketle Hezarfen ve arkadaşları kendi çömleklerini yapmışlardır. Bu sayede özellikle ilköğretim düzeyinde önemli olan ve öğrencinin aktif katılımı ve davranışta bulunmasını gerektiren yaparak – yaşayarak öğrenme ilkesi kullanılmıştır.

1. Satıcı: Dayanıklı, kırılmaz çömleklerim var (16. Bölüm – 8.52).
2. Çömlek yapım atölyesi (22. Bölüm – 5.30).
3. Çömlek ustasının Hezarfen ve arkadaşlarına çömlek yapımını uygulamalı olarak öğretmesi (22. Bölüm – 13.15 / 16.10).

Şekil 9. Küçük Hezarfen çizgi filminin 22. bölümünde yer alan çömlekçilik geleneğine ait kare.

Halı Dokuma Geleneği

Çözümlü iplikleri üzerine atkılı ipliğinin düğümlenmesi ile dokunan desenli ve havlı yüzölçü yaygılara halı adı verilir. Halı dokuma geleneği önemli bir sanat figürü olduğu gibi aynı zamanda kültürel kimliğimizin de bir parçasıdır.

Türk halı sanatının ilk örneği M.Ö. 5. ve 4. yüzyıllara ait İskit mezarlarında bulunan Pazırık halısıdır. Hammaddesi yün olduğu için Orta ve Batı Asya'daki koyun besleyen topluluklarda yer yaygısı olarak kullanılmış ve Orta Asya Türklerinden bugüne gelmiştir. Halı, bir ev eşyası olmasının ötesine geçerek çeyizlerdeki değeri ile evlenme; tabutun üstüne örtülmesi nedeniyle de ölüm geleneklerinde yer edinmiştir. Halıyı dokuyan kişi, halıya; aşireti, ailesi veya kendisine ait bir desen dokuyarak kimlik kazandırır. Türkiye'de Uşak, Bergama, Gördes, Kula, Ladik, Yahyalı, Hereke halıları kullanılan ip, motif ve renkleri açısından öne çıkmaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, t.y).

Çizgi filmde bazen görsel unsur bazen de sözel unsur olarak halı dokuma geleneğine yer verilmiştir. Halıların nasıl dokunduğuna dair ayrıntılı bir anlatımın olduğu 13. bölümde Hezarfen ve arkadaşları halı dokuma atölyesinde halıların dokunmasına tanıklık etmişlerdir. Kültürümüzde çok önemli bir yer tutan halı figürlerinin ne anlama geldiğine dair bilgilerin verildiği bu bölümün çocuk izleyicinin bu önemli kültür ögesini benimsemesine katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Halı dokuma ile alakalı kullanılan görsellerin çocuk izleyicinin seviyesine uygun olarak verildiği tahmin edilmektedir. Ayrıca el emeğiyle yapılan Hereke halılarına 3. ve 16. bölümde, Isparta halılarına ise 15. bölümde işitsel unsur olarak yer verilip vurgu yapılmıştır.

1. Satıcı: Buyrun! Halis Hereke halısıdır el emeğiyle yapılmıştır. (3. Bölüm – 2.40)
2. Halı dokuma tezgâhında halıların dokunması. (13. Bölüm – 5.33 / 5.46)
3. Hezarfen: Bunları siz mi hayal ediyorsunuz yoksa size söylüyorlar mı? -Halıdaki figürleri kast ederek-
- Seher Hanım: Bazen söylüyorlar bazen biz hayal ediyoruz. (13. Bölüm - 8.38 / 8.48)
4. Bitmiş dokuma halıların gösterilmesi. (13. Bölüm – 9.32 / 9.42)
5. Melike: Salyangoz ne demek? -Halıdaki figürü göstererek-
- Seher Hanım: Evlilik çağına gelen kızlar eğer sevdikleri biri varsa halılarına salyangoz figürü dokur. Bunu gören aileleri de anlarlar ki sevdiği bir delikanlı var. (13. Bölüm – 10.08 / 10.23)
6. Satıcı: Isparta halıları! En güzel halılar burada. (15. Bölüm – 3.35)
7. Satıcı: Halis Hereke halısı bunlar, el dokuması bunlar. (16. Bölüm – 8.59)

Şekil 10. Küçük Hezarfen çizgi filminin 13. bölümünde yer alan halı dokuma geleneğine ait kare.

Kilim Dokuma Geleneği

Göçebe hayatın vazgeçilmez bir unsuru olan kilim, nesilden nesle aktararak günümüze kadar ulaşmış millî kültürümüzün önemli bir unsurudur. Kilim dokuma geleneği Orta Asya'dan Anadolu'ya göçle birlikte taşınmıştır.

Kilimler yüzleri ve tersleri birbirinin aynı olan, çözümleri atkılar tarafından gizlenen, düz, çizgili veya motifli havsız dokumalardır. Kilim; yün, kıl ve pamuk, son zamanlarda ise sentetik iplerle dik, yatık, duvara dayalı şekilde kurulmuş üç tip tezgahta dokunur. Bez ayağı dokuma, ikili kilim dokuma, sarma konturlu kilim dokuma ve verne başlıca kilim dokuma teknikleridir. Motifler, desenin rengindeki bir ipin çözümlerinin bir altından bir üstünden geçirilerek bir başka motifin sınırlarına kadar götürülüp geri döndürülmesiyle oluşturulur (Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, t.y).

Çizginin filmin 13. bölümünde padişahın İngiliz kralına hediye olarak gönderilmesini istediği kilim, kültürümüzü yansıtan önemli bir öğe olarak vurgulanmıştır. Renkli yapısıyla çocuk izleyicinin dikkatini çekecek özelliğe sahip olan kilim, hem görsel hem de işitsel unsur olarak vurgulanmıştır.

1. Padişah: İngiliz kralının hediyesine karşılık verildi mi?

Vezir: Hayır padişahım, ne uygun görürsünüz?

Padişah: Şöyle güzel bir dokuma kilim gönderelim. (13. Bölüm - 4.53 / 5.02)

Şekil 11. Küçük Hezarfen çizgi filminin 13. bölümünde yer alan kilim dokuma geleneğine ait kare.

Kispet

Kispetçilik, pehlivanların yağlı güreş sırasında giydikleri belden baldıra kadar uzanan, dar paçalı, meşin pantolon yapım işidir.

Kispet yumuşak fakat sağlam sığır, dana, manda derisinden yapılır ve 40 - 45 parçadan oluşur. Kispet, pehlivana özel ölçülerde dikilir (Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, t.y).

Ata sporumuz olan güreşin ele alındığı 15. bölümde güreş müsabakalarına hazırlık safhasında kispet vurgulanmıştır. Hezarfen'e babası tarafından kispet hediye edilerek çocuk izleyiciye ata sporumuz olan güreşin vazgeçilmez parçası kispet tanıtılmış ve ilgi çekici olarak sunulmuştur. Kullanılan görselin çocukların seviyesine uygun olarak verildiği düşünülmektedir.

1. Hezarfen'in babası: Bak! İşte kispetin bu - kispeti gösterir- (15. Bölüm - 5.36)

Şekil 12. Küçük Hezarfen çizgi filminin 15. bölümünde yer alan kispete ait kare.

Değirmen Kültürü

İnsanoğlunun tahıl üretmeye başlaması tarih öncesine kadar uzanır. Tahılların besin şekline dönüştürülmesi ise değirmen denilen bir nevi makinenin üretilmesi ile başlamıştır. Türk kültüründe de değirmen ögesine sıklıkla rastlanır.

Değirmen kültürü, temel besin maddesi tahılın öğütüldüğü değirmen ve öğütme işinin etrafında oluşan gelenekleri, inanışları ve diğer pratikleri kapsar. Değirmenler, kullanılan enerjiye göre yel değirmeni, su değirmeni ve el değirmeni olmak üzere üçe ayrılır. (Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, t.y).

Çizgi filmin 39. bölümünde Hezarfen ve arkadaşlarının gün içerisinde yaşadıkları maceranın ardından kendilerini su ile çalışan un değirmeninin yanında bulmalarına yer verilmiştir. Değirmenin önemine vurgu yapılan bu bölümde değirmenin işlevi ve kültürümüzde kutsal kabul edilen ekmeğin yapım sürecinin konu alınması, çocuk izleyici üzerinde bu yönde bilinç oluşmasına katkı sağlayacağı varsayılmaktadır. Su değirmenine ait görsellerin yerinde ve akılda kalıcı olarak kullanıldığı tahmin edilmektedir.

1. Hezarfen, Yakup ve Melike'nin değirmene gelmesi. (39. Bölüm – 11.45)

Şekil 13. Küçük Hezarfen çizgi filminin 39. bölümünde yer alan değirmen kültürüne ait kare.

Güreş Geleneği

Güreş, ata sporumuz olmasıyla kültürümüzde ve tarihimizde yer almaktadır. Kendine özgü kuralları ve taktikleri olan bu sporda, zekâ ile bedensel yeteneğin birlikte kullanıldığı bilinmektedir.

İki kişinin, belli kurallar içinde, güç kullanarak ve türlü oyunlarla birbirinin sırtını yere getirmeye çalışmasına güreş denir. “Güreş” sözcüğünün kökeni Türkçe yiğit, sarsılmaz, yürekli anlamına gelen “kür” ve ortak, arkadaş anlamına gelen “eş” sözcüklerinin birleşmesinden oluşan "küreş" kelimesine dayandırılır. Güreş, sadece yetişkinlerin yaptığı bir spor olmayıp, yetişkinlerin teşviki ile çocukların da birbirleri arasında oynadıkları bir oyundur (Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, t.y).

Türklerdeki güreş geleneğinin tarihi, Çin kaynaklarından edinilen bilgiye göre M.Ö.2. yüzyıla kadar gitmektedir. Dede Korkut Destanı’ndan Oğuz Türklerinin güreşin çeşitli türlerini bildikleri anlaşılmaktadır. Osmanlı Devleti güreşe önem vermiş, ünlü pehlivanlarını yabancı ülkelere elçi olarak göndermiştir. Yine bu dönemde vakıf niteliğinde özerk örgütler oluşturarak bu sporun örgütlenmesini sağlamıştır. Geçmişte şehzadeler ve kadınların da güreştiği bilinmektedir (Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, t.y).

Millî kültürümüzün yüzyıllardır en önemli parçası olan güreş, çizgin filmin 15. bölümünde özel olarak ele alınmıştır. Padişahın yapılmasını istediği güreş müsabakalarının ele alındığı bu bölümde yağlı güreş ile karakucak güreşi ritüellerinin birlikte kullanılmasına ve yabancı güreşçinin müsabakalara davet edilmesine yer verilmiştir. Çocuk izleyicinin ilgisini ve

merakını çekeceği düşünölen önemli görsellere yer verilen bu bölümde ayrıca güreş sırasında yağ kullanılması, altın kemer, davul zurna gibi ayrıntılara yer verilmiş ve bu sayede güreş kültürümüzün bütün inceliklerinin kavratılması amaçlanmıştır.

1. Güreş müsabakalarının başlaması.
2. Yakup ile Hezarfen' in güreş tutması (15. Bölüm - 11.40 / 14.10).
3. Koca Selim ile yabancı güreşçinin güreşmesi (15. Bölüm - 10.23 / 13.00).
4. Koca Cafer' in yabancı güreşçiyi yenmesi (15. Bölüm – 13.30 / 15.10).
5. Padişahın Koca Cafer'e “altın kemer” i vermesi (15. Bölüm – 16.20).

Şekil 14. Küçük Hezarfen çizgi filminin 15. bölümünde yer alan güreş geleneğine ait kare.

Horon

Genellikle kemençe ve tulum eşliğinde oynanan horon, Karadeniz bölgesine özgü tempolu bir halk oyunudur.

Düğünlerde, bayramlarda, askere uğurlama ve yayla şenlikleri gibi vesilelerle oynanan horonlar, genelde halka formunda el ele tutulmuş halde, kollar yukarı kaldırılıp aşağı indirilerek oynanır. Titreme, silkiniş hareketleri ve ayağın ritmik şekilde yere vurulması ile oynanan horonlar, ağır hareketlerle başlar, sonradan hızlanır. Horon, oyuncular yorulana kadar sürer (Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, t.y).

Çizgi filmin 2. bölümünde yöresel kıyafetli iki tulum ustasının Hezarfen'in ricasını kırmayarak tulum çalıp horon oynamalarına yer verilmiştir. Bu bölümde çalınan müzikle birlikte kullanılan görsel öge uyum içerisinde başarılı bir şekilde verilmiştir. Çocuk izleyicide horon kültürünün inceliklerinin kavranması açısından oldukça etkin görsellere yer verildiği düşünülmektedir.

1. İki tulum ustasının Hezarfen'in isteği üzerine tulum çalıp horon oynamaları (2. Bölüm – 11.38 / 12.45).

Şekil 15. Küçük Hezarfen çizgi filminin 2. bölümünde yer alan horon kültürüne ait kare.

Mâni Söyleme Geleneği

Anonim halk edebiyatı; Türk edebiyatının, Türk milletinin bizzat kendisi tarafından üretilen birbirinden kıymetli ve özel eserler içeren bir koludur. Sayısız türküler, tekerlemeler, bilmeceleri içinde barındıran bu alanda mâniler de yer almaktadır. Mâni; yedi heceli, dört mısralı, genellikle tek kıtadan oluşan bir nazım biçimidir. Bu manilerin geniş bir kitle içinde, genellikle ezgili bir biçimde okunmasına mâni söyleme geleneği denir.

Tek kıtalı olmasına rağmen etkisi büyük olan mâni ancak şiir yeteneğine sahip usta kişilerce söylenebilir. Mâni daha çok iş yaparken, tarlada, imcede ve kına gecesi, gelin hamamı gibi törensel ortamlarda söylenir. Gelin-kaynananın, kadın-erkeğin atışma esnasında söyledikleri iletişim unsuru mâniler ile Ramazan mânileri, mantıfar mânileri ve yüzük oyunu gibi belirli oyunlarda söylenen mâniler de vardır (Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, t.y).

Çizgi filmin 20. bölümünde Ramazan gelenekleri işlenirken Ramazan mânisi söyleme geleneğine yer verilmiştir. Davulcunun davulun ritmiyle beraber söylediği mânî çocuk izleyicinin seviyesine uygun olarak verilmiş ayrıca görsel ve işitsel unsurlarla desteklenmiştir.

1. Ramazan davulcusu:

Göz aydın hepimize

Mübarek günler bize

On bir ayın sultanı

Hoş geldin evimize (20. Bölüm – 7.57 / 8.40).

Şekil 16. Küçük Hezarfen çizgi filminin 20. bölümünde yer alan mânî söyleme geleneğine ait kare.

Okçuluk

Türklerin Orta Asya'dan Anadolu ya getirdiği geleneklerden biri olan okçuluk, bir savaş geleneği olarak ortaya çıkmış olsa da göz-kas koordinasyonuna, idmana ve etik ilkelere, dayanan bir spordur.

Geleneksel Türk okçuluğu; Türkiye'de gerçekleştirilen geleneksel okçuluk sporu etrafında şekillenen, yüzyıllar içinde belirlenmiş ilkeleri, kuralları, ritüelleri ve toplumsal uygulamaları, geleneksel zanaatkârlıkla üretilen ekipmanları, okçuluk disiplinleri ve atış tekniklerini

barındıran bir somut olmayan kültürel miras unsurudur. (Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, t.y).

Çizgi filmin 20. bölümünde Hezarfen'in okunu yayına yerleştirip hedefe fırlatmasına yer verilmiştir. Okçulukla alakalı kavramların kullanılmadığı ve detay verilmediği bu sahnede ağırlıklı olarak görsel unsura yer verilmiştir.

1. Hezarfen' in ağaca çizdiği hedefe ok atması (20. Bölüm – 9.40).

Şekil 17. Küçük Hezarfen çizgi filminin 20. bölümünde yer alan okçuluk geleneğine ait kare.

Ramazan Gelenekleri

Ramazan ayına İslam dininde çok ayrı bir önem verilerek bu ay diğer aylardan daha üstün tutulmuştur. Ramazan ayı dini özelliğinin yanında Türk kültüründeki yeri ile de önem arz etmektedir. İslamiyet'in kabulüyle beraber Türk milletinin ayrılmaz bir kültür parçası haline gelen Ramazan ayına has birçok gelenek bulunmaktadır. Ramazan davulu, iftar gelenekleri, maniler Ramazan ayıyla bütünleşmiş geleneklerdir.

Yaygın ramazan geleneklerinden biri de iftar yemekleridir. Ramazan topunun atılması ile başlanan iftar yemeğinde oruç genellikle zeytin, hurma veya su ile bozulur. Ramazan ayı boyunca fırınlar “ramazan pidesi” çıkarır. Bu aya özel “güllaç” adı verilen tatlı satışları başlar. Ramazan bir başka yönüyle eğlence ayıdır. Ramazan ayı boyunca teravih namazından sahura kadar geçen sürede çeşitli eğlenceler düzenlenir. Ramazan ayının ortalarında çocuklar ve

gençler bir araya gelir, teravih namazının ardından bütün köyü, mahalleyi dolaşarak mâniler eşliğinde yiyecek içecek toplarlar. Ramazan ayında cami minareleri arasına “mahya” adı verilen ışıklı yazılar da yazılır (Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, t.y).

Çizgi filmin 20. bölümü özel olarak Ramazan ayına ayrılmış ve Ramazan’a özgü kültürel unsurlara yer verilmiştir.

Ramazan ayının gelişyle beraber Hezarfen ve arkadaşlarının özelinde ramazan ayına ait birçok geleneğe yer verilmiştir. Bunlar arasında Hilal’in görülmesinin takip edilmesi, camide mahyaların yanması, iftar davetleri, ramazan mânileri eşliğinde sahur yapılması, sele sepet geleneği ve ramazan pidesi bulunmaktadır. Ramazan ayının coşkusunun ve geleneklerinin çocuk izleyicinin zihninde önemli ölçüde yer edinmesini sağlayacağı düşünülen bu bölümde görsel ve işitsel unsurların yerinde kullanıldığı tahmin edilmektedir. Bu bölümde ayrıca sele sepet geleneğinin Melike tarafından çocuk izleyicinin ilgisini çekecek şekilde açıklandığı düşünülmektedir

1. Hilal’in görünmesinin takip edilmesi (20. Bölüm – 6.00)

2. Camilerde mahyaların yanması (20. Bölüm – 6.26)

3. Hezarfen: Yarın bize iftara gelin olur mu?

Yakup: Memnuniyetle. Doğrusu uzun zamandır kendime iyi bir ziyafet çekmemiştim. (20. Bölüm – 07.17 / 07.24)

4. Ramazan davulcusunun mâni eşliğinde mahalleliyi sahura kaldırması. (20. Bölüm – 07.57 / 08. 40)

5. Hezarfen ve ailesinin sahur yapması. (20. Bölüm – 09.00)

6. Melike: Haydi toparlanın! Sele sepete gidiyoruz.

Hezarfen: O da ne?

Melike: Ne yani bugüne kadar sele sepeti hiç duymadınız mı? Bu sepetle iftarlık toplayacağız komşulardan.

Yakup: Çok güzel bir fikir

Melike: Bu benim fikrim değil gelenek bu, bayramda şeker toplamak gibi. (20. Bölüm – 10.15 / 10.33)

7. Melike, Hezarfen, Yakup:

Sele sepet top kandil

Aç kapıyı biz geldik

Ayda yılda bir kere

Kapınıza biz geldik (20. Bölüm – 12.00).

8.İftar öncesi pide kuyruğu (20. Bölüm – 13.25).

9. Hezarfen' in ailesi ve misafirlerinin birlikte iftar yapmaları (20. Bölüm – 15.00 / 16.00).

Şekil 18. Küçük Hezarfen çizgi filminin 20. bölümünde yer alan sele sepet geleneğine ait kare.

Topaç

Topaçlar, sert ve dayanıklı ağaçlardan yapılan; ucunda kalın bir çivi veya kabara bulunan; ip, kamçı veya parmakla döndürülen; dururken dengesiz, dönerken dengeli, konik biçimli oyuncaklardır. Topaç, Anadolu'nun çeşitli yörelerinde mozik, kirişte, develeme, iştufan, fıçı, maymun, çevirgeç gibi 200'ün üzerinde farklı isimle bilinmektedir. İsimlerin çeşitliliği topacın Anadolu'daki yaygınlığının bir göstergesidir. Bu isimlerin kimisi topacın biçimini, kimisi çıkardığı sesi tanımlarken kimisi hareketlerinden dolayı bazı hayvanlara benzetilmesinden ileri gelir. İlk Türkçe sözlük olarak kabul edilen Divanü Lügati't -

Türk'te geçen “topık” kelimesi ise hem Türklerin oynadığı polo benzeri “çevgen” oyunundaki top için hem de topaç için kullanılan bir sözcüktür (Oğuz, 2008, s. 89).

Çizgi filmin 43. bölümünde çocukların oyuncak olarak ilgisini çekecek topaca görsel öge olarak yer verilmiş ve ismi belirtilmiştir. Bu bölümde kültürel unsurlarımızdan topaç, çocuk izleyicinin zihninde merak uyandıracak şekilde görsel unsur olarak kullanılmıştır. Ayrıca Hezarfen'in seslendirmesi sonucunda çocuk izleyicinin topaç ismini öğrenmesini sağlandığı düşünülmektedir.

1. Zeliş: Bu benim olsun mu abi –topacı göstererek-
Hezarfen: Olsun, onun adı topaç (43. Bölüm – 2.15).

Şekil 19. Küçük Hezarfen çizgi filminin 43. bölümünde yer alan topaca ait kare.

Üfleme Cam ve Beykoz İşi Süsleme Sanatı

Eriyik haldeki beyaz, süt rengi ya da saydam olmayan çeşitli renklerdeki cam hamurunun üfleme tekniği kullanılarak farklı şekillere dönüştürülmesine üfleme cam; üzerinin yaldızlı nakışlarla ve cam boyalarla süslenmesine Beykoz işi süsleme sanatı denir.

Beykoz'un üfleme cam işleri ile ün kazanmasının ardından bu sanat Beykoz işi üfleme cam sanatı olarak da anılır olmuştur. İlk üfleme cam atölyesi Osmanlıda III. Selim zamanında (1789-1807), opal camın yapım tekniğini Venedik'te öğrenip İstanbul'a dönen Mevlevî

dervişı Mehmed Dede tarafından kurulmuştur (Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, t.y).

Çizgi filmin 21. bölümünde üfleme cam ve Beykoz işi süsleme sanatının ülkemize nasıl geldiği ve yapımının nasıl olduğu anlatılmıştır. Bu bölümde üfleme cam sanatı anlatılırken görsel unsurlar yerinde kullanılmış ve cam sanatı öğretilirken sade bir dil kullanılmıştır. Mehmed Dede cam sanatını Hezarfen ve öğrencilerine öğretirken öğretim ilkelerinden açıklık – ayanilik ilkesine dikkat etmiştir.

1. Ünlü Mevlevî Dervişı Mehmed Dede’nin Venedik’te cam sanatını öğrenmesi (21. Bölüm – 02.25 / 03.14).

2. Mehmed Dede: Erimiş halde cam elde etmek için oldukça yüksek ısıya ihtiyacımız var. Cam potadan ayrıldıktan sonra ocak dışında şekillendirip soğutacağım. Bunun için bir çelik boruya ihtiyacımız olacak. Dikkatlice erimiş camı alacağız... - cam sanatını öğrencilerine öğretmesi – (21. Bölüm – 08.21 / 10.23)

3. Mehmed Dede’nin Hezarfen ile birlikte özgün olarak “çeşm-i bülbül” desenli cam imal etmeleri (21. Bölüm – 13.02 / 14.59).

Şekil 20. Küçük Hezarfen çizgi filminin 21. bölümünde yer alan üfleme cam ve Beykoz işi süsleme sanatına ait kare.

Lokum Kültürü

Damak zevkine hitap eden ve kültürümüzün önemli bir lezzet unsuru olan lokum, içerdiği bal, pekmez gibi tatlandırıcılarla hem sağlıklı hem de lezzetli bir yiyecektir.

Lokum boğaz rahatlatan anlamına gelen “rahatulhukum” olarak adlandırılan ve 15. yüzyıldan beri Anadolu’da ve Osmanlı topraklarında bilinen bir üründür. İlk dönemlerde lokum üretiminde tatlandırıcı olarak bal, pekmez kullanılırken su bağlayıcı ve kıvam oluşturuıcı olarak da un kullanıldığı bilinmektedir (Doyuran, Gültekin ve Güven, 2004).

18. Yüzyılın ikinci yarısında Anadolu’nun rafine şekerle tanışmasıyla diğer tatlı yiyeceklerde olduğu gibi lokum üretiminde de rafine şeker kullanılmaya başlanmıştır. Bir Alman bilgin tarafından 1811 yılında bulunan nişastanın lokum üretiminde un yerine kullanılarak uygun şeker ve nişasta bileşimiyle bugünkü lokum üretimi gerçekleştirilmiştir. Unun yerini nişastanın almasıyla ortaya çıkan “Türk lokumu” tüm dünyada bilinir hale gelmiştir (Batu, 2006b).

Çizgi filmde görsel unsur olarak yer alan lokum, çocuklara ve misafirlere ikram edilerek sunulmuştur. Kültürümüzün bu özel lezzeti, ikram kültürümüzün çocuk seyirciye tanıtılması adına önemli bir mesaj olarak vurgulanmıştır.

1. Mimar Sinan’ın eğik minareyi düzeltmesinde! yardımcı olan çocuklara lokum ikram etmesi (23. Bölüm – 11.00).
2. Zeliş’in mektebe başlaması münasebetiyle verilen davette lokum ikram edilmesi (52. Bölüm – 1.30).

Şekil 21. Küçük Hezarfen çizgi filminin 23. bölümünde yer alan lokum kültürüne ait kare.

Sözlü Anlatımlar

1. Hezarfen: Canı var kanı yok / yolda gider izi yok

Hezarfen'in arkadaşı: Yoksa taş mı?

Hezarfen'in 2. arkadaşı: Taşın canı mı var? Olsa olsa bu bir hayalettir. Hayaletin ne canı var ne kanı izi de yok

Emir: Bu saat mi acaba?

Hezarfen: Bilemediniz. Karınca! (2. bölüm - 05.25 / 05.51)

Hezarfen'in arkadaşlarına bilmece sormasına yer verilen bu sahnede cevabın hemen verilmeyip çocuk izleyicinin de düşünmesine fırsat sağlanmıştır. Sözlü kültürümüzün önemli bir unsuru olan bilmeceye eğlenceli bir şekilde yer verilmesinin çocuk izleyicinin dikkatini çekeceği düşünülmektedir.

2. Hezarfen: Bir küçücük fişıcık içi dolu turşucuk, bunu bil de görelim bakalım.

Yakup: A ne olabilir! Hım limon, limon tabi ki (2. bölüm – 09.25 / 09.34).

Hezarfen'in arkadaşı Yakup'a sorduğu bilmeceye yer verilen bu sahnenin çocuk izleyicinin sözlü kültürümüz olan bilmecelerden birini daha öğrenmesine katkı sağlayacağı tahmin edilmektedir.

3. Hezarfen ve arkadaşı Yakup'un yangın söndürme esnasında ıslanmalarından sonra;

Yakup: Sudan çıkmış balığa döndüm (3. bölüm – 07.39)

Sudan çıkmış balığa dönmek deyimini mecaz anlam taşıyan kullanıma sahipken burada gerçek anlamda kullanılmıştır. Burada kullanılan söz, deyim olarak anlamı karşılamamakla birlikte sözlü kültürümüz olan deyim bu sahnede yer verilmiştir.

4. İsa: Harikasin Hezarfen! Bu gidişle beni geçeceksin

Hezarfen: Sayende İsa abi; ama malum boynuz kulağı geçer (11. bölüm – 2.56 / 03.05).

Hezarfen'e at binme dersleri veren İsa ile Hezarfen'in arasındaki bu diyaloglarda boynuz kulağı geçer deyimine yer verilmiştir. Bu sahnede kullanılan deyimle yaşanan duruma uygun olarak yer verilerek bu deyimden çocuk izleyici tarafından öğrenilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

5. Hezarfen: İşte bu yemeğin tadına bak! Yeme de yanında yat harika olmuş (14. bölüm – 15.59).

6. Padişah: Eski topraklar hiç yaşlanmıyor doğrusu (15. bölüm – 14.47).

Yaşlandığı halde dinçliğini koruyan anlamına gelen eski toprak deyimini bu sahnede yerinde kullanılmıştır. Sözlü kültürümüze ait bu deyimden hareketle çocuk izleyici tarafından öğrenilmesinde katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

7. Yakup: Şuraya bak Hezarfen, hoca da gizli gizli müzik dersi alıyormuş.

Öğretmen: Bazı şeyleri öğretmenler de bilmez ama bilmemek değil öğrenmemek ayıptır (16. bölüm – 14.56).

Öğretmen tarafından kullanılan bu atasözümüz yaşanan durumdan hareketle yerinde kullanılmıştır. Çocuk izleyicinin anlamıyla beraber bu atasözünü öğrenmesinde katkı sağlayacağı tahmin edilmektedir.

8. Hezarfen: Bir daha oynayalım Melike bu sefer kesin yeneceğim seni.

Hasan: Yenilen pehlivan güreşe doymazmış (18. bölüm – 14.20 / 14.27).

Bu defa kazanacağım düşüncesiyle tekrar tekrar oynamayı, hırslı ve istekli olmayı ifade eden yenilen pehlivan güreşe doymazmış atasözü anlamına uygun olarak bu sahnede yer almıştır. Atasözünün bu sahnede çocuk izleyicinin seviyesine uygun olarak yer verildiği düşünülmektedir.

9. Mehmed Dede: Ne demişler: Hacı hacıyı Mekke’de hoca hocayı tekkede bulurmuş (21. Bölüm – 11.35).

Aynı düşünceye sahip olan insanların birbirleriyle buluşacağını ifade eden bu atasözüne çizgi filmin 21. bölümünde yer verilmiştir.

Şekil 22. Küçük Hezarfen çizgi filminin 2. bölümünde yer alan bilmece sorulmasına ait kare.

Oyunlar

Çizgi filmin 18. bölümü ata oyunumuz olan “mangala”nın tanıtılmasını içermektedir. Kültürümüzün önemli bir parçası olan mangala oyununun çocuk izleyicinin yaş seviyesine uygun olarak anlatılıp tanıtılmasının ata oyunumuzun öğrenilmesini sağlaması açısından önem arz ettiği düşünülmektedir.

Hezarfen, Yakup ve Melike’nin ısrarı üzerine Osman ve Hasan isimli karakterler mangala oyununu anlatmaya başlarlar:

Osman: Önünüzde altışar tane çukur var. Kazandığınız taşları koymanız için de iki tane yanlarında büyük çukur var.

Hasan: Başlardaki çukurlara hazine deniyor. Oyun kırk sekiz taşla oynanıyor. Her çukura dört tane taş konuluyor. Bunları hazineye toplamaya çalışacaksınız.

Osman: İlk oyuncu istediği çukurdan dört adet taş alır ve birini aldığı çukura bırakarak sağ tarafa doğru dağıtmaya başlar.

Hasan: Başladığı çukura taş koymak biz Türklerin baba ocağını terk etmeme geleneğinden geliyor.

Osman: Oyuncunun elindeki son taş hazinesine denk gelirse oyuncu bir kez daha oynama hakkını elde eder. Elindeki son taş rakip tarafın herhangi bir çukurundaki taşların sayısını çift yaparsa oyuncu o çukurdaki tüm taşları alarak kendi hazinesine koyar.

Hasan: Oyunculardan herhangi birinin sırasındaki taşlar bittiğinde oyun sona erer.

Hezarfen: Çok güzel bir oyunmuş bunu siz nereden öğrendiniz acaba?

Hasan: Atalarımızın oyunu bu çocukluğumuzda çok oynardık.

Melike: Atalarımız mangala oyununu nasıl bulmuş acaba?

Hasan: Bu oyun aslında bir savaş taktiği oyunu. Savaştan arta kalan zamanlarda bu oyunu oynuyor olabilirler (18. bölüm - 08.46 / 11.00).

Şekil 23. Küçük Hezarfen çizgi filminin 18. bölümünde yer alan mangala oyununa ait kare.

5.2. İkinci Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorumlar

Küçük Hezarfen çizgi film serisinin tamamını oluşturan 55 bölüm içerisinde Hezarfen ve arkadaşlarının etrafında gelişen olaylar anlatılırken birçok millî değere bazen doğrudan bazen de örtülü olarak görsel, işitsel veya diyalog içerisinde yer verilmiştir. Küçük Hezarfen çizgi filminde yer alan millî değer unsurları Tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 3

Küçük Hezarfen Çizgi Filminde Yer Alan Millî Değer Unsurları

Millî Değer Unsurları	Geçme Sıklığı	Geçtiği Bölümler
Aile	11	2, 3, 4, 5, 12, 14, 27, 32, 40
Büyüklerimiz	4	17, 21, 23
İnsan İlişkileri	9	1, 2, 3, 4, 9, 13, 19, 20, 23
Vefa	2	5, 13
Saygı	5	1, 5, 44, 50
Sevgi	5	1, 14, 17
Paylaşma	4	2, 5, 46
Dayanışma	9	1, 2, 3, 9, 17, 24, 25, 38
Yardımlaşma	6	1, 2, 3, 4, 9
Arkadaşlık	4	2, 5, 28
Sözünde Durma	1	10
Estetik	3	13, 21, 23
Misafirperverlik	7	9, 15, 16, 20, 29, 39, 50
Farklılıklara Saygı Duyma	2	9, 16
Adil Olma	2	11, 15
Bağımsızlık	1	1
Vatanseverlik	3	10, 13
Cesaret – Liderlik	5	1, 4, 10, 19
Kültürel Mirasa Sahip Çıkma	5	8, 11, 23, 49
Selamlaşma	9	5, 9, 17, 18, 19, 21, 25, 40

Tablo 3’ten hareketle çizgi filmde yer alan millî değerlerimiz “aile, büyüklerimiz, insan ilişkileri, vefa, saygı, sevgi, paylaşma, dayanışma, yardımlaşma, arkadaşlık, sözünde durma, estetik, misafirperverlik, farklılıklara saygı duyma, adil olma, bağımsızlık, vatanseverlik, cesaret - liderlik, kültürel mirasa sahip çıkma ve selamlaşma” dır. Çizgi film serisinde aile değeri en fazla yer verilen millî değer olarak görülmektedir. İnsan ilişkileri, dayanışma ve selamlaşma da sıklıkla yer alan millî değerler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bağımsızlık ve sözünde durma değerine ise sadece birer defa yer verilmiştir. Küçük Hezarfen çizgi filminde yer alan millî değer unsurlarına ait veriler aşağıda belirtilmiştir.

Çizgi filme ait verilere yer verilirken millî değer unsurlarının, millî kültür unsurlarının incelenmesinde olduğu gibi hangi bölümün kaçınıcı dakikasında yer aldığı ve eğer diyalog ise kaçınıcı dakikada başlayıp bittiği belirtilmiştir. Ayrıca bölümlerin içerisinde millî değer unsurlarına ait olan görsel veriler ile sözel verilere ait olan görsel unsurlar da verilerin altına eklenmiştir.

Aile

Toplumsal temelini ve çekirdeğini oluşturan aile kavramı, sağlam temellere dayanması gereken bir kurumdur. Türk milleti sağlam temellere dayanan ve içinde eğitimin, ahlakın, saygı ve sevginin olduğu bir ailenin inşasına büyük önem vermektedir. Toplumumuzda sağlam bir devlet kurmanın da ön koşulunun sağlam bir aile kurmaya bağlı olduğu oldukça kabul gören bir anlayıştır.

Anayasa'nın 41. Maddesi'nde "Aile Türk toplumunun temelidir. Devlet ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlanmasının öğretimiyle uygulamasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır ve teşkilâtı kurar" ibaresi mevcuttur. Türk toplumunda aile kavramı değişen zaman ve şartlara göre çeşitli türlere ayrılmıştır. Önceleri geniş ataerkil aile yapısı toplumda hakimdi. Bu tür ailelerde ana, baba, evlenmemiş kız çocuklar ve oğullar, oğulların hanımları, yani epler ve onların çocukları aynı evde otururlar. Daha sonraları yaygınlaşan küçük ataerkil aile yapısında ise ana baba, evlenmemiş kız çocuklar ile erkek çocuklar, erkeğin annesi, babası, gelinin kayınbiraderi, görümcesi ya da akrabalarından bir ikisi aynı evde otururlar. Ekonomik ve sosyal koşulların zamanla değişmesi ile ortaya çıkan modern aile yapısında ise genellikle ana, baba ve evlenmemiş çocuklar aynı evde yaşarlar. Çocuk eğitiminin ailede başladığı bilinen ve son derece dikkate değer bir gerçektir. Çocuk; anadilini, görgü kurallarını, toplumun temel kurallarını ve işleyişini, kültürünü kısaca hayatı boyunca alacağı eğitimin çok büyük bir kısmını en başta ailesinden alır (Aksoy, 2011).

İncelediğimiz Küçük Hezarfen adlı çizgi filmde Hezarfen Ahmet Çelebi'nin çocukluğu konu alınmakta ve dolayısıyla da yaşadığı dönemin (1609-1640) aile yapısına yer verilmektedir. Ancak Osmanlı toplum yapısında o dönem genellikle geniş aile olarak da bilinen büyük veya küçük ataerkil aile yapısı görülmekteyken (Aksoy, 2011) çizgi filmde ise bu yansıtılmamıştır. Çizgi filmde Hezarfen'in ailesi; annesi, babası ve kız kardeşi Zeliş'ten oluşan modern aile yapısını yansıtmaktadır.

1. Hezarfen'in annesinin yatması konusunda Hezarfen'e seslenmesi (2.bölüm – 15.18). Hezarfen'in bütün ihtiyacıyla ilgilenen annesinin, bu sahnede çocuğunun uyku vaktini de düşünmesine yer verilmiştir.

2. Hezarfen'in annesi: Sen mi geldin oğlum?

Hezarfen: Evet anne.

Hezarfen'in annesi: Hadi! Ellerin yıka da gel oğlum sofraya hazır, en sevdiğin yemeği yaptım; patlıcan kızartması (3. bölüm – 08.57 / 09.08).

Çizgi filmde annesinin, oğlu Hezarfen'e "oğlum" ve kızı Zeliş'e "kızım" gibi hitaplarla seslenmesi millî değer unsuru olan aile içindeki bağları göstermektedir.

Toplum hayatımızda anne, evin birçok sorumluluğunu üstlenmektedir. Çocuk yetiştirmek başlı başına bir işken aynı zamanda yemek, temizlik ve daha birçok işin de üstesinden gelmeyi başaran anne karakteri tıpkı bu diyalogda da görüldüğü gibi evladına yemek hazırlarken bir yandan da ellerini yıkamasını hatırlamaktadır. Aynı zamanda çocuğunun yemek zevkini de dikkate aldığını gösteren anne karakteri Hezarfen'in en sevdiği yemeği hazırladığını belirterek onu yemek yemeye çağırılmaktadır. Bu diyalogların aile ilişkilerini yansıtan önemli bir sahne olduğu düşünülmektedir.

3. Hezarfen'in annesi: Hezarfen bu merdivenlerin hali ne böyle! Her yer ıpslak

Hezarfen: Hemen geliyorum anne ben de seni özledim

Hezarfen'in babası: Gel bakalım güzel oğlum (4. Bölüm - 15.36 / 15.50).

Kişinin birçok eğitimi en başta ailesinden aldığı bilinmektedir. Merdivenlerin halini gören annesinin Hezarfen'in merdivenleri ıslatması karşısında ondan bir açıklama beklemesine, yaptığı davranışın uygun olmadığını ses tonu ve beden diliyle ifade etmesine yer verilmiştir.

Annesinin, yerleri ıslattığı için kendisine kızdığını anlayan Hezarfen, ortamı yumuşatmak için annesine onu özlediğini söylemektedir. Kahramanımız Küçük Hezarfen'in burada annesine olan sevimli davranışıyla millî değer unsuru olan ailenin kıymetine de dikkat çektiği düşünülmektedir.

Babasının Hezarfen'e "güzel oğlum" şeklinde hitap etmesi baba oğul arasındaki sevgi bağını gösteren önemli bir unsur olarak değerlendirilmektedir.

Aile sevgisinin yoğun olarak yaşandığı ve aile sevgisinin çocuk seyirciye de yansıtıldığı bu sahneler, en önemli milli değer kavramlarımızdan olan ailenin değerli oluşunu hissettirdiği düşünülmektedir.

4. Hezarfen: Ben geldim anne.

Hezarfen'in annesi: Hoş geldin oğulcuğum.

Hezarfen: Hoş buldum.

Hezarfen'in annesi: Sana yiyecek bir şeyler hazırladım, sofraya hazır hadi otur (5. Bölüm – 5.55/ 6.00).

Annesinin Hezarfen'i karşıladığı bu sahnede sevgi sözcükleri ve karşılama sözcükleriyle aile içindeki sevgi dolu ortam yansıtılmıştır.

5. Hezarfen'in babası: Ben de bir kez daha seninle ne kadar gurur duyduğumu söylemek istemişim (5. Bölüm – 15. 19).

Küçük Hezarfen çizgi filminin hitap ettiği yaş grubundaki çocuk seyirci için onaylanma, takdir edilme gibi dönütler büyük önem taşımaktadır. Bu sahnede ise Hezarfen'e olumlu dönüt babası tarafından verilmiş, Hezarfen takdir edilmiştir. Bu sahnenin çocuk izleyici üzerinde etkili olacağı varsayılmaktadır.

6. Hezarfen'in annesi: Neredesiniz oğlum bu saate kadar? Çok merak ettik sizi.

Yakup'un annesi: Hele sen hasta hasta yollara düşmüşsün yüreğimi ağzıma getirdin.

Melike'nin annesi: Kızım sen niye bunlara uydun peki?

Hezarfen, Yakup ve Melike'ye ulaşamayan annelerinin onları merak edip aramalarına yer verilmiştir (12. Bölüm – 15.03 / 15.13).

Bu sahnede ailelerin çocukları için edişe etmelerine, geç kaldıklarında merak etmelerine, aile içindeki sevgi ortamını yansıtan iletilere yer verilmiştir.

7. Hezarfen: anneciğim, babacığım sizi gerçekten tuz kadar seviyorum (14. bölüm – 18.06).

Hezarfen'in ailesiyle beraber sofrada yemek yemesine yer verilen bu sahnede meşakkatli bir şekilde tuza ulaşılmasına atıfta bulunan Hezarfen ve ailesinin samimi ve neşeli aile ortamı yansıtılmıştır.

8. Hezarfen'in annesi: Bu odanın hali ne böyle her yeri dağıtmışsınız. Minnak Zeliş yorulmaz mısın kızım sen hiç? Hezarfen bu senden bile hareketli.

Hezarfen: Kardeşim olduğu için çok mutluyum ama şu tablo karşısında gözlerimin yaşarmasına engel olamayacağım.

Zeliş: Hep ben suçluyum sanki.

Hezarfen: Kitaplarım! Okula geç kaldım.

Zeliş: Ama abiciğim.

Hezarfen: Tamam üzölme kardeşim gel bakalım buraya.

Zeliş: Canım abiciğim (27. bölüm – 01.29 / 02.00).

9. Hezarfen'in kardeşı Zeliş'in başını okşaması (27. bölüm - 02.41).

10. Hezarfen “Zeliş, kardeşim benim, iyi ki varsın canım kardeşim” deyip Zeliş'e sarılması (32. Bölüm – 02.11)

11. Hezarfen'in babası: Bir şeyiniz yok değil mi kızım iyi misiniz?

Zeliş: Babacığım.

Hezarfen: İyiyiz baba merak etme.

Hezarfen'in babası: Nasıl merak etmeyeyim oğlum (40. Bölüm – 10.54 / 11.03).

Bu sahnelerde ise gerek sözel unsur olarak gerekse davranışsal gösterge olarak aile içerisindeki sevgi ortamına vurgu yapılmıştır. Bu sahnelerin çocuk izleyici üzerinde aile ortamının sıcaklığını yansıtacağı düşünülmektedir.

Şekil 24. Küçük Hezarfen çizgi filminin 14. Bölümünde yer alan aile değerini yansıtan kare.

Büyüklerimiz

Devletler, milletler var oldukları süre içerisinde tarihe yön vermiş birçok büyük insan yetiştirmişlerdir. Bilim, sanat, edebiyat ve daha pek çok alanda çalışmalar yaparak insanlığın bugünkü seviyeye ulaşmasının önünü açan bu büyük insanlar değişik milletlere ve devletlere mensup olsalar dahi yaptıkları büyük işlerle hala adlarından söz ettirmektedirler.

Türk toplumu tarih boyunca nice büyük devletler kurmuş, tarihe yön veren olaylarda bizzat yer almış, sanat ve bilim alanında yaptıkları çalışmalarla adından sıkça söz ettirmiş bir millettir. Bilim ve sanat alanlarında yapılan çalışmalar elbette tek bir millete ait olamaz. Bu çalışmalar bütün bir insanlığın ortak mirasıdır ancak, milletlerin kendi tarihlerini incelediklerinde karşılaştıkları büyük icatlar, dev eserler ve daha birçok değer; o milletin özgüven duygusunu geliştirecek, yükselen yeni neslin daha büyük hedeflere ulaşmalarını sağlayacaktır.

İncelediğimiz Küçük Hezarfen çizgi filmi tarihimizde ilk uçuş deneyimini başarıyla gerçekleştirmiş Hezarfen Ahmet Çelebi'nin çocukluğunu anlatmaktadır. Çizgi filmde bunun yanında birçok bilim insanı da ele alınmış, yapılan keşif ve icatlar çocuk seyirciye tanıtılmıştır. Çocuk seyircinin bu bilim insanlarıyla, onların keşif ve icatlarıyla tanışması, bilimsel faaliyetler hakkında bilgi sahibi olmasının son derece önem olduğu düşünülmektedir.

1. Hezarfen Ahmet Çelebi.

2. Lagari Hasan Çelebi'nin roketle dikey uçuş gerçekleştirmesi (17. Bölüm – 14.30).

Evliya Çelebi'nin seyahatnamesinde anlatıldığına göre; Lagari Hasan Çelebi (17. yüzyıl), roketle dikey uçuşu başarıyla gerçekleştirmiş ilk insan olan bilgindir. Füjeciliğin atası olan ünlü Türk bilim adamı Lagari Hasan Çelebi, 17. yüzyılın başlarında barut dolu haznesi bulunan bir basit hava roketi ile ilk kez havalanmayı başarmıştır.

Çizgi filmin 17.bölümü Lagari Hasan Çelebi'yi özel olarak anlatmakta ve bilim hayatımızda önemli bir yere sahip olduğu vurgulanmaktadır.

3. Mehmed Dede

Çizgi filmin 21. bölümünde üfleme cam ve Beykoz işi süsleme sanatının ülkemize nasıl geldiği ve yapımının nasıl olduğu anlatılmıştır. İlk üfleme cam atölyesi Osmanlıda III.

Selim zamanında (1789-1807), opal camın yapım tekniğini Venedik'te öğrenip İstanbul'a dönen Mevlevî dervişi Mehmed Dede tarafından kurulmuştur.

4. Mimar Sinan

Hezarfen: Nereye gidiyoruz acaba?

Öğrenci: Tarih dersini işleyeceğiz konu da Mimar Sinan (23. Bölüm – 05.40).

Çizgi filmin 23. bölümünde Mimar Sinan çocuk izleyicide akılda kalıcı şekilde anlatılmıştır. Kalfalık eserim dediği Süleymaniye Camii'ne ait anlatıma ve görsellere yer verilen bu bölümde Hezarfen'in camiye gezdiği sırada hayali olarak caminin yapımına gitmesine ve Mimar Sinan ile tanışmasına da yer verilmiştir.

Şekil 25. Küçük Hezarfen çizgi filminde yer alan Hezarfen Ahmet Çelebi'nin çocukluğuna ait kare.

İnsan İlişkileri

Sosyal bir varlık olarak insan; çevresindeki herkesle iletişim kurar, sorularına cevap, sorunlarına çözüm arar. Bunu yaparken insanın iletişim kurma şekilleri, onun çevresini oluşturmaktadır. Yaşamı boyunca insan, ilk ilişkilerini aile bireyleri ile kurar. Akraba çevresi yanında, okul çağına yaklaştıkça arkadaş çevresi de bu halkaya dahil olur. Sağlıklı

bir insan çevresiyle doğru iletişim kurar, sorunlarını çözme becerisini elde eder. Bu bağlamda bireyin çevresindeki bireylerle kurduğu iletişim kaliteli bir yaşam sürdürebilmesi adına önem taşır.

Toplumumuzda insanı insan yapan temel nitelik olarak belki de kişinin çevresindeki bireylere yaklaşım tarzı akla gelir. Nitekim insan; her davranışında karakterine yakışan tavrı sergiler, çevresiyle kurabildiği sağlıklı iletişim ile karakter oluşumunu tamamlar. Bu anlamda çizgi filmin hitap ettiği yaş grubundaki çocuk seyircinin, insan ilişkileri konusunda ve millî değerleri edinebilmesi adına yakın-uzak çevresiyle kurduğu ilişkiler farklı bir önem taşıması nedeniyle aşağıdaki gibi ele alınmıştır:

1. Hezarfen ve Yakup'un Paça'yı Cafer Dede ile tanışmaya götürmeleri (1.Bölüm – 4.15). Yeni tanışılan biriyle diğer tanıdıkların tanıştırılması bir görgü kuralı olmasının yanında insanî ilişkilere de bir örnek oluşturmaktadır.

2. Hezarfen ve arkadaşları Yakup ile Melike'nin aynalara olan ilgisini fark eden Cafer Dede ve arkadaşının oyun oynamaları için ayna hediye etmeleri (2.bölüm – 03.07). Toplumumuzda büyüklerimiz genellikle çocuklara olan yakın ilgi ve sevgileriyle bilinirler. Çizgi filmdeki bu sahnenin bu ilgiyi yansıttığı düşünülmektedir.

3. Hezarfen: Tanıştırayım o zaman bu keçim Paça.

Laz: Haçan ben de memnun oldum uşağum (2. bölüm – 10.55).

Burada yöresel kıyafet ve konuşma tarzlarıyla Karadenizli oldukları belirtilen kişiler yer almış, kahramanlarımızla tanışmışlardır. Bu sahnelerin çocuk seyircinin, çeşitli anlamda farklılık taşıyan tiplerle karşılaşması, iletişim kurabilmelerini yansıtmaya adına dikkate değer olduğu düşünülmektedir.

3. Hezarfen: Madem en güzel tulumları siz yapıyorsunuz bir çalın da görelim.

Tulum çalan kişi: Uy uşağum! Sen iste yeter da. (2. bölüm – 11.42)

Çoğunlukla Karadeniz Bölgesi'nde tanınan ve çalınan tulum, bu bölümde sesi ve görüntüsüyle çocuk seyirciyle buluşmuştur. Bu sayede çocuk seyircinin ülkemizin değişik yörelerinden kişilerle ve çalgılarla tanışmasını sağladığı tahmin edilmektedir.

3.Melike: Kolay gelsin Cafer Dede.

Kolaysa başına gelsin!

Hezarfen: Nasılsın dede? (3. bölüm – 12.20 / 12.32)

Kültürümüzde ve görgü kurallarımızda çalışan kişilere “kolay gelsin, Allah kolaylık versin” gibi ifadeler sıkça kullanılmakta olup 3. bölümde bu özellik yer almıştır. Aynı zamanda günlük hayatta karşılaşan kişilerin birbirlerinin hâl hatırlarını sormaları da insanî ilişkiler adına önemlidir. Bu gibi basit ilişkilerin çocuk seyircinin çevresinin yanında, seyrettiği çizgi filmde yer alması çocuğun bu davranışları pekiştirip sergileyebilmesi adına önem taşıdığı düşünülmektedir.

4. Hezarfen: Rastgele abiler rastgele (balık tutan kişilere)

Melike: Balığınız bol olsun.

Balık tutan kişiler: Sağ olun sizinki de bol olsun (4. bölüm – 03.05 / 03.10).

Hezarfen ve arkadaşlarının çizgi filmin hemen her bölümünde çevrelerindeki kişilerle sağlıklı iletişim kurabildikleri görülür. Kibar, saygılı ve içten bir iletişim kuran karakterlerimiz, çocuk seyircilerin değerimize özgü insanî ilişkileri tanınmasını sağlaması açısından faydalı olacağı tahmin edilmektedir.

5. Türk Tüccar: Senin Türkçe de epey ilerlemiş Gonk Efendi!

Çinli Tüccar Gonk: Bizimle çalışan Hayri sayesinde çocuklara da öğretti görsen nasıl güzel konuşuyorlar (9. Bölüm – 3.50 / 4.00).

Bu diyaloglarda insanî ilişkilerin yanı sıra kültür aktarımına da yer verilmiştir.

6. Halı dükkânı sahibi: Buyrun bakalım çocuklar.

Hezarfen: Merhaba efendim, kolay gelsin. (13. Bölüm – 5.54)

Hezarfen ile diğer karakterlerin kibar ve saygılı bir şekilde birbirlerini selamlamalarına yer verilmiştir.

7. Pazarcı: Hayırdır Hezarfen! yeni araştırmaların sebzeler üzerine mi?

Hezarfen: Evet, bir insan kolu kaç kilo ağırlık kaldırabilir onu ölçüyorum (19. Bölüm – 03.12 / 03.21).

8. Hezarfenin annesi: Hezarfen, yarın iftara davet etsene arkadaşlarını, birlikte açın ilk orucunuzu.

Hezarfen: Çok iyi fikir. Yarın bize iftara gelin olur mu?

Yakup: Memnuniyetle. Doğrusu uzun zamandır kendime iyi bir ziyafet çekmek istiyordum.

Hezarfen: Anne gelirken Bülbül Delisini de sahura davet ettim.

Hezarfen'in annesi: İyi yapmışsın oğlum (20. bölüm – 07.07 / 07.36).

Bu diyaloglarda Hezarfen yakın çevresiyle kurduğu insanî ilişkilere yer verilmiştir.

9. Süleymaniye Camii inşaatı sırasında minarenin eğik olduğunu iddia eden çocuğa karşı Mimar Sinan'ın d hiyane tavrına yer verilmesi (23. Bölüm – 08.39 / 11.14).

şekil 26. Küçük Hezarfen  izgi filminin 2. bölümündeki insanî ilişkileri yansıtan kare.

Vefa

Vefa; TDK sözlüğünde ‘‘Sözünde durma, dostluğu sürdürme; sevgi bağlılığı’’ anlamlarına gelmektedir (TDK, 2016). Ahlaki bir terim olarak ise vefa; yapılan iyilikleri unutmama, bu iyiliklere fazlasıyla karşılık verme anlamına gelmektedir. Vefa ailede, dostlukta, arkadaşlıkta, çalışma ortamında; bu ilişkileri sağlamlaştıran bir kavram olarak yer almaktadır.

 ncelediğimiz Küçük Hezarfen  izgi filminde vefa kavramı sıklıkla işlenmiş, karakterler ilişkilerinde vefalı olmaya önem vermişlerdir.  izgi filmde geçen vefa içerikli davranışlara aşağıda örnekler verilmiştir:

1. Bilim yarışmasında birinci olan Melike: Ben bir gezegen buldum, benim buluşum gezegen. Daha önce kimsenin göremediği bir gezegenmiş galiba. Ona bir de ad verdim.

Adı: Dost. Çünkü gökyüzüne bakmayı bir dostum sayesinde sevdim, adı: Hezarfen. O hep gökyüzüne bakar...(5. Bölüm – 12.22 / 12.56)

Melike ve Hezarfen birbirlerine vefayla bağlı yakın dostlardır. Vefalı olmak sevdiği insan uzakta bile olsa onu unutmamak ondan gördüğü iyilikleri hatırlamaktır. Bu sahnede Melike, Hezarfen'in dostluğundan bahsetmiş onun iyiliklerini hatırlamıştır. Bulduğu gezegene de Hezarfen'in adını veren Melike'nin dostluğunu ve vefasını göstererek çocuk seyirciye örnek bir davranış sergilediği düşünülmektedir.

2. Hezarfen ve arkadaşlarının kilimdeki şifreyi çözüp devlete yardım etmeleri sonucu Hezarfen ve arkadaşlarının evlerine padişahın mükâfat olarak dokuma halı göndermesi (13. bölüm – 15.48).

Vefa, her türlü ilişkide bulunması gereken bir davranıştır. Bu sahnede ise padişah, Hezarfen ve arkadaşlarının güzel davranışlarını unutmamış, yapılan iyiliğe mukabele etmiştir.

Saygı

Saygı kavramı TDK sözlüğünde “Değeri, üstünlüğü, yaşlılığı, yararlılığı, kutsallığı dolayısıyla bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu, hürmet, ihtiram” olarak yer almaktadır (TDK, 2016). Her tür ilişkinin olmazsa olmazı niteliğinde olan saygı kavramı insan ve insan dışındaki kavramlara gereken önemin verilmesi gerektiğini gösterir.

Vefa, saygı, sevgi vb. soyut kavramlardır. Çocuk seyirci ise içinde bulunduğu dönem itibarıyla henüz soyut kavramları anlayabilecek yeterlilikte değildir. Bu nedenle bu gibi soyut kavramlar çocuk seyirciye bir kavram olarak değil, bir davranış olarak sunulmalıdır. Saygı kavramı millî bir değer olarak ele alındığında ise milletimizin tarih boyunca kendi milletinden olan ve olmayan insanlara karşı her zaman saygılı davrandığı gerçeği görülecektir. Milletlerin sağlam, güçlü ve kendi kimliklerini koruyarak bir birlik içinde günümüze ulaşmalarında saygı kavramı oldukça önem arz etmektedir. Sosyal, ekonomik, ticarî ve daha birçok açıdan münasebet içinde bulunan toplumlar, varlıklarını sürdürebilme gücüne, kendi değerlerini korumanın yanında farklılıklara saygı göstermeleri ile kavuşmuşlardır. Milletimizin başarıyla günümüze kadar ulaştırdığı bu millî değeri koruma sırası şimdi ise bizdedir. Bu değerın nesillere başarı ile ulaştırılabilmesi adına soyut da olsa

bu kavramların çocuklara davranış yoluyla ulaştırılması gerektiği kanaatini taşımaktayız. Bu bağlamda Küçük Hezarfen çizgi filminin bu gibi soyut değerleri çocuk seyirciye bir davranış olarak sunduğu, olumlu örneklerle güzel diyaloglarla ele aldığı düşünülmektedir.

Hezarfen'in "Paça, öpsene dedenin elini" demesi (1.Bölüm – 4.33).

El öpmesi istenen karakter bir keçi de olsa bu davranışa dikkat çekilmiş, şakayla karışık olarak bu davranışın gerekliliği çocuk seyirciye sezdirilmiştir.

2. Hezarfen'in, anne ve babasına saygılı davranması (5. bölüm - 5.55)

Hezarfen, Zeliş ve Hezarfen'in arkadaşlarının aile ilişkilerine bakıldığında her birinin, anne ve babalarına saygılı davrandıkları görülmektedir. Aileleriyle konuşurken "hoş geldin, iyi geceler" gibi selamlaşma sözleri kullanmaları, argo sözcüklerden kaçınmaları saygılı tutumlarını göstermektedir.

3. Raziye halanın, Hezarfen ve ailesi tarafından kapıda karşılanması (44. bölüm – 2.26).

Bu bölümde Raziye hala karakteri Hezarfen ve kardeşine göz kulak olmak için Hezarfenlerin evine misafir olarak gelmiştir. Hezarfen ve ailesinin, misafirlerini saygıyla kapıda karşılamaları ile saygı millî değerine davranış olarak yer ver verilmiştir. Çocuk izleyicinin saygı tutumu kazanmasında etkili olacağı düşünülmektedir.

4. Hezarfen ve ailesinin, evlerine misafir olarak gelen meddaha saygıyla davranmaları (50. bölüm – 07.02 / 12.20)

Bu kısımda Hezarfen'in ailesinin, şehir dışından gelen misafire oldukça nazik ve saygılı davrandıkları, rahat etmesi için oda hazırladıkları, Hezarfen ve Zeliş' i, misafirlerini rahatsız etmemeleri için uyardıkları görülmektedir.

5. Çizgi film boyunca Hezarfen ve arkadaşlarının, öğretmenlerine saygıyla davranmaları dikkat çekmektedir. Öğretmenlerinin sözünü kesmemeleri, saygıyla konuşmaları bu davranışlara örnek olarak verilebilir.

Şekil 27. Küçük Hezarfen çizgi filminin 1. bölümünde yer alan saygı değerine ait kare.

Sevgi

“İnsanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygu” (TDK, 2016) olarak tanımlanan sevgi, çok geniş bir kavramdır. Çocuk seyircinin anne karnından itibaren tanışması gereken bu sözcük her insanın da hayatının her alanında karşılaştığı genişliktedir.

Çalışmamızda millî bir değer olarak sevgi kavramını ele alırken kavramın genişliğine binaen hayvan sevgisi, doğa sevgisi, aile sevgisi gibi sınıflandırmalar yapılmıştır. Bu sınıflandırmaların her biri Küçük Hezarfen adlı çizgi filmin tüm bölümlerinde ayrıntılı olarak incelenmiştir. İncelememizde bu kavram yalnızca sözel olarak değil görsellerle de sunulmuştur.

1. Hezarfen’in Paça’yı kesilmekten kurtarması – hayvan sevgisi- (1. Bölüm – 03.33). Sevecenliği, saygılı, dürüst ve çalışkan olmasının yanında daha birçok özelliğiyle çocuk seyirciye örnek olabilecek kahramanımız Hezarfen, daha ilk bölümden Paça’yı onu kesmek isteyen kişilerden kurtarmasıyla çocuk seyircinin karşısına çıkmaktadır. Hayvan sevgisinin işlendiği bu sahne aynı zamanda Hezarfen ile Paça’nın dostluklarının başladığı sahnedir.

2. Bülbül delisinin kuşlara yem vermesi – hayvan sevgisi- (1. Bölüm – 08.14).

Hezarfen dışındaki diğer karakterler de hayvan sevgisi konusunda örnek tavırlar sergilemektedir. Bülbül Delisi diye anılan kişi bu sahnede kuşlara yem vermekte, hayvan sevgisini göstermektedir. Bülbül Delisi adından da anlaşılacağı gibi kuşları seven onları koruyan bir kişidir. Aslında sarayın posta güvercinlerini yetiştirmektedir ama bilge kişiliği, arifane tavırları, yoksullara ve hayvanlara da yardım etmesi çocuklara yol gösterici olması gibi olumlu davranışlar sergilemektedir.

3. Hezarfen ve arkadaşlarının kesilme tehlikesini önlemek için Paça'ya ayakkabı yapması – hayvan sevgisi- (1. Bölüm – 11.40 / 14.24).

Hezarfen ve arkadaşları, Paça'ya olan sevgi ve ilgilerini bu sahnede ona ayakkabı yaparak göstermektedirler. Lezzetli gözüken paçaları nedeniyle kesilmek istenen Paça'nın ayaklarını saklamak fikri Hezarfen'den çıkmıştır. Çocukça ve masum olan bu fikrin Hezarfen ve arkadaşlarının hayvan sevgilerini çocuk seyirciye kolayca yansıtmayı sağladığı düşünülmektedir.

4. Cafer Dede: Söyleyin bakalım siz beni ne kadar seviyorsunuz?

Hezarfen: Ben çok seviyorum yani nasıl söylesem Cafer Dede uçmakla aynı derecede seviyorum seni.

Yakup: Vay canına! Ben de tuzun yemeğe verdiği tattan daha fazla.

Melike: Ben de seni annem babam kadar çok seviyorum Cafer Dede (14. bölüm - 4.57 / 5.39).

Cafer Dede'nin çocuklardan sevgilerini göstermeleri için sorduğu soruyla başlayan diyaloglar; çocukların, sevgilerini kendilerine özgü şekillerde ifade etmeleriyle devam etmektedir. Çocukların ifade ettikleri sevgilerinin, çizgi filmin genelinden hareketle oldukça fazla olduğu anlaşılmaktadır.

5. Melike: Demek evini sırtında taşıyorsun çok ağır olmalı (17. bölüm - 04.38).

Bu sahnede sevgi kavramı görsel olarak yer almış, Melike'nin kaplumbağaya yönelik söylediği sözlerle ve kaplumbağanın sırtını okşamasına yer verilerek hayvan sevgisi vurgulanmıştır.

Şekil 28. Küçük Hezarfen çizgi filminin 14. bölümünde yer alan sevgi değerine ait kare.

Paylaşma

Millet olarak önem verdiğimiz değerlerden biri de paylaşmadır. Dili, dini, milleti, cinsiyeti ne olursa olsun toplum olarak sahip olduğumuz değerleri paylaşma eğilimi içinde olduğumuzu söyleyebiliriz. Millet olarak onurla taşımamız gereken bu değer, Küçük Hezarfen çizgi filminde birçok şekilde işlenmiştir.

1. Bülbül Delisi lakaplı kişinin yoksullarla paylaşım içinde olması (2.bölüm – 13.36).

Bülbül Delisi, elindeki torbayı bir aileye vermiş, çocuk ve annesi buna karşılık gülümseyerek mutluluklarını belirtmişlerdir. Bülbül Delisi'nin yardıma muhtaç bir aileyle paylaşım içinde olduğu bu sahnenin çocuk seyircinin seviyesine uygun olarak yansıtıldığı düşünülmektedir.

2. Bülbül Delisi : “Bülbülüm uç bakalım

Yoksullardan bana haber getir

Yoksul, kulağına fısıldasın

Sen gel, anlat bana” (2.bölüm – 13.49) şeklinde bir tekerleme söyleyerek yoksullarla bir paylaşım içinde olduğunu, üstelik bunu bülbülü vasıtasıyla gizli bir şekilde yaptığını göstermiştir. Gece karanlığında, sessiz sedasız ve bülbül dışında kimsenin haberinin

olmadığı bu paylaşma şekli, yardıma muhtaç insanların onurunu kırmamak adına son derece zarif bir davranış olarak sergilenmiştir. Bu yaklaşım tarzıyla çocuk seyircinin bu davranışı sezmesinin sağlanacağı düşünülmektedir.

3. Hezarfen'in babası: Oğlum, başarıyı paylaşmayı bilmelisin yoksa elindekini de kaybedersin (5. bölüm – 15.35).

Bu sahnede Hezarfen'e babası başarıyı paylaşma öğüdü vermektedir. Bu mesajın aynı zamanda Hezarfen vesilesiyle çocuk seyirciye de iletilerek çocuk seyirci üzerinde etkili olacağı düşünülmektedir.

4. Bülbül Düşkünü: Hayvanlar ihtiyacından fazlasını almaz. Madem çiftçilik yapacaksınız; kuşun, böceğin payını da ayıracaksınız. Cömert olun, neyiniz varsa paylaşın her zaman (46. Bölüm – 04.02 / 04.13).

Bülbül Delisi, birçok millî değerın çocuk seyirciye tanıtılıp iletilmesi adına önemli bir karakterdir. Paylaşma millî değerının bu sahnede son derece açık bir mesaj olarak çocuk seyirciye iletildiği tahmin edilmektedir. Cömert olmayı, her durumda paylaşmayı, paylaşırken hayvanları da unutmamak gerektiğini belirtmiştir.

Çizgi filmin 46. bölümünde Hezarfen ve arkadaşlarının emek vererek uğraştıkları bostana kırmızı gagalı kuşun dadanması sonucu paniğe kapılmaları ve bunun akabinde Bülbül Düşkününün paylaşma nasihatini içeren konuşmasına yer verilmiştir. Bülbül düşkünün bu nasihatının Hezarfen ve arkadaşlarına olmakla birlikte çocuk izleyiciye ders verecek vurguya sahip olduğu düşünülmektedir. Bülbül düşkününün ifadelerinin hayvan sevgisi ve paylaşmayı ön plana çıkararak bu değerlerin oluşumuna önemli ölçüde katkı sağlayacağı varsayılmaktadır.

Şekil 29. Küçük Hezarfen çizgi filminin 2. bölümünde yer alan paylaşma değerine ait kare.

Dayanışma

TDK sözlüğünde, “bir topluluğu oluşturanların duygu, düşünce ve ortak çıkarlarda birbirlerine karşılıklı bağlanması, tesianüt” olarak tanımlanan bu kelime, bir toplumbilimi kavramıdır (TDK, 2016). Yaratılışı itibarıyla yalnız yaşaması mümkün olmayan insan, diğer bireylerle ve canlılarla dayanışma içinde olarak hayatını sürdürebilir. Dayanışma her ne kadar fitrî bir kavram olarak açıklansa da millî bir değer olması yönüyle özel bir anlam taşır. Toplumumuz geçmişten beri her türlü zorluğu milletçe dayanışma içinde olarak atlatmış, gelecek nesillere de bu dayanışma ruhunu miras olarak bırakmıştır.

İncelediğimiz Küçük Hezarfen çizgi filminde bu millî değer ögesine birçok bölümde yer verilmiştir. Özellikle Hezarfen ve arkadaşları birçok sorunu birbirleriyle dayanışma içinde çözmekte farklı çözümler üretmektedirler. Bu anlamda dayanışma değerinin birçok bağlamda çocuk seyirciye sezdirildiği veya doğrudan mesaj olarak verildiği düşünülmektedir.

1. Hezarfen ve arkadaşlarının Paça'ya ayakkabı dikmek için dayanışma içinde çalışmaları (1. Bölüm – 11.40 / 14.24).

Hezarfen ve arkadaşları arasındaki dayanışma ruhu bu sahnede Paça'ya yardım etmek üzere ortaya çıkmıştır. Herkes bir işin ucundan tutarak ortak bir amaç için çalışmışlardır.

2. Saati kaybolan Emir'e saatini bulması için Hezarfen ve arkadaşlarının birlikte yardım etmesi (2. Bölüm – 06.35 – 08.30).

Bütün arkadaşları saati kaybolan Emir' e yardım etmek için uğraşırlar. Bir dayanışma ve görev dağılımı içinde ortak bir hedef için çabalarlar.

3. Yangın olduğunu gören Hezarfen'in arkadaşlarına koşun yardım edelim demesi (3. Bölüm – 4.49)

Hezarfen ve arkadaşları ile tüm mahalle yangına müdahale etmek için bir dayanışma ruhu içinde hareket etmişlerdir.

4. Çinli çocuklar ile Hezarfen ve arkadaşlarının birlikte uçurtma yapması (9. bölüm – 12.07).

Çizgi filmin 9. bölümünde İstanbul'a misafir olarak gelen Çinli çocukların Hezarfen ve arkadaşlarına uçurtma yapmayı öğretmesine ve beraber uçurtma yapmalarına yer verilmiştir. Uçurtma yapımına yer verilirken dayanışma değerine vurgu yapılmış aynı zamanda kültür aktarımı da arka plan unsuru olarak verilmiştir

5. Hayri ile Hezarfen ve arkadaşlarının köprü'nün çökmesi sonucu mahsur kalan iki çocuğa yardım etmesi (9. bölüm – 15.45 / 17.38)

Hezarfen ve arkadaşları, mahsur kalan çocuklara yardım ederken diğer insanlar da dayanışma içinde görev paylaşımı yaparak mahsur kalanları kurtarmışlardır.

6. Lagari: Bak şimdi! Ben barutu dolduracağım sen de sıkıştıracaksın. İyice sıkıştırdıktan sonra ağzını kapatacağız tamam mı?

Hezarfen: Tamam (17. bölüm – 11.55 / 12.02).

Hezarfen bu sahnede arkadaşı Lagari'nin uçuş denemeleri için onunla dayanışma içinde ilk füze yapım çalışmaları ile uğraşmaktadır.

7. Hezarfen, Yakup, Melike ve Paça'nın beraber kardan adam yapmaları (24. bölüm - 09.08 / 11.01).

8. Hezarfen ve sınıf arkadaşlarının birlikte katkılarıyla aşure yapılması (25. bölüm – 10.03 / 11.02).

9. Hezarfen ve arkadaşlarının birlikte ağaç ev yapmaları (38. Bölüm - 07.52 / 10.05).

Şekil 30. Küçük Hezarfen çizgi filminin 1. bölümünde yer alan dayanışma değerini yansıtan kare.

Yardımlaşma

Sözlükte “Kendi gücünü ve imkânlarını başka birinin iyiliği için kullanma”, “ İşlerin daha etkin ve verimli olabilmesi için karşılıklı katkı, destekte bulunma” (TDK, 2016) gibi anlamlara gelen yardımlaşma kavramı toplumu oluşturan bireylerin birlik içinde ve daha mutlu, güçlü yaşayabilmeleri için son derece önem arz etmektedir. Toplumumuzda yardımlaşma konusu üzerinde özellikle durulur. İslam dininin de yardımlaşmayı emretmesiyle ayrıca önem arz eden bu kavram Türk milleti tarafından emir telakki edilmiştir. Türk milleti bu kavramı öylesine benimsemiş ve millî bir değer olarak algılamıştır ki sadece kendi milletimiz içinde değil, tüm dünyaya da bu değer konusunda örnek olmuştur.

Çalışmamız kapsamında Küçük Hezarfen çizgi filminde bu millî değer sıklıkla vurgulandığı görülmüştür. Yardımlaşma değeri bazen örtülü bazen de açık bir şekilde vurgulanarak çocuk izleyicinin bu değeri benimsemesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1. Hezarfen'in Paça'yı, onu kesmek isteyen adamların elinden kurtarması (1.bölüm – 3.25). Hezarfen, Paça'ya yardım ederek Paça'nın kesilmesini önlemiştir. Hezarfen ile Paça arasındaki dostluk Hezarfen'in yardımsever kişiliği sayesinde başlamıştır.

2.Hezarfen'in boğazına incir kaçan arkadaşı Yakup'a yardım etmesi (1. Bölüm – 10.33). Hezarfen, arkadaşı Yakup'a yardım ederek boğazına kaçan incirden onu kurtarmıştır.

3. Saati kaybolan Emir'e saatini bulması için Hezarfen ve arkadaşlarının yardım etmesi (2. Bölüm – 06.35 / 08.30).

Hezarfen ve arkadaşlarının yardımıyla Emir kaybolan saatine ulaşmıştır.

4. Yangın olduğunu gören Hezarfen'in arkadaşlarına koşun yardım edelim demesi (3. Bölüm – 4.49).

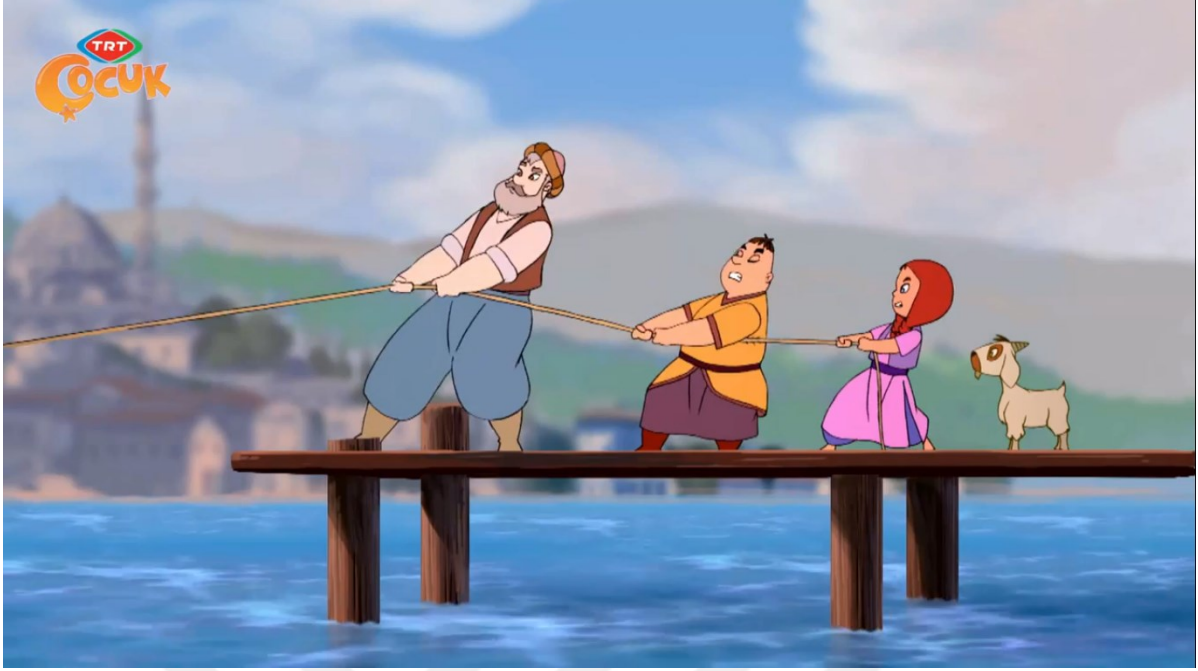
Yangın, deprem, sel gibi doğal afetlerde, savaş durumlarında yardım elini uzatmak millî bir değer olmasının yanında bir insanlık vazifesidir. Bu sahnede Hezarfen ve arkadaşları ile birlikte tüm mahalle de yangına müdahale etmeye çalışarak yardım etmişlerdir.

5. Hezarfen ve arkadaşları ile Cafer Dedenin denize düşen insanlara yardım etmesi (4. Bölüm – 07.00 / 12.30).

Bu sahnede Hezarfen ve arkadaşlarının yardım ettiği kişiler balık tutma konusunda onları kandırmaya çalışan kimselerdir. Buna rağmen Hezarfen ve arkadaşları yardım etmekten geri durmamışlardır.

6. Hayri ile Hezarfen ve arkadaşlarının köprünün çökmesi sonucu mahsur kalan iki çocuğa yardım etmesi (9. bölüm – 15.45 / 17.38).

Hezarfen ve Hayri, köprü çökmesi sonucu mahsur kalan kişilere yardım ederek çocuk seyirci için örnek olacak bir davranış sergiledikleri düşünülmektedir.

Şekil 31. Küçük Hezarfen çizgi filminin 4. bölümünde yardımlaşma değerini yansıtan kare.

Arkadaşlık

Birbirlerine karşı sevgi ve anlayış gösteren kimselerden her birine arkadaş denir. Arkadaş olma durumu, arkadaşça yakışır davranış, omuzdaşlık, ünsiyet anlamalarına gelen arkadaşlık kavramı ise toplumumuzda önem verilen ve birçok sorumluluğu da yerine gerektiren bir değerdir.

Küçük Hezarfen çizgi filminde Hezarfen ve arkadaşları arasındaki yakınlık, bu yakınlığa dayanan güzel iletişim ve davranışların çocuk seyirci için oldukça olumlu bir örnek teşkil ettiği düşünülmektedir. Yakup, Melike ve Hezarfen'in arkadaşlığı çizgi film serisinin bütün bölümlerinde kendisini göstermektedir. Hezarfen ve arkadaşlarının bu dostluk ilişkilerinin çocuk izleyicinin bu değeri benimsemesinde etkili olacağı düşünülmektedir.

1. Hezarfen, Melike, Yakup ve Paça hemen her bölümde arkadaşlığın birbirinden güzel örneklerini sergilemektedirler.
2. Saati kaybolan Emir'e saatini bulması için Hezarfen ve arkadaşlarının birlikte yardım etmesi (2. Bölüm – 06.35 – 08.30).

Bütün arkadaşları saati kaybolan Emir' e yardım etmek için uğraşırlar. Bu bölümün arkadaşlığın getirmiş olduğu sorumluluğu ve güzelliği yansıttığı düşünülmektedir.

3. Bilim odasına iki bilet kazanan Melike'nin biletlerden birini Hezarfen'e vermesi (5. Bölüm – 15.49).

Bilim odası bileti için çok uğraşan Hezarfen, bileti kazanamaz ancak; bileti kazanan Melike, biletlerden birini Hezarfen'e vererek Hezarfen'in arkadaşlığını kazanır.

4. Hezarfen: Batlamyus! Tanıyorum ben onu. Gökyüzündeki nesnelerin aynı kuralı takip ettiğini bulmuş.

Macit: Sen ilgili misin bilimle?

Hezarfen: Ooo! Hem de nasıl en büyük hayalim de ilk uçan insan olmak (28. Bölüm – 08.39 / 08.52).

Çizgi filmin 28. bölümünde Hezarfen ile sarayda çalışan Dahi Macit'in tanışmasına yer verilmiştir. Dahi Macit ile Hezarfen'in bu tanışması ilerde sıkı bir dostluğa dönüşecek ve birçok konuda birbirlerine yardımda bulunacaklardır.

Şekil 32. Küçük Hezarfen çizgi filmindeki Hezarfen, Yakup ve Melike'nin arkadaşlıklarını yansıtan kare.

Sözünde Durma

Sözünde durmak, bir şeyin yapılacağına dair vaat verme, sonra da bunu ne olursa olsun yerine getirmek demektir. Milletimiz, söz verip yerine getirmeyi bir ahlaki değer olarak

kabul etmiştir. Millî değerimiz olan bu özelliğe incelediğimiz Küçük Hezarfen çizgi filminde de yer verilmiştir. Bu millî değer; gerek diyalog olarak, gerekse sahnelerin genelinden hareketle bir ileti olarak çizgi filmde yer almıştır.

1. Hezarfen'in Bülbul Delisinin özel görevini öğrenmesi ve bunu kimseye söylemeyeceğine söz vermesi (10. bölüm – 08.03).

Çizgi filmin 10. bölümünde Bülbul Delisi lakaplı kişinin saray için özel olarak posta güvercinlerini yetiştirme görevi olduğuna ve bu gizli bilgiyi Hezarfen'in öğrenmesine yer verilmiştir. Bülbul Delisi kritik noktalarda önemli bir haberleşme unsuru olması açısından posta güvercinlerini ve bu özel görevi Hezarfen'den söz alarak ona da söyler. Hezarfen'in verdiği sözü tutmasına vurgu yapılarak sözünde durma millî değerine yer verilmiştir.

Şekil 33. Küçük Hezarfen çizgi filminin 10. bölümünde yer alan sözünde durma değerini yansıtan kare.

Estetik

İnsan, yaratılışı gereği güzel olanı sever, güzele meyleder. Güzelliği ve güzelliğin insan belleğindeki ve duygularındaki etkilerini konu olarak ele alan felsefe kolu, güzel duyu, bedii anlamına gelen estetik kavramı millî bir değer olarak hayatın hemen her alanında etkilidir. Millî sanat anlayışımızdan Türk mimarisine; Türk musikisinden Türklere özgü kıyafetlere kadar her alanda estetik duygusunun hâkim olduğu görülmektedir. Küçük

Hezarfen çizgi filminde de bu millî değere yer verildiği görülmektedir. Çocuk seyircide de bir estetik duyarlılık oluşumunu sağlayabileceği düşünülen bu sahneler aşağıda incelenmiştir:

1. Dokuma halı dükkânındaki halıları gören Hezarfen ve arkadaşlarının hayranlıklarını ifade etmeleri (13. bölüm – 09.50).

Dokuma halıların sadeliği, zarafeti karşısında hayran olan Hezarfen ve arkadaşları vesilesiyle çocuk seyircinin de kültürümüzden parça taşıyan halılara estetik bakış açısıyla bakacağı düşünülmektedir.

2. Mehmed Dede'nin “çeşm-i bülbül” adını verdikleri üfleme camı yapmasının ardından;

Hezarfen: Vay canına! Çok güzel olmuş. Ellere sağlık Mehmed Dede.

Bülbül Delisi: Gerçekten çok güzel olmuş, harika bir şey bu. Doğrusu seyrine doyum olmaz bir eser çıkardın ortaya (21. Bölüm – 14.23 / 14.42).

Milletimizin estetik duygusuyla ürettiği sanatlardan biri olan cam sanatı burada çocuk seyirciye tanıtılmakta, çocuk seyirciden de bu eserleri estetik bakış açısıyla değerlendirmeleri beklenmektedir.

3. Süleymaniye Camii'ne giden öğrenciler;

Melike: A! Şuraya bakın ne kadar da güzel.

Yakup: Kubbe ne kadar da büyükmüş öyle başım döndü.

Hezarfen: Şu süslemelere bakın.

Öğrenci: Ne kadar da güzel (23. bölüm – 06.07 / 06.24).

Şekil 34. Küçük Hezarfen çizgi filminin 21. bölümünde yer alan estetik değerini yansıtan kare.

Misafirperverlik

Türk kültürünün belki de en önemli sayılabilecek özelliği misafirperverliktir. Gerek İslam dininde gerekse Türk kültüründe misafir bir bereket sebebi sayılmış, eve gelen misafire her türlü ikramda bulunmak dinî olarak sevap, ahlaki olarak da iyi ve güzel bir davranış olarak kabul edilmiştir. Öyle ki eve gelen bir davetsiz misafir dahi “Tanrı misafiri” sayılmıştır.

İncelediğimiz çizgi filmde misafirperverlik değerine yer verilmiştir:

1. Hezarfen: Biz incir altına gidiyoruz siz de gelsenize

Taki: Geliriz tabi ne taraftan gidiyoruz (9. Bölüm – 07.36).

İncir altına giden Hezarfen ve arkadaşlarının misafir olarak İstanbul’a gelen Çinli çocukları davet etmesine yer verilen bu sahnede misafirperverlik örneği görülmektedir. Bu sahnenin çocuk izleyicide misafirperverlik bilinci oluşmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. Padişah: Geldiğiniz için sağ olun, bizi gerçekten memnun ettiniz.

Misafir Güreşçi: Davetiniz için teşekkür ederim. Dostluğumuz pekişsin bu bize yeter.

Padişah: Bu seneki müsabaka pek renkli geçecek sizinle bakalım ne yapacak bizim yiğitler.

Misafir Güreşçi: Bu güne kadar hiç kimseye yenilmedim ama sizin yiğitlerinizin namını da duymamış değilim.

Padişah: Evet o zaman iyi olan kazansın diyelim (15. Bölüm – 06.14 / 06.39).

Padişahın daveti üzerine güreş müsabakalarına katılmak için misafir olarak gelen güreşçiyle padişahın yakından ilgilenmesine yer verilen bu diyaloglarda misafirperverlik vurgulanarak çocuk seyirciye misafirperverliğin inceliklerinin sezdirilmek istendiği düşünülmektedir.

3. Müzisyen Bay Albert'e ikramda bulunulmasına görsel unsur olarak yer verilmiştir (16. bölüm – 07.58).

Misafir olarak ağırlanan müzisyen Bay Albert'e misafirperverliğin en büyük inceliklerinden olan ikramda bulunmaya yer verilerek çocuk izleyiciye misafire ikram kültürünün tanıtılmaya çalışıldığı tahmin edilmektedir.

4. Hezarfenin annesi: Hezarfen, yarın iftara davet etsene arkadaşlarını, birlikte açın ilk orucunuzu.

Hezarfen: Çok iyi fikir. Yarın bize iftara gelin olur mu?

Yakup: Memnuniyetle. Doğrusu uzun zamandır kendime iyi bir ziyafet çekmek istiyordum.

Hezarfen: Anne gelirken Bülbül Delisini de sahura davet ettim.

Hezarfen'in annesi: İyi yapmışsın oğlum (20. bölüm – 07.07 / 07.36).

Bu diyaloglarda eve misafir davet etme vurgusu yapılarak çocuk izleyicide misafirperverlik değerine karşı duyarlılık oluşturulmaya çalışıldığı düşünülmektedir.

5. Macit'in evine misafir olarak gelen Hezarfen ve Paça'ya kestane ikram etmesi (29. bölüm – 08.57).

6. Değirmene gelen Hezarfen ve arkadaşlarına değirmencinin ikramda bulunması (39. bölüm – 11.47).

Bu sahnelerde de misafirperverliğin inceliklerinden olan ikram kültürüne vurgu yapılmıştır.

7. Bursa'dan İstanbul'a şenliklere katılmak için gelen meddah Aziz'i Hezarfen'in ailesinin misafir etmesi (50. bölüm – 07.01 / 12.20).

Bu bölümde misafir Aziz'in, misafirliğin inceliklerine dikkat edilerek karşılanmasına, yemek ikram edilmesine, yatacağı odasının ayarlanmasına yer verilerek misafirperverlik değeri vurgulanmıştır.

Şekil 35. Küçük Hezarfen çizgi filminin 16. bölümünde yer alan misafirperverlik değerine ait kare.

Farklılıklara Saygı Duyma

Temeli binlerce yıl öncesine dayanan Türk milleti çağlar boyunca birçok farklı devleti birbirinden dilce, dince, kültürce farklı olan coğrafyalarda kurmayı ve idame ettirmeyi başarmış bir millettir. Bunun yanında kurulan bu devletlerde birbirinden farklı milletlerin aynı çatı altında uzun yıllar yaşaması Türk milletinin yapısında farklılıklara saygı duyma ilkesinin bulunduğunu göstermektedir.

İncelediğimiz çizgi filmde farklılıklara saygı duyma değerine yer verilmektedir.

1. Tüccar babalarıyla beraber İstanbul'a gelen Çinli çocuklar ile Hezarfen ve arkadaşlarının selamlaşmaları (9. Bölüm 07.03).

Çizgi filmin 9. bölümünde Çinli çocuklar ile Hezarfen ve arkadaşları tanıştıktan sonra hem kültürümüze özgü tokalaşmaya hem de Çin kültürüne özgü başın öne eğilmesi ile yapılan selamlaşmaya yer verilmiştir. Bu sayede farklı kültürlerle karşılıklı olarak saygı duyulması

vurgulanarak çocuk izleyicinin farklılıklara saygı duyma konusunda bilinçlenmesine katkı sağlayacağı tahmin edilmektedir.

2. Albert: Burası neresi, kızlarım nerede, siz kimsiniz?

1. Şahıs: Tamam tamam sakın ol Albert Efendi!

2. Şahıs: Ne efendisi “bay” diyeceksin onların âdetinde öyle (16. Bölüm – 03.13 / 03.25).

Çizgi filmin 16. bölümünde yer alan bu diyaloglarda kültürümüze özgü olan “efendi” hitabı yerine Batılıların “bay” hitabını kullandığı ve onlara hitap ederken “bay” diyerek hitap edilmesi gerektiği vurgulanarak farklılıklara saygı duyulmasına yer verilmiştir.

Şekil 36. Küçük Hezarfen çizgi filminin 9. bölümünde yer alan farklılıklara saygı duyma değerini yansıtan kare.

Adil Olma

Adil kelimesi TDK sözlüğünde “Adaletle iş gören, hakkı yerine getiren, doğruluktan ayrılmayan” (TDK, 2016) anlamlarına gelen bir sözcüktür. Adil olmak Türk milletinde yalnızca bir sözcük olarak kalmamış, mükemmel bir sıfat olarak gururla taşınmıştır. Kültürümüzün ve İslam dininin son derece önem verdiği bu kavramın milli bir özellik olarak gelecek nesillere aktarılması büyük önem taşımaktadır.

İncelediğimiz çizgi filmde adil olma değerine aşağıdaki gibi yer verilmiştir:

1. Tellal: Padişahın isteği üzerine yarışmacılar sağlam kabağa birer atış daha yapacaklar (11. bölüm – 15.54).

Şehzadenin sünnet töreni şerefine yapılan kabak yarışmasında hilenin tespit edilmesinin ardından padişah adil davranıp yarışmacıların tekrar yarışmasını istemiştir. Padişahın bu hareketiyle çocuk izleyicilere adil olma konusunda mesaj verildiği düşünülmektedir.

2. Padişah: Geldiğiniz için sağ olun, bizi gerçekten memnun ettiniz.

Misafir Güreşçi: Davetiniz için teşekkür ederim. Dostluğumuz pekişsin bu bize yeter.

Padişah: Bu seneki müsabaka pek renkli geçecek sizinle bakalım ne yapacak bizim yiğitler.

Misafir Güreşçi: Bu güne kadar hiç kimseye yenilmedim ama sizin yiğitlerinizin namını da duymamış değilim.

Padişah: Evet o zaman iyi olan kazansın diyelim (15. Bölüm – 06.14 / 06.39).

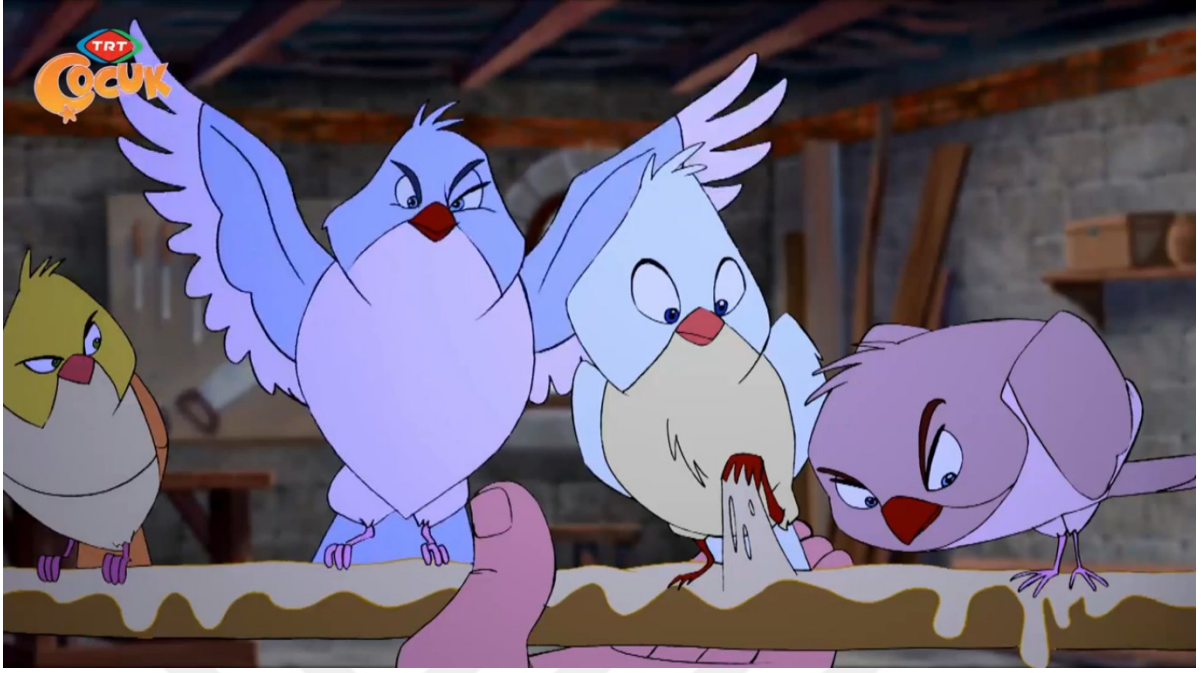
Bu diyaloglarda padişahın kendi ülke güreşçileri ile yabancı güreşçi arasında ayrım yapmadan iki tarafa da başarı temennisinde bulunmasına yer verilmiştir.

Bağımsızlık

TDK sözlüğünde “Bir kişi, toplumsal küme ya da toplumun ekonomik, siyasal, ekinsele vb. bakımlardan başka kişi, küme ya da toplumların güdüm ve yönetimi altında bulunmaması durumu, istiklâl” (TDK, 2016) olarak tanımlanan bağımsızlık kavramı Türk milletinin en belirgin özellikleri arasındadır.

1. Kuşların ayağını tutkalla tahtaya yapıştıran Hezarfen’e, Cafer Dede’nin özgürlük dersi vermesi (3. bölüm – 12.32 / 15.40)

Küçük Hezaren çizgi filminin 3. Bölümünde kuşların ayağına tutkalla tuzak kurup onları mahkum eden Hezarfen’e Cafer Dede’nin aynı yöntemle karşılık vermesine yer verilmiştir. Özgürlüğün değerinin vurgulandığı bu sahnenin çocuk izleyicinin zihninde özgürlüğün değerini anlaması konusunda önem arz ettiği düşünülmektedir.

Şekil 37. Küçük Hezarfen çizgi filminin 3. bölümünde yer alan özgürlük değerini yansıtan kare.

Vatanseverlik

Vatan, “bir halkın üzerinde egemen olarak yaşadığı, kültürünü oluşturduğu toprak parçasıdır.” Bir milletin hâkim olarak üzerinde yaşadığı, barındığı, uğrunda çeşitli fedakârlıklara katlandığı toprak parçası olarak da tanımlanan vatan, uğrunda her şeyin göze alınabileceği bir değer ve millet üyelerini birbirine bağlayan en önemli unsurlardan biri olarak görülmektedir. Bir bakıma vatan, milletin kendini gerçekleştirdiği bir toprak olarak görülür (Parlak, 2005, s. 17).

1. Korsanların saldırısına uğrayan Osmanlı donanmasının posta güvercini vasıtası ile gönderdiği yardım çağrısını Hezarfen’in hızlı bir şekilde saraya ulaştırması (10. Bölüm – 12.10 / 12.35).

Hezarfen’in posta güvercini vasıtasıyla ulaşan yardım çağrısını canhıraş bir şekilde saraya ulaştırmasına yer verilen bu sahnede Osmanlı donanmasının kurtulması için Hezarfen’in çabaları anlatılmıştır. Vatanın sadece kara parçası değil denizlerinin de olduğu ve Türk askerleri tarafından korunduğunun vurgulandığı bu sahnelerde millî değerimiz olan vatanseverlik ele alınarak çocuk izleyiciye hitap edecek düzeyde anlatıldığı düşünülmektedir.

2. Osmanlı donanmasının korsan gemisini yok etmesi (10. Bölüm – 15.37 / 17.00).

Osmanlı donanmasının korsan gemisini topa tutup yok etmesine yer verilen bu sahnede en önemli millî değerimiz olmasına rağmen ihmal edilen vatanseverliğin çocuk izleyiciye etkili bir şekilde anlatılmasının önem arz ettiği düşünülmektedir. Savaş sahnelerinin dikkatli seçilerek yayınlandığı bu bölümde hitap ettiği kitlenin gelişim özelliklerinin göz önünde bulundurulduğu değerlendirilmektedir.

3. Hezarfen'in şifreli kilimdeki sembolleri çözüp Osmanlı ordusuna yardımcı olması (13. Bölüm – 11.35 / 13.10)

Çizgi filmin 13. bölümünde Osmanlı Devleti'ne düşman unsurların gizli şekilde kilimlerle haberleşmesine ve kilimlere şifreli şekilde gizlenen mesajların Hezarfen tarafından çözülmesine yer verilmiştir. Hezarfen'in vatanına bu şekilde hizmet etmesine vurgu yapılarak çocuk zihninde vatanseverlik algısının oluşmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Şekil 38. Küçük Hezarfen çizgi filminin 10. bölümünde yer alan vatanseverlik değerini yansıtan kare.

Cesaret – Liderlik

1. Hezarfen'in Paça'ya çizme yapımı konusunda arkadaşları Melike ve Yakup'a görev dağılımı yapması (1.bölüm – 12.03 / 12.39)

Gerek çizgi filmin başkahramanı olması gerekse çizgi filmin hemen her bölümündeki atılgan davranışlar sergilemesi nedeniyle Hezarfen lider ruhlu ve cesur davranışlarıyla dikkat çekmektedir.

2. Hezarfen'in Paça'ya çizme yapmasının tarihte bir ilk olacağını düşünerek tarih kitaplarına girmeyi hedeflemesi (1. Bölüm – 12.49).

Bu sahnede Hezarfen'in büyük hedeflerinin olmasına yer verilerek çocuk seyircinin cesur davranışları benimsemesine katkıda bulunabileceği düşünülmektedir.

3. Hezarfen'in yardım ettiği balıkçı: Çok teşekkür ederiz. Gerçekten cesurmuşsun herkes köpek balığının burnuna dokunamaz hayatımızı kurtardın. (4. bölüm – 12.31)

Hezarfen'in denize düşen insanları köpek balığından kurtarmasına yer verilen bu sahnede Hezarfen'in cesur tavırları yer almaktadır.

4. Hezarfen'in korsanlarla savaşmaya giden donanmanın içerisinde yer alması (10. Bölüm – 15.37 / 17.00).

Çizgi filmin 10. bölümünde Hezarfen'in Osmanlı donanmasına haber ulaştırmasına ve korsanlarla savaşmaya giden Osmanlı donanmasının içerisinde cesurca yer alması anlatılmıştır. Hezarfen'in bu vatansever ve cesurca tavırlarının çocuk izleyicide etkili olacağı düşünülmektedir.

5. Hezarfen ile Paça'nın hırsızlarla korkusuzca mücadele etmesi (19. Bölüm – 15.16 / 15.48).

Hezarfen ve keçisi Paça'nın deri dükkânında ciltlenmek için bulunan önemli bir kitabı hırsızların elinden kurtarmasına yer verilen bu sahnede Hezarfen'in korkusuzca hırsızlarla olan mücadelesi anlatılmıştır.

Şekil 39. Küçük Hezarfen çizgi filminin 10. bölümünde yer alan cesaret – liderlik değerini yansıtan kare.

Kültürel Mirasa Sahip Çıkma

Birçok medeniyete de ev sahipliği yapan Anadolu’da günümüze kadar ulaşan birçok eser bulunmaktadır. Bir milletin varlığını ve birliğini korumasında tarih bilincine sahip olması son derece önem taşımaktadır. Geçmiş ile gelecek arasında kurulması gereken sağlam bağlar, ancak sağlam bir tarih bilinciyle mümkün olacaktır. Bir milletin sahip olduğu kültürel değerler, o millete tarih bilinci aşılacak en önemli vasıtalarlardır. Kültürel değerler, tarih akışı içinde bir süreklilik arz ederek ve nesilden nesle aktarılacak kültürel miras haline gelmektedir. Milli bir ruhla oluşturulmuş; edebiyat, bilim, sanat, mimari ve daha pek çok alanındaki yapıtlar kültürel miras alanında değerlendirilebilir (Özdemir, 2009).

İncelenen Küçük Hezarfen çizgi filmi, eski İstanbul’a ait birçok görsel içermektedir. Özellikle Osmanlı dönemine ait eserlerin yer aldığı çizgi filmin çocuk seyircinin tarih bilincini oluşturacağı düşünülmektedir. En büyük Türk devletlerinden biri olan Osmanlı Devletine yüzlerce yıllık başkentlik yapmış olan İstanbul’ un tarihi silüetini yansıtan Süleymaniye Camii, Galata Kulesi, saat Kulesi gibi tarihî mekânlar, çizgi filmde işlenmiştir.

1. Küçük Hezarfen çizgi filminin her bölümünden önce giriş kısmında Küçük Hezarfen'in Galata Kulesi'nin üzerine çıkmasını anlatan görsele yer verilmiştir. Galata Kulesi, Hezarfen Ahmet Çelebi'nin tarihî uçuş deneyimini gerçekleştirdiği mekândır. Bu nedenle olsa gerek çizgi filmin her bölümünde görsel olarak yer almıştır.

2. Padişah tarafından yaptırılan saat kulesinin açılışının yapılması (8. bölüm – 17.59). Bu kısımda, İstanbul' la bütünleşen tarihî Saat Kulesi' nin açılışına dair kesitler sunulmuştur. Açılışa padişahın bizzat katılımı, tarihimizde kültürel eserlere kıymet verildiğini yansıtmaktadır.

3. Padişahın bulunduğu saraya ait görsel unsura yer verilmiştir (11. bölüm – 8.44) Saraylar, mimarînin belki de en özel ve incelikli ürünleridir. İstanbul'un yüzlerce yıl başkentlik yapan bir şehir olduğu düşünülünce şehirde birçok saray olduğu görülecektir. Çizgi filmin bu kısmında saray yapısı görsel unsur olarak yer almaktadır.

4. Öğretmen tarafından Hezarfen ve arkadaşları Süleymaniye Camii'ne götürülerek cami ve mimarı Mimar Sinan hakkında bilgiler verilmiştir (23. Bölüm).

Mimar Sinan, ülkemiz topraklarında yetişen en yetenekli mimar, mühendis olmasının yanında tüm dünyada tanınan bir kişidir. Hayatı boyunca birbirinden özel ve hayranlık uyandıran yapıtlara imza atan Mimar Sinan; ilmi, yeteneği, eserleri ve yetiştirdiği öğrencileriyle, dünyada da geleneksel mimarimizin yayılmasına katkıda bulunmuştur. Küçük Hezarfen çizgi filmi, 23. Bölümünde Mimar Sinan'a geniş yer ayırarak çocuk seyirciye ulaştırmıştır.

5. Tarihî eser kaçakçılarının yakalanmasını sağlayan Hezarfen'e padişahın isteği üzerine ödül verilmesi (49. Bölüm)

Bu bölümde Hezarfen'in tarihî eser kaçakçılarının yakalanmasını sağlamasına yer verilerek kültürel mirasa sahip çıkmanın önemiyle alakalı mesaj verilmiştir. Verilen bu mesajla çocuk izleyici üzerinde kültürel mirasa sahip çıkmanın önemiyle alakalı farkındalık oluşturacağı düşünülmektedir.

Şekil 40. Küçük Hezarfen çizgi filminde yer alan Galata kulesi.

Selamlaşma

Küçük Hezarfen çizgi filminin farklı bölümlerinde değişik şekillerde selamlaşmalara, karşılama ve uğurlamalara yer verilmiştir. Çocuk izleyicinin kendi değerimize özgü selamlaşma şekillerini tanımasına katkı sağlayacağı düşünülen sahneler şu şekildedir;

1. Hezarfen: Ben geldim anne.

Hezarfen'in annesi: Hoş geldin oğulcuğum.

Hezarfen: Hoş buldum.

Hezarfen'in annesi: Sana yiyecek bir şeyler hazırladım, sofraya hazır hadi otur (5. Bölüm – 5.55/ 6.00).

2. Türk Tüccar: Hoş geldiniz

Çinli Tüccar: Hoş bulduk (9. Bölüm - 03.03)

3. Tüccar babalarıyla beraber İstanbul'a gelen Çinli çocuklar ile Hezarfen ve arkadaşlarının selamlaşmaları (9. Bölüm 07.03)

4. Hezarfen: Herkese merhaba (17. Bölüm – 15.48).

5. Hezarfen: Merhaba, Kolay gelsin.

Osman Amca: Sağ olun çocuklar (18. Bölüm – 07.05).

6. Hezarfen: Kolay gelsin.

Çoban: Sağol bu ne telaş! (19. Bölüm – 09.41)

7. Mehmed Dede: Selamun Aleyküm canlar!

Mevlevî Dervişleri: Aleyküm Selam, hoş geldin Mehmed Dede özlettin kendini.

Mehmed Dede: Hoş bulduk, ben de sizleri çok özledim (21. bölüm – 07.50 / 08.02)

8. Hezarfen: İşte geldik. Hepinize merhaba (25. Bölüm – 06.11).

9. Balıkçı teknesindeki Hezarfen ve arkadaşlarının “merhaba” diyerek kıyıdakileri selamlamaları (40. bölüm – 10.48).

Şekil 41. Küçük Hezarfen çizgi filminin 17. bölümünde yer alan selamlaşmaya ait kare

5.3. Üçüncü Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorumlar

Çalışma kapsamında incelenen Küçük Hezarfen çizgi filminde zaman, Osmanlı Devleti dönemidir. Bu anlamda çizgi filmin içeriği Osmanlı Devleti özelinde Türk millî kimlik öğeleri açısından incelenmiştir. Dönemin İstanbul’unda şehir ve mahalle yaşamına, ortak tarih öğelerine, milletin ortak hak ve görevlerine, ortak bir ekonomiye, bir millete ait olma kavramına, tarihî şahsiyetlere ve millî sembollere ait millî kimlik bulgularının yer alıp

almadığı incelenmiştir. Küçük Hezarfen çizgi filminde yer alan millî kimlik unsurları Tablo 4’te yer almaktadır.

Tablo 4

Küçük Hezarfen Çizgi Filminde Yer Alan Millî Kimlik Unsurları

Millî Kimlik Unsurları	Geçme Sıklığı	Geçtiği Bölümler
Vatan	6	2, 10, 13, 18, 26
Tarih Birliği	1	18
Ortak Yasal Hak ve Görevler	7	8, 10, 34, 49,
Ortak Ekonomi	9	2, 3, 11, 16, 39, 43, 46
Aidiyet	8	9, 15, 18, 21, 38
Semboller	13	10, 11, 15, 21, 25
Tarihî Şahsiyetler	3	17, 23

Tablo 4’ten hareketle millî kimlik unsurlarından “vatan, tarih birliği, ortak yasal hak ve görevler, ortak ekonomi, aidiyet, semboller ve tarihî şahsiyetler”e yer verildiği görülmektedir. Çizgi filmde en fazla yer verilen millî kimlik unsuru semboller olarak tespit edilmiştir. Aidiyet, ortak ekonomi ve ortak yasal hak ve görevler de sıkça işlenen millî kimlik unsurları olarak görülmektedir. Millî kimlik unsurlarından tarih birliğine ise çizgi filmde yalnızca bir defa yer verilmiştir. İnceleme kapsamında elde edilen bulguların genellikle görsel öğelerden oluştuğu görülmektedir. Küçük Hezarfen çizgi filminde yer alan millî kimlik unsurlarına ait veriler aşağıda belirtilmiştir. Çizgi filme ait verilere yer verilirken millî değer unsurlarının ve millî kültür unsurlarının incelenmesinde olduğu gibi hangi bölümün kaçınıcı dakikasında yer aldığı ve eğer diyalog ise kaçınıcı dakikada başlayıp bittiği belirtilmiştir. Ayrıca bölümlerin içerisinde millî kimlik unsurlarına ait olan görsel veriler ile sözel verilere ait olan görsel unsurlar da verilerin altına eklenmiştir.

Vatan

TDK sözlüğünde (TDK, 2016) “Bir halkın üzerinde yaşadığı, kültürünü oluşturduğu toprak parçası, yurt” ve “memleket” olarak tanımlanan vatan kelimesi, özü itibariyle bir sözcükten çok daha fazlasıdır. Türk tarihinde vatan kavramı her şeyden öte sayılmış, aziz bilinmiştir. Öyle ki vatanın bir karış toprağı için savaşlar yapılmış, canlar feda edilmiştir.

Bir topluluk, hür ve saygıdeğer bir şekilde yaşayacağı bağımsız bir toprak parçasına sahip olamadığı müddetçe “millet” olamaz. Bir milletin ise kendine has kimliğini

oluşturabilmesinde bağımsız bir vatan kavramı ise olmazsa olmazdır. Be nedenle vatan, millet ve millî kimlik kavramları birbirleriyle oldukça ilişkilidir. Üzerinde bağımsız bir şekilde yaşadığımız toprak parçasını “vatan” yapabilmek için atalarımızın verdiği mücadeleleri ve dökülen kanları hatırlamak; bunun gereği olarak da çocuklarımızı bu bilinçle yetiştirmek önem taşımaktadır.

İncelenen Küçük Hezarfen çizgi filminde vatan kavramı genellikle çocuk seyirciye verilen mesajlarla ele alınmıştır. Çeşitli sahnelerde vatan, memleket kavramları doğrudan yer alırken; kimi sahnelerde vatan için verilen mücadeleler dolaylı olarak işlenmiştir.

1.Hezarfen: Memlekette ne kadar çok paça çorbası seven varmış! (2. Bölüm – 10.32) Memleket kavramı burada bir coğrafyayı ifade edecek şekilde kullanılmıştır.

2. Korsanların saldırısına uğrayan Osmanlı donanmasının posta güvercini vasıtası ile gönderdiği yardım çağrısını Hezarfen’in hızlı bir şekilde saraya ulaştırması (10. Bölüm – 12.10 / 12.35).

Bu bölümde Hezarfen, Osmanlı donanmasının saldırıdan kurtulması için büyük çaba sarf ederek oldukça cesur ve zekice davranmıştır. Vatani için sorumluluk alan Hezarfen’in, bu davranışıyla çocuk seyirciye örnek olacağı düşünülmektedir. Burada üzerinde yaşanan toprak için mücadele edilerek milleti bir arada tutan vatana ilişkin örtülü olarak ileti verilmiştir. Çocuk seyircinin vatan bilincinin oluşmasında etkili olacağı düşünülmektedir.

3. Osmanlı donanmasının korsan gemisini yok etmesi (10. Bölüm – 15.37 / 17.00) Osmanlı donanmasının korsan gemisini yok etmesi sevinçle karşılanmış, vatan savunması için verilen mücadelenin başarıyla sonuçlanması ile vatana verilen değer de bir mesaj olarak sunulmuştur.

4. Hezarfen’in şifreli kilimdeki sembolleri çözüp devlete yardımcı olması (13. Bölüm – 11.35 / 13.10)

Önceki bölümlerde Osmanlı ordusuna yardımcı olan Hezarfen bu sahnedeki davranışıyla da vatani için sorumluluk alarak olumlu bir davranış sergilemiştir.

5. Hasan: Başladığı çukura taş koymak biz Türklerin baba ocağını terk etmeme geleneğinden geliyor (18. Bölüm – 09.24).

Memleket anlamında da kullanılan vatan kavramı burada “baba ocağı” ifadesiyle yer almıştır. Burada baba ocağını terk etmeyerek geleneğine ve memleketine sahip çıkma davranışı işlenerek çocuk seyirciye sunulmuştur.

6. Padişah: Evet, evet kesinlikle uçan bir insan bu! Baksana gökyüzünde nasıl da süzülüyor öyle.

Vezir: Sultanım, doğrusu memleketimizde uçma ilmine hevesli bilginlerin varlığını biliyoruz.

Padişah: Öyleyse bu cesur bilgini yere konduğunda alıp huzuruma getirin (26. bölüm - 13.32 / 13.51).

“Memleket” ifadesi burada vatan kavramı yerine, belli bir coğrafyayı ifade etmek amacıyla kullanılmıştır.

Şekil 42. Küçük Hezarfen çizgi filminin 10. bölümünde yer alan vatan millî kimliğini yansıtan kare.

Tarih Birliği

Tarih; hiçbir köksüz topluluğun, millî bir kimlik kazanarak millet olduğuna şahitlik etmemiştir. İnsanın geçmişte yaşadığı olaylar nasıl ki karakterini belirliyorsa, milletlerin de geçmişteki başarıları, başarısızlıkları, savaşları, antlaşmaları, tarihlerine yön veren önemli

olayları; o milletin kimliğini belirler. Bu nedenledir ki milleti oluşturan, millî bir kimlik kazanmasını sağlayan öğelerin başında tarih birliği gelmektedir. Milleti oluşturan fertlerin tarihi birdir, atası birdir.

İncelediğimiz Küçük Hezarfen çizgi filmi, Osmanlı Devleti zamanında yaşamış olan Hezarfen Ahmet Çelebi'nin çocukluğunu konu alması bakımından, bazı sahneleriyle Türk milletinin ortak geçmişi hakkında ipuçları içermektedir. Osmanlı Devleti'ndeki padişahlık makamı, vezirlik, paşalık, yeniçerilik, kadılık gibi unvanlar sıklıkla işlenmektedir. Çizgi filmdeki olaylar eski İstanbul'da gerçekleştiğinden tarihî mekânlar da çocuk seyirciye sıklıkla gösterilmektedir. Ancak Çizgi filmde özel olarak tarihimizde yaşanan herhangi bir olay yoktur dolayısıyla tarih birliğimizi yansıtan herhangi bir sahneye yer verilmemiştir. Sadece bir sahnede örtülü olarak geçmektedir;

1. Melike: Atalarımız mangala oyununu nasıl bulmuş acaba?

Hasan: Bu oyun aslında bir savaş taktiği oyunu. Savaşta arta kalan zamanlarda bu oyunu oynuyor olabilirler (18. bölüm - 08.46 / 11.00).

Bu sahnede atalarımızın yaptığı savaşlardan bahsedilirken özel olarak bir tarih veya savaş kastedilmemiştir. Savaş kavramından genel olarak bahsedilerek Türklerin bir savaş taktiğinin oyuna yansıtılmasından söz edilmiştir.

Şekil 43. Küçük Hezarfen çizgi filminin 18. bölümünde yer alan mangala oyununa ait kare.

Ortak Yasal Hak ve Görevler

Milleti bir arada tutarak millî bir kimlik kazanmasını sağlayan öğelerden biri de ortak haklara sahip olmaları ve ortak görevlerden sorumlu olmalarıdır. Bir milletin ortak görevleri denilince kanunlara uymak, vergi vermek, askerlik yapmak gelir. Her milletin yasalarında kural ve sorumlulukları vardır. Bunları yerine getirmek o topluluktaki bireyleri bir arada tutmaktadır. Vergi vermek, askerlik yapmak konuları çeşitli milletlere göre farklılık gösterse de farklılıklar, bu sorumluluklara millî bir anlam yüklemektedir.

Küçük Hezarfen çizgi filminde ortak görevler, padişaha saygı, askerlik gibi kavramlar aşağıdaki şekilde işlenmiştir:

1. Padişah tarafından saat kulesinin açılışı yapılırken halk tarafından “padişahım çok yaşa!” denmesi (8. Bölüm – 16.54).

Bu sahnede halkın padişaha olan itaat, saygı ve bağlılığını ortak bir şekilde gösterdikleri görülmektedir.

2. Padişahın kapıkulu askerlerine görsel unsur olarak yer verilmesi (10. bölüm – 08.44). Çizgi filmin değişik sahnelerinde Osmanlı ordusuna mensup değişik alanlarda ve kademelerde asker görsellerine, sahnelerine yer verilmiştir.

3. Korsanların Osmanlı donanma askerleri tarafından yakalandıktan sonra Kadı’ya teslim edileceğinin bildirilmesi (10. bölüm – 16.57).

Bu sahnede Osmanlı askerlerine görsel olarak yer verilirken aynı zamanda ortak ve genel bir hukuk sisteminin de varlığı görülmektedir. Kadıların ülkede yargı görevi yürüttükleri bu sahnede yer almıştır.

4. Muhafız: Macit Efendi mi yapacak sayımı?

Görevli: Evet aynen öyle, padişahımız öyle buyurdu (34. bölüm - 06.30).

Burada da padişaha itaat vurgulanmıştır.

5. Define kaçakçılarını gören Hezarfen’in babasının “Hemen yetkililere haber verelim, bu duruma sessiz kalamayız” demesi (49. bölüm -).

Ortak ve yasal hak ve görevlerimizden biri de bir vatandaş olarak çevremizde olup bitenlere duyarsız kalmamaktır. Bu sahnede Hezarfen’ in babası define kaçakçılarını fark eder etmez görevlilere haber vererek sorumluluğunu yerine getirmiştir.

6. Osmanlı ordusuna mensup yeniçeri askerlerine yer verilmesi (49. Bölüm -) Burada ortak hak ve görevlerden biri olan askerliğe görsel olarak yer verilmiştir.

7. Tarihî eser kaçakçıları yakalanmasını sağlayan Hezarfen'e padişahın isteği üzerine ödül verilmesi (49. Bölüm)

Tarihî eser kaçakçıları yakalanmasını sağlayan Hezarfen, ortak görevlerimizden birini yerine getirerek suçluların yakalanmasını sağlamıştır.

Şekil 44. Küçük Hezarfen çizgi filminin 10. bölümünde yer alan kapıkulu askerlerine ait kare.

Ortak Ekonomi

Küçük Hezarfen çizgi filminde işlenen Osmanlı döneminde de her bireyin, her meslek grubunun ürettikleri ürün ve ödedikleri vergilerle ortak bir ekonomi anlayışı çerçevesinde yaşadıkları bilinmektedir. Çizgi filmde birçok sahnede çarşı, pazar gibi mekânlar görsel olarak sunulmaktadır. Bu görseller kişilerin, üzerinde serbest bir hareket imkânına sahip oldukları ortak bir ekonomi olduğunu göstermektedir.

1. Ayna dükkânına görsel unsur olarak yer verilmiştir (2. bölüm – 03.12).

2. İstanbul'da yer alan mısır çarşısına yer verilmiştir (3. bölüm – 02.22 / 03.47).

Bu bölümde Osmanlı Devleti'nde önemli bir ticaret merkezi olan mısır çarşısında bulunan birçok ticaret alanına yer verilmiştir. Ekonomik hayat yansıtılırken “En keskin kılıçlar bendedir; en taze kahveler burada; en ucuz deriler burada; ipek kumaşlarım var, basmalar, pazenler var; kalaycı!” gibi nidalara sözel unsur olarak yer verilmiş ayrıca görsel iletilerle de desteklenmiştir.

3. Satıcı: Buyurun! Halis Hereke halısıdır el emeğiyle yapılmıştır (3. bölüm – 2.40).

4.Satıcı: En taze kahveler burada (11. bölüm – 3.34).

5. Bıçak bileme ustasının bıçağı bilemesi (11. bölüm – 6.09).

6. Satıcı: Dayanıklı, kırılmaz çömleklerim var (16. bölüm – 8.52).

7. Hezarfen, Yakup ve Melike'nin değirmene gelmesi. (39. bölüm – 11.45)

8. Hezarfen, Zeliş ve annelerinin pazara gitmeleri (43. bölüm – 2.15).

9.Nevruz kutlamaları sırasında meydandaki satıcıların görsellerinin yer alması (46. bölüm).

Yukarıdaki sahnelerde çeşitli meslekleri yapan kişiler meslekleriyle ilgili ürünleri tanıtarak satmaktadırlar. Bütün bu sahneler serbest bir hareket imkânına sahip olunan ortak bir ekonomi bulunduğunu yansıtmaktadır.

Şekil 45. Küçük Hezarfen çizgi filminin 3. bölümünde yer alan mısır çarşısına ait kare.

Aidiyet

İnsan yaratılışı itibariyle kendini bir yere, bir topluma, bir devlete ait hissetme eğilimindedir. İnsanı bir kimlik sahibi yapan da bu eğilimdir. Millî kimlik kavramının temelinde de insanın, kendisini bir millete ait hissetmesi yatmaktadır. Millî kimlik kavramı ile aidiyet kelimesi o kadar iç içedir ki; aidiyet kavramı millî kimliğin hem nedeni, hem sonucudur adeta. Mustafa Kemal Atatürk “Ne mutlu Türk’üm diyene” sözü ile bu aidiyet duygusunu son derece veciz biçimde özetlemiştir.

1. Türk Tüccar: Senin Türkçe de epey ilerlemiş Gonk Efendi!

Çinli Tüccar Gonk: Bizimle çalışan Hayri sayesinde çocuklara da öğretti görsen nasıl güzel konuşuyorlar (9. Bölüm – 3.50 / 4.00).

2. Padişah: Geldiğiniz için sağ olun, bizi gerçekten memnun ettiniz.

Yabancı güreşçi: Davetiniz için teşekkür ederim. Dostluğumuz pekişsin bu bize yeter.

Padişah: Bu seneki müsabaka pek renkli geçecek sizinle bakalım ne yapacak bizim yiğitler.

Yabancı güreşçi: Bu güne kadar hiç kimseye yenilmedim ama sizin yiğitlerinizin namını da duymamış değilim.

Padişah: Evet o zaman iyi olan kazansın diyelim (15. bölüm – 06.14 / 06.39).

Padişah, güreş müsabakasında yarışan Osmanlı güreşçilerinden bahsederken “bizim yiğitler” diyerek “biz” olma, yani bir kimliğe sahip olma şuurunu dile getirmiştir.

3. Yabancı güreşçi: Daha önce hiç böyle bir güç görmedim tebrik ederim.

Cafer Dede: Ben de seni oğlum bizim genç yiğitler haklıymış zor lokmaymışsın. (15. bölüm – 15.38 / 15.45).

“Biz” kavramı genellikle aynı millete mensubiyetin ifadesidir. “Biz Türkler”, “bizim insanımız” gibi ifadelere dikkat edildiğinde kastedilenin aynı millete mensup olan insanlar olduğu görülecektir. Burada da Cafer Dede “bizim genç yiğitler” derken Osmanlı güreşçilerini kast etmektedir.

4. Hasan: Başladığı çukura taş koymak biz Türklerin baba ocağını terk etmeme geleneğinden geliyor (18. bölüm – 09.24).

Hasan’ın bahsettiği geleneğin Türklere özgü bir gelenek olduğu görülmektedir. Hasan’ın “biz Türkler” ifadesi aidiyet kavramını ifade etmektedir.

5. Hezarfen: Çok güzel bir oyunmuş bunu siz nereden öğrendiniz acaba?

Hasan: Atalarımızın oyunu bu çocukluğumuzda çok oynardık

Melike: Atalarımız mangala oyununu nasıl bulmuş acaba?

Hasan: Bu oyun aslında bir savaş taktiği oyunu. Savaşta arta kalan zamanlarda bu oyunu oynuyor olabilirler (18. bölüm – 10.23 / 11.00).

Türk zekâ ve strateji oyunu olarak bilinen mangala, iki kişinin toplam kırk sekiz taş ve üzerinde on iki küçük, iki büyük kuyu bulunan bir tahta üzerinde oynadığı, Türklere özgü bir oyundur. Çizgi filmde bu oyundan bahsedilmesi ve “atalarımız” sözüyle Türklerin kastedilmesi, bir aidiyet anlamı taşımaktadır.

6. Mehmed Dede: Bunlar Batılıların geliştirdiği teknikler ama biz daha iyisini yapabiliriz. Kendi sanatımızı ortaya çıkarmalıyız (21. bölüm – 09.54).

Her milletin kendine has sanat dalları olabilir. Ancak Türklerin sanat alanındaki çeşitliliği ve başarısı bilinen bir gerçektir. Özellikle çinicilik, ebru sanatı, özgün sanatların başında gelmektedir. Burada ise Mehmed Dede cam sanatı hakkında bilgi vermektedir. Cam sanatına Türkler tarafından kazandırılan bir teknik gösterilmektedir.

7. Mehmed Dede: Çok güzel olacak, narin ve de incelikli hem de bizi anlatacak -çeşm-i bülbül cam sanatını oluştururken- (21. bölüm – 12.48).

Cam sanatına Türklerin kendine has bir desenle renk katarak kendilerini ifade etmeleri kast edilmektedir. Böylece çeşm-i bülbül tekniği yani bülbül gözü tekniğinin nasıl ortaya çıktığı anlatılmıştır.

Dilimizde herhangi bir milletin ana dili isimlendirilirken o milletin adına genellikle –ce eki getirilir ve böylece “o millete ait olan dil” anlamı verilmiş olur. Türkçe de Türklere ait olan dil anlamını içermektedir. Bu bölümde ise Çinli bir tüccarın Türkçe konuşmadaki başarısı takdir edilirken aidiyet kavramı da işlenmektedir.

8. Hezarfen’in sevinirken “Ceddi Dede”yi mırıldanması (38. bölüm – 02.48).

Mehter Marşı hala bile neredeyse tüm dünyada “Osmanlı Marşı” olarak bilinir. Gerçek anlamda dostu güven, düşmana korku salan bu marş bir millete özgü olmanın en önemli örneklerinden biridir. Hezarfen’ in sevinirken bu marşı mırıldanması bir arka plan iletisi olarak yer almaktadır.

Şekil 46. Küçük Hezarfen çizgi filminin 21. bölümünde yer alan Türk yapımı çeşm-i bülbül tekniğine ait kare.

Semboller

Bir devleti, bir fikri yahut bir amacı ifade eden; herkesçe ortak bir anlamı olan harf, kelime ya da şekillere sembol denir. TDK sözlüğünde (TDK, 2016) “Duyularla ifade edilemeyen bir şeyi belirten somut nesne veya işaret, âlem, remiz, rumuz, timsal” şeklinde tanımlanan bu kavram aynı zamanda bir milletin milli kimliğini ifade eden kavramlardan biri sayılır. Herhangi bir devlete ait bayrağı gördüğümüzde o devleti ve milleti hatırlıyorsak bayrak milli bir sembol olur. Aynı şekilde devletlere ait mühürler de sembol denilince akla gelen ilk kavramlardır.

Milli simgeler, milletin kendisini temsil edecek somut işaretlerdir. Milli marş, bayrak, milli bayramlar, milli anıtlar tarihi camiler, köprüler, hanlar, hamamlar başlıca simgelerdir. Bu simgeler, ülkenin kimlik ve egemenliğinin ifadeleridir. Milli bir bilinç oluşturmak, topluma, devlete ve tarihe saygı göstermeyi sağlamak, milleti birbirine bağlayan duyguların güçlülüğünü sürekli kılmak gibi işlevlere sahiptirler. Bununla birlikte milli simgelere verilen önem ait oldukları milletlere göre değişiklik gösterebilmektedir (Özbudun, 1997, s. 126).

İncelenen Küçük Hezarfen çizgi filminde yer alan semboller genellikle Osmanlı Devleti'ni simgeler nitelikte yer almıştır. Ayrıca İstanbul şehrini simgeleyen unsurlara da yer verilmiştir. Bu bağlamda Osmanlı Devleti özelindeki sembollere aşağıdaki şekilde yer verilmiştir:

1. Küçük Hezarfen çizgi filminin her bölümünden önce giriş kısmında Küçük Hezarfen'in Galata Kulesi'nin üzerine çıkmasını anlatan görsele yer verilmiştir. Galata Kulesi, Osmanlı devletinin başkenti olan İstanbul'un simgelerinden biridir.

2. Osmanlı gemisinin sancağından tanınması (10. bölüm – 03.22).

Bu sahnede Osmanlı sancağını gören korsanlar Osmanlı donanmasının geldiğini anlamışlardır. Osmanlı sancağı, bir sembol olarak kullanılmıştır.

3. Osmanlı mührünün görsel unsur olarak kullanılması (10.bölüm - 6.06).

Bu kısımda Kaptan Kenan Paşa, korsanlara karşı saraya bir mektup göndermiş, mektubun altına da Osmanlı mührünü basmıştır. Osmanlı mührü bir sembol olarak kullanılmıştır.

4. Osmanlı donanmasına ait sancağın 10. bölümde yedi defa görsel unsur olarak yer alması (03.20 - 05.02 – 06.45 – 13.29 – 14.20 – 14.56 – 17.45)

Semboller görsel unsurlardır ve görsel mesaj içerirler. Bu sahnelerde semboller görsel olarak yer almıştır.

5. Padişah otağı ve Osmanlı sancağının görsel unsur olarak kullanılması (15. bölüm – 15.54).

Osmanlı sancağının yanında padişaha ait otağlar da semboldür. Öyle ki padişah bir sefere çıktığında kurduğu otağ, o devleti simgelemektedir. Bu sahnede sancak ve otağ görselleri kullanılmıştır.

6. Osmanlı sancağına yer verilmesi (21. Bölüm – 06.18).

Osmanlı sancağı görsel sembol olarak kullanılmıştır.

7. Osmanlı sancağına yer verilmesi (25. Bölüm – 06. 38). Çeşitli bölümlerde yer alan Osmanlı sancağı, bu sahnede de Osmanlı Devleti'ni simgeleyen bir sembol olarak sunulmuştur.

8. Şehzadenin sünnet şöleninin Gülhane Meydanı'nda yapılacağının duyurusunun tellal tarafından yapılması (11. bölüm – 06.37).

Osmanlı Devleti’nin başkenti olan İstanbul’un sembollerinden olan Gülhane Meydanı’na şölen yapılan alan olarak vurgu yapılarak işitsel unsur olarak yer verilmiştir.

Şekil 47. Küçük Hezarfen çizgi filminin 15. bölümünde yer alan padişah otağına ait kare.

Tarihî Şahsiyetler

Milli kimliğimizin oluşumunda en etkili alanlardan biri de tarihî şahsiyetlerdir. Çalışmamızın millî kültür kısmında “Büyüklerimiz” başlığı altında da yer verilen tarihî şahsiyetler aşağıdaki şekilde gösterilmiştir.

1. Hezarfen Ahmet Çelebi “Küçük Hezarfen” adıyla çizgi filme adını vererek konu olan Hezarfen Ahmet Çelebi, Türk havacılık tarihinde ilk önemli uçuş denemeleri gerçekleştiren bilim adamıdır. Çalışma kapsamında Hezarfen Ahmet Çelebi hakkında geniş bilgiler yer almaktadır.

2. Lagari Hasan Çelebi (17. Bölüm)

Evliya Çelebi’nin seyahatnamesinde anlatıldığına göre; Lagari Hasan Çelebi (17. yüzyıl), roketle dikey uçuşu başarıyla gerçekleştirmiş ilk insan olan bilgindir. Füzeciliğin atası olan ünlü Türk bilim adamı Lagari Hasan Çelebi, 17. yüzyılın başlarında barut dolu haznesi bulunan bir basit hava roketi ile ilk kez havalanmayı başarmıştır.

Çizgi filmin 17. Bölümü Lagari Hasan Çelebi'yi özel olarak anlatmakta ve bilim hayatımızda önemli bir yere sahip olduğu vurgulanmaktadır.

3. Mimar Sinan (23. Bölüm)

Çizgi filmin 23. bölümünde Mimar Sinan çocuk izleyicide akılda kalıcı şekilde anlatılmıştır. Kalfalık eserim dediği Süleymaniye Camii'ne ait anlatıma ve görsellere yer verilen bu bölümde Hezarfen'in camiyi gezdiği sırada hayali olarak caminin yapımına gitmesine ve Mimar Sinan ile tanışmasına da yer verilmiştir.

BÖLÜM VI

SONUÇ ve TARTIŞMA

Millî kimliğimizi, millî kültürümüzü ve millî değerlerimizi gelecek nesillere aktarma alanında çocuk eğitimi özellikle üzerinde durulması gereken bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte gelişen teknolojinin de millî özelliklerimizi aktarmada önemli bir araç olduğu düşünülürse geniş kitlelere hitap eden çizgi filmler oldukça önem arz etmektedir. Bu bağlamda millî kültür, millî değer ve millî kimlik kavramları TRT Çocuk kanalındaki Küçük Hezarfen çizgi filminde ayrıntılı olarak incelenmiştir. Araştırma neticesinde alt problemlere ilişkin elde edilen cevaplar şu şekildedir:

Küçük Hezarfen çizgi film serisinin tamamını oluşturan 55 bölümünün incelendiği bu araştırma sonucunda farklı geçme sıklıklarına sahip 23 millî kültür unsuruna, 20 millî değer unsuruna, 7 millî kimlik unsuruna yer verildiği tespit edilmiştir.

Küçük Hezarfen Çizgi Filminde Yer Alan Millî Kültür Unsurları ve Geçme Sıklıkları

Araştırmada elde edilen bulgulara dayalı olarak Küçük Hezarfen çizgi filminde yer alan 23 millî kültür unsuru tespit edilmiştir. Bu unsurlar; “Meddahlık geleneği, Karagöz, Nevruz, mesir macunu, kahve kültürü, aşure, taş işlemeciliği, bıçakçılık, çömlekçilik, halı dokuma, kilim dokuma, kispet, değirmen, güreş, horon, mâni söyleme, okçuluk, ramazan gelenekleri, topaç, cam sanatı, lokum kültürü, sözlü anlatımlar ve oyunlar”dır. Çizgi filmde kahve kültürü en sık işlenen millî kültür unsuru olurken taş İşlemeciliği geleneği, bıçakçılık, kilim dokuma, kispet, değirmen kültürü, horon, mâni söyleme geleneği, okçuluk, topaç ve oyunlar 1 defa ile en az yer verilen unsurlar olmuştur.

Kahve Kültürü: Kahve kültürü, Küçük Hezarfen çizgi filminin 55 bölümü içerisinde 13 geçme sıklığı ile en fazla yer verilen millî kültür unsuru olmuştur. Kahve kültürüne, 11 ayrı

bölümde 10 kez görsel öge, 2 kez işitsel öge ve 1 kez de hem görsel hem işitsel öge olarak toplamda 13 kez yer verilmiştir. Çizgi filmde Türk kahvesi kültürüne farklı bölümlerde farklı duylara hitap edecek şekilde yer verilerek çocukların zihin dünyasında yer edinmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Millî kültürümüzün önemli bir unsuru olan kahve kültürüne sadece görsel veya sadece işitsel olarak değil de hem işitsel hem de görsel duyuya hitap edecek şekilde daha fazla yer verilmesinin kahve kültürünün benimsenmesi açısından daha uygun olacağı düşünülmektedir.

Ramazan Gelenekleri: Küçük Hezarfen çizgi filminde Ramazan gelenekleri 9 geçme sıklığı ile en fazla yer verilen ikinci millî kültür unsuru olmuştur. Çizgi filmin 20. bölümünde Ramazan geleneklerine yer verilmiştir. Ramazan ayının başlangıcı olan Hilalin görünmesinin takip edilmesi, camilerin mahyalarının yanması, iftar daveti, Ramazan davulcusunun mâni eşliğinde insanları sahura kaldırması, sahur yapılması, sele sepet geleneği, sele sepet geleneği kapsamında mâni söylenmesi, Ramazan ayına özgü pide, iftar yapılması gibi Ramazan geleneklerine 9 ayrı yerde yer verilmiştir. İslamiyet'in kabulüyle beraber Türk kültürünün bir parçası haline gelen Ramazan geleneklerine kültürel özelliklerine de vurgu yapılarak daha sık yer verilmelidir.

Sözlü Anlatımlar: Küçük Hezarfen çizgi filminde sözlü anlatımlar 9 geçme sıklığı ile en fazla yer verilen ikinci millî kültür unsuru olmuştur. Sözlü anlatımlar; millî kültürümüzün taşıyıcısı olan Türkçenin, kendine has bilmece, atasözü, deyim gibi söz varlığını ifade eder. Atasözleri, deyimler, bilmece Türk dilinin zenginliğini, kıvraklığını ve kendine has anlamsal özelliğini gösteren ifadelerdir. Küçük Hezarfen çizgi filminde sözlü anlatımlara 2 bilmece, 4 deyim, 3 atasözü olmak üzere 9 geçme sıklığı ile yer verilmiştir. Özellikle çocuklara hitap eden çizgi filmlerde, Türk diline has sözlü anlatımların çocukların dil gelişimine katkı sağlayacağı düşünüldüğünde sözlü anlatımlara daha sık yer verilmesi uygun olacaktır. Selanik Ay ve Korkmaz (2017) tarafından yapılan Küçük Hezarfen çizgi filminin ilk 26 bölümünün incelendiği “Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Değerler ve Kültürel Öğeler Bağlamında Küçük Hezarfen Çizgi Filmi” isimli çalışmada kültürel öğeler kapsamında sözlü kültür ürünlerine ilk sırada yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın örnekleme düşünüldüğünde bu araştırmadan elde edilen sonuçların yaptığımız çalışma ile uyumlu olduğu görülmektedir.

Karagöz: Küçük Hezarfen çizgi filminde geleneksel Türk tiyatrosunun en bilinen oyunlarından “Karagöz” e 7 geçme sıklığı ile yer verilmiştir. Çizgi filmin 50. bölümünde

Karagöz oyununa özel olarak yer verilmiş, oyundan “Gölge Oyunu” şeklinde de bahsedilmiştir. Bölümde Karagöz oyunu ayrıntılı olarak ele alınmış; oyunun içeriği, oyunda kullanılan malzemeler, oyunun bölümleri aslına uygun biçimde sergilenerek çocuk seyirciye tanıtılmıştır.

Halı Dokuma Geleneği: Küçük Hezarfen çizgi filminde halı dokuma geleneğine 7 geçme sıklığı ile yer verilmiştir. Halı dokuma geleneğine 3 defa işitsel, 2 defa görsel, 2 defa da diyalog şeklinde yer verilerek farklı duylara çocuk izleyici nezdinde hitap edilmiştir. Çizgi filmde halı dokuma geleneğine dair figürlerin anlamı açıklanarak ve halı dokuma tezgâhlarının çalışma şekli gösterilmiştir.

Meddahlık Geleneği: Küçük Hezarfen çizgi filminde meddahlık geleneğine 5 geçme sıklığı ile yer verilmiştir. Kültürümüze has ve halen de devam etmekte olan meddahlık geleneğine dair çizgi filmde meddahın özellikleri; oyunun konusu, bölümleri, oyun metninden çıkarılması gereken ders gibi bilgiler yer almaktadır. Çizgi filmin 50. bölümünde özel olarak işlenen bu gelenek sözlü diyalog ve görseller yoluyla çocuk seyirciye aktarılmıştır.

Güreş: Küçük Hezarfen çizgi filminde güreş geleneğine 5 geçme sıklığı ile yer verilmiştir. Güreşçilerin yağlanması, güreş esnasında davul zurna çalınması, altın kemer takdimi gibi ayrıntılara yer verilerek güreş geleneği tanıtılmıştır. Güreş geleneğinin tanıtıldığı bu sahnelerde kullanılan görsel ve işitsel unsurların güreş geleneğinin inceliklerinin çocuk seyirciye tanıtılmasında etkili olacağı düşünülmektedir. Çizgi filmin 15. bölümünde özel olarak işlenen bu gelenek müzik ve görseller yoluyla çocuk seyirciye aktarılmıştır.

Nevruz: Küçük Hezarfen çizgi filminde nevrusa 4 geçme sıklığı yer verilmiştir. Çizgi filmin 46. Bölümünde Nevruz kavramı baharın gelişyle doğadaki uyanış; kahramanlarımız tarafından çocuk diliyle ve çocuğa özgü betimlemelerle ifade edilmiştir. Nevruz bayramında yapılan etkinlikler ayrıntılı olarak işlenmiş ve Nevruzla alakalı ritüellere yer verilmiştir.

Mesir Macunu, Aşure Geleneği, Çömlekçilik Geleneği, Üfleme Cam ve Beykoz İşi Süsleme Sanatı: Küçük Hezarfen çizgi filminde bu millî kültür öğelerine 3 geçme sıklığıyla yer verilmiştir. Millî kültürümüzde en önemli şekerlemeler arasında yer alan mesir macunu, 53. bölümde çocukların damak zevkine hitap edecek özellikte, yarışma sonunda ödül olacak şekilde yer almıştır. Aşure geleneği ise çizgi filmin 25. bölümünde bütün ayrıntılarına yer verilerek çocuk izleyiciye sunulmuştur. Aşure yapımı, geleneğin

ortaya çıkışı görsellerle ve hikâye yoluyla işlenmiştir. Çömlekçilik geleneği de çizgi filmin 22. Bölümünde özel olarak işlenmiş, bu geleneğe dair ayrıntılara yer verilmiştir. Çömlek yapımı sırasında dikkat edilmesi gereken noktalar, yapım aşamasında kolaylık sağlayacak malzemeler tanıtılmıştır. Çizgi filmin 21. Bölümünde yer verilen üfleme cam ve Beykoz işi süsleme sanatına dair olarak bu sanatın ülkemize nasıl geldiği ve yapımının nasıl olduğu anlatılmıştır. Bu bölümde üfleme cam sanatı görsel unsurlarla anlatılmış, bu sanatı kültürümüze kazandıran “Mehmed Dede” karakteri tanıtılmıştır.

Lokum Kültürü: Küçük Hezarfen çizgi filminde lokum kültürüne 2 geçme sıklığı yer verilmiştir. Kültürümüzün önemli bir lezzet unsuru olan lokum, çizgi filmin iki farklı bölümünde yalnızca görsel unsur olarak çocuklara ve misafirlere ikram edilirken sunulmuştur. Çocukların damak zevkine hitap eden lokum kültürünün çocuk seyirciye anlaşılır ve daha ayrıntılı tanıtılması açısından çizgi filmde bu geleneğe oldukça az yer verildiği düşünülmektedir.

Taş İşlemeciliği Geleneği, Bıçakçılık Geleneği, Kilim Dokuma Geleneği, Kispet, Değirmen Kültürü, Horon, Mâni Söyleme Geleneği, Okçuluk, Topaç, Oyunlar: Küçük Hezarfen çizgi filminde bu kültür unsurlarına 1 geçme sıklığıyla yer verilmiştir. Millî kültürümüzün zenginliklerinden olan bu unsurlar çizgi filmde görsel veya diyalog şeklinde yalnızca bir kez işlenmiştir. Bu anlamda, bu milli kültür öğelerine oldukça az yer verildiği görülmektedir. Çizgi filmin bölümlerine bakıldığında ve çizgi filmde işlenen konular dikkate alındığında bu milli kültür unsurlarının daha fazla yer alabileceği düşünülmektedir. Selanik Ay ve Korkmaz (2017) tarafından yapılan “Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Değerler ve Kültürel Öğeler Bağlamında “Küçük Hezarfen” Çizgi Filmi” isimli çalışmada en az yer verilen kültürel ögenin oyunlar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmamızda ulaşılan sonuç ile çalışmadan elde edilen sonucun uyumlu olduğu görülmektedir.

İşler Keloğlu tarafından yapılan (2014) “Kültürel Ekme Pratiği Bağlamında Türkiye Üretimi Çizgi Filmler ve Çocuk Bilincinin İnşası” isimli makalede Pepe, Canım Kardeşim ve Biz ikimiz isimli çizgi filmler ele alınmış ve yapılan araştırmada devlet televizyonuna ait çocuk kanalında özel şirketlere yaptırılan, okul öncesi çocuklara yönelik çizgi filmlerde yoğun olarak kültürel değerlerin görüldüğü sonucuna varılmıştır. Çalışmamızda millî kültür unsurlarıyla alakalı ulaştığımız sonuç ile bu sonucun örtüştüğü görülmektedir.

Küçük Hezarfen Çizgi Filminde Yer Alan Millî Değer Unsurları ve Geçme Sıklıkları

Araştırmada elde edilen bulgulara dayalı olarak Küçük Hezarfen çizgi filminde yer alan 20 millî değer unsuru tespit edilmiştir. Bu unsurlar; “aile, büyüklerimiz, insan ilişkileri, vefa, saygı, sevgi, paylaşma, dayanışma, yardımlaşma, arkadaşlık, sözünde durma, estetik, misafirperverlik, farklılıklara saygı duyma, adil olma, bağımsızlık, vatanseverlik, cesaret - liderlik, kültürel mirasa sahip çıkma ve selamlaşma” dır. Çizgi film serisinde aile değeri en fazla yer verilen millî değer unsuru olarak görülmektedir. İnsan ilişkileri, dayanışma ve selamlaşma da sıklıkla yer alan millî değerler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bağımsızlık ve sözünde durma değerine ise sadece birer defa yer verilmiştir.

Aile: Küçük Hezarfen çizgi filminde aile millî değerine 9 farklı bölümde 11 geçme sıklığıyla yer verilmiştir. Bu bağlamda çizgi filmin aile değerine daha fazla yer vermesinin olumlu bir durum olduğu düşünülmektedir. Çizgi filmde başkahraman Hezarfen’ in ailesiyle olan sıcak diyalogları, aile içi kurallar, aile fertlerine düşen görevler, çocuk seyirciye önemli bir mesaj olarak sunulmuştur. Aile millî değerinin çizgi filmde çoğunlukla diyaloglar şeklinde sunulması aile içi ilişkilerin çocuk seyirci açısından daha anlaşılır olmasını sağladığı düşünülmektedir. Karakuş (2015) tarafından yapılan “Okul Öncesi Döneme Hitap Eden Tema İçerikli Çizgi Filmlerin Değerler Eğitimine Katkısı Yönünden Değerlendirilmesi (Niloya Örneği)” adlı çalışmada aile birliğine önem verme değerine 4 geçme sıklığı ile yer verildiği tespit edilmiştir. Ulaşılan sonuçlardan hareketle Küçük Hezarfen çizgi filminde aile birliğine dair verilmek istenen mesajların daha sıklıkla işlendiğini söyleyebiliriz.

Dayanışma: Küçük Hezarfen çizgi filminde dayanışma değerine 9 geçme sıklığıyla yer verilmiştir. Dayanışma millî değeri çizgi filmde Hezarfen ve arkadaşlarının birçok sorunu birbirleriyle dayanışma içinde çözmeleri ile yer almaktadır. Hezarfen ve arkadaşlarının dayanışma içinde sorunlara farklı çözümler üretmeleri ve bir şekilde çözüme kavuşmalarının dayanışma değerinin olumluluğu anlamında çocuk seyirciye sezdirildiği veya doğrudan mesaj olarak verildiği düşünülmektedir. Karakuş (2016) tarafından yapılan “Maysa ve Bulut İsimli Animasyon Çizgi Filmin Kültürel Öğeler Açısından İncelenmesi” adlı çalışmada TRT Çocuk kanalında yayınlanmakta olan Maysa ve Bulut isimli çizgi film incelenmiştir. Çalışmada “Örf, adet, gelenek, görenekler” başlığı altında 20 bölümde toplam 30 kültürel öğe tespit edilmiş, onu 25 kültürel öğe ile “Dayanışma ve yardımlaşma” takip etmiştir. Karakuş (2015) tarafından yapılan bir diğer çalışma “Okul Öncesi Döneme

Hitap Eden Tema İçerikli Çizgi Filmlerin Değerler Eğitime Katkısı Yönünden Değerlendirilmesi (Niloya Örneği)” adlı çalışmadır. Bu çalışmada dayanışma değerine 10 geçme sıklığı ile yer verildiği tespit edilmiştir. Araştırmamız sonucunda dayanışma değeriyle alakalı ulaştığımız sonuç ile yapılan çalışmalardan elde edilen sonucun benzer olduğu görülmektedir.

İnsan İlişkileri, Selamlaşma: Küçük Hezarfen çizgi filminde bu millî değer öğelerine 9 geçme sıklığıyla yer verilmiştir. İnsan ilişkileri ve selamlaşma çizgi filmde ayrı bölümlerde geniş bir açıyla ele alınmıştır. Saygı ve sevgi çerçevesi içerisinde yer verilen insanî ilişkiler ve selamlaşma değerinin, çocuk seyircilerin insanî ilişkileri tanımasını sağlaması açısından faydalı olacağı düşünülmektedir.

Misafirperverlik: Küçük Hezarfen çizgi filminde misafirperverlik millî değerine 7 geçme sıklığıyla yer verilmiştir. Çizgi filmde bu millî değer genellikle diyaloglar yoluyla işlenmektedir. Misafirperverliğe özgü davet, yemek ikramı gibi ayrıntılara yer verilen bu sahnelerle çocuk izleyicide misafirperverlik değerinin oluşmasının amaçlandığı düşünülmektedir. Çalışmamızda, misafirperverlik unsurunun Küçük Hezarfen çizgi filminde sıklıkla işlendiği tespit edilmiştir. Karakuş (2016) tarafından yapılan “Maysa ve Bulut İsimli Animasyon Çizgi Filmin Kültürel Öğeler Açısından İncelenmesi” adlı çalışmada TRT Çocuk kanalında yayınlanmakta olan Maysa ve Bulut isimli çizgi film incelenmiştir. Yapılan çalışmada Türk’ün misafirperverliği, öğretmene/hocaya verdiği değer, hayvanları sevmesi ve koruması gibi önemli toplumsal değerlerin üzerinde durulduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ulaşılan sonuç ile araştırmamızdan elde edilen sonucun uyumlu olduğu belirlenmiştir.

Yardımlaşma: Küçük Hezarfen çizgi filminde yardımlaşma millî değerine 6 geçme sıklığıyla yer verilmiştir. 5 ayrı bölümde yer verilen yardımlaşma değeri diyaloglar yoluyla çocuk seyirciye sunulmuş, zorda kalan kim olursa olsun ona yardım eli uzatmak gerektiği mesajı verilmiştir. Karakuş (2015) “Okul Öncesi Döneme Hitap Eden Tema İçerikli Çizgi Filmlerin Değerler Eğitime Katkısı Yönünden Değerlendirilmesi” adlı çalışmada Niloya adlı çizgi filmde incelediği 18 bölümde toplam 157 değer tespit etmiştir. Bu değerler arasında en çok “sevgi, hoşgörü, duyarlılık ve iyilik” değerlerine ait örneklerle rastlamıştır. Bu 4 değerden sonra “çalışkanlık, dayanışma, saygı, sorumluluk, yardımseverlik” değerlerinin geldiğini belirlemiştir. Yaman ve diğerleri (2015) tarafından yapılan “Dede Korkut Çizgi Filminde Yer Alan Değerler” isimli çalışmada ise Dede

Korkut çizgi filminde özellikle dostluk, doğruluk, saygı, ahlak kuralları, dinî değerleri geliştirici mesajlar, yardımseverlik, öz güven, sabır, empati, toplumsal kurallar, liderlik ve sorumluluk değerlerinin ön planda tutulduğunu bulmuşlardır. Araştırmamızdaki yardımlaşma değerinin sıklığı ile Karakuş (2015) ile Yaman ve diğerlerinin (2015) yaptıkları çalışmalarda ki yardımseverlik değerinin sıklığının uyumlu olduğu görülmektedir.

Sevgi, Saygı: Küçük Hezarfen çizgi filminde bu millî değer öğelerine 5 geçme sıklığıyla yer verilmiştir. Sevgi millî değeri çizgi filmde hayvan sevgisi, doğa sevgisi, aile sevgisi gibi alanlarda işlenmiştir. Bu değer çizgi filmde genel olarak diyaloglar şeklinde yer almaktadır. Saygı millî değeri çizgi filmde genel olarak bir kavram şeklinde değil, davranış biçimi olarak yer almıştır. Küçük Hezarfen çizgi filminin saygı millî değerini çocuk seyirciye olumlu bir davranış biçimi olarak güzel diyaloglarla ele aldığı düşünülmektedir. Karakuş (2015) “Okul Öncesi Döneme Hitap Eden Tema İçerikli Çizgi Filmlerin Değerler Eğitimine Katkısı Yönünden Değerlendirilmesi” adlı çalışmasında Niloya adlı çizgi filmde incelediği 18 bölümde toplam 157 değer tespit etmiştir. Bu değerler arasında en çok “sevgi, hoşgörü, duyarlılık ve iyilik” değerlerine ait örneklerle rastlamıştır. Bu 4 değerden sonra “çalışkanlık, dayanışma, saygı, sorumluluk, yardımseverlik” değerlerinin geldiğini belirlemiştir. Yaman ve diğerleri (2015) tarafından yapılan “Dede Korkut Çizgi Filminde Yer Alan Değerler” isimli çalışmada ise saygı değerinin ön planda olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmamızda sevgi ve saygı değerlerinin geçme sıklıklarının yüksek olması Karakuş (2015)’un çalışması ile benzerlik göstermektedir. Ayrıca Yaman ve diğerlerinin (2015) saygı değeriyle alakalı ulaştığı sonuçla uyumlu olduğu görülmektedir.

Cesaret-Liderlik, Kültürel Mirasa Sahip Çıkma: Küçük Hezarfen çizgi filminde bu millî değer öğelerine 5 geçme sıklığıyla yer verilmiştir. Cesaret-liderlik millî değeri çizgi filmde başkahraman Hezarfen’in önemli bir özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Diyaloglar ve davranış şekilleri şeklinde işlenen bu milli değer çocuk seyirciye olumlu işlerde cesur ve lider olacak şekilde davranmak konusunda örnek olabileceği düşünülmektedir. Kültürel mirasa sahip çıkma millî değeri çizgi filmde diyalogların yanında görsellerle yer almaktadır. Çizgi filmde eski İstanbul’a ait kareler, kültürel miraslarımıza ait görseller ve bu kültürel miraslarımızı korumanın gerekliliği diyaloglar şeklinde çizgi filmin 4 farklı bölümünde yer almaktadır. Çalışmamızda ulaştığımız cesaret-liderlik unsurunun geçme sıklığı sonucu ile Yaman ve diğerlerinin (2015) ulaştığı sonucun uyumlu olduğu görülmektedir.

Büyüklerimiz: Küçük Hezarfen çizgi filminde büyüklerimiz değerine 4 geçme sıklığıyla yer verilmiştir. Çizgi filmde Hezarfen Ahmet Çelebi, Lagari Hasan Çelebi, Mehmed Dede ve Mimar Sinan’a yer verilerek tarihimizde önemli yer edinen bu değerli büyüklerimiz çocuk izleyicilere tarihteki rolleriyle tanıtılmıştır.

Paylaşma: Küçük Hezarfen çizgi filminde paylaşma değerine 4 geçme sıklığıyla yer verilmiştir. Karakuş (2015) tarafından yapılan “Okul Öncesi Döneme Hitap Eden Tema İçerikli Çizgi Filmlerin Değerler Eğitimi Katkısı Yönünden Değerlendirilmesi (Niloya Örneği)” adlı çalışmada paylaşımcı olma değerine 7 geçme sıklığı ile yer verildiği tespit edilmiştir. Yapılan çalışmada ulaşılan sonuç ile araştırmamızdan elde ettiğimiz sonuç örtüşmektedir.

Arkadaşlık: Küçük Hezarfen çizgi filminde arkadaşlık değerine 4 geçme sıklığıyla yer verilmiştir. Arkadaşlık değerinin çizgi film içerisinde çocuk izleyiciye olumlu örnek oluşturacak şekilde verildiği düşünülmektedir. Yaman ve diğerleri (2015) tarafından yapılan “Dede Korkut Çizgi Filminde Yer Alan Değerler” isimli çalışmada Dede Korkut çizgi filminde özellikle dostluk değerinin ön planda olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ulaşılan bu sonuç ile çalışmamızdan elde ettiğimiz arkadaşlık değerine ait sonucun uyumlu olduğu görülmektedir.

Estetik: Küçük Hezarfen çizgi filminde estetik değerine 3 geçme sıklığıyla yer verilmiştir. Çizgi filmde çocuk seyircide estetik duyarlılık oluşumunu sağlayabileceği düşünülen halı dokuma, üfleme cam ve Süleymaniye camii sahneleri yer almaktadır. Küçük Hezarfen çizgi filminin, Türklere özgü estetik anlayışın yansıtılması için uygun bir çizgi film olduğu düşünüldüğünde estetik değerinin geçme sıklığının az olduğu görülmektedir.

Vatanseverlik: Küçük Hezarfen çizgi filminde vatanseverlik millî değerine 3 geçme sıklığıyla yer verilmiştir. Çizgi filmde vatanseverlik değeriyle alakalı geçme sıklığının az olduğu düşünülmektedir. Çocuk izleyicide vatanseverlik değerinin oluşmasına katkı sağlayacağı tahmin edilmekle birlikte bu millî değerimize daha fazla yer verilmesinin uygun olduğu düşünülmektedir. Bölük (2018) tarafından yapılan “Çizgi Filmlerde Yer Alan Değerlerin İlkokul Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerler Çerçevesinde İncelenmesi” isimli çalışmada, araştırmanın örneklemini oluşturan çizgi filmler dikkate alındığında vatanseverlik kişisel niteliğine ait çok az örnek tespit edilmiştir. Karakuş (2015) tarafından yapılan “Okul Öncesi Döneme Hitap Eden Tema İçerikli Çizgi Filmlerin Değerler Eğitimi Katkısı Yönünden Değerlendirilmesi (Niloya Örneği)” adlı

çalışmada vatanseverlik değerine 1 geçme sıklığı ile yer verildiği tespit edilmiştir. Ulaşılan sonuçlar ile yaptığımız çalışmadan elde edilen sonucun uyumlu olduğu görülmektedir.

Vefa, Farklılıklara Saygı Duyma, Adil Olma: Küçük Hezarfen çizgi filminde bu millî değer unsurlarına 2 geçme sıklığıyla yer verilmiştir. Vefa değeri, çizgi filmde doğrudan ifade edilmemekle birlikte sezdirme yoluyla işlenmiştir. Çizgi filmde farklılıklara saygı duyma değeri yabancı konuklarla olan diyalog esnasında karşımıza çıkmaktadır. Çizgi filmde farklı kültürel özelliklere sahip insanlara davranışlar konusunda ve adil olma değeriyle alakalı örtülü öğütler veren sahneler çocuk izleyiciye mesaj vermektedir.

Sözünde Durma: Küçük Hezarfen çizgi filminde sözünde durma değerine 1 geçme sıklığıyla yer verilmiştir. Sözünde durma gerek bir kişilik gerekse bir milletin karakter özelliği olarak ele alındığında son derece önemli bir millî değer olarak karşımıza çıkar. Çizgi filmde bu millî değere yeterince yer verilmediği görülmektedir.

Bağımsızlık. Küçük Hezarfen çizgi filminde bağımsızlık millî değerine 1 geçme sıklığıyla yer verilmiştir. Bağımsızlık Türk milletin karakterinin belki de en önemli sayılabilecek özelliği bu değer çizgi filmde yalnızca bir kere geçmesi ihmal edilen unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Çizgi filmin içeriği ele alındığında bu millî değere daha fazla yer verilebileceği düşünülmektedir. Selanik Ay ve Korkmaz (2017) tarafından yapılan “Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Değerler ve Kültürel Öğeler Bağlamında “Küçük Hezarfen” Çizgi Filmi” isimli çalışmada en az rastlanan değer bağımsızlık olduğu belirlenmiştir. Çalışmamızda bağımsızlık millî değeriyle alakalı ulaştığımız sonuç ile yapılan araştırmanın sonucunun benzerlik gösterdiği görülmektedir.

Küçük Hezarfen Çizgi Filminde Yer Alan Millî Kimlik Unsurları ve Geçme Sıklıkları

Araştırmada elde edilen bulgulara dayalı olarak Küçük Hezarfen çizgi filminde yer alan 20 millî değer unsuru tespit edilmiştir. Bu unsurlar “vatan, tarih birliği, ortak yasal hak ve görevler, ortak ekonomi, aidiyet, semboller ve tarihî şahsiyetler”dir. Çizgi filmde en fazla yer verilen millî kimlik unsuru semboller olarak tespit edilmiştir. Aidiyet, ortak ekonomi ve ortak yasal hak ve görevler de sıkça işlenen millî kimlik unsurları olarak görülmektedir. Millî kimlik unsurlarından tarih birliğine ise çizgi filmde yalnızca bir defa yer verilmiştir.

Semboller: Küçük Hezarfen çizgi filminde millî kimlik unsurlarından sembollere 13 geçme sıklığı ile yer verilmiştir. Bir milletin kendisini temsil eden somut işaretler olan sembollere çizgi film içerisinde sıkça yer verilmesinin çocuk izleyicinin zihninde bu

sembollerin yer etmesi açısından olumlu olacağı düşünülmektedir. Çizgi film içerisinde padişah otağı, sancak ve mühür sembol olarak kullanılmıştır. Ayrıca Osmanlı devletinin başkenti olan İstanbul'a özgü Galata kulesi ve Gülhane meydanına da yer verilmiştir.

Ortak Ekonomi: Küçük Hezarfen çizgi filminde millî kimlik unsurlarından ortak ekonomiye 9 geçme sıklığı ile yer verilmiştir. Çizgi filmde işlenen Osmanlı döneminde her bireyin, her meslek grubunun ürettikleri ürün ve ödedikleri vergilerle ortak bir ekonomi anlayışı çerçevesinde yaşadıkları mesajı verilmektedir. Çizgi filmde birçok sahnede çarşı, pazar gibi mekânlar görsel olarak sunulmuş ve satıcıların seslendirilmesi sonucu işitsel olarak da desteklenmiştir. Çizgi film içerisindeki sahnelerde çeşitli meslekleri yapan kişilerin, meslekleriyle ilgili ürünleri tanıtarak sattıkları görülmektedir. Bütün bu sahneler serbest bir hareket imkânına sahip olunan ortak bir ekonomi bulunduğunu yansıtmaktadır.

Aidiyet: Küçük Hezarfen çizgi filminde millî kimlik unsurlarından aidiyete 8 geçme sıklığı ile yer verilmiştir. Çizgi film içerisinde aidiyet duygusu kesin çizgilerle ifade edilerek kurguya yansıtılmıştır. “Bizim Türkler, bizim yiğitler, atalarımız, bize özgü” gibi ifadelerle çizgi film içerisinde yer verilerek “biz” vurgusu yapılmış ve çocuk seyirciye aidiyet ifadesi olarak sunulmuştur. Çizgi filmin konusu ve içeriği düşünüldüğünde aidiyet unsuruna daha fazla yer verilmesi uygun olacaktır.

Ortak Yasal Hak ve Görevler: Küçük Hezarfen çizgi filminde millî kimlik unsurlarından ortak yasal hak ve görevlere 7 geçme sıklığı ile yer verilmiştir. Her milletin yasalarında, törelerinde yer alan kural ve sorumlulukları vardır. Bunları yerine getirmek o topluluktaki bireyleri bir arada tutmaktadır. Vergi vermek, askerlik yapmak, töreye ve kurallara uymak her millete göre farklılık gösterse de milletler kendileri için bu sorumluluklara millî bir anlam yüklemektedir. Çizgi film içerisinde askerlik yapmak, padişaha itaat ederek onun buyruklarını yerine getirmek, suçluların şikayet edilmesi ve suçluların hükmünün yargının o dönemdeki temsilcisi olan kadıya bırakılması gibi ortak yasal hak ve görevlere yer verilmiştir.

Vatan: Küçük Hezarfen çizgi filminde millî kimlik unsurlarından vatana 6 geçme sıklığı ile yer verilmiştir. Çizgi filmde vatan kavramı genellikle çocuk seyirciye verilen mesajlarla ele alınmıştır. Çeşitli sahnelerde vatan, memleket kavramları doğrudan yer alırken; kimi sahnelerde vatan için verilen mücadeleler dolaylı olarak işlenmiştir.

Tarihî Şahsiyetler: Küçük Hezarfen çizgi filminde millî kimlik unsurlarından tarihî şahsiyetlere 3 geçme sıklığı ile yer verilmiştir. Türk havacılık tarihinde ilk önemli uçuş

denemesini gerçekleştiren Hezarfen Ahmet Çelebi'nin çocukluğunun anlatıldığı çizgi filmde ayrıca barut dolu haznesi bulunan bir basit hava roketi ile ilk kez havalanmayı başaran Lagari Hasan Çelebi'ye ve Türk milletinin ünlü mimarı Mimar Sinan'a tarihte yer edinmelerini sağlayan özellikleriyle yer verilmiştir.

Tarih Birliği: Küçük Hezarfen çizgi filminde millî kimlik unsurlarından tarih birliğine 1 geçme sıklığı ile yer verilmiştir. Çizgi filmdeki olaylar eski İstanbul'da gerçekleştiğinden tarihî mekânlar da çocuk seyirciye sıklıkla gösterilmektedir. Ancak çizgi filmde özel olarak tarihimizde yaşanan herhangi bir olay yoktur dolayısıyla tarih birliğimizi yansıtan herhangi bir sahneye yer verilmemiştir. Sadece bir sahnede örtülü olarak geçmektedir. Tarihî bir dönemi anlatan çizgi filmde tarih birliğine vurgu yapan bölümlere, sahnelere nadir olarak yer verilmesi göze çarpmaktadır.

Araştırmamızda elde edilen bulgulara bakıldığında çizgi filmin farklı bölümlerinde millî kültürümüze ait unsurlara yer verilirken aynı zamanda çizgi filmde değerlerimiz yaşatılmakta ve millî kimliğimize özgü öğeler yer almaktadır. Özellikle okul öncesi yaş grubunda bulunan çocuklara kültürümüzün tanıtılması, millî değerlerimizin öğretilmesi ve millî kimliğimizin benimsetilmesi açısından bu çizgi filmin katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca çizgi filmde kullanılan dilin, çocuğun gelişimi ve iletişim becerisini kazanması yönünden en önemli dönem olan okul öncesi dönem (2-6 yaş) çocuklarının dil gelişimine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Diğer taraftan çizgi filmin bazı bölümlerinde olumsuz örnek oluşturabilecek davranışlar tespit edilmiştir. Melike'nin, Paça'ya çizme yapmak için olsa bile annesinden gizli bir şekilde kumaş aldığını belirtmesi, Yakup'un dil çıkarma sahnesi bunlara örnek olarak verilebilir. Ayrıca çizgi filmde “Hezarfen” sıfatı, Hezarfen Ahmet Çelebi'nin adıyla beraber bir isim olarak kullanılmıştır. “Hezarfen” kelimesi “bin fen sahibi” anlamına gelmektedir ve sıfat olan bir kelimedir. Ahmet Çelebi bu unvanı yaptığı çalışmalardan ötürü almıştır. Ancak çizgi filmde Ahmet Çelebi'ye öğretmeni, ailesi, arkadaşları hep “Hezarfen” diye seslenmektedir. Oysaki bu unvanı çocukluğunda değil yıllar sonra alacaktır ve isim değil unvan olarak kullanılacaktır. Buradan hareketle çizgi filme adını da veren bu kullanımın doğru olmadığı görülmektedir.

Bu tespitlerden hareketle “Küçük Hezarfen” çizgi filminden millî kültür, millî değer ve millî kimlik unsurlarının tanıtılması, öğretilmesi ve benimsetilmesinde yararlanılabileceği söylenebilir. Bu bağlamda şu önerilere yer verilebilir:

1. Millî kültür ve millî kimlik unsurlarının aktarımı ile millî değer öğretimi açısından bir kaynak olarak Küçük Hezarfen çizgi filminden yararlanılabilir.
2. Küçük Hezarfen çizgi filminden hem okul çağı hem de okul öncesi dönem çocuklarına kültürümüzü, geleneklerimizi, yaşam tarzımızı anlatması yönüyle faydalanılabilir.
3. Çizgi filmlerde millî kültürümüzü, değerlerimizi ve kimliğimizi yansıtan yerli yapımlar artırılarak çocuk izleyicilere kendi kültürümüzü, değerlerimizi, kimliğimizi anlatan alternatif çizgi filmler sunulabilir.
4. Millî kültürümüzü oluşturan kavramlardan biri de dildir. Dilimizin asırlar süren yolculuğunun en önemli ürünlerinden olan atasözü, deyim, tekerleme, bilmece gibi sözlü ürünlerine Küçük Hezarfen çizgi filmde yer verilmiştir Çizgi filmlerde kültürümüzün taşıyıcısı sözlü ürünlere yer verilme sıklığı artırılmalıdır.
5. Küçük Hezarfen çizgi filmde vatanseverlik değerine ve vatan millî kimlik unsuruna yer verilirken tarih birliğine nadir olarak yer verilmiştir. Çekilmesi planlanan yerli yapım çizgi filmlerde, yerli yapımlar içerisinde vatanseverlik değerine yer verilme sıklığı artırılmalı ve ihmal edilen ortak tarih birliğini vurgulayan tarihî olaylara ilişkin senaryolara yer verilmesi sağlanmalıdır.
6. Küçük Hezarfen çizgi filmde olumsuz örnek oluşturabilecek davranışlara yer verildiği tespit edilmiştir. Yerli yapım çizgi filmlerde olumsuz örnek oluşturabilecek davranışlara yer verilmemesine özen gösterilmelidir.
7. Küçük Hezarfen çizgi filminin devamı çekilecek olursa yapımcı tarafından Hezarfen kelimesinin sıfat olarak kullanıldığını vurgulayan açıklamaya yer verilmesi uygun olacaktır.

KAYNAKLAR

- Abalı, O. (2012). Konuşmaya başlamayan çocuk, *Özde Öğrenme Zekâ Dikkat Eğitim Dergisi*, 7(2), 22-24.
- Akbaş, O. (2004). *Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim II. kademedeki gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akbulut, N. (2001). Televizyon çocukları. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 11(1), 363-367.
- Akçura, Y. (2007). *Türkçülük, Türkçülüğün tarihi gelişimi*. İstanbul: İlgı Kültür Sanat.
- Akıncı, A. (2013). *Okul öncesi döneme yönelik hazırlanan çizgi filmlerde değerlerin sunumu: TRT Çocuk kanalı örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aksoy, İ. (2011). Türklerde aile ve çocuk eğitimi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 4(16). 11-19.
- Ankaralıgil, N. (2014). Türkiye’de Çocuklara Yönelik Televizyon Yayınlarının Ticarileşmesi Ve Çocuk Televizyon Kanalları. *E-Journal of New World Sciences Academy* 9(2), 107-126.
- Aral, D. (2008). *Milli Eğitim Bakanlığı'nın hazırladığı 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan değerler üzerine bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Aral, N., & Aktaş, Y. (1997). Çocukların televizyon ve diğer etkinliklere harcadıkları sürenin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 99-105.
- Arslan, Ş. (2010). *Televizyon reklamlarının okul öncesi dönem çocuklarının tüketici davranışlarına etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Arslan, Z. Ş., & Yaşar, F. T. (2007). Yükselen değer kavramı üzerine eleştirel bir yaklaşım. *DEM Dergi*, 1, 8-11.
- Atan, U. (1995). *Animasyonun kültür aktarımındaki yeri*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Aydın, M. (2011). Değerler, işlevleri ve ahlak. *Eğitime Yeni Bakış Dergisi*, 19, 39-45.
- Aydın, M. Z., & Akyol Gürler, Ş. (2012). *Okulda değerler eğitimi*. Ankara: Nobel A.
- Aydın, S. (1999). *Kimlik sorunu ulusallık ve Türk kimliği*. Ankara: Öteki.
- Bacanlı, H. (2011). Değer, değer midir?, *Eğitime Bakış Dergisi*, 7(19), 18-21.
- Banarlı, N.S. (1985). *Tarih ve tasavvuf sohbetleri*. İstanbul: Kubbealtı.
- Başaran, İ. E. (2005). *Eğitim psikolojisi: gelişim, öğrenme ve ortam*. Ankara: Nobel.
- Batu, A. (2006b). Türk lokumu üretim tekniği ve kalitesi, *Gıda Teknolojileri Elektronik Dergisi*, 1, 35-46. http://teknolojikarastirmalar.com/pdf/tr/02_010106_5_batu_tr.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Baykara, T. (1997). *Türk kültürü araştırmaları*. İzmir: Akademi.
- Bayraktar, Z. (2014). Geleneğin güncellenmesi bağlamında masaldan çizgi filme keloğlan tipi üzerine. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 49(49), 19-51.
- Bayrı, H. (2008). *Türkiye'de kimlik siyaseti sorunu ve ulusal kimlik (1980 sonrası döneme sosyo-politik bir bakış)*. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Bilgiç, E. (1979). Kültür nedir, ne değildir?, *Milli Eğitim ve Kültür Dergisi*, 1(3), 15-22.
- Bilgin, N. (1995). *Kolektif kimlik*. İstanbul: Sistem.
- Bilgin, N. (1995). *Sosyal psikolojide yöntem ve pratik çalışmalar*. İstanbul: Sistem.
- Bilgin, N. (2007). *Kimlik inşası*. İzmir: Aşına.
- Bolay, S. H. (2007). Değerlerimiz ve günlük hayat. *Değerler Eğitimi Merkezi Dergisi*, 1(1), 12-19.
- Bostancı, M. N. (1995). *Toplum, kültür ve siyaset*. Ankara: Vadi.
- Bostancı, M. N. (1999). *Bir kolektif bilinç olarak milliyetçilik*. İstanbul: Doğan.

- Bozok, B. (2010). *İlköğretim 8. sınıf görsel sanatlar dersinde milli değerlerin kazanılmasında milli bayramlarımızın etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Büyükbaykal, G. (2007). Televizyonun çocuklar üzerinde etkileri. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 31-44.
- Can, A. (1995). *Okul öncesi çocuklara yönelik televizyon programları içinde çizgi filmlerin çocukların gelişimine ve iletişimine etkileri*. Doktora tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Can, A. (1996). *Çocuk ve çizgi film*. Konya: Öz Eğitim.
- Can, M. (1991). Milli kültür ve dil. *Selçuk Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi* 6, 175-182.
- Cansız Aktaş, M. (2015). Nitel veri toplama araçları. M. Metin (Ed.), *Kuramdan Uygulamaya eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri içinde* (s. 337-371). Ankara: Pegem A.
- Cebeci, S. (2008). Milli kimlik bağlamında din-kültür ilişkisi. *Sakarya Üniversitesi Akademik İncelemeler Dergisi*, 3(2), 2-11.
- Celkan, H. Y. (1989). *Eğitim sosyolojisi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Çamlıbel İrkin, A. (2012). *Çocukların gelişim süreci ve televizyonun etkileri*. Uzmanlık Tezi, RTÜK, Ankara.
- Çavdarıcı, M. (2002). *Türkiye’de sosyal değerlerin aşınması ve kültür sömürgeciliği*. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Çelikkaya, H. (1996). *Fonksiyonel eğitim sosyolojisi*. İstanbul: Alfa.
- Çetin, Ş. (2015). Milli değerlerin öğretimine yönelik tutum ölçeği (mdötö) geçerlik ve güvenirlik çalışması. *International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic*, 10(11), 447-460.
- Çüçen, K. (1999). *Felsefeye giriş*. Bursa: Asa.
- Demircioğlu, İ. H., & Tokdemir, M. A. (2008). Değerlerin oluşturulma sürecinde tarih eğitimi: amaç, işlev ve içerik. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(15), 69-88.

- Dilmaç, B. (2002). *İnsanca değerler eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Dilmaç, B., & Ulusoy, K. (2012). *Değerler eğitimi*. Ankara: Pegem A.
- Dinç, B. (2011), Okul öncesi dönemde değerler eğitimi uygulamaları. A. Arıkan (Ed.), *Okul öncesi dönemde değerler eğitimi içinde* (s.73-94). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Doğan, İ. (2002). *Sosyoloji: kuramlar ve sorunlar*. Ankara: Pegem A.
- Doyuran, S. D., Gültekin, M. & Güven, S. (2004). Geleneksel gıdalardan lokum üretimi ve özellikleri. *Geleneksel Gıdalar Sempozyumu bildirileri*, 334-342.
- Dönmez, C., & Yazıcı, K. (2008). *T.C. inkılap tarihi ve Atatürkçülük konularının öğretimi*. Ankara: Nobel.
- Ercilasun, A. (2009). Kimlik ve dil, M. Ç. Özdemir (Ed.), *Türk kimliği. Ayvaz Gökdemir''e armağan-2 içinde* (s.8-24). İstanbul: Ötüken.
- Erdem, A., Güllüoğlu, Ö., Akbaba, E., & Işık, M., (2007). *Televizyon ve çocuk. 6-12 yaş arası çocukların televizyon izleme alışkanlıkları üzerine bir araştırma*. Konya: Eğitim Kitabevi.
- Erdoğan, S. (2010). Erken çocukluk döneminde televizyonun sosyal gelişime ve değerler eğitimine etkisi. *International Conference on New Trends in Education and Their Implications*, 764-767.
- Erdoğan, T. (1994). *Türkiye’de çizgi film ve çizgi filmin iletişim açısından önemi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Erkal, M. (1991). *İktisadi kalkınmanın kültür temelleri*. İstanbul: Yenilik.
- Erkal, M. (1997). *Sosyoloji (toplumbilim)*. İstanbul: Der.
- Ertürk, Y., D. & Akkor G, A. (2006). *Çocuğunuzu televizyona teslim etmeyin*. Ankara: Nobel.
- Eryentü, M. (2015). *Küreselleşme sürecinde kimliksizlik*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Evin, İ., & Kafadar, O. (2004). İlköğretim sosyal bilgiler programının ve ders kitaplarının ulusal ve evrensel değerler yönünden içerik çözümlemesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(3), 293-304.

- Fedakar, P. (2011). Çizgiyi aşanlar: cille Türk mitolojisinin çizgi filmde kullanılması ve çizgi filme aktarılması. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 11(1), 107-119.
- Fidan, K. N. (2009). Öğretmen adaylarının değer öğretimine ilişkin görüşleri. *Kuramsal Eğitimbilim*, 2(2), 1-18.
- Gelekçi, C. (2003). *Küreselleşme ve milli kültür*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gelişli, Y. (2013). Çocuk dergilerinde millî kimlik ile ilgili değerlerin sunuluşu. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 82-96.
- Gökalp, Z. (2013). *Türkçülüğün esasları*. İstanbul: Bilgeoğuz.
- Guibernau, M. (1997). *Milliyetçilikler*. (N. Domanıç, Çev.). İstanbul: Sarmal.
- Gül, S. U. (2010). *Küreselleşme ve kimlik*. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Günaydın, B. (2011). *Çocuklara yönelik programlarda toplumsal cinsiyet rollerinin sunumu: Trt çocuk kanalı ve Yumurcak tv*. Uzmanlık Tezi, RTÜK , Ankara.
- Gündüz, M. (2005). *Ahlak sosyolojisi*. Ankara: Anı.
- Güneş, H. (2017). 9. sınıf tarih dersi “ilk Türk devletleri” ünitesine ilişkin öğrencilerde *Türklük ve milli kimlik kavramlarının oluşumunun incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
- Güngör, E. (1986). *Türk kültürü ve milliyetçilik*. İstanbul: Ötüken.
- Güngör, E. (2010). *Değerler psikolojisi üzerinde araştırmalar*. İstanbul: Ötüken.
- Güvenç, B. (1994). *İnsan ve kültür*. İstanbul: Remzi.
- Güvenç, B. (1997). *Türk Kimliği*. İstanbul: Remzi.
- Hacıbektaşoğlu, E. S. (2014). *Kültürel çalışmalar ve çizgi filmlerin çocuk izleyici üzerindeki etkileri araştırmaları*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Hobsbawn E. J. (1995). *1780’den günümüze milletler ve milliyetçilikler*. (O. Akınbay, Çev.). İstanbul: Ayrıntı.
- Işık, M. (2007). *Televizyon ve çocuk*. Konya: Eğitim.

- İmİK, Ü. (2014). *Çizgi film ve müzik*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- İnan, T. (2016). Çocuk medyasında evrensel ve yerel değerlerin aktarımı: TRT Çocuk kanalı örneği. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(25), 200-212.
- İnce, M. (1991). *Çizgi filmlerin 6-18 yaş grubu bireylerin yaşantılarında yeri ve önemi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- İşçi, M. (2000). *Sosyal yapı ve sosyal değişme*. İstanbul: Der.
- Kaba, F. (1992). *Animasyonun eğitim amaçlı kullanımı*. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1981). *Çocuğun değeri: Türkiye’de değerler ve doğurganlık*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.
- Kaim, A. A. (2006). Sözlü edebiyat ve gösteri kültürünün buluşma noktası: “meddah” tek kişilik tiyatro. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Dergisi* 46(1). 271-282.
- Kale, M. (2015). Hayat bilgisi ders kitaplarında yer alan değerlerin içerik analizi (1948-2012). Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Karaduman, M. (1985). *15-19 yaşlarındaki lise öğrencilerinin değer sıralaması*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karakuş, N. (2015). Okul öncesi döneme hitap eden tema içerikli çizgi filmlerin değerler eğitimine katkısı yönünden değerlendirilmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 12(30), 251-277.
- Karakuş, N. (2016). Maysa ve bulut isimli animasyon çizgi filmin kültürel öğeler açısından incelenmesi/The evalution of the cartoon named maysa and bulut in terms of cultural elements. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(34), 134-149.
- Karpat, K. (1995). *Türk aydını ve kimlik sorunu*. İstanbul: Bağlam.
- Kafa, S. (2010). *İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinde milli kimlik bilinci geliştirmeye yönelik etkinliklerin okul başarısına etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kafesoğlu, İ. (1989). *Türk milli kültürü*. İstanbul: Boğaziçi.

- Kafesoğlu, İ. (1989). *Türk milliyetçiliğinin meseleleri*, İstanbul: Ötüken.
- Kafesoğlu, İ. (1995). *Türk milliyetçiliğinin meseleleri*. İstanbul: Ötüken.
- Kazgan, G. (2000). *Küreselleşme ve ulus devlet*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Keloğlu İşler, E. İ. (2014). Kültürel ekme kuramı bağlamında Türkiye üretimi çizgi filmler ve çocuk bilincinin inşası, *İletişim ve Diplomasi Dergisi*, 15(2), 65-78.
- Keskin, Y. (2008). *Türkiye’de sosyal bilgiler öğretim programlarında değerler eğitimi: tarihsel gelişim, 1998 ve 2004 programlarının etkililiğinin araştırılması*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Keyman, E. F. & Sarıbay, A. Y. (1998). *Küreselleşme sivil toplum ve İslam*. İstanbul: Vadi.
- Kızılcı, S., & Erjem, Y. (1994). *Açıklamalı sosyoloji terimler sözlüğü*. Ankara: Atilla.
- Koca, A. İ. (2009). *Üniversite öğrencilerinin değerleri ve bireysel özellikleri ile kariyer tercihleri arasındaki ilişki: Çukurova Üniversitesi’nde bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Kodaman, B. (2004). Milli kimlik ve küreselleşme-dünyalaşma, *Türk Yurdu*, 24(100), 29.
- Köker, L. (2000). *Modernleşme Kemalizm demokrasi*. İstanbul: İletişim.
- Köknel, Ö. (2007). *Çatışan değerlerimiz: aileden topluma, politikadan inançlara, sevgiden aşka kadar...* İstanbul: Altın.
- Kösoğlu, N. (1998). *Türk kimliği ve Türk dünyası*. İstanbul: Ötüken.
- Kösoğlu, N. (2001). Milli kimlik, etnik grup ve mozaik kültür. *Türkiye ve Siyaset Dergisi*, 3, 41-50.
- Kösoğlu, N. (2002). *Küreselleşme ve millî hayat*. İstanbul: Ötüken.
- Kösoğlu, N. (2003). *Millî kültür ve kimlik*. İstanbul: Ötüken.
- Kösoğlu, N. (2013). *Türk milliyetçiliği ve Osmanlı*. İstanbul: Ötüken.
- Kuçuradi, İ. (1998). *İnsan ve değerleri*. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu
- Kurtulmuş, M. (2009). *İlköğretim 5. Sınıf sosyal bilgiler dersinde değerlerin kazandırılmasında kullanılan değer analizi yaklaşımının etkililiğinin belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.

- Kuşat, A. (2003). Bir değerler sistemi olarak "kimlik" duygusu ve Atatürk. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (15), 45-61.
- Kuşdil, M. E., & Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk öğretmenlerin değer yönelimleri ve Schwartz değer kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(45), 59-76.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, (t.y.). *Bıçakçılık geleneği*. <http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,51110/bicakcilik-gelenegi.html> sayfasından erişilmiştir.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, (t.y.). *Çömlekçilik geleneği*. <http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,51117/comlekcilik-gelenegi.html> sayfasından erişilmiştir.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, (t.y.). *Değirmen kültürü*. <http://aregem.kulturturizm.gov.tr/yazdir?BFE4D3A833B871F2C2572951A11DA0C7> sayfasından erişilmiştir.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, (t.y.). *Güreş geleneği*. <http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,131413/gures-gelenegi.html> sayfasından erişilmiştir.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, (t.y.). *Halı dokuma geleneği*. <http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,51121/hali-dokuma-gelenegi.html> sayfasından erişilmiştir.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, (t.y.). *Horon kültürü*. <http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,131416/horon.html> sayfasından erişilmiştir.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, (t. y.). *Kahve kültürü*. <http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,131539/kahve-kulturu.html> sayfasından erişilmiştir.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, (t.y.). *Kilim dokuma geleneği*. <http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,51128/kilim-dokuma-gelenegi.html> sayfasından erişilmiştir.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, (t.y.). *Kispet yapımcılığı*. <http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,51130/kispet-yapimciligi.html> sayfasından erişilmiştir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, (t.y.). *Mâni söyleme geleneği*. <http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,131483/mani-soyleme-gelenegi.html> sayfasından erişilmiştir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, (t.y.). *Nevruz nedir?* <http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,12646/nevruz-nedir.html> sayfasından erişilmiştir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, (t.y.). *Okçuluk*. <http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,131489/okculuk.html> sayfasından erişilmiştir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, (t.y.). *Ramazan gelenekleri*. <http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,131494/ramazan-gelenekleri.html> sayfasından erişilmiştir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü (t.y.). *Somut olmayan kültürel miras ulusal envanteri unsur listesi*. <http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,159257/somut-olmayan-kulturel-miras-ulusal-envanteri.html> sayfasından erişilmiştir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, (t.y.). *Taş işlemeciliği geleneği*. <http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,51105/tas-islemeciligi-gelenegi.html> sayfasından erişilmiştir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, (t.y.). *Üfleme cam ve Beykoz işi süsleme sanatı*. <http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,131504/ufleme-cam-ve-beykoz-isi-susleme-sanati.html> sayfasından erişilmiştir.

Maalouf, A. (2000). *Ölümcül kimlikler* (A. Bora, Çev.). İstanbul: Yapı Kredi

Malatyahoğlu, Ö. (2014). *Belirli yaş gruplarına göre çizgi filmlerde karakter soyutlama düzeyi*. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Memişoğlu, H. (2013). İlköğretim 4 ve 5. Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimine ilişkin görüşleri. *International Journal of Social Science*, 6 (3), 405-425.

Millî Eğitim Bakanlığı (2005). *Sosyal bilgiler dersi (6, 7. sınıflar) öğretim programı*. Ankara: MEB.

- Millî Eğitim Bakanlığı (2005b). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi 4.-5. sınıf öğretim programı*. Ankara: MEB.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2008). *Halk kültürü dersi öğretim programı*. Ankara: MEB.
- Millî Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı, (2008). *Öğrencilerin televizyon izleme alışkanlıkları*. Ankara: MEB.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2009). *İlköğretim 1, 2 ve 3. sınıflar hayat bilgisi dersi öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: MEB.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2010). *Değerler eğitimi yönergesi*. http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/10/05/743046/dosyalar/2013_02/24015229_deerlereitimiynergesi.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2011). *Elektrik-elektronik teknolojisi televizyon sistemi*. Ankara: MEB.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2015). *Türkçe dersi öğretim programı*. Ankara: MEB.
- Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2010). *18. Millî Eğitim Şûrası Kararları*. <http://ttkb.meb.gov.tr/www/suralar/dosya/12> sayfasından erişilmiştir.
- Muratoğlu, B. (2009). *Sosyal sapkınlığın medyadaki temsilinin çizgi filmler üzerinden incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Oğuz, E. S. (2011). Toplum bilimlerinde kültür kavramı. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 28(2), 123–139.
- Oğuz, M. Ö. (2008). *Türkiye'nin somut olmayan kültürel mirası*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Oral, T. (2014). Psikolojik perspektiften değer kavramı. B. Dilmaç, & H. H. Bircan (Ed.), *Değerler ve değerler psikolojisi içinde*. Ankara: Pegem A.
- Orhan, K. (1997). *İş doyumu ve değerler*. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Onaran, A. Ş. (1999). *Türk Sineması Cilt I*, Ankara: Kitle
- Öcal, A., & Yıldırım, E. (2014). Dış göçler sebebiyle parçalanmış aile çocuklarının değer algılarının incelenmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34 (2), 155-183.

- Öktem, F., Sayıl, M. & Çelenk Özen, S. (2006). *Kodlayıcı eğitim kitapçığı*, Ankara: RTÜK yayını.
- Önder, M. (1976). *Türk kültür ve medeniyeti makaleler*. Ankara: Atatürk Üniversitesi, Türk Kültür ve Medeniyeti Araştırma Enstitüsü.
- Önder, Ö. (2002). 1923-1938 yılları arasında Türk ulusal kimliğinin oluşturulmasına yönelik politikalar ve sonuçları. Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Özbudun, E. (1997). Milli mücadele ve cumhuriyetin resmi belgelerinde yurttaşlık ve kimlik sorunu. N. Bilgin (Ed.), *Cumhuriyet demokrasi ve kimlik içinde* (s. 63 -70). İstanbul: Bağlam.
- Özdemir, M. (2009). Milliyetçiliği yeniden düşünmek kuramlar ve uygulamalar. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi* 18 (19), 297-300.
- Özdemir, N. (2009). Kültür ekonomisi ve endüstrileri ile kültürel miras yönetimi ilişkisi. *Millî Folklor*, 21(84). 73-86.
- Özen, Y. (2014). Türk milli kültüründe değerler ve değerlerin milletleşmeye etkisi. *Hikmet Yurdu Düşünce-Yorum Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 7(14), 59-87.
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik bir olgu olarak değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3), 217-239.
- Özgüven, İ. E. (2000). *Psikolojik testler*. Ankara: PDREM.
- Özkartal, M. (2009). *İlköğretim sanat etkinlikleri dersinde Dede Korkut destanı'nın milli değerlerin kazanılmasına etkisi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özkan, R. (2006). *Türk eğitim sisteminde himayeci değerler: ilköğretim ders kitapları örneği*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özkul, O. (2015). Türk kimliğini oluşturan ortak kültürel değerler. *Emek ve Toplum Dergisi*, 4(8), 166- 185.
- Özlem, D. (2002). “Değerler sorununda nesnelcilik/mutlakçılık ve öznelcilik/rölativizm tartışması üzerine”. *bilgi ve değer sempozyum bildirileri*. Ankara: Vadi.

- Özön, Nijat. (1981). *Sinema ve televizyon terimleri sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Özönder, M. C. (2001). Küreselleşme tartışmalarının terör boyutu. *Kök Araştırma Dergisi*, 3(2), 1-4.
- Öztekin, S. (2008). *Çocuk televizyonunun eğitime ve eğlendirme özelliklerinin çocuğun gelişimine etkisi Digitürk Baby Tv örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Öztürk Samur, A., Durak Demirhan, T., Soydan, S. & Önkol, L. (2014). Pepee çizgi filminin ebeveyn öğretmen ve çocuk gözüyle değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(26), 151 – 166.
- Öztürk, Y. (2007). Tarih ve kimlik. *Akademik İncelemeler* 2(1), 1-25.
- Pamuk, A. (2017). *Kimlik ve tarih (kimliğin inşasında tarihin kullanımı)*. İstanbul: Yeni İnsan.
- Parlak, İ. (2005). *Türkiye’de ideoloji-eğitim ilişkisi: erken cumhuriyet dönemi tarih ve yurt bilgisi ders kitapları üzerine bir inceleme*. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- RTÜK, (2013). *Televizyon izleme eğilimleri araştırması*. Kamuoyu Yayın Araştırmaları ve Ölçme Dairesi Başkanlığı., Ankara.
- Radyo ve Televizyon Üst Kurulu. (2013). *Türkiye’de çocukların medya kullanma alışkanlıkları araştırması*. http://www.byegm.gov.tr/uploads/docs/RTÜK_Türkiyede_Çocu_kların_Medya_Kullanm_a_Alışkanlığı_Araştı_rması_Eylül_2013.pdf sayfasından erişilmiştir
- Savaşkan, V., & Arslan, M. A. (2015). Kimlik oluşturmada milli ve manevi değerlerin Türk edebiyatı program ve ders kitaplarındaki yeri. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 363-374.
- Sekmen, M. (2010). Oyuncu meddah ya da “kendi ve diğerleri” mekanizması. *Tiyatro Araştırmaları Dergisi*, 30, 27-45.
- Selanik Ay, T. & Korkmaz, Ç. (2017). Sosyal bilgiler programında yer alan değerler ve kültürel öğeler bağlamında “küçük hezarfen” çizgi filmi. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(2), 49-62.

- Seyyar, A. (2007). *İnsan ve toplum bilimleri terimleri (ansiklopedik sosyal bilimler sözlüğü)*. İstanbul: Değişim.
- Smith, A. (1994). *Milli kimlik*, (B. S. Şener, Çev.). İstanbul: İletişim.
- Şen, Ü. (2007). *Milli eğitim bakanlığının 2005 yılında tavsiye ettiği 100 temel eser yoluyla Türkçe eğitiminde değerler öğretimi üzerine bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Taş Alicenap, Ç. (2015). Kültürel mirasın çizgi film senaryolarında kullanılması, *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 37, 10-26.
- Tavşancıl, E. & Aslan, E. (2001). *Sözel, yazılı ve diğer materyaller için içerik analizi ve uygulama örnekleri*. İstanbul: Epsilon.
- Taylan, H. H. (2011). *Televizyonla yetişmek televizyon şiddetinin etkileri üzerine bir araştırma*. Konya: Çizgi.
- Tekeli, İ. & İlkin, S. (2000). Küreselleşme ulus-devlet etkileşimi bağlamında AB-Türkiye ilişkilerinin yorumlanması, *Doğu-Batı*, 10, 113-137.
- Tekerek, N. (2004). “Geleneksel meddah’tan modern meddah’a yansımalar: ‘zilli şıh’ ve ‘kadın olmak’”. *Akademik Araştırmalar Dergisi*. 6(22). 97-112.
- Temizyürek, F. & Acar, Ü. (2014). Çizgi filmlerdeki subliminal mesajların çocuklar üzerindeki etkisi, *Cumhuriyet International Journal of Education*, 25- 39.
- Tezcan, M. (1987). *Kültür ve kişilik*. Ankara: Bilim.
- Tozlu, N. (1997). *Eğitim felsefesi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- TRT Çocuk Dergisi (2018). *TRT çocuk dergisi*. www.trtcocukdergisi.com/?page_id=2 sayfasından erişilmiştir.
- Tural, S. (1992). *Kültürel kimlik üzerine düşünceler*. Ankara: Ecdad.
- Turan, Ş. (1994). *Türk kültür tarihi; Türk kültüründen Türkiye kültürüne ve evrenselliğe*. Ankara: Bilgi.
- Turhan, M. (1972). *Kültür değişimleri*. İstanbul: Milli Eğitim.
- Türk Dil Kurumu. (2016). *Türkçe sözlük*. Ankara: TDK.

- Türker, A., & Çelik, İ. (2012). Somut olmayan kültürel miras unsurlarının turistik ürün olarak geliştirilmesine yönelik alternatif öneriler. *Yeni Fikir*, 9, 86-98.
- Tüzel, S. (2009). *Animasyon film ve Türk masal kahramanlarının özelliklerinin çocuk eğitimi açısından karşılaştırılması*. Yüksek Lisan Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Uluğ, M. O., & Karadeniz, G. (2011). *Okulöncesi çocuk ve...* Ankara: Nobel.
- Ufuk, Ş. ve Ilgaz, S. (2007). Küreselleşme ve ulusal kimlik. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(1), 189-199.
- Unan, N. (1959). *Atatürk'ün söylev ve demeçleri, cilt 2*. Ankara: Türk İnkılap Tarihi Enstitü.
- Uyanık Balat, G. (2011), Okul öncesi dönemde değerler eğitimi uygulamaları. A. Arıkan (Ed.), *Okul öncesi dönemde değerler eğitimi içinde* (s.167-188). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Uygur, S. M., & Baykan, E. (2007). Kültür turizmi ve turizmin kültürel varlıklar üzerindeki etkileri. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 30- 49.
- Ülken, H. Z. (2001). *Bilgi ve değer*. İstanbul: Ülken.
- Ünal, C. (1981). *Genel tutumların veya değerlerin psikolojisi üzerine bir araştırma*. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi.
- Ünalp, N. & Durualp, E. (2012). Televizyonun okul öncesi çocuklar üzerindeki etkisi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(2), 93-104.
- Ünlü, A. S. (2017). *Toplumsal cinsiyet rolleri bakımından TRT Çocuk kanalında yayımlanan çizgi filmler*, Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.
- Vatandaş, C. (2004). *Ulusal kimlik Türk ulusçuluğunun doğuşu*. İstanbul: Açılım
- Yağlı, A. (2013). Çocuğun eğitiminde ve sosyal gelişiminde çizgi filmlerin rolü: caillou ve pepee örneği. *Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(10), 707-719.
- Yalçın, A. & Aytaş, G. (2002). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Akçağ.
- Yalçın, A. & Aytaş, G. (2012). *Tiyatro ve canlandırma*. Ankara: Akçağ

- Yaman, E., Bayburtlu F. İ., Tekir, B., & Kırmızı, S. (2015). Dede korkut çizgi filminde yer alan değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 13(29), 245-269.
- Yazıcı, E. (2011). *Televizyon yayınlarının olumsuz etkilerinden çocukların korunmasına yönelik düzenlemeler*. (Uzmanlık tezi). <https://tez.yok.gov.tr> adresinden erişilmiştir.
- Yazıcı, K. (2006). Değerler eğitime genel bir bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları*. 19, 499-522.
- Yeğen, M. (2005). Yurttaşlık ve Türklük. G. Pultar (Ed.), *Türk(İye) kültürleri içinde* (s.103). Ankara: Tetragon.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yıldız, S., (2007), Kimlik ve ulusal kimlik kavramlarının toplumsal niteliği. *Millî Folklor*, 16(74), 9-16.
- Yorulmaz, B. (2013a). Din ve değerler eğitimi açısından caillou çizgi filminin değerlendirilmesi. *Diyanet İlmî Dergi*, 49(3), 127-143.
- Yorulmaz, B. (2013b). Pepee çizgi filminin din ve değerler eğitimi açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 24(6), 438-448.
- Yurttaş, M., Yiğit, S., Alpaslan, A. & Karakoç, B. (2014). *Dikkat eksikliğine farklı yaklaşım*. İstanbul: Arı Sanat.
- Yücel, A. (1993). *İyi vatandaş iyi insan*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı.
- Yüksel, A. H. (1987). *Atatürkçü düşünce sisteminde kültürel iletişimin modele dayalı boyutları*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

EKLER

EK 1. Millî Kùltür Unsurları Listesi

Millî Kùltür Unsurları	Geçme Sıklığı	Geçtiğı Bölümler
Meddahlık Geleneğı		
Karagöz		
Nevruz		
Mesir Macunu		
Kahve Kùltürü		
Aşure Geleneğı		
Taş İşlemeciliğı Geleneğı		
Bıçakçılık Geleneğı		
Çömlekçilik Geleneğı		
Halı Dokuma Geleneğı		
Kilim Dokuma Geleneğı		
Kispet Yapımcılığı		
Değirmen Kùltürü		
Güreş Geleneğı		
Horon		
Mâni Söyleme Geleneğı		
Okçuluk		
Ramazan Gelenekleri		
Topaç		
Üfleme Cam ve Beykoz İşi		
Süsleme Sanatı		
Lokum Kùltürü		
Sözlü Anlatımlar		
Oyunlar		

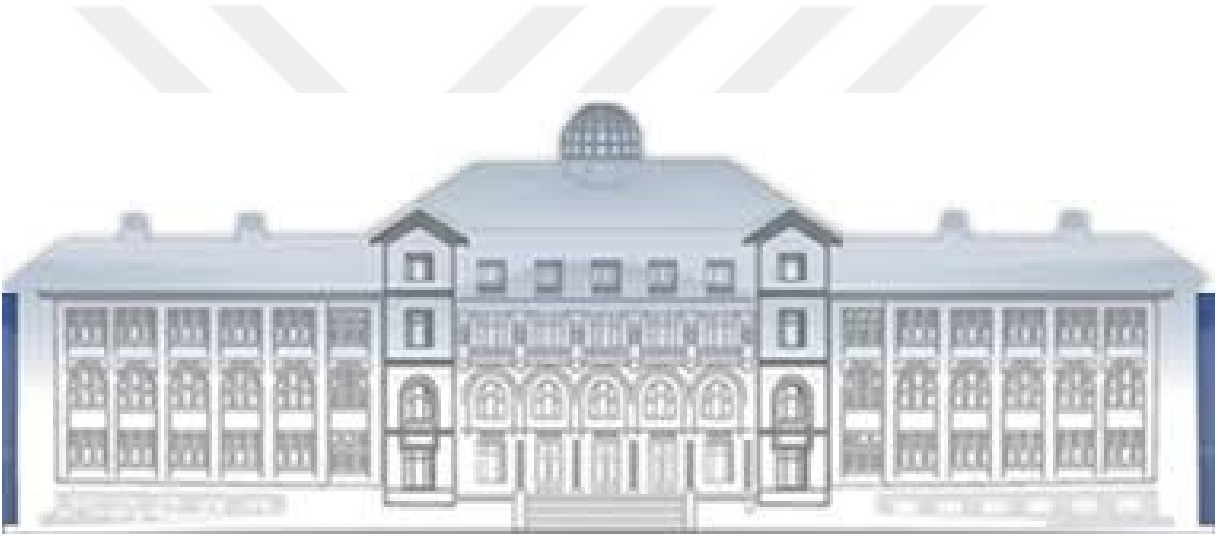
EK 2. Millî Değer Unsurları Listesi

Millî Değer Unsurları	Geçme Sıklığı	Geçtiği Bölümler
Aile		
Büyüklerimiz		
İnsan İlişkileri		
Vefa		
Saygı		
Sevgi		
Paylaşma		
Dayanışma		
Yardımlaşma		
Arkadaşlık		
Sözünde Durma		
Estetik		
Misafirperverlik		
Farklılıklara Saygı Duyma		
Adil Olma		
Bağımsızlık		
Vatanseverlik		
Cesaret – Liderlik		
Kültürel Mirasa Sahip		
Çıkma		
Selamlaşma		

EK 3. Millî Kimlik Unsurları Listesi

Millî Kimlik Unsurları	Geçme Sıklığı	Geçtiği Bölümler
Vatan		
Tarih Birliği		
Ortak Yasal Hak ve Görevler		
Ortak Ekonomi		
Aidiyet		
Semboller		
Tarihî Şahsiyetler		

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR...